

סימן צ"ח

דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו

איסור שנתערב בהיתר

סעיף א

א. איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו כגון חתיכת חלב (בצייריה) עם בשר, דעת המחבר שצריך ליתנו לגוי שיטעום התערובת, אם

אולי נדבק קצת ממשות עליו, ואם מנקים אותו היטב אפשר שהגוי לא ירגיש שום טעם חלב, אבל בלי זה אפשר שיפסיד החתיכה בחינם כי הגוי ירגיש טעם והוא רק ממשות שנדבק על החתיכה.

ולענין אם נתערב איסור בהיתר והוא בן אשכנז האם מותר לבקש מבן ספרד לקרוא לגוי לטעום התבשיל ואם הגוי אומר שאין בו טעם הבן ספרד יטעום והבן אשכנז יסמוך על הבן ספרד, עי' בספר מאור השבת חלק ב' עמוד תקל"ה ס"ק מ"ט שהביא דמסופר בירושלים ת"ו על הגה"צ רבי שמשון פולנסקי מטעפליק זצ"ל רב שכונת בית ישראל בירושלים ת"ו בעובדא שנפל איסור לתבשיל היתר בפחות משישים, דמבואר ביו"ד סימן צ"ח סעיף א' ע"פ הגמ' (חולין צ"ו) דטועמו גוי קפילא לראות אם יש בו טעם איסור, אלא שהרמ"א שם כתב שאין נוהגים עכשיו לסמוך על גוי ומשערים הכל בששים, והמציא הגר"ש מטעפליק זצ"ל בחכמתו עצה, שיתנו לגוי לטעום ואם יאמר שאין בו טעם איסור יתנוהו לבן ספרד לטעום, וכשגם הוא יאמר שאין בו טעם איסור, יוכל גם האשכנזי לסמוך עליו, משום דעל טעימת ישראל אנו סומכים כמבואר בש"ך סימן צ"ח ס"ק ה'.

א. שו"ע סעיף א'. ועי' בט"ז ובש"ך ס"ק ב' שכתבו שדעת המחבר דקפילא (טבח אומן) נאמן אפילו אינו מסיח לפי תומו דלא מרע אומנותו, אבל גוי שאינו קפילא או אומן וכדומה, מהני רק אם מסיח לפי תומו.

ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ב' בשם הריב"ש שכתב שלדעת המחבר שסובר דסומכין לכתחילה על טעימת גוי, אינו מספיק רק לטעום המאכל, אלא צריך ללעוס ולבלוע חתיכה. אמנם היד יהודה בפירוש הקצר ס"ק ב' כתב בדעת המחבר דהטעימה הוא ליקח לתוך פיו, ואם הוא דבר גוש צריך ללעסו יפה כדי שירגיש הטעם אבל אין צריך לבלוע. ועי' בשו"ת כתב סופר יור"ד סימן נ"ח דפסק דבקפילא סומכין אפילו בטעימה בעלמא אע"פ שפולט, אבל לחיכה בלשון בלבד לא מהני. אמנם בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת סימן נ"ב כתב שטעימה היינו טעימה בגרונו ממש. ולהלכה עי' במטעמי השלחן ס"ק ב' שכתב דלכתחילה יש להחמיר כפמ"ג. ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח' סימן ס"ח ד"ה אמנם.

עי' בבדי השלחן ס"ק ג' שכתב שכדאי להדיח החתיכה קודם שהגוי יטעום, כי

הגוי אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אבל הוא פגום, הבשר מותר, ובלבד שלעולם טעם החלב לא ישביח התערובת. וצריך שהגוי לא יודע שסומכים עליו. ואם אין שם גוי משערין הכל בששים.

ועי' במטעמי השלחן סוף ס"ק ב' שהביא סיפור זה. אבל יש אחרונים שמפקפקים בהיתר זה מכמה טעמים כגון לפני עור, (אבל אפשר דכיון דכמה פוסקים טוברים שאין לפני עור במקום שהוא רק חומרא, אין להחמיר כאן). ועוד, שראינו שיש כמה פוסקים דאפילו בני ספרד נוהגים היום רק לשער בששים כמו שהביא בכף החיים שם, ועי' בשו"ת מעדני מלכים סימן קכ"ב אות ב' שהביא דנראה שהטעפליק רב זצ"ל לא סבר כהכף החיים. ושמעתי שתלמיד חכם אחד שליט"א אמר דאפשר שהיקל משום דבזמנם האוכל היה יקר מאוד בשבילם ויגרום הפסד גדול.

ב. שם. ועי' בש"ך ס"ק ג' שמביא לעיין לקמן בסימן ק"ג ס"ק ז' ששם כתב שאם השתא התערובת פגומה אע"פ שסופה להשביח מותר, ורק אחרי שהשביח אסור. אמנם הפרי חדש בסימן ק"ג ס"ק ח' סובר שאסור אפילו כשעודו פגום.

ג. שם. דהיינו שיהא מסיח לפי תומו. ועי' בט"ז ס"ק ב' שכתב אפילו אם הגוי יודע שסומכים עליו על דבר אחר אבל לא על איסור והיתר, נמי מקרי מסיח לפי תומו. ועי' בש"ך ס"ק ב' דכתב שאם העכו"ם הוא קפילא סמכינן עליו אפילו אינו מסיח לפי תומו, משום שלא ישקר דשמא יפסיד אומנותו. ולענין מסיח לפי תומו באיסור

דאורייתא - עי' בש"ך וט"ז שם שהקשו על המחבר שכתב שיש לסמוך על גוי כשמסיח לפי תומו, שהרי המחבר לקמן בסעיף ב' כתב דאם נתערב איסור בהיתר מין בשאינו מינו שנותן טעם, אסור מדאורייתא, וא"כ איך עכו"ם נאמן במסיח לפי תומו הרי קיימא לן דאין עכו"ם נאמן במסיח לפי תומו באיסור תורה אלא בעדות אשה, כמבואר בגמ' בבא קמא דף קי"ד. ותירץ הש"ך דדוקא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא אין עכו"ם מסיח לפי תומו נאמן באיסור תורה, אבל במין באינו מינו כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא להטעימו לקפילא סמכינן עליה. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין ה' שמסביר דהיכא דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון במין באינו מינו, נאמן במסיח לפי תומו אף באיסור דאורייתא, כיון דעבידי לגלויי, שהרי כשיאמר שאין בו טעם איסור אז הישראל יכול לאוכלו ואז ירגיש בעצמו אם יש בו טעם, ומילתא דעביד לגלויי סמכינן עליה. והט"ז מתרץ דכיון דאין צריך כאן עדות אלא הוכחה, שפיר מהני מסיח לפי תומו כמו שמהני קפילא. ולמעשה הט"ז והחוות דעת בחידושים ס"ק ג' הכריעו דבאיסורי דאורייתא מסיח לפי תומו אינו נאמן חוץ מעדות אשה. ולכן פסק במעדני השלחן ס"ק י' דבאיסור דאורייתא יותר טוב לתת לעכו"ם קפילא לטעום מאשר לסמוך על סתם עכו"ם

וה"ה אם נתערב איסור בהיתר מין במינו משערין בששים בהיתר נגד האיסור משום שאי אפשר לטעום האיסור. ודעת הרמ"א שלעולם לא סומכים על טעימת גוי אלא תמיד משערין בששים^ה.

ומסיח לפי תומו, וכיון דרובן יודעים מנהג היהודים לא הוי מסיח לפי תומו, ולכן לא סמכינן אפילו באיסור דרבנן. אולם הפמ"ג בשפ"ד ס"ק כ"ט כתב בדעת הש"ך שבפחות מששים באיסור דרבנן לא סומכין על טעימת גוי, וכך החמיר הגליון מהרש"א.

והנה מצאנו בפוסקים שהביאו טעמים שונים למה אנו לא סומכין היום על טעימת עכו"ם. המנחת כהן מסביר שהוא מפני שעבשיו מצוי ביותר שישקר אפילו אם הוא מסיח לפי תומו, ואפילו שהוא אומן מ"מ חוששין שמשקר. ובש"ך שם הביא מהלבוש טעם אחר מפני שאין האומנים בקיאים היום בטעימה ולכן אין סומכין עליהם. וברע"א כתב דאולי יש לומר דאנן חיישינן לחומרת כל השיטות, דהיינו דחיישינן לדיעות שהנאמנות של קפילא היינו רק כשמסיח לפי תומו, ובקפילא מסיח לפי תומו גם כן אין מתירין, דחיישינן דההיתר לאו משום מסיח לפי תומו, דאינו נאמן אלא בעדות אשה, אלא ההיתר דקפילא הוא מטעם דלא מרע אומנתו, ובעינן דוקא שלא יהיה מסיח לפי תומו. ואולם לפי זה באיסור דרבנן דמהני בכל מקום מסיח לפי תומו, היה לנו להתיר בקפילא מסיח לפי תומו. ואין לומר דחיישינן לשיטת רש"י דבלא ששים לא מהני טעימה, דא"כ גם טעימת ישראל לא מהני ואנו סוברים שמהני טעימת ישראל. ועי' בספר

מסיח לפי תומו, כיון דהט"ז והחוות דעת אוסרים מסיח לפי תומו באיסור דאורייתא.

ד. ויבאר לקמן מהו הגדר של מינו ואינו מינו. ועי' לקמן בהערה ריש סעיף ב'.

ה. רמ"א שם. ועי' בש"ך ובט"ז ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ה' ובחכמת אדם כלל נ"א דין ו', ובערוך השלחן סעיף כ"ה שנקטו דאין אנו סומכין על טעימת גוי אפילו אם הוא קפילא ומסיח לפי תומו. ועי' במנחת כהן חלק א' סוף אות פ"ז שאפילו בשעת הדחק או הפסד מרובה אין סומכין על טעימת גוי אלא תמיד משערין בששים. ולגבי טעימת גוי באיסור דרבנן, הש"ך בס"ק כ"ט כתב בענין דברים דעבידי לטעמא כשאינו יודע אם מרגישים טעמו יכול לסמוך על טעימת גוי מסיח לפי תומו, ועי' ברע"א ד"ה ואין נוהגים שכתב שלכאורה באיסור דרבנן דמהני בכל מקום מסיח לפי תומו, היה לנו להתיר בקפילא מסיח לפי תומו, ובסוף דבריו ציין לש"ך בס"ק כ"ט. [נוראיתי בפאר השלחן ס"ק כ"ח שכתב דאפשר לתרץ התמיה של הרע"א לפי מה שכתב האגור (הובא בב"ח) שלא ראה שום מדינה שנוהגים לסמוך אטעימת קפילא ארמאי, וסיים ומיהו נראה דוקא ארמאי די שסוברים דצריך נמי מסיח לפי תומו ורובן יודעים מנהג היהודים, ולא הוי מסיח לפי תומו. ולדבריו ניחא דהרי אנו חוששין לפוסקים דס"ל דצריך קפילא

האיך משערים בששים

ב. כתבו האחרונים שכשמשערים ששים בהיתר כנגד האיסור, משערים במידה ולא במשקל, מפני שאין כובד החתיכות שוה במשקל, דהיינו שיש כמה דברים שהם יותר כבדים במשקל ויש כאלו שפחות, ולכן יש לשער במידה. והדרך לשער במידה הוא למלא כלי עד שפתו במים

ציון אבא שאול זצ"ל שאמר שאין בני ספרד נוהגין לסמוך על טעימת גוי, ועי' שם בסימן קל"ב מה שכתב בזה. אמנם עי' בשו"ת יביע אומר חלק ח' יו"ד סימן י' וז"ל "שאם נתערב איסור בהיתר, וכנגד האיסור יש למשל פי חמישים, והאיסור כחוש, וקרוב לודאי שאין בתבשיל טעם איסור כלל, ויש הפסד מרובה בדבר, יכולים לסמוך בכה"ג על טעימת גוי, באופן שאינו יודע שסומכים עליו, אע"פ שהוא יודע ממנהגי ישראל. ואם יאמר שאין שום טעם של האיסור, יכולים לסמוך על מרן שקבלנו הוראותיו ולהתיר התבשיל, ואפילו אם אין הפסד מרובה בדבר אם יש איזה צירוף להקל, יכולים לסמוך להקל על ידי טעימת גוי, עכ"ל.

ו. מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק נ"ח והובא דבריו ביד אברהם, ועי' בפתחי תשובה ס"ק ב', וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ב דין ג'. ובפ"ת שם שהביא פוסקים שסוברים שבתערובת איסור והיתר מין במינו ויש באחד מהחתיכות יותר חללים משאר החתיכות, עדיף לשער במשקל, דשמא לא ימעך החלל יפה, אבל אם הוא מין באינו מינו אע"פ שיש באחד יותר חללים מחבירו, מ"מ יש לשער במידה וימעך החלל.

אמת ליעקב הערה ל"ט וז"ל "אפשר הטעם משום שטעימת קפילא מהני רק כשמבשלים בשר בלי שום תערובת דבר אחר ואז אפשר להרגיש טעם חלב שבו, אבל מכיון שברוב פעמים נהגו לבשל בשר בתערובת עם דברים אחרים כגון פירורי לחם וביצים וכדו' שוב קשה להרגיש שינוי בטעם אם נפל שם מעט חלב, עכ"ל.

ולמעשה בזמנינו האם אפשר לסמוך על טעימת גוי לבני אשכנז: כל הפוסקים סוברים שאין סומכים על טעימת גוי. ודלא כים של שלמה פרק ז' סימן ל"א סובר שסומכים גם היום על טעימת גוי מסיח לפי תומו, ועי' בפמ"ג בסימן פ"ז ס"ק ל"ד. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין י"ד שהביא בשם הכרתי ופלתי שאע"פ שאין לסמוך על טעימת גוי לקולא, לחומרא סמכין עליו. אמנם עי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ד' שכתב שאין נוהגים לסמוך על גוי בין לקולא בין לחומרא.

ולבני ספרד: עי' בפרי חדש סימן פ"ז ס"ק פ"ט שסובר דאין סומכין על שיטת המחבר, וכן כתב בכף החיים סימן פ"ז ס"ק ב' שאין סומכין על טעימת גוי אלא תמיד משערין בששים. ועי' בשו"ת מעדני מלכים סימן קל"א בשם הגאון הרב בן

ויכניס לתוכו האיסור, והמים שיוצאים מהכלי הוא שיעור האיסור שצריכים ששים כנגדו.^ז

ביטול בששים לעם הארץ

ג. נחלקו הפוסקים בעם הארץ שבא לשאול מורה הוראה על תערובת שנתערב לו איסור בהיתר, האם מורין לו שבטל בששים, כיון שעם הארץ אינו מדקדק בהלכה ואפשר לחשוש שמא יזלזל בשיעורים וישער באומד. וראה הערה^ח.

דבר שנתבטל בששים האם צריך לחשוש שמא נשאר בו טעם האיסור ד. יש אומרים שאפילו במקום שיש ששים נגד האיסור טוב יותר שיטעום קודם ויאכל בתחילה פחות משיעור כזית, דשמא יש בו טעם איסור ואם יאכל שיעור כזית יעבור על איסור תורה^ט. ויש חולקים וסוברים שאין צריכים לכל זה, כיון שיש חזקה ורוב שלא נשאר בו טעם.

איסור שנתבטל בששים האם ראוי להחמיר שלא לאכלו

ה. יש שכתבו שיש להחמיר לא לאכול מאכל שנתבטל בששים^י, ויש

ז. טור או"ח סימן תנ"ו. וטוב להזהר להניח האיסור בתוך הכלי בנחת כדי שיצא השיעור בדיוק ולא יותר, ועי' בפמ"ג סימן צ"ד שפ"ד ס"ק א'.

ח. עי' ברמב"ם בפאר הדור סימן ס"ה דמותר לומר לעם הארץ הדין של ביטול איסור בששים ואין לחשוש שמא יפרצו גדר לבטל איסור בפחות מזה דלא מצינו גזירה כזו בתורה. אמנם עי' בפ"ת ס"ק ב' שמאריך ונקט להחמיר שאין לומר לו שבטל בששים כי אולי הוא יזלזל בשיעור ולא ישער בדיוק.

ט. עי' בספר טוב החיים עמוד י"ז, דאם באמת יש בו טעם אסור לאוכלו אע"פ שיש ס'.

י. דרכי תשובה ס"ק י"ג שכתב מימי לא שמעתי מי שמורה כן, ואף חסידים ואנשי מעשה לא שמעתי שיהיו מדקדיקין להורות כן, והטעם משום דלא מצינו שיהא צריך לבדוק כנגד חזקה ורוב.

יא. עי' ברמ"א יו"ד סימן קט"ז סעיף ז' שכתב על בהמה שהורה בה חכם מסברא שמוותרת ולא נמצא הדין בפירוש שהוא מותר, שבעל נפש יחמיר לא לאכלו. ועי' בפ"ת שם ס"ק י' שכתב שאין חיוב על בעל נפש להחמיר, אבל מ"מ אם רוצה להחמיר יש בזה מצוה. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' סימן שע"ה דכתב דעל יבש ביבש מין במינו אף שהותר ברוב, יש לומר שיש מקום להחמיר כיון שנשאר האיסור בטעמו,

חולקים וסוברים שמי שמחמיר שלא לאכלו הוי כמו מינות, ויצא שזכרו בהפסדו^{יב}.

האם מותר לשער ששים בשבת וביום טוב

ו. איסור שנתערב בהיתר בשבת וצריך לשער האם יש ששים בהיתר כנגד האיסור, מותר לשערי^{יג} אפילו בשבת וביום טוב ואינו נחשב

ונתבטל מותר לאכלו והאומר דאסור לאכלו עובר על הא דאחרי רבים להטות, אבל מ"מ אם הוא יודע שהדבר מותר אלא שאינו רוצה לאכלו משום דבר הטמא המטמטם את הלב שנתערב בו עכשיו, ופורש ממנו מטעם זה ליכא בזה איסור כלל ואדרבה הרי הוא עושה דבר טוב במה שאינו אוכל כיון שהוא פורש עצמו מצד טבע האיסור שהוא מטמטם את הלב לא מטעם שהוא אסור מה"ת עכ"ל.

יב. תורת האשם כלל ע"ו דין ב', וסולת למנחה כלל ע"ו ס"ק ב', ועי' בשו"ת פני אריה סימן ב', וכן פסקו רוב האחרונים. ועי' בשו"ת שרגא המאיר חלק א' סימן ל"ז משכ"ב, ועי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד' סוף סימן י"ד שפסק כהתורת האשם חוץ ממין במינו שנתבטל ברוב, כיון שהאיסור בעצם עדיין קיים בעולם יש לבעל נפש להחמיר, אבל במין בשאינו מינו שנתבטל בששים אין מקום להחמיר.

יג. עי' במגן אברהם סימן שכ"ג ס"ק י"ד דכתב דכשבא לשער אם יש ששים, אינו נקרא מתקן אלא הוא בירור בעלמא האם מותר לאכול המאכל או לא. אמנם עי' שם בפמ"ג א"א ס"ק י"ד שסובר שלא ימדוד בידיים או בכלי מדידה משום

אבל בדבר שנתבטל בששים, האיסור בטל לגמרי ומסתבר שאין מקום להחמיר. ועי' בשו"ת ושב ורפא חלק ב' סימן ל' מה שהאריך בענין זה.

ולענין טמטום הלב באכילת מאכל שנתבטל בששים או ברוב - עי' בקצות השלחן חלק ט' עמוד י"א שכתב דדבר שנתבטל אין בו נזק ע"י אכילתו, וכן דעת הגר"ח פ' שיינברג שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א המובאים בספר הליכות חיים אות רכ"ז ובהערה שם. ועי' בשו"ת דברי חכמים י"ד פרק א' אות ד' שהביא שכן גם דעת הגר"י קמינצקי זצ"ל. אמנם עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ד' סימן ק"צ ד"ה ועוד וז"ל "במאכלות אסורות אף באופן שהתורה התירו מדין "הלך אחר הרוב" או משום חזקה, היינו שמדינא מותר לתלות שאין כאן האיסור, אבל בנמצא אח"כ איסור, אף אם האכילה בשעתה לא היתה באיסור, מטמטם את הלב ולכן צריך כפרה", עכ"ל. ונראה מדבריו שדוקא אם אח"כ מצא שעדיין טועמים את האיסור או יש טמטום באכילתו. אמנם עי' בשו"ת משנה הלכות חלק ז' סימן ק"ד ד"ה וראיה שכתב וז"ל "לענין ביטול ברוב הגם שהתורה אמרה דדבר טמא מטמטם את הלב והתורה אסרתו, אם נפל בהיתר

כמתקני^ד, ואפילו אם נתערב בערב שבת מותר לשער בשבת^{טו}.

טעימת ישראל^ז

ז. נחלקו הפוסקים האם סומכים על טעימת ישראל, כגון לטעום בצל שנחתך בסכין בשרי או חלבי לידע האם הוא חלבי או בשרי, וראה הערה^{טז}.

לסמוך על טעימת ישראל בדיעבד אבל לא לכתחילה. ועי' בפמ"ג שם שכתב דטעימת ישראל מהני אפילו שאינו קפילא ואפילו בפחות משישים משום דלא ישקר. ועי' בפ"ת ס"ק ג' שמביא מספר בכור שור דאין סומכין על טעימת ישראל, וכן פסק החוות דעת בחידושים ס"ק ד'. ועי' לעיל מה שהבאנו לגבי טעימת ישראל ביתר אריכות בסימן צ"ו. ולענין טעימת משחת שיניים ומי הדחת פה ללא הכשר עי' לקמן בסימן ק"ג סעיף י"א-י"ב באריכות.

ולענין דינא עי' בערוך השלחן סימן ת"ו סעיף ו' שפסק כהש"ך שאפשר לסמוך על טעימת ישראל בדיעבד, וכן פסק החכמת אדם כלל נ"א דין ו'. ועי' בפרי חדש סימן צ"ו שפסק דאפשר לסמוך על טעימת ישראל אפילו לכתחילה. אבל בכף החיים בס"ק י"ב כתב דאפשר לסמוך על טעימת ישראל רק במקום הפסד מרובה.

ומצאתי בשו"ת אבני ישפה חלק ד' סימן פ"ו שנשאל בענין מאכל שנקרא מיונו והכניסו בו סכין שאכלו בו דגים, וכעת רוצים לאכול המיונו עם בשר, האם מועיל לטעום אם יש שם טעם דגים או לא. והשיב אחרי אריכות דנראה להחמיר ולא לסמוך על טעימת ישראל

דנראה כמתקן כשעושה מעשה בידיים, וכן כתב ביורה דעה סימן צ"ט שפ"ד ס"ק י"א דיש לשער רק באומד יפה. ועיין במשנה ברורה בסימן ש"ו ס"ק ל"ה שכתב שמותר למדוד כדי לשער ששים לבטל איסור, דכיון דהוא להתלמד על דבר הוראה לא הוי עובדא דחול.

יד. עי' בפמ"ג שם שכתב דאיסור שנתערב בהיתר מין במינו יבש ביבש שנתבטל ברוב, והדין שצריכים לזרוק חתיכה אחת כמבואר ביור"ד סימן ק"ט סעיף א', יש להתיר לזרוק חתיכה אפילו בשבת ואינו נחשב כמתקן, ועי' במגן אברהם בסימן שכ"ג שם. ועי' עוד בפמ"ג בסימן צ"ט שפ"ד ס"ק י"א שכתב בשם החק יעקב סימן תמ"ו ס"ק ד' דראוי לכל מורה לייחד לו חדר שאם יאסור ישליך שם משום דמוקצה הוא. ויש שכתבו שנוהגים להקל ע"פ המגן אברהם סימן ש"ח ס"ק ז' דמוקצה שלקחו בשוגג מותר להניחו בכל מקום שירצה.

טו. עי' במגן אברהם סימן שכ"ג דנראה מדבריו שרק אם לא נודע התערובת לפני שבת אלא מצא בשבת שנתערב לפני השבת מותר לשער, אבל בלא"ה אסור.

טז. עי' בש"ך ס"ק ה' ובסימן צ"ו ס"ק ה' שמדייק מלשון הרמ"א שאפשר

לסמוך על כתב מאושר מהממשלה

ה. יש אומרים דבדבר שאי אפשר לברר כגון בביצים, שיש ספק האם הם ממין טהור או טמא, סמכינן על אישור מהממשלה, ועדיף טפיי מגוי שלא סמכינן עליו אפילו שהוא אומן.

טעימת תבשיל שנפל בו בשר בטי הימים

ט. תבשיל שנתערב בו בשר בתשעת הימים, מותר לישראל לטעמו, ואם אמר שאין טעם הבשר מורגשיי.

לטעום ספק איסור בלשון

י. נחלקו הפוסקים האם מותר לטעום ספק איסור בלשון, וראה הערה ט.

שמביא מהשיך בסימן מ"ב דדוקא לגבי בהמה שנמצאת ללא מרה (ובלא מרה הבהמה טריפה) מותר לטעום הכבד בלשונו שמא המרה בלועה בו, כיון דרוב בהמות יש להם מרה, אבל בשאר ספק איסור, אסור לטעום בלשונו. ועי' בפ"ת שם שהביא שיטת הצמח צדק שסובר דמותר לטעום איסור דרבנן, ויש שמפרשים כוונתו להתיר טעימה בכל איסורי דרבנן, אבל הנודע ביהודה מפרש שכוונתו להתיר טעימה בלשון רק באיסור דרבנן פגום. ועי' בערוך השלחן סעיף כ"ד דפסק שאסור לטעום בלשון ואפילו בלחיקה בלבד, ויש למנוע את עצמו מזה אף בדבר פגום כבורית וכדומה. אמנם כ"ז באיסורים אבל בתענית מותר לטעום תבשיל בפיו ולפלוט, לבדוק האם חסר מלח וכדו'. וכן פסק במשנה ברורה סימן תקס"ז ס"ק ו' דבתענית ציבור (חוץ מיום כיפור ותשעה באב) אם בישל בשביל סעודת מצוה וכדו' אפשר לטעום ולפלוט כדי לדעת אם צריך מלח או לא.

בכה"ג, ועיין שם טעמו. אכן יש מקילים בכה"ג לסמוך על טעימת ישראל.

יז. עי' בשו"ת מנחם משיב חלק ב' סימן ל"ט שפסק להקל בזה, ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ב' סימן ס"ח אות י"ב. ולענין חלב סתם שהממשלה נותנת קנס גדול לאלו שמערבים דברים תוך החלב, האם סומכים על זה, ראה בשו"ת אגרות משה יו"ד חלק א' סימן מ"ז-מט.

יח. מבואר באו"ח סימן תקנ"א במחבר שמראש חדש אב עד ט' באב אסור לאכול בשר, ועי' בשער הציון שם לגבי בשר שנפל לתוך תבשיל שיש לסמוך על ישראל שטעמו ואמר שאין מורגש בו טעם בשר, וה"ה ביין שנתערב בתבשיל שיש לסמוך על ישראל.

יט. בט"ז ס"ק ב' כתב שספק איסור מותר לטעום בלשון, וכן נקט החוות דעת בחידושים ס"ק ב'. ובפמ"ג שם מסביר שרק לחיכה בלשון חוץ לפיו מותרת, אבל לתת לתוך פיו ולפלוט אסור, וכל שכן לבלוע דאסור. ועי' בפ"ת ס"ק א'

האם מברכים באכילת מאכל איסור

יא. הטועם מאכל איסור אינו מברך עליוכא, והשומע מי שמברך עליו אינו עונה אמנכב.

איסור שנתערב בהיתר מין במינו ונשפך

סעיף ב

יב. איסור והיתר מין במינו שנתערבו, ואח"כ נשפךכג מעט מהתערובת

כא. מבואר ברמב"ם הל' ברכות פרק א' שאם אכל מאכל איסור במזיד אין מברכין עליו, ואפילו אם אכל מאכל איסור בשוגג אין מברכין אחריו ברכה אחרונה. אולם עי' במשנה ברורה שם ס"ק ד' שהביא בשם הט"ז דאם אכל איסור בשוגג אפילו דבר שאסור מן התורה אפשר לברך לאחריו, ואפילו אם לא אכל כדי שביעה, אבל אין לזמן עליו. ולמעשה הביא המשנה ברורה בשם המגן אברהם דיש להחמיר ולברך אם אכל כדי שביעה, אמנם המשנ"ב בשער הציון ס"ק ט' כתב דאין כדאי לברך.

כב. משנה ברורה שם ס"ק ב', ובשער הציון ס"ק א'.

כג. נחלקו הראשונים אם טעם כעיקר הוא מן התורה או מדרבנן, דעת ר"ת שהובא בטור סימן צ"ח סעיף ב' שטעם כעיקר הוא מן התורה, דהיינו שאם נתבשל איסור עם היתר, אסור מדאורייתא לאכול ההיתר כל זמן שיש בו טעם מהאיסור. ואילו דעת רש"י שהובא בבית יוסף שם שהוא אסור מדרבנן, דמן התורה בטל פליטתו ברוב כדקיימא לן דחד בתרי בטל, כדכתיב "אחרי רבים להטות", ואפילו שיש בהיתר טעם מהאיסור בטל ברוב ומן התורה אין

ולענין לימוד בקורס לטבחות כיצד לבשל - עי' בחוברת הישר והטוב גליון ד' עמוד רנ"ז מאמר מבעל השבט הקהתי שליט"א שכתב שאחד שחפץ ללמוד קורס לטבחות ובשעה שלומדים הקורס צריכים לטעום מהתבשילים, והמאכלים הינם מהכשרים שאינם מדקדקים ומהדרים כלל, יש לדון האם מותר לטעום ולפלוט, דאפילו לפוסקים דס"ל שמותר לטעום איסור דרבנן ובפרט בספק איסור, מ"מ בניד"ד יש להחמיר מכמה טעמים, כיון דבקורס צריכים לטעום הרבה פעמים וא"כ ודאי יתכן מאוד שישכח פעם ויבלע המאכל, משום דבמקום שרבים לומדים מתבייש לפלוט, ובפרט בפני האומן המלמד הקורס. ועוד גרע טפי כיון דטועם כדי לידע אם התבשיל טעים ואינו זוכר בשעת הטעימה שאולי יש בזה איסור וישכח לפלוט, אבל אם ידוע שיש הכשר טוב ושאין שם אפילו איסור דרבנן ורק מפקקים על ההכשר מתורת חומרא יש להקל בכה"ג.

כ. מחבר או"ח סימן קצ"ו סעיף א' שכתב דאין מברכין על מאכל איסור, וכן פסק במשנה ברורה ס"ק ג' ואפילו אם הוא איסור דרבנן.

בענין שאי אפשר לעמוד עליו כדי לדעת האם לפני שנשפך היה ששים, אם נודע שהיה רוב היתר מותר^{כה}, אבל אם לא נודע שהיה רוב היתר אסור.

אי אפשר לומר כאן טעם כעיקר, דהיינו שאם נתערב טעם של מאכל איסור לתוך מאכל של היתר ע"י שנתבשלו יחד, ההיתר אסור באכילה מפני שמרגישים טעם של האיסור, כיון דטעמיהם שווים.) ומדרבנן בעינן ששים מפני שני טעמים שהובאו בראשונים, הרא"ש פרק ז' סימן ל"ז כתב שחכמים גזרו שצריך ס' במין במינו אטו מין בשאינו מינו שבו מעיקר הדין צריך ששים כיון שטעם כעיקר, וגזרו שצריך ששים אפילו במין במינו כדי שלא יבוא לטעות ולבטל ברוב גם תערובת של מין בשאינו מינו. וברמב"ם כתב הטעם מפני שגזרו בשיעור ביטול של איסורים דלא סגי ברוב, אלא בעינן שיאבד האיסור לגמרי בתוך התערובת וקבעו חז"ל דהשיעור לאיבוד הוא בששים. ועי' בט"ז ס"ק ג' ובש"ך ס"ק ו' שמסבירים את המחבר לפי הרא"ש דמן התורה מין במינו כיון דאינו נותן טעם מותר ברוב ורק מדרבנן צריך ששים אטו מין באינו מינו, וכיון שנודע שהיה רוב היתר וכל הספק הוא אם היה ששים, הוי ספק דרבנן ואזלינן לקולא ואמרינן שהיה ששים.

ונחלקו הפוסקים מהו השיעור של רוב - עי' בפמ"ג בפתיחה חלק א' פרק א' ד"ה והנה יבש, שהביא דעות שסוברים שרוב היינו שצריך פי שנים בהיתר כנגד האיסור, ולא סגי בכל דהו יותר. אמנם בפרי חדש בסימן ק"ט ס"ק ד' כתב שכל

כאן איסור, אלא דרבנן גזרו שצריך ששים כיון שחששו שמא יבוא ויאכל האיסור עצמו. ולדינא דעת המחבר בסעיף ב' לפסוק כר"ת דטעם כעיקר מדאורייתא וכן נקטו הפוסקים שבאו אחריו. (כל זה איירי בתערובת מין בשאינו מינו שההיתר והאיסור חלוקים הם בטעמם, ולכן שייך לומר טעם כעיקר כיון שאפשר להבחין בטעם האיסור בהיתר) ולכן המחבר פסק שבמקרה שאיסור והיתר מין בשאינו מינו נתערבו ואח"כ נשפך ויש לנו ספק אם היה ששים, אזלינן לחומרא כי פוסקים כר"ת שטעם כעיקר דאורייתא והוי ככל ספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא.

כד. לאו דוקא נשפך ממש, אלא ה"ה אם נאכל מעט מהתבשיל או נאבד ואח"כ נודע התערובת, וה"ה כשבשווגג הכניס איסור לתבשיל, כגון שלא ידע שזה אסור, עד אחרי שנתנו בתבשיל, ואינו יודע כמה הניח בקדירה וכעת הכל מעורב וא"א להכיר האיסור דינו כנשפך, כ"כ בדרכי תשובה ס"ק כ"ד בשם היד אפרים, וכן הוא בחכמת אדם כלל נ"א דין ט"ז. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין י"ג שכתב דה"ה כשגוי או קטן נתנו איסור לתוך הקדירה ואין יודעים כמה איסור נתנו.

כה. שו"ע סעיף ב'. והטעם הוא מפני שתערובת של מין במינו בטל ברוב מן התורה כיון שטעמיהם שווים, (ולכן

איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו ונשפך
 יג. איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולים
 לעמוד עליו לשערו, אפילו אם נודע שהיה רוב היתר אסורי.

איסור שנתערב בהיתר מין במינו ובשאינו מינו ונשפך
 יד. איסור שנתערב בהיתר מין במינו ובשאינו מינו (כגון שנפל בשר
 נבילה לתוך תבשיל של בשר וירקות) ואחר כך נשפך ונודע
 שמתחילה היה רוב היתר ממינו, הכל מותר כיון שרואין את האיני מינו

שחצי שיעור שנתערב בהיתר אינו אסור
 מן התורה, מ"מ בכה"ג אזלינן לחומרא.
 כז. שם. ומיירי הכא בתערובת לח בלח
 או יבש בלח. ועי' בש"ך כאן שכתב
 דהני מילי באיסור דאורייתא אבל אם
 נפל איסור דרבנן ונשפך ולא נודע לנו
 כמה היתר היה מקודם, אם ידענו שהיה
 רוב היתר מותר, משום דספק דרבנן
 להקל ותלינן שהיה ששים. וכן דעת המ"י
 שהובא בחכמת אדם כלל נ"א דין י"ד,
 ועי' בסמוך בסעיף ט"ז שהבאנו יתר
 אריכות בזה.

ועי' בחכמת אדם שם עוד שהביא
 מהכרתי ופלתי שבנידון דידן יש ליתנו
 לנכרי לטעמו דאין להקל אפילו בספק
 דרבנן היכא דאפשר לברורי, ואע"פ שאנו
 לא סומכין על טעימת נכרי, היינו לקולא
 אבל לחומרא שפיר סמכין, וכך פסק
 לדינא בבדי השלחן ס"ק כ"ג. אמנם כבר
 הזכרנו לעיל את שיטת הפמ"ג במשב"ז
 ס"ק ג' ובשפ"ד ס"ק ד' שפסק שאפילו
 בנד"ד אין לסמוך על טעימת נכרי, דאין
 סומכים על נכרי בין לקולא בין לחומרא,
 ועוד דבכה"ג אינו נחשב כאפשר לברורי
 כי אין בדבריו בירור גמור.

דהו שעודף סגי, כגון ג' חתיכות וא' מהם
 אסורה ולא ידענו איזה מהם האסורה,
 ושתי חתיכות קטנות מהשלישית אבל
 ביחד הן עודפות עליו במשהו סגי,
 ובפמ"ג מסיק שהמקיל במשהו אין לגעור
 בו. ועי' בפ"ת סימן ק"ט ס"ק א' שמפלפל
 בענין זה, ולקמן בסימן ק"ט הארכנו בזה
 ע"ש. ועי' בבדי השלחן ס"ק י"ח שאפשר
 להקל בעודף כל שהוא אף לכתחילה
 כשיש עוד סניף להקל, ובתערובת יבש
 ביבש נראה להקל כן לכתחילה, כיון
 שהש"ך בסימן ק"ט ס"ק ו' והגר"א שם
 ס"ק ד' כתבו גם כן דסגי במשהו יותר.

כו. שו"ע שם. והטעם שמין באינו מינו
 שנשפך אסור אפילו שנודע שהיה
 רוב, משום דקיי"ל דטעם כעיקר מן
 התורה ולכן כל ספק שיש כאן אזלינן
 לחומרא. ועי' בפמ"ג פתיחה חלק ב' ריש
 פ"ב שכתב דאפילו אם נתערב רק חצי
 שיעור של איסור, הוי ג"כ ספיקא
 דאורייתא כיון דקיימא לן שחצי שיעור
 אסור מן התורה. ועי' בבדי השלחן ס"ק
 כ"א שכתב שכן יש להורות, אע"ג דפסק
 החוות דעת בסימן ק"ט ביאורים ס"ק ה'

כאילו אינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלויכו. ויש חולקים כי כיון שאי אפשר לראות את האינו מינו כמו שאינו כיון שהאיסור נותן טעם באינו מינו, וצריך להחמיר לאסור האינו מינו, אבל מינו מותר.

חלב שנפל לתבשיל של בשר עוף ונשפך

טו. חלב שנפל לתוך תבשיל של בשר עוף ונשפך מעט מהתערובת, ויש ספק אם היה ששים כנגדו, יש שכתבו שאזלינן לחומרא, אע"ג דבשר עוף בחלב איסורו רק מדרבנן, יש להחמיר אטו בשר בהמה בחלב, דמצינו שחכמים החמירו בבשר עוף בחלב לדונו כבשר בהמה. ויש מקילין^{לא}, ונראה דהמקיל אינו מפסיד והמחמיר תבוא עליו ברכה^{לב}.

שהרוטב הוא אינו מינו) וגם יש להסיר כדי קליפה משום הבעין שעליו. ועי' בערוך השלחן סעיף ל"ו ול"ז שמחמיר כש"ך שהאינו מינו אסור כיון שהאיסור נותן בו טעם, וטעם כעיקר דאורייתא. ובחכמת אדם שם דין ט"ו פסק כש"ך אבל כתב שבמקום הפסד מרובה או לצורך מצוה יש להקל כמחבר.

ל. תורת חטאת כלל פ"ה דין י"ג. ומובא בט"ז ס"ק ה' דאע"ג דקיימא לן לעיל סימן פ"ז סעיף ג' דבשר עוף בחלב הוא רק מדרבנן, מ"מ כיון דמצינו שחכמים עשו חיזוק לדבריהם באיסור זה דבשר עוף בחלב לדונו כבשר בהמה, לכן גם כאן יש להחמיר. וכמו דמצינו ראייה לדבר בסימן פ"ח ופ"ט שהחמירו לענין העלאה והמתנה בין בשר לגבינה שש שעות אפילו בבשר עוף.

לא. ש"ך ס"ק ז' ופרי חדש ס"ק ט'. כיון שבשר עוף בחלב הוא מדרבנן תולין להקל שהיה ששים. ועי' בשו"ת רע"א חדשות סימן ס"ח שכתב דהדבר פשוט דאף בבשר עוף הדין להקל בספק ששים

כת. שם. ועי' בט"ז ס"ק ה' שכתב דהני מילי כשנתערב האיסור לתוך מינו והאינו מינו בבת אחת, אבל אם נתערב תחילה האיסור באינו מינו ואחר כך ניתוסף המינו, כבר נעשה האינו מינו דהיתרא כנבילה והוי ספק דאורייתא וצריך ששים כנגד הכל, וכן דעת הפמ"ג שם ד"ה והנה. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק ד' ובחזון איש סימן כ"ו ס"ק ב' שכתבו ביאור בדעת המחבר שמתיר אפילו האינו מינו, משום שהפליטה של האיסור שגורמת נתינת טעם, נתערבה עם פליטת מינו ההיתר, וההיתר הוא הרוב ואם כן נתבטלה הפליטה של האיסור ונשאר רק טעם שהוא היתר, ומ"מ לדינא הם סוברים שקשה להקל כמחבר משום שיש כאן ספק דאורייתא.

כט. עי' בש"ך ס"ק ח' שהביא את שיטת המהרש"ל, ובפרי חדש ס"ק ח' שחולקים על המחבר, וכתבו שרק המינו מותר כיון שאינו נותן בו טעם. והחתם סופר מובא בפ"ת סובר שצריך להסיר מהמינו כל לחלוחית הרוטב (כיון

בגדר מינו ואינו מינו האם אזלינן בתר שמא או טעמא
 זז. כתב הרמ"א^ל שמין במינו נקבע בתר שמא, דהיינו אם השם של שני
 המינים שווה נחשב מין במינו, ולא אזלינן בתר טעמא ולכן אפילו
 אם הם שווים בטעמא אם שמותם שונים הוי מין באינו מינו, ולדוגמא
 חומץ מייץ וחומץ משכר ששניהם שווים בשם אבל אין טעמם שווה
 נחשבים כמין במינו. ויש חולקים וסוברים דאזלינן בתר טעמא, וראה
 הערה ל"ד.

לג. רמ"א שם. וכן דעת הים של שלמה
 פרק ז' סוף סימן ל"ב, והלבוש בסעיף
 ט', והפרי תואר ס"ק ה'. ובפמ"ג
 במשבצות זהב ס"ק ד' מדייק מלשון הט"ז
 שם שהוא סובר כרמ"א שאזלינן בתר
 שמא, והפמ"ג מוסיף שאפשר שהרמ"א
 סובר שבעיני תרתי, שמא וטעמא ואם
 אינו שווה באחד מהם הוי אינו מינו.
 (הציור שהבאנו הוא מגמ' ע"ז דף ס"ו).

לד. ש"ך ס"ק ו', שחולק על הרמ"א וסובר
 שהכל תלוי בטעמא, ואם שווה
 בטעמא אע"ג דאינו שווה בשמא נחשב
 מין במינו, ואם אינו שווה בטעמא אע"ג
 דשווה בשמא נחשב מין באינו מינו. וכן
 דעת הפמ"ג שם והחוות דעת חידושים
 ס"ק ו' (וכתב שבמקום הפסד מרובה
 אזלינן בתר שמא). ועי' בט"ז בדף האחרון
 שהשיג על הש"ך דבאמת גם הרמ"א
 מודה דאם הטעמים הפוכים לגמרי
 אזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא, אבל
 כאן הרמ"א מיירי שאין הטעמים הפוכים
 לגמרי ולכן פסק דאזלינן בתר שמא. ועי'
 בט"ז בסימן ק"ב ס"ק ו' דכתב דאזלינן
 בתר טעמא. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א
 דין כ"ה שכתב דכל האיסורים שבטלים
 בששים אזלינן לענין מין בשאינו מינו

כדין נשפך דהוי ספיקא דרבנן כדעת
 הש"ך סימן צ"ח והסכימו עמו הפר"ח
 והמנ"י, ופשיטא דאין צריך לחוש
 ולהחמיר דרבנן לדעת הט"ז נגד כל הנך
 אחרונים עכ"ד. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ה'
 הביא שהט"ז מחמיר והפרי חדש מיקל,
 וכתב הפמ"ג דהמיקל כש"ך בהפסד
 מרובה לא הפסיד, (אמנם עי' בפמ"ג סימן
 פ"ז ס"ק ד' מה שכתב בענין הזה), אבל
 בשאר איסורים דרבנן כו"ע ס"ל שספיקו
 מותר. ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק ז'
 שמיקל כש"ך.

וראיתי בשו"ת עמק התשובה חלק ו'
 סימן שכ"ג דנשאל שם לענין אשה
 שהפרישה חלה ושוב נתערב חלתה בתוך
 עיסתה, ומסתפקת שאפשר שהיה בכדי
 שיעור ביטול, דהיינו אחד ממאה כנגד
 החלה שהופרשה, שהיתה עיסה גדולה
 ואינה יודעת כמה גדולה היתה חלתה.
 והשיב שם דלכאורה ענין זה נידון כדין
 איסור שנשפך באיסור דרבנן, כיון דחלה
 בזמן הזה דרבנן, והכא נמי בחלה יש ספק
 מאה, ומדאורייתא ברובא בטל.

לב. ערוך השלחן סעיף ל"ח, וכן פסק
 הבדי השלחן ס"ק כ"ד.

האם חלב ובשר נחשבים מין במינו
יז. יש אומרים שחלב ובשר נחשבים מין באינו מינו^ל. ויש אומרים שבשר
שמן עם חלב הוי מין במינו^ל.

האם חסרון ידיעה נחשב ספק סעיף ג

יח. איסור שנתערב בהיתר והוא לפנינו ואינו יכול לעמוד על שיעורו,
אפילו באיסור דרבנן אסור, ויש בזה ב' טעמים בראשונים וראה
הערה^ל. ויש אומרים שאם הוא ספק חסרון ידיעה לכל הדור נחשב
כספק^ל.

לו. עי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק א' שנשאר
 בצ"ע לדינא אם בשר שמן וחלב
 נקרא מין במינו, אבל ברור אצלו ששומן
 ובשר מין אחד הם כי שווים בטעמם.
 ובשר כחוש עם שומן נחשב מין באינו
 מינו, ובשר שמן ובשר כחוש בהפסד
 מרובה נחשב מין אחד. ועי' בחכמת אדם
 כלל נ"א דין כ"ה שכתב שבשר שמן
 וחלב מין אחד הם, אבל בשר כחוש וחלב
 הוי מין באינו מינו.

לז. שו"ע סעיף ג'. ועי' במדרכי במסכת
 ע"ז פרק השוכר סימן תתנ"ד שכתב
 דאסור משום דלא נקרא ספק בדבר
 שחכמים יכולין לברר, דדעת טפשינ אינו
 כלום. ובר"ן כתב טעם אחר משום דבדבר
 שאי אפשר לעמוד עליו, אי אזלינן לקולא
 יהיו כל האיסורים בספק, וכל אחד ישער
 במה שנראה בעיניו, ולפיכך ראו חכמים
 להשוות מדותיהן, אבל במה שאינו בא
 אלא באקראי בעלמא כגון אם נשפך
 וכיוצא בו אזלינן לקולא.

לח. ט"ז ס"ק ו'. וכתב דאזלינן לקולא
 כשיש ספק חסרון ידיעה לכל הדור,
 אמנם אם יש דבר שהוא ספק לכל הדור

ומין במינו בתר טעמא דאם הם חלוקים
 בטעמן אף על פי שיש להם שם אחד כגון
 חתיכת בשר שור עם חתיכת בשר כבש
 ותרנגולת וכיוצא בו אף על פי שיש להם
 שם אחד שהכל נקרא בשר, מכל מקום
 כיון שחלוקין בטעמן הוי מין בשאינו מינו
 לכל הדינים. ועי' בבדי השלחן ס"ק י"ט
 ובמעדני השלחן ס"ק כ' שהביא פוסקים
 שסוברים כש"ך. ועי' בערוך השלחן סעיף
 מ"ה-מ"ז מה שכתב בענין הזה.

לה. בשו"ע בסעיף א' הביא דוגמא של
 בשר וחלב שהוי מין באינו מינו, ועי'
 בש"ך ס"ק א' וט"ז ס"ק א' שמדייקים
 מהמחבר דסובר שטעם החלב ובשר אינו
 שווה, מפני שכתב שחלב שנתערב עם
 בשר הוה מין באינו מינו. ובש"ך שם כתב
 שכן משמע מהטור שטעם חלב ובשר
 אינו שווה, ואחר כך הביא מהראב"ן
 שכתב שהם שווים בטעמם, וצריך לומר
 דאיירי בבשר שמן וחלב שהם שווים
 בטעמם. ועי' בערוך השלחן סעיף מ"ז
 שכתב שחלב ובשר הם שני מינים
 נפרדים, אבל בשר עם שומן מין אחד
 הוא, וכן שומן עם חלב מין אחד הוא.

איסור שנתבשל עם היתר

סעיף ד

יט. איסור שנתבשל עם היתר, כגון חתיכת נבילה שנפלה בתבשיל של

אבל יש אפשרות לתקנו נחשב כדעת שוטים אפילו שכל הדור מסופקים בו. וכן דעת הערה"ש סעיף ל"ט, וכן מבואר בביאור הלכה ריש סימן רס"א ובעוד אחרונים. אמנם בבית שמואל אה"ע סימן קנ"ה ס"ק ל"ד מחמיר דאפילו כשיש ספק לכל הדור לא חשיב כספק, וכן דעת הפני יהושע במסכת מכות דף ד'. ד"ה לא. ועי' בנקודות הכסף שכתב דהכא לגבי נשפך שפיר הוי חסרון ידיעה כיון דלא אפשר לעמוד על שיעורו, ועי' שם עוד במה שכתב על הט"ז. ועי' בפמ"ג סימן ק"י כללי ס"ס ס"ק ל"ד שכתב דאם יש ספק חסרון ידיעה לכל הדור, כגון שאי אפשר לברר אם הגף של העוף נשבר קודם השחיטה, במקום הפסד מרובה יש להקל דנחשב כספק, וכן פסק בשו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן ס"ח, ובבדי השלחן סימן ק"י ס"ק רע"א. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ח' שהביא שיטות שפוסקים דאם יש דבר שאינו מוטל עליו לידע, אע"פ שאינו ספק לכל הדור אינו נחשב כדעת שוטים, וכן פסקו הגליון מהרש"א סימן פ"א על הש"ך ס"ק ח', וחכמת אדם כלל נ"א דין ט"ז.

ומצאתי יסוד חשוב בשו"ת אבני ישפה חלק ה' סימן צ"ט בענין אי אפשר לעמוד על שיעורו, והוא שאם השואל ראה את השיעור ואחר כך נשפך, ואינו יודע לשער אם היה ששים או לא, אז אין כאן הקולא של ספק דרבנן לקולא. והסבר הדבר הוא שכיון שראו את זה, הוי דעת שוטים שאינו ספק. ואף שיש

כאן אדם פשוט שאינו בעל הוראה, אבל כיון דהוא ראה ואינו יודע לשער יש כאן דעת שוטים ולא שייך לקרוא לזה ספק כלל. ויש להוכיח כן מהפתחי תשובה ס"ק ח' שהביא שהאמונת שמואל סימן כ"א כתב לגבי קטן או נכרי ששמו דם בקדירה של בשר וידוע שנתבטל ברוב אלא ספק אם היה ששים, דכיון דדם שבישלו דרבנן וספק כזה לא שייך לדעת, ממילא לא נחשב כדעת שוטים, שהרי אינו נביא לידע כמה נפל. ומבואר מדבריו דפשוט הוא שרק משום שהנכרי או הקטן אינם בני דעת לדעת כמה דם נתנו בקדירה לכן לא נחשב דעת שוטים, אבל אם יהודי גדול ראה את הדם אף שאינו מורה הוראה הוי דעת שוטים, ורק בקטן ונכרי אמרינן שאינו דעת שוטים, עכת"ד. ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ו שהביא מהפרי תואר שכתב דאפילו כשיש ד' צדדים לקולא לא מקילים במקום דעת שוטים, עיין שם הדוגמא שהביא.

לט. שו"ע סעיף ד'. ועי' בש"ך ס"ק י' שכתב שאפילו באיסור דרבנן יש להחמיר. ועי' בפרי תואר סוף ס"ק ט' שכתב דלאו דוקא נתבשל אלא אפילו אם הוציא האיסור מהקדירה קודם שהגיע לידי בישול, גם כן אוסר מה שבקדירה ואפילו אם הוציאה תיכף מהקדירה אומרים שפלט מיד. ולכאורה זה דלא כדעת החמודי דניאל המובא בפתחי תשובה סימן ק"ה ס"ק ח' שסובר דאינו נאסר תיכף אם סילק מיד, ועי'

היתר, אם מכירים האיסור צריך להוציאו מהתבשיל^מ. ואעפ"כ צריך שיהא בהיתר ששים כנגד האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה טעם יצא מהאיסור^{מא}.

בענין הנ"ל כשאינו מכיר האיסור

ב. נבילה שנפלה לתוך תבשיל היתר ונתבטל טעמו בששים, ראינו לעיל שאע"פ שיש ששים צריך להסיר האיסור מהתבשיל, אמנם אם אינו מכיר האיסור הכל מותר כיון שיש ששים. אמנם אם באפשרותו לעשות איזה פעולה שע"י זה יוכל להכיר האיסור, מחויב לעשות כן ולהוציא האיסור. כגון אם נפל חלב לתבשיל, אע"פ שנימוח ואינו ניכר, צריך ליתן מים צוננים בתבשיל ואז החלב יצוף למעלה ויסירו משם, דמאחר דאפשר להסירו הוי כאילו מכירו, וצריך להסירו משם^{מב}.

להסירו משם, ומשמע שרק לחומרא צריך להסיר האיסור, משם אבל לא מהני לקולא כשאין שם ששים כנגד האיסור, וכן כתב הט"ז ס"ק ז' שאין להקל ולהתיר על ידי זה במקום שאין ששים כנגד האיסור, וכן דעת הש"ך ס"ק ט"ז והפמ"ג שם, וחוות דעת חידושים ס"ק י"ב, וחכמת אדם כלל נ"א דין ב'. ועי' בפמ"ג סימן צ"ד משב"ז ס"ק א' שכתב שאפילו אם יש רק ספק איסור צריך ששים כנגד כולו. וה"ה כלי שנאסר צריך ששים כנגד כולו.

מב. רמ"א שם. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה אם מכירו דכתב דמדברי הבית יוסף והש"ך בסימן ק"ד ס"ק ג' נראה דמלבד שצריך להסיר האיסור צריך ג"כ לסגן הרוטב ולהוציא ממנו גם את קצת הבעין של האיסור הנמצא בו, שדרך דבר שנתבשל שמתפרפר ממנו מעט לתוך הרוטב.

לעיל בריש סימן צ"ב שהארכנו בדעת החמודי דניאל.

מ. ועי' בסעיף הבא מה שכתבנו בפרטי דיני הוצאת האיסור.

ולענין מקרה דידן שנפל איסור בתוך היתר בשבת וצריך להוציאו, עי' בספר מחנה חיים חלק ב' סימן כ"ז שכתב דאין בזה חשש בורר ולא נחשב כתיקון, וכן עי' בשו"ת אבני צדק או"ח סימן ל"ו שכתב דאינו חשיב תיקון, ובספר שערים מצויינים בהלכה סימן פ' ס"ק כ"ב על קיצור שלחן ערוך כתב דאין איסור בורר כשמוציא האיסור בשבת מהתבשיל, וסיים בצ"ע. אמנם בשו"ת לבושי מרדכי או"ח חלק ב' סימן ק"ה כתב דצריך לקיים הכללים של בורר כדי להתיר, ולכן פסק המעדני השלחן ס"ק נ"ב שיוציא האיסור עם קצת תבשיל.

מא. רמ"א שם. שכתב שכל איסור שבטלים בששים אם מכירו צריך

אם המאכל יתקלקל ע"י המים הצוננים

כא. יש אומרים דאם המאכל יתקלקל ע"י המים הצוננים, אינו מחויב לעשות כן ולהסיר האיסור^מ, ויש מחמירים להוציא האיסור ע"י צינון אפילו אם המאכל יתקלקל, וכן נראה עיקר^מ.

המאכל מתקלקל בזה. ובס"ק י"ח שם כתב דמיהו בשני לחין הכבושין מעת לעת ביחד אין להחמיר כלל, ועי' בערוך השלחן סעיף נ"ז שהחמיר אפילו אם המאכל יתקלקל דצריך להסירו. ועי' בדי השלחן ס"ק נ"ה ובביאורים שם דכתב אפילו אם המאכל לא יתקלקל לגמרי אלא אף אם יהא נפגם ומתקלקל קצת, גם כן אין צריך לצננו לדיעות המקילין, ובמקום שהמאכל יפסל לאכילה לגמרי יש לומר דלא חשוב כיכול להפרידם וכו"ע מודו דמותר בלא הפרדה וצ"ע.

ומצאתי בשו"ת שבט הקהתי חלק א' סימן רכ"ב שדן לגבי משקה פרווה שנפל עליו מעט רוטב של בשר והיה בו ששים נגד הרוטב, האם מותר לשתותו עם חלב. וכתב דנראה דאע"ג שיש ששים במשקה כנגד הרוטב, יש לדון בזה משום דהרמ"א פסק דאם נפל חלב לתוך התבשיל ונתבטל, יש ליתן מים בתוכו כדי להסירו משם, משום דמאחר שאפשר להסירו הוי כאילו מכירו, אם כן לכאורה ברוטב של בשר שיש בו שומן עכ"פ קצת, נראה דגם כן צריך שימתין שהמשקה יתקרר ויסירו משם. אך בפמ"ג בסדר הנהגת השואל עם הנשאל או"ה שני ס"ק כ"ז כתב דאם נפל חמאה לתבשיל שנתבשל בקדירה של בשר בן יומו ויש ששים כנגדו צריך צינון להפריד האיסור, משמע דדוקא דבר שכולו שומן בעי צינון משא"כ משקה

מג. עי' בברתי ס"ק י"ב ופלתי ס"ק ו' שמקיל. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין ב' דכתב שיש להקל במקום הפסד מרובה כיון שעכשיו החלב נימוח ומעורב בתבשיל ואינו מחויב ליתן בו מים צוננים ולהפכו לדבר יבש, ומ"מ נראה לי דיניח התבשיל להיצטנן, דאין המאכל מתקלקל כ"כ עי"ז כיון שיוכל לחזור ולחממו אח"כ. וכן כתב במעדני השלחן ס"ק נ"א דאם המאכל מתקלקל על ידי המים, במקום הפסד מרובה אפשר שיש להקל ולומר כיון שעכשיו מעורב וכבר נתבטל והוא לח אינו מחויב לעשותו ליבש, ואינו דומה ליבש ביבש שגם עכשיו ניכר. (עיין כרתי ופלתי בסימן צ"ט דמדמה זה לדין כלי שנתערב בכלים בסימן ק"ב שדעת השולחן ערוך דאין צריך להגעילו, ועיין באיסור והיתר כלל כ"ג סוף סימן ט' שכתב וזה לשונו "והשיב ראב"ן חלב שנפל לקדירה ונמס אם יש ששים מצוה ליתן בו מים קרים לקרוש החלב ולהסירו" משמע כדברי הכרתי ופלתי דאינו אלא מצוה) ומכל מקום נראה לי דיניח שיצטנן התבשיל דאין המאכל מתקלקל כל כך על ידי זה שיוכל לחזור ולחמם אחר כך, עכת"ד.

מד. עי' בפמ"ג במשב"ז ס"ק ז' שכתב שלא מוכרח ראייתו של הכרתי, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ט דכתב שיש להחמיר ואין משגיחין אם

איסור שנפלא להיתר כמה פעמים

בב. איסור שנפלא לקדירה של היתר ונתבטל בששים והסירו משם, ונפל אח"כ לקדירה אחרת צריך לחזור ולבטלו כנגד כולומיה.

איסור שנפלא לקדירה אחת ב' פעמים

בג. איסור שנפלא לקדירה אחת אפילו ב' פעמים אין צריך אלא פעם אחת ששים כנגדומו.

כלי שנאסר ע"י מליחה

כד. כלי שנבלע בו איסור ע"י רתיחת האש נאסר כולו משום דנבלע בכולו, ולכן אם בישל בה בתוך מעת לעת היתר, התבשיל אסור אא"כ יש בתבשיל ששים כנגד כל הקדירה מ". אמנם ע"י רתיחת מליחה אינו נבלע בכלי רק כדי קליפה, ולכן אם בישל בה היתר סגי בששים רק כנגד קליפת הכלימח.

(דהיינו שלאחר שנפלא האיסור לקדירה ופלט טעמו, גם בלע מן התבשיל המתבשל בקדירה, ובלוע זה נאסר, ואח"כ שוב נפלט לקדירה) אלא שתמיד לא מתחשבים בבליעות שהאיסור בולע, כיון דאותו הבלוע הוי בקדירה מין במינו, ובכה"ג אוקמוה אדאורייתא ברובא, דמין במינו בששים גזירה אטו שאינו מינו, משא"כ בכה"ג דליכא למיגזר דאי אפשר באותו קדירה אלא מינו. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין ז'.

מו. רמ"א שם. וטעם הדבר הוא משום דמאי שנא אם פלט טעמו בנפילה ראשונה או בשניה, הא סוף סוף יש בקדירה כדי לבטל כל פליטתו.

מז. שם.

מח. שם. ועי' בש"ך ס"ק י"ג שהביא מהתור"ח דה"ה כלי שנאסר ע"י

שיש בו שמנונית ולכאורה ה"ה רוטב של בשר שנפלא לא בעי צינון, ושוב הביא צדדים לכאן ולכאן, וכתב שלמעשה אנו רואים שלפעמים כשנשפך לתוך משקה איזה חלב או שאר דבר שיש בו שמנונית אחר קצת זמן רואים משהו שצף למעלה, ולכן יש לומר דברוטב של בשר שאם ימתין קצת עד שיתקרר יצוף למעלה השומן, ולכן להלכה למעשה נראה דאם רוטב שמן של בשר נפל לתוך משקה, אפילו שיש במשקה ששים כנגד הרוטב, ימתין עד שיצטנן המשקה ויסיר השומן משם ואח"כ מותר לשתותו עם חלב, עכת"ד.

מה. רמ"א שם, משום דלא ידעינן באיזה תבשיל פלט. ועי' בביאור הגר"א ס"ק כ' דמבאר למה לא צריך ב' פעמים ששים באותה קדירה, אע"ג דבלוע שבו נעשה נבילה והוי כאיסור אחר שנפלא,

כלי שנאסר על ידי כבישה

בה. כלי שנאסר על ידי כבישה (שיעור כבישה במים הוא עשרים וארבע שעות ובציר שמונה עשרה דקות), יש אומרים שהבליעה נכנסת לכל עובי הקדירה, ולכן צריכים ששים כנגד כל הכלי כדקיימא לן בריש סימן ק"ה שכבוש הרי הוא כמבושל^{מט}, ויש אומרים שכבישה אוסרת רק את קליפת הכלי.

חנ"נ בבליעות שבכלים

סעיף ה'

כו. נחלקו הראשונים האם אמרינן חנ"נ בבליעות שבכלים, המחבראי^א מביא שני דעות, הדיעה הראשונה סוברת שאומרים חנ"נ בבליעות שבכלים, כגון כף של בשר בת יומא שניער בה כזית חלב, ואח"כ ניער בה קדירת בשר, שצריך ששים כנגד כל הכף. והדיעה השניה סוברת שלא אמרינן חנ"נ בבליעות שבכלים, ואין צריך אלא ששים לבטל הכזית חלב. וסברא ראשונה עיקר, וראה בהערה סיכום השיטות^{בב}.

בכחוש ולא בשמן, (ואף שאין אנו בקיאים מ"מ לכמה דברים אנו בקיאים כמו לענין בלוע), מ"מ מדסתם הרמ"א נראה שאין לחלק בין שמן וכחוש וצ"ע לדינא עכ"ד. מט. ש"ך ס"ק י"ג. וכן פסק הפמ"ג לקמן בסימן ק"ה ס"ק א', וכן דעת הערוך השלחן סעיף נ"ג, והחכמת אדם כלל נ"ז דין י"א.

נ. ט"ז סימן ק"ה ס"ק א', וחווה דעת כאן חידושים ס"ק י'.

נא. שו"ע סעיף ה'.

נב. בפשטות המחבר פוסק שאומרים חנ"נ בבליעות שבכלים, כיון שהמחבר הביא דיעה זו בסתם ואח"כ כתב ויש מי שאומר, וסתם ויש הלכה כסתם, וכ"ז רק בב"ח כיון שבשאר איסורים שיטת המחבר שלא אמרינן

עירווי נאסר רק כדי קליפה ואין צריך לשער רק כנגד הכדי קליפה. ועי' בש"ך בס"ק י"ד שמדגיש דדין זה קאי דוקא על כלי, שע"י מליחה אינו נאסר יותר מכדי קליפה, אבל דבר מאכל כבר קיימא לן לעיל בסימן צ"א דמליחה אוסר המאכל בכולו. ועי' בפמ"ג שם שכתב דמשמע מהש"ך דאפילו אם האיסור הוא דבר שמן, אין מבליע בכלי יותר מכדי קליפה ע"י מליחה, וכן משמע מסתימת לשון הרמ"א, אמנם המעיין במרדכי שהוא מקורו של הרמ"א יראה שטעמו של המרדכי הוא משום דמליחה תמיד אוסרת רק כדי קליפה, א"כ לכאורה לדין דמליחה בדבר מאכל אוסרת בכולו דאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, א"כ היה נראה דמה שפסק הרמ"א דבכלי אסור רק כדי קליפה לכאורה היינו דוקא

חנני על הכלי עצמו

כז. יש אומרים שבכלי חרס אמרינן שהכלי עצמו נעשה נבילה, אבל בשאר כלים מקילים^נ, ויש חולקים שאפילו בכלי חרס אין אומרים שגוף הכלי נעשה נבילה^{יד}.

סעיף 1 חצי זית של איסור שנתערב בהיתר

כה. חצי זית של איסור שנתערב בהיתר צריך ששים חצאי זיתים של היתר לבטלונה.

הכלי נעשה נבילה, ואם שוב בישלו בו היתר צריך ששים כנגד כל הכלי אפילו שהוא יותר גדול מהאיסור. וברמ"א כתב שטוב לחוש לחומרא, ובפשטות מיירי בין בב"ח שנבלע בכלי בין בשאר איסורים. ועי' בט"ז ס"ק ח' (ע"פ ביאור הפמ"ג שם) שמסיק שכלי חרס שנבלע בו בשר בחלב יש לחוש לחומרא ולשער ששים כנגד כל הכלי אף שהכלי חדש, אבל בשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ על הכלי עצמו אפילו בכלי חרס.

נד. עי' בש"ך ס"ק כ"א שחולק על הרמ"א וסבירא ליה דלא אמרינן חנ"נ על כלים כלל, אפילו בכלי חרס ואפילו בבשר בחלב, דאינו עולה על הדעת שגוף הכלי חרס יעשה נבילה. וכן בפשטות דעת המחבר, וכן פסקו הפמ"ג שם, והחוות דעת ביאורים ס"ק ו', והערוך השלחן סעיף ס"ו.

נה. שו"ע סעיף ו'. ועי' בש"ך ס"ק כ"ג שכתב הטעם דצריך ששים משום דקיי"ל דחצי שיעור אסור מן התורה. ועי' בפמ"ג שם שכתב דאפילו הש"ך מודה דגם בחצי כזית איסור דרבנן צריך ששים. ועי' בדרכי תשובה ס"ק פ"ח דהביא דיעה

חנ"נ. והרמ"א כתב שסברא ראשונה עיקר דהיינו שאומרים חנ"נ בבליעות. ועי' בט"ז ס"ק ח' שמביא מהתורת חטאת שיש חנ"נ בבליעות בכלים אפילו בשאר איסורים, אבל במקום הפסד יש להקל בשאר איסורים שלא אמרינן חנ"נ בבליעות שבכלים, (כן הוא בביאור הפמ"ג על הט"ז שם, אבל הגליון מהרש"א ד"ה ל"א נ"נ לומד שהט"ז מתיר בשאר איסורים אפילו בלא הפסד), אבל בבשר בחלב אפילו במקום הפסד מרובה אומרים חנ"נ בבליעות שבכלים. ועי' בש"ך ס"ק י"ח וכ"א שכתב דבשאר איסורים אומרים חנ"נ בבליעות שבכלי במקום שאין הפסד, אבל במקום הפסד קצת צריך ששים רק כנגד האיסור ולא אומרים חנ"נ, אבל בבשר בחלב אמרינן חנ"נ על בליעות שבכלי א"כ יש הפסד מרובה, וזה דוקא בשאר כלים אבל בכלי חרס אפילו אם בהפסד מרובה אומרים חנ"נ, ובשאר איסורים בכלי חרס יש להקל שלא אומרים חנ"נ בהפסד מרובה, וכן כתב בחכמת אדם כלל מ"ד דין י"ח, ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק י"ג.

נג. ברמ"א הביא דיעה זו שסוברת שאם בישלו קצת איסור בכלי חרס, כל

סעיף ז

בישל ביצים ומצא באחת מהם טיפת דם או אפרוח
כט. בישל הרבה ביצים ומצא באחת מהם טיפת דם או אפרוח צריך
ששים ואחת לבטל פליטתה^י.

סעיף ח

דברים דעבידי לטעמא

ל. כל האיסורים מתבטלים בששים (מלבד חמץ בפסח או יין נסך), אבל
דבר העשוי ליתן טעם^י, כגון מלח ותבלין שאסורים מחמת עצמם
שנפלו להיתר, כיון שנותנים טעם בתבשיל אינם בטלים אפילו באלף^י.

לרובא דרובא האנשים הפסד כלל,
וכדחזינן שהחמירו בביצה שיש בה דם
כחומרות כל השיטות אף שהוא רק
מדרבנן, מה שלא מצינו בשאר איסורים
אפילו באיסורים מדאורייתא, לכן כיון
שעכ"פ איכא מיעוט דבאים מזכרים
שהדם אוסר כל הביצה, מן הראוי
להחמיר אף שאין זה מדינא, עכת"ד.

נז. עי' בפמ"ג בפתיחה להל' פסח חלק ג'
פרק ב' אות ד' שכתב דדברים דעבידי
לטעמא אינם בטלים בששים דוקא אם
הם נותנים טעם לשבח, אבל אם נותנים
טעם לפגם מותר ככל נותן טעם לפגם
שיתבאר לקמן בסימן ק"ג.

נח. רמ"א סעיף ח', ועי' בש"ך ס"ק כ"ח,
ובט"ז ס"ק י"א, וביד יהודה פירוש
הארוך ס"ק כ"ג דכתבו שאין הכי נמי אם
יש הרבה כנגד המלח ואין טעמו מורגש
או המלח מתבטל. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק
כ"ח וכן בשער התערובות שכתב
דבמקרה דנתן בתבשיל רק מעט מלח
איסור שמצד עצמו אינו מורגש בקדירה,
בטל בששים אע"פ שאח"כ הוסיף עוד
מלח היתר ומרגיש טעם מלוח.
ועי' בשו"ת מנחת יצחק ליקוטי

להקל באיסור דרבנן, אמנם הדרכי
תשובה פוסק שחלילה להקל. ועי' בגליון
מהרש"א על סעיף ו' שכתב דה"ה בספק
חצי כזית צריך ששים חצאי זיתים
לבטל, ודלא כהרמב"ם דסובר שחצי
שיעור ע"י תערובת אינו אסור מן התורה.
נו. שו"ע סעיף ז'. ועי' בש"ך בסימן פ"ו
ס"ק ט"ז שהביא דטעמו של המחבר
הוא משום שבביצים יש מהן גדולות
וקטנות והבא לבטל ביצה אינו משגיח
לראות אם גודלם של הביצים ממש שווה
אלא מונה הביצים וכשמוצא ס' ביצים
מתיר אע"פ שלפעמים ביצת האיסור
קצת יותר גדולה משאר הביצים ולפיכך
הוסיפו אחת, וכשמונה ששים ואחת
ביצים של היתר מן הסתם יש ששים
כנגד הביצה האסורה. ועי' בש"ך כאן ס"ק
כ"ד שכתב שכל זה מיירי כשמכיר
הביצה האסורה וזורקה ורק צריך לבטל
פליטתה, משא"כ אם לא מכירה הדין
שביצה שיש בה אפרוח לא בטלה אפילו
באלף דהוי בריה. ועי' בשו"ת אגרות
משה יו"ד חלק א' סי' ל"ו שכתב שאפילו
שהיום רובא דרובא של הביצים הדם
שנמצא בהם מותר כיון שלא באים מזכר,
מ"מ מכיון שלמעשה ביצה לא נחשב

אמנם אם התבלין הוא מועט ביותר ובודאי אינו נותן טעם בטל בששים^ט. ואם אינו יודע אם מרגישים טעמו, יכול ליתן לגוי לטעמו כיון שדין זה הוא רק מדרבנן^י. ויש אומרים שדין זה הוא מדאורייתא^{יא}.

מה נכלל בדבר שעבידא לטעמא

לא. לדעת רוב פוסקים רק דברים חריפים מקרי דבר דעבידי לטעמא

עכ"ם ולא בכל איסורי דרבנן, ואע"פ שהרמ"א בסעיף א' מחמיר גבי טעימת נכרי, שאני הכא דכשיש ששים אנו סומכין על טעימת קפילא, משא"כ בסעיף א' כל זמן שאין ששים לבטלו אין סומכין על טעימת קפילא אפילו באיסור דרבנן, וכן כתב בגליון מהרש"א. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק ז' דסובר כש"ך, אמנם עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק מ"ב שמסתפק בזה, ועי' בכף החיים ס"ק ע"ז דכתב דבהפסד מרובה יש להקל.

ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה מלח שהקשה על לשון הרמ"א שכתב "ולכן מלח ותבלין מדברים דעבידי לטעמא" דמה רצה לחדש דתבלין הוא מדברים דעבידי לטעמא, הרי זהו פירושו של תבלין שהוא עביד לטעמא. ושם יש לתרץ על פי דברי המנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק ה' דהרמ"א בא לאפוקי תבלין דעביד לחזותא, דהוה אמינא דגם זה מקרי תבלין, לכן כתב הרמ"א דעבידי לטעמא לאפוקי תבלין דעביד לחזותא, (ובאמת יש דיעות שסוברים דתבלין דעביד לחזותא אינו בטל) עכת"ד.

סא. שיטת הר"ן והפרי חדש הובאו בפמ"ג שפ"ד ס"ק כ"ט.

תשובות סימן ס' שכתב אם נפל כזית אבקת חלב לתוך יורה של בשר אין לשער בששים כנגד כזית זה בלבד אלא צריך ששים כנגד כמות החלב שנעשה מאותו כזית אבקת חלב.

נט. עי' בש"ך ס"ק כ"ח ובלבוש שמסבירים דדבר שלא עבידי לטעמא מתבטל בששים לפי שכן הסתם אינם נותנים טעם ביותר מששים, אמנם אם באמת נרגש טעמו פשיטא שאסור אפילו יש ששים. אבל בדברים דעבידי לטעמא כגון מלח ותבלינים מסתמא יהיה הטעם מורגש אפילו אם יש ששים, ולכן הדין שאינו בטל אפילו באלף, אמנם אם בודאי אינו נותן טעם כגון שנפל קורט אחד של מלח ליורה גדולה בטל בששים.

ס. עי' בש"ך ס"ק כ"ט כתב שהדין שדברים דעבידי לטעמא אינם בטלים אפילו באלף הוא מדרבנן ואם אינו יודע אם מרגישים טעמו מותר ליתן לגוי לטעום ונאמן במסיה לפי תומו. ועי' ברע"א בריש הסימן שמסביר שכיון שהוא איסור דרבנן, דכל הדין שדברים דעבידי לטעמא הוא רק מדרבנן, לכן מותר לסמוך על גוי מסל"ת. ובפמ"ג שם מבואר דדוקא הכא יש לסמוך אטעימת

שאינו בטל אפילו באלף, אמנם י"א דה"ה כל דבר שנותנו להטעים התבשיל, וראה הערה סב.

מילתא דעבידא לטעמא שאסור מחמת עצמו שנפל למינו לב. מילתא דעבידא לטעמא שנפל לתוך היתר מינו, יש להקל דבטל בששים כיון שטעמו שווה. סג ויש מחמירים שאינו בטל בששים. סד.

מלח הבלוע מדם

לג. מלח הבלוע מדם כגון שמלחו בו בשר ואח"כ נתנוהו בקדירה, או

הכי לא בטל, אבל אם נפל לדבר ששווה בטעמו בטל בששים, דכיון שהוא מין במינו וטעמו שווה בטל בששים, כיון שאין טעם האיסור מורגש, וכן כתבו בחכמת אדם כלל נ"ג דין ל' ובחזו"ט דעת חידושים ס"ק י"ט. ועי' בחזו"ט דעת ביאורים ס"ק ז' דתבלין אינו טעם גמור רק משום פירסום פעולה אסור במתבל, ודבר ששווה בטעמו ליכא פירסום פעולה כלל. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה אינם שכתב דאף דבכל מב"מ אפילו בפחות מס' אין טעמו ניכר, הא מ"מ טועם גם את טעם האיסור אלא שמפני שדומה לטעם ההיתר אינו בדין טעב"ע כנ"ל, משא"כ הכא ליכא כלל פרסום פעולה ומש"ה ליכא למגזר ביה אטו מבשא"מ. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ח, ובחזו"ט איש סימן כ"ז ס"ק ו', ובכף החיים ס"ק ע"ט שפסקו כש"ך.

סד. בפרי חדש ס"ק כ"ו מחמיר שאינו בטל בששים, ועי' בערוך השלחן סעיף ע"ד שהביא את דעת הש"ך שמסובר דבטל בששים ואת דעת הפרי חדש שמחמיר, ומסיק דצ"ע לדינא.

סב. עי' בט"ז ס"ק י"א שכתב דרק מלח ותבלין אינם בטלים אפילו באלף אבל שאר מינים שנותנים לתוך התבשיל להטעימו כגון שומן וכדומה אינם בדין זה ובטלים בששים כשאר מיני אוכלים. וכן פסק החזו"ט דעת חידושים ס"ק י"ט ובערה"ש סעיף ע"ג, וכן דעת הפמ"ג שם, ועי' שם שהביא בשם החדושי הגרשוני שסובר שאין חילוק וכל דבר שנעשה להטעים התבשיל אינו בטל בששים. ועי' בבדי השלחן ס"ק פ"ז שכתב על דברי החדושי גרשוני, שכ"ז במקרה שנפל לתוכו בשיעור שיש בו כדי להטעימו, דלא חמיר ממלח ותבלין שבטלים בס' כשאינם נרגשים כלל בתערובת, והסיק שצ"ע לדינא אם יש להחמיר כחדושי הגרשוני. ועי' בבדי השלחן ציונים רי"ג שכתב שאע"פ דהט"ז רק הזכיר מלח ותבלין מ"מ נראה שה"ה בשומים ובצלים, ושמעתי שכן דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א.

סג. ש"ך ס"ק ל' בשם תו"ח שכתב דדבר שנעשה לטעם אם נפל לאינו מינו דהיינו שחלוק בטעמא אף על פי ששווה בשם דהיינו שיש להם שם אחד אפילו

שנתנו בקדירה בשר מלוח בלא הדחה אחרונה, סגי בששים נגד המלח ולא אמרינן דהוי כדבר שעבידא לטעמא, כיון שאין איסורו מחמת עצמו רק מחמת דם הבלוע בו^ט.

סעיף ט **איסורים מבטלים זה את זה**

לד. קדירה שיש בה נ"ט זיתים של היתר ונפל בתוכה ב' זיתים של איסורים שונים כגון כזית של דם וכזית של חלב, כל איסור מצטרף עם החמשים ותשע זיתים של היתר לבטל האיסור השני והכל מותר^{טו}. אבל אם הב' מיני איסור שווים בטעמם אינם מבטלים זה את זה, ולא עוד אלא הם מצטרפים לאסור, וצריך ב' פעמים ששים (120) בהיתר נגד האיסור^{טז}.

זיתים של היתר נבילה, והאיך יתבטל שוב האיסור הראשון בנפילת האיסור השני, והניחא לדעת המחבר דס"ל דלא אמרינן חנ"ג בשאר איסורים אלא בב"ח, אבל לדין האיך משכחת לה האי דינא. ויש לומר דמשכחת לה כשנפלו בבת אחת, או שנפלו לתוך היתר לח והוא הפסד מרובה, דקיי"ל שבלח בלח לא אמרינן חנ"ג בשאר איסורים במקום הפסד מרובה. ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן ל"ב מה שהאריך בענין איסורים מבטלים זא"ז.

סז. דרישה סימן כ"ז ס"ק ב', ופמ"ג פתיחה חלק ג' ריש פרק ה', ורע"א ד"ה וטעם. ובמקרה שחתיכה של היתר נעשה נבילה על ידי שבלעה דם, וחתיכה שניה נעשה נבילה ע"י שנבלע בה חלב ונפלו שניהם לנ"ט חתיכות של היתר, כתב החוות דעת ביאורים ס"ק ח' שיש להם דין כחלב ודם עצמם ומבטלים זה את זה, כי אין הנאסר חמור מהאוסר, וכיון שהחלב והדם עצמם היו מבטלים

סה. רמ"א שם. וצריך ששים כנגד המלח ואפילו כשהטעם של המלח מורגש מהני ששים, וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ג דין ל"ב, ועי' לקמן סימן ק"ה סעיף י"ד, ועי' בערוך השלחן סעיף ע"ב שכתב דלא סגי בששים כנגד הדם הבלוע במלח משום ב' טעמים א'. דשיטת הרמ"א סימן צ"ב דיש להחמיר דאמרינן חנ"ג אפילו בשאר איסורים, ב'. דלא ידוע כמה דם בלוע במלח.

סו. שו"ע סעיף ט'. ועי' בש"ך ס"ק ל"ג שכתב דהסברא להתיר הוא, כי כל איסור בטל אם אינו נותן טעם בהיתר, וכיון שטעם דם וחלב אינו שווה מתבטל טעם החלב בששים שכנגדו וטעם הדם בששים שכנגדו, דמה לי היתר מבטל איסור ומה לי איסור מבטל איסור, העיקר שיתבטל טעם האיסור ולא יהיה בו כח ליתן טעם בהיתר. ובמקרה שנפלו החלב והדם זה אחר זה יש לדון דהרי אנן קיי"ל דאמרינן בכל האיסורים חנ"ג, וא"כ כשנפל האיסור הראשון נעשו הנ"ט

ב' כזיתים מאיסור אחד שטעמם שונה

לה. אם נפלו ב' זיתים של איסור אחד אע"פ שטעמיהם אינם שווים, כגון תפוח ותפוז של ערלה, יש אומרים^{סח} שאינם מבטלים זה את זה אע"פ שלא ירגיש טעמם בקדירה, ויש חולקים וסוברים שמבטלים זה את זה^{סט}.

תחב בקדירה ב' כפות של איסור

לו. תחב בקדירה שיש בה נ"ט זיתים של היתר, ב' כפות של איסור כף אחת בלוע בה כזית דם, והכף שניה בלוע בה כזית חלב, נאסרה הקדירה כי שמא כף אחת פלטה הבלוע בה והשנייה לא פלטה^ע, ויש מתירים כיון שכל כף מבטלת חברתה, וראה הערה^{עא}.

במינם מבטלים זה את זה, אבל אם שווים במינם אפילו אינם שווים בטעמם מצטרפים לאיסור.

ע. רע"א בשם הדרכי משה. ואע"פ ששתי הכפות ממין אחד כגון שניהם מעץ בכל זאת חיישינן שרק אחת מהם פלטה הבלוע בה.

עא. עי' בכרתי ופלתי סימן צ"ט ס"ק ג' ד"ה והנה, ובערה"ש סעיף פ"ב שכתבו שבנד"ד כל כף מועלת לבטל חברתה, דאין סברא לומר דאחת פולטת והשניה אינה פולטת.

זה את זה, ה"ה מזה שנאסר מהם מבטלים זה את זה. ועי' בבדי השלחן ס"ק צ"ו שמוסיף שלפי זה אפילו אם נאסרה אחת מהחתיכות מאיסור שטעמו כטעם ההיתר, כל ששני האוסרים אין טעמם שווה, אין מחמירים בנאסרים יותר מהאוסרים, ואף בזה מבטלים זה את זה.

סח. תבואות שור סימן ל"ג סעיף ג', והובא ברע"א כאן. ועי' בבדי השלחן ס"ק צ"ז שכתב שהם מצטרפים זה את זה לאסור וצריך 120 כנגדם.

סט. חזון איש סימן כ"ה ס"ק ז', שכיון שהם חלוקים בטעמם וגם חלוקים

סימן צ"ט

דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור ושלא לבטל איסור לכתחילה

סעיף א עצמות איסור מצטרפים להיתר

א. חתיכת נבילה^א שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר, עצמות האיסור^ב מצטרפים עם ההיתר^ג לבטל האיסור^ד. ויש מחמירים שאין

סעיף ה' כש"ך שעצמות הרכות מצטרפים לאיסור. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב דין א' וז"ל "ולכן חתיכת איסור שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירה של היתר, אם הם עצמות רכות, וכן המוח שבעצמות אפילו יבשות, נחשבין כדין בשר וצריך ששים אף כנגדן, אבל העצם הקשה של איסור כיון שאין בו לחלוחית, לא מיבעיא שאינו מצטרף לאיסור כיון שאין בו לחלוחית במה לאיסור, אלא אדרבה מצטרף להיתר לבטל בשר האיסור, שעל כל פנים על ידי הבישול בולע מבשר האיסור, ומכל שכן שעצמות ההיתר מצטרפין להיתר לבטל האיסור, כן סתם הבית יוסף בשלחן ערוך, אבל אנו נוהגין על פי הכרעת רמ"א דאין מצרפין עצמות איסור לבטל האיסור, ומכל מקום אין צריך לבטל (את עצמות) האיסור, ומכל מקום במקום הפסד יש להקל כי העיקר כדעת השלחן ערוך" עכ"ל.

ג. שו"ע סעיף א'.

ד. עי' בט"ז ס"ק א' שכתב טעם לזה, מפני שעצמות לאו בני אכילה הילכך אינם בכלל איסור, ועוד כי האיסור מתפשט לתוכן ויש בהם לחלוחית לבלבל האיסור

א. וה"ה טריפה או שאר איסורים שיש להם עצמות.

ב. אמנם המוח שבעצמות מצטרף לאיסור. ועי' בש"ך ס"ק א' שפוסק כהר"ן שעצמות הרכות מצטרפים לאיסור, אבל עצמות יבשות מצטרפים להיתר לבטל האיסור. ועי' בט"ז ס"ק א' שמשמע מדבריו שרק עצמות שיש בהם לחלוחית מצטרפים להיתר, כיון שיש בהם לחלוחית לבלבל האיסור, משא"כ עצמות יבשות אין מצטרפים להיתר. ועי' בפ"ת ס"ק א' שהביא שבשו"ת מהר"י הלוי חולק על הש"ך וסבירא ליה שאפילו עצמות הרכות מצטרפים לבטל האיסור. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק א' שכתב דאם נפל עצם רך מנבילה לתוך היתר אינו מינו, אם אין הפסד מרובה נראה דמצטרף לאיסור, אבל במקום הפסד מרובה המקיל שאינו מצטרף לאיסור לא הפסיד, ואם נפל לתוך מינו המקיל אפילו בהפסד קצת אין גוערין בו, ואפילו לצרף להיתר אפשר לצדד.

ולענין דינא היד יהודה בפירוש הקצר ס"ק ב' כתב דאין לסמוך על המקילין, וכן פסקו הכרתי ופלתי ס"ק ה' ובחוות דעת חידושים ס"ק א' ובערוך השלחן סוף

שבולעים מן בשר האיסור. ומוזה דקדק הפמ"ג שם שעצמות יבשות וקליפי ביצים כיון שאין בהם לחלוחית אינם מצטרפים לבטל האיסור. ומהט"ז משמע דעצמות האיסור מותרים באכילה, וגם הלחלוחית שבהם מותרת משום דטעם הלחלוחית הוי קלוש ואינו אסור, וכן מפורש בחוות דעת שיש להם טעם קלוש, ולכן מבטלים האיסור ככל היתר שמבטל איסור, וכן דעת הכרתי ופלתי. אמנם בש"ך ס"ק א' כתב שעצמות הרכות מצטרפים לאיסור, ורק עצמות יבשים וקליפי ביצים מצטרפים לבטל האיסור, וצ"ל שהטעם הוא שאע"פ שאין בהם לחלוחית לבלבל האיסור, מ"מ מכיון שהאיסור מתפשט לתוכן ונשאר בהם משהו מהאיסור, לכן מצטרפים לבטל האיסור, ועי' בהרחבה בפמ"ג משבצות זהב ס"ק א'. ועי' בשו"ת אחיעזר חלק ג' סימן ל"ג שדן בענין הג'לטין, שכתב דעצמות איסור מותרים באכילה, והוכיח כן מהדין שעצמות האיסור מצטרפים להיתר. ונראה מתוך דבריו דהלחלוחית שבעצמות היא המבטלת, ומוכרחים לומר דהעצמות והלחלוחית שבתוכם מותרים כמשמעות הט"ז. וכתב האחיעזר שאע"פ שהרמב"ם כתב דיש איסור דרבנן באכילת עצמות איסור, שם מיירי דוקא בעצמות רכות או שיש בהם מוח, אבל עצמות קשות או יבשות מותרים אף מדרבנן. [ובענין ג'לטין הארכנו לעיל סימן פ"ז סוף סעיף י' ע"ש] ועי' בכל זה במגילת ספר.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ו' סימן ע"ר שנשאל אודות מי שהניח קדירה עם חלב רותח על עצמות שלא נשאר עליהם

בשר שכבר נתייבשו מבחוץ האם נאסר הקדירה. והשיב בדרכי תשובה ס"ק ד' הביא בשם החמודי דניאל דכל הנידון אם עצמות האיסור מצטרפים להיתר או לאיסור הוא כל זמן שהעצמות הם בתוך הבשר ויש בהם לחלוחית והם רכים משאר כלי עצם, אבל אם הסירו הבשר ונתייבש העצם לא מהני מליחה כלל לעצם ואינו בולע כלל על ידי המליחה כדין כלי עצם ואינו מצטרף, וכן דעת החכמת אדם דעצמות יבשות יש להם דין ככלי עצם. ועי' ביד יהודה סימן ק"ה שנסתפק בהא דקיימא לן דאין בליעה יוצא בלי רוטב, ודין זה הוא דוקא באוכל אבל בכלי שבלע איסור אוסר ההיתר שנוגע בו אפילו בלא רוטב, ולכן יש לעיין מה הדין לגבי עצם האם דינו ככלי או כאוכל, ולמעשה מסיק שם דכל הטעם שאין בליעה יוצא מאוכל בלי רוטב, הוא משום דיש לה פליטה מעצמו, משא"כ בכלי אפילו אם נבלע בו איסור שמן אין להחמיר, דאין בו כח להפליט ולהבליע בלא רוטב, וא"כ גם בעצם קודם שנתייבש יש לומר דהוי כאוכל כיון שיש לו לחלוחית הרי יש לו מה לפלוט, משא"כ אם נתייבש הוי ממש ככלי, לכן אין להחמיר אלא בנוגע באוכל. ועי' בדרכי תשובה סימן ק"ה ס"ק י"א. ולכן בנידון דידן הקדירה החלבית המונחת על העצמות היבשות מותרת, ואם נתייבש גם בפנים ודאי שאין חשש דהוי ככלי עצם ושני כלים חמים הנוגעים זה בזה אין חשש בדיעבד אם אין לחלוחית מבחוץ, ואפילו אם עדיין העצם לח מבפנים כיון דבחוץ נתייבש אין כח

עצמות האיסור מצטרפים לא עם האיסור ולא עם ההיתר, ובמקום הפסד מרובה יש להקל כדיעה הראשונה^ה.

עצם מאבר מן החי

ב. יש אומרים שאבר מן החי שנפל לתוך קדירת היתר, עצמות שבה מצטרפים להיתר, ויש אומרים שאינו מצטרף לבטל האיסור^ו.

עצמות ההיתר מצטרפים להיתר

ג. עצמות ההיתר מצטרף עם ההיתר לבטל האיסור^ז. ויש אומרים שעצמות יבשות וקליפי ביצים אינם מצטרפים לא לאיסור ולא להיתר^ט.

גוף הקדירה אינה מצטרפת לבטל האיסור

ד. גוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם האיסור ולא עם ההיתר^{יא}.

להחמיר כרמ"א, אבל הספרדים נוהגים להקל כמחבר אפילו בלא הפסד, כ"כ בכף החיים ס"ק י"א.

ו. פ"ת ס"ק א'.

ז. ערוך השלחן סעיף י"ג.

ח. שו"ע שם. ש"ך ס"ק ב' ושאר פוסקים.

ט. חוות דעת חידושים ס"ק ג'.

י. עי' בט"ז ס"ק ב' שכתב שהמחבר מיירי בקדירה שמבשלים בה עכשיו איסור והיתר, אבל פשוט שקדירה שכבר נאסרה, ואח"כ מבשל בה היתר, גוף הקדירה ודאי מצטרף לאיסור.

יא. שו"ע שם. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק א' שמסביר שטעמו של המחבר שגוף הקדירה אינה מצטרפת להיתר, כיון דהקדירה כבר שבעה מלבדוע, ואפילו כלי חדש אינו מצטרף משום לא פלוג. או שהטעם של המחבר שגוף הקדירה לא

להבליע בשני דברים יבשים, וכל שכן אם העצם אינו בן יומו מעת שנתבשל, עכת"ד. וכן מבואר בשו"ת אחיעזר חלק ג' סימן ל"ג אות ה' ד"ה ולכאורה, שכתב בפשטות שעצמות יבשים יש להם דין ככלי עצם.

ה. רמ"א שם. ובש"ך ס"ק ב' כתב שאפילו למחמירים, עצמות ההיתר מצטרפים עם ההיתר, וה"ה שאין העצמות האיסור מצטרפים לאיסור. ומה שכתב הרמ"א שיש להקל במקום הפסד, כתב בליקוטי הלכות דהיינו הפסד מרובה. ובפאר השלחן ס"ק ט"ז כתב דאע"פ דמשמע דאפילו בהפסד מעט יש להקל, כיון דהרמ"א לא כתב "הפסד מרובה", מ"מ בסימן פ"ז סעיף י' כתב שם הרמ"א ג"כ "ובמקום הפסד יש להקל" וכתבו הש"ך שם בס"ק ל"ב והחכמת אדם דהכוונה הפסד מרובה. ולדינא מנהג אשכנז

סעיף ב

עצמות האיסור מצטרפים להיתר דוקא בחתיכה היה
ה. כל הנ"ל לענין צירוף עצמות האיסור עם ההיתר, מיירי דוקא
כשחתיכת הבשר נבילה עם העצמות שבה נפלה לקדירת ההיתר
כשהיא חיה. אבל אם קודם נתבשלה לבדה, ואח"כ נפלה להיתר, העצמות
מצטרפים לאיסור, כיון שבלעו מבשר הנבילה כשנתבשלה לבדה.^{יב.}

סעיף ג

האם חתיכה שבלעה איסור מצטרפת להיתר
ו. לדעת המחבר שסובר שחתיכה נעשית נבילה דוקא בבשר בחלב ולא
בשאר איסורים, חתיכה שבלעה משאר איסורים שנפלה לקדירת היתר,
הרי החתיכה עצמה מצטרפת לבטל האיסור, אמנם לדעת הרמ"א
שאומרים חנ"נ אפילו בשאר איסורים, צריך ששים כנגד כל החתיכה.^{יג.}

איסורים, דהיינו שמאכל היתר שאיסור
נפל בתוכו ואין ששים, נעשה ההיתר
לחתיכת נבילה, א"כ אפילו אם ידענו
כמה בשר היה לפני הבישול, מ"מ צריך
ששים גם כנגד העצמות, כיון
שכשנתבשלה הנבילה בתחילה לבדה עם
העצמות, נבלע בעצמות טעם מהנבילה,
ואמרינן חנ"נ על העצמות. ועי' בגליון
מהרש"א וביד יהודה פירוש הארוך ס"ק
ח' שכתבו שה"ה אם נמלחה הנבילה עם
העצמות שבה, צריך לשער כנגד כל
העצמות, כיון שנבלע בהם מהבשר
נבילה, דמליח הרי הוא כרותח.

יג. שו"ע ורמ"א בסעיף ג'. ועי' בדרכי
תשובה ס"ק ט"ז שהביא מהאחרונים
שכתבו דכל מה שהמחבר נקט כאן
שמצטרף לבטל איסור היינו דוקא באופן
שידוע כמה איסור נבלע בחתיכה, אמנם
כשלא יודעים כמה נבלע בתוכו אפילו
לדעת המחבר משערין בכולו. ועי' בפמ"ג
בשפתי דעת ס"ק ה' שהביא שם נפקא

מצטרפת להיתר, הוא משום שהקדירה
לא בולעת בשווה, כיון שהצד החיצוני
של הקדירה לא נמצא בתוך הרוטב.
ונפק"מ בן הטעמים, אם יש בתוך הרוטב
חרסים, שלפי הטעם השני יצטרפו
להיתר. וכל מה שהוצרכנו לטעמים אלו
הוא לפי שיטת הש"ך שעצמות יבשות
מצטרפים להיתר, משא"כ לשיטת הט"ז
ל"ק מידי כיון שאין בקדירה לחלוחית.

יב. שו"ע סעיף ב'. ועי' בבאר היטב
שמסביר שלא סגי בששים כנגד בשר
הנבילה לחוד, מפני דשמה היה בתחילה
יותר בשר ונתמעט בבישולו ונכנס ממנו
בתוך העצמות ולא ידעינן כמה נכנס.
ולפי זה אם יודעים כמה בשר היה לפני
הבישול, סגי לשער בששים כנגד הבשר
שהיה קודם הבישול. ועי' בפמ"ג משב"ז
ס"ק א' וחוות דעת חידושים ס"ק ג'
שמסבירים שכל זה לפי המחבר שסובר
שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים, אבל
לפי הרמ"א שסובר דיש חנ"נ בשאר

סעיף ד

האם משערים במה שבלעה הקדירה במין באינו מינו
 ז. היתר ואיסור מין באינו מינו שנתבשלו בקדירה, משערים ההיתר והאיסור כמו שבאו לפנינו, ולא מצרפים מה שבלעה הקדירה, אע"פ שמתחילה היה יותר היתר, ואחר הבישול נתמעט ונבלע בקדירה^י.

האם משערים במה שבלעה הקדירה במין במינו
 ח. היתר ואיסור מין במינו שנתבשלו בקדירה, יש אומרים שאפשר לשער באומד יפה ולצרף לחשבון ההיתר, את ההיתר שנבלע בתוך דופני הקדירה, ורואין אותו כאילו הוא בעין, אבל מה שכלה לגמרי מחמת האור אינו מצטרף לחשבון ההיתר^י. ויש מחמירין שאין לשער אלא רק במה שבא לפנינו^י, ובמקום הפסד ראה הערה^י.

דבדיעבד אפשר להקל ולשער באומד יפה, ושוב ראיתי בפמ"ג משב"ז ס"ק ד' שהביא דבאינו מינו כשאין הפסד מרובה אין לסמוך על דעת המחבר, וכמ"ש הש"ך דנכון לכתחילה, אבל בהפסד מרובה וצורך גדול יראה להתיר במינו באומד יפה מה שנבלע בקדירה ולא מה שכלה מן האש.

טו. שו"ע שם.

טז. ט"ז ס"ק ד' בשם המהרש"ל שהחמיר אפילו ראינו האיסור בשעת נפילתו ולא נתמעט, לעולם משערין רק מה שבא לפנינו, וכן פסקו החוות דעת שם והחכמת אדם שם. ועי' בערוך השלחן שם מה שכתב בזה.

יז. עי' בפמ"ג במשב"ז ס"ק ד' שכתב שבמקום הפסד מרובה או צורך גדול יראה להתיר במינו באומד יפה מה שנבלע בקדירה ומ"מ צ"ע לדינא. ובפרי חדש ס"ק ז' כתב שבשעת הדחק אפשר להקל.

מינה אפילו לדין היכן שחתכו בצל עם סכין חולבת ובישלו בבשר, דמצרפין הבצלים עם הבשר לבטל הסכין.

יד. שו"ע סעיף ד'. ועי' בט"ז ס"ק ד' שהביא שיטת הרשב"א והר"ן שפסקו דאם ראינו האיסור בשעת נפילתו, ולא נתמעט כל כך הרבה כמו שההיתר התמעט, משערין גם בהיתר שנבלע בקדירה ומצרפים אותו למה שבתוך הקדירה, אמנם הט"ז והש"ך בס"ק ו' למסקנא פוסקים כמהרש"ל שמחמיר שאפילו אם ראינו שהאיסור לא נתמעט בשעת בישולו וההיתר התמעט, אפילו הכי משערין רק במה שעומד לפנינו, כיון שאי אפשר לשער כמה בלעה הקדירה. וכן פסקו החוות דעת חידושים ס"ק ו', והערוך השלחן סעיף ט"ז, והחכמת אדם כלל נ"ב דין ג'. ולכאורה מדברי הש"ך אפשר לדייק שמחמיר כמהרש"ל רק לכתחילה, דהרי כתב וז"ל "עיקר הדבר שלא לשער אלא כמו שבא לפנינו כן הוא הדרך הנכון לכתחילה" עכ"ל. משמע

סעיף ה

אין מבטלין איסור לכתחילה

ט. אין מבטלין איסור לכתחילה, דהיינו שאסור ליתן איסור בתוך היתר
 אע"פ שיש ששים בהיתר כנגדו. ואפילו אם האיסור נפל לתוך ההיתר
 ואין בהיתר כדי לבטלו, אסור להוסיף עוד היתר כדי שיהא ששים
 והאיסור יתבטליח.

ספק איסור שנפל להיתר

י. ספק איסור שנפל להיתר כגון בשר שיש ספק האם הוא בשר שחוטא
 או בשר נבילה, וה"ה כשיש ספק אם בכלל נפל איסור (תורה) לתוך
 היתר, ואין בהיתר שיעור לבטלו, יש אומרים שאפילו בציורים אלו אסור

כהראב"ד. ועי' ברע"א שמביא הנ"מ
 ביניהם, שאם סוברים שהוא איסור תורה,
 לכן אם ביטל איסור בשוגג קנסינן אטו
 מויד. ולכאורה נראה שהמחבר שפסק
 שאם ביטל איסור בשוגג מותר, נראה
 שהמחבר למד שהאיסור הוא מדרבנן.
 ועי' בפ"ת ס"ק ג' שמביא בשם הנודע
 ביהודה שרק לבטל טעם של איסור הוא
 מדרבנן, אבל לבטל ממשות של איסור
 הוא מדאורייתא. אמנם רוב הפוסקים
 אינם סוברים כנודע ביהודה. ועי' בדרכי
 תשובה ס"ק ל"ה מה שהאריך בזה.

ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק ח'
 שכתב דהדין דאין מבטלין איסור
 לכתחילה חמיר טפי באיסור הנאה
 מביטול איסור אכילה, משום דבאיסורי
 הנאה כשנוטל ומבטלו הרי נהנה במה
 שנוטל ומבטלו, משא"כ באיסור אכילה
 שאינו אסור אלא משום טעימת איסור,
 לכן כיון דמבטל ליה שוב לא מרגיש
 הטעם, אמנם הפמ"ג בשפ"ד ס"ק י"א ד"ה

יח. שו"ע סעיף ה'. ועי' בלבוש באו"ח
 סימן תרכ"ז ס"ק ב' ובבית מאיר כאן
 שהביאו טעם למה אסרו חכמים לבטל
 איסור לכתחילה, מפני שחששו שאם
 יהיה לאדם היתר לבטלו ולהתירו, יקל
 האיסור בעיניו ויבוא לאכלו אפילו
 כשאינו מבוטל. וביד יהודה בפירוש
 הארוך ס"ק י"ד כתב טעם אחר, דשמא
 לא ידקדק כל כך בשיעור הביטול ויבטל
 בפחות ממששים, והביאו בבדי השלחן
 ס"ק כ"ז וכתב דנראה שטעמו של ה"ד
 יהודה יותר מסתבר.

עי' בש"ך ס"ק ז' שמביא בשם
 הרשב"א שהדין שאין מבטלין איסור
 לכתחילה הוא מדרבנן. וכן נקטו החכמת
 אדם כלל נ"ב דין ו', וביד אפרים על סעיף
 ה', וערה"ש סעיף כ"ז, ועי' בבדי השלחן
 ס"ק כ"ז ובציונים ס"ק צ"ז. אולם דעת
 הראב"ד שהאיסור הוא מן התורה, ועי'
 בפרי חדש ס"ק ח' ובפרי תואר ס"ק ח'
 וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט"ו שנקטו

להוסיף עוד היתר כדי שהאיסור יתבטליט, ויש מקילין כיון שיש ספק אם בכלל יש כאן איסור, ונראה להחמיר בזהכא.

אין כוונתו לבטל האיסור

יא. אם אין כוונתו לבטל האיסור, אלא לאיזה צורך אחר, מותר לבטלוכב. ויש אומרים דשרי רק כשאי אפשר בענין אחרכג.

כב. אורחת חיים סימן מ"ב הובא בט"ז ס"ק ז', ובש"ך סימן פ"ד ס"ק ל"ח. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב דין ט' שכתב דדוקא במקום שמכוין לבטל איסור, חכמים קנסוהו שהמאכל נאסר, אבל אם אין כוונתו לכך כגון דבש שנפלו בו נמלים, מותר לחממו עד שיהיה ניתך כדי לסננו, כיון שאין כוונתו אלא לתקן הדבש. וכן חטים המתולעים מותר לטחן אפילו בריחים של יד כיון שאין כוונתו לבטל התולעים, ועי' בפ"ת ס"ק ד'. והיתר זה מובא במשנה ברורה או"ח סימן תנ"ב ס"ק ח' שכתב שמותר להגעיל סכין של איסור בקדירה כשרה אם יש ששים במים כנגדו, ולא הוי מבטל איסור, כיון שאין כוונתו אלא להוציא הבליעה. ועי' בחזון איש או"ח סימן קי"ט ס"ק י"ד ד"ה תמ"ז שכתב דאין איסור כל זמן שלא כיון לביטול.

כג. ט"ז ס"ק ז', וחוות דעת חידושים ס"ק ח'. ובערה"ש סעיף כ"ט כתב דדוקא היכא דאי אפשר בענין אחר, ואל"ה יפסיד ההיתר כמו רגלי הדבורים שבדבש שאי אפשר לבררם אלא על ידי חימום, אבל כשאפשר בענין אחר אסור, אמנם אם הוא דבר שיש בו הרבה טירחא מותר.

תשובה לא מחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט"ז.

יט. פמ"ג שפתי דעת ס"ק ז' ד"ה והנה. ואע"פ שהאיסור ביטול הוי מדרבנן וספק דרבנן לקולא, מ"מ כיון שעצם הספק כאן הוא מדאורייתא, כיון שאנו מסופקים אם נמצא כאן איסור דאורייתא או לא, לכן אזלינן לחומרא.

כ. ש"ך בסימן קי"ד ס"ק כ"א. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב סעיף ח' שכתב דהא דאין מבטלין איסור היינו דוקא במקום שיש איסור בבירור, אבל אם אפשר דאין כאן איסור כלל מותר, ולפיכך חיטים מתולעים מותר לטחן בריחים גדולים, דאפשר שיברחו התולעים מקול הריחים. ולענין אי מותר לבטל לכתחילה איסור שמותר בהפסד מרובה, עי' במהר"ם שיק יו"ד סימן קכ"ד שמתיר, וכן דעת כמה פוסקים.

כא. שו"ת רע"א סימן מ"ט, וכן החמיר בבדי השלחן ס"ק כ"ט ובביאורים ד"ה איסור, ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ב' יו"ד סימן ל"ב ד"ה אבל כל, וכן החמיר לכתחילה בשו"ת מנחת יצחק חלק ו' סימן ע"ד אות ד' כפמ"ג.

ביטל איסור במזיד

יב. המבטל איסור במזיד^כ, חכמים קנסוהו שהמאכל נאסר באכילה^כ, לו ולבני ביתו^כ, וגם לכל מי שנתכוין לבטל עבורם^כ, אבל לשאר בני

ממ"א ה"ב שכתב ואם לקח ובישל בהן מיום שני והלאה התבשיל מותר, וכן סתם המחבר בסימן ק"ג סעיף ה' ובסימן קכ"ב סעיף ו', משמע שאף במזיד התבשיל מותר, וכן שמעתי ממורה הוראה שמקילים בזה, אמנם עי' בפמ"ג שפ"ד סוף ס"ק ז' שכתב, יראה לי המבשל במזיד בקדירת איסור שאינה בת יומא אסור התבשיל כדין מבטל איסור דרבנן, אף למחבר לקמן בסעיף ו'. אמנם ראיתי בתשובת בנימין זאב שי"ט שכתב באשה שפשעה ובשלה לאחר מעת לעת, וכפי הנראה שם התיר התבשיל בדיעבד, ולא הבין לה כי לעניות דעתי אסור כיון שבישלה במזיד וצ"ע. ועי' בחמודי דניאל, הו"ד בדרכ"ת סי' קכ"ב ס"ק כ"ו שמחמיר עכ"ל.

כו. ט"ז ס"ק י'. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ג שכתב דדוקא לבני ביתו הקטנים ולא הגדולים, כי גדולים אינם נחשבים כבני ביתו לענין זה, ולכן מותר ליתן המאכל שביטל במזיד לבניו הגדולים. אבל במעדני השלחן פאר השלחן ס"ק קכ"ב מדייק מהמהרש"ל שאפילו לבני ביתו הגדולים המאכל אסור, כדי שלא יחזיק במעשיו הרעים. ושוב ראיתי בשו"ת מעדני מלכים סימן קמ"ד שנשאל דכיון דלבני ביתו נאסר הואיל דביטל בשבילם, וא"כ גדול שאינו סמוך על שלחן אביו, וכן בקטן שאוכל בת"ת ובא באקראי לביתו, לכאוי יהיה מותר להם לאכול

כד. חכמים גזרו לאסור המאכל כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים. והגדר של ביטול במזיד הוא, שיודע בשעה שביטל האיסור, שאסור לעשות כן. ועי' בחכמת אדם כלל מ"ד דין י"א שכתב שבמקום הפסד מרובה יש להקל גבי מי שביטל איסור משום דחשב שמותר לבטל איסור. ועי' בפ"ת ס"ק ה' שמביא בשם הצמח צדק שמי ששאל ללומדי הוראה, במקום ללכת לשאול בעלי הוראה, ונמצא אחרי כן שהלומדי הוראה טעו בפסק, אינו נחשב כשוגג אלא כמזיד. ודלא כהבית יעקב שכתב שאם אשה שאלה חברתה אם מותר לעשות איזה דבר ושמעה בקולה, וע"י זה טעתה ועברה וביטלה איסור לכתחילה, נחשב כביטול בשוגג. ועי' בפמ"ג ס"ק ט' שכתב שעשה ע"פ הוראת חכם מקרי שוגג, וכן מבואר בכרתי ופלתי ס"ק ו'.

כה. שו"ע שם. ועי' ביד אברהם סוף סימן ק"ב שסובר דאם המאכל נפל למאכל אחר של היתר צריך ששים כנגדו. ולענין אם עבר ובישל במזיד בקדירה שאינה בת יומא, ועי' בשו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סי' מ"א ד"ה אבל, וז"ל "עבר ובישל במזיד בקדירה שאינה בת יומא לא נמצא בגמ' ובפוסקים שקנסו לאכול מה שנתבשל, דסתם איתא בע"ז דף ע"ה וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל מותר, וכן סתם הרמב"ם בפ"ז

אדם מותר. ויש אומרים שאם אין המאכל שביטל שלו, וגם לא נתכוין לבטל בשביל עצמו, המאכל מותר למבטל עצמו^{כח}.

שאפילו אם הוא לא ידע שביטלו בשבילו אסור, דדילמא אתי למימר לגוי או לעבד לבטל בשבילו הלכך קנסינן ליה. ובפמ"ג משב"ז ס"ק י' כתב שהפרי חדש מסכים עם הש"ך, אבל הפרי תואר מסכים עם הט"ז. ועי' ברע"א שסובר שאפילו כשלא ידע שמבטלים איסור עבורו קנסו והמאכל נאסר. וכתב עוד ברע"א דאפילו אם ביטל על הסתם לכל מי שירצה לקנות, הרי זה כמו שביטל בשבילם, והמאכל אסור לכל מי שירצה לקנות, ויתבאר לקמן בהרחבה.

כח. ש"ך ס"ק י' בשם הבית יוסף שכתב דכיון דלא הני מעשיו הרעים, מותר למבטל עצמו. דהיינו שאם אין המאכל שביטל שלו, וגם לא נתכוין לבטל בשביל עצמו, המאכל מותר למבטל עצמו, כיון שלא נתקיימה מחשבתו. אמנם היד יהודה בפירוש הקצר ס"ק כ"ב הביא שצ"ע אם אפשר להקל כש"ך, וגם הרמב"ם ושאר הפוסקים לא הזכירו דין זה, ולכן חולק על הש"ך וסובר שתמיד אסור למבטל עצמו.

עי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה ואם במזיד שהקשה על המחבר שכתב שאסור למבטל עצמו רק אם היה שלו, הרי בהלכות שבת בסימן שי"ח סעיף א' המחבר פסק גבי מי שבישל בשבת במזיד, דקנסינן לו שאסור לעולם ולא נזכר שם בפוסקים לחלק בין אם המבשל הוא הבעלים או לא, וגם לא חילקו בין אם בישל לצורך עצמו או לאחרים, ומשמע דאסור בכל ענין, ויש לעיין מאי

כיון דלא נתבטל בשבילם. והשיב שכשאסרו על בני ביתו הוא אפילו באופן שלא ביטל במיוחד בשבילם, דהגם שלא ביטל בכוונה בעבורם, מ"מ יש איסור כיון דיש סברא לומר דיהנו מעשיו הרעים, וכן מדויק מלשון המהרש"ל "דקנסינן נמי לאסור לכל בני ביתו דאל"כ יהנו מעשיו שכיון לבטלם כדי להאכילם לבני ביתו", ולמה פתח הרש"ל "בכל בני ביתו" וסיים "לבני ביתו", אלא דנתכוין לומר למה אסרינן לכל בני ביתו והיינו אפילו לגדול שאינו סומך על שלחנו, ועי' מסביר הרש"ל דאל"כ יהנו מעשיו שכיון לבטל כדי להאכיל לבני ביתו, דהגם שנתכוין לבטלו לבני ביתו, ולא לכל בני ביתו, מ"מ אם יתירו לו להאכילו לגדול שאינו סמוך על שלחנו, יהנו מעשיו, דסוף סוף גם גדול שאינו סמוך על שלחנו הוא מביתו. וכן פסק המעדני מלכים שגדול שאינו סמוך על שלחן אביו, וקטן האוכל בת"ת הם בכלל בני ביתו, ולא הוי כשאר בני אדם, דיש חילוק ברור בין בנו שאינו סמוך על שלחנו לשאר בני אדם, דכי אדם נהנה כשמאכיל לבנו שאינו סמוך על שלחנו בדיוק כמו שנהנה כשמאכיל לשאר בני אדם, ברור שיש הבדל גדול, דאב נהנה כשמהנה לבניו, עכת"ד.

כז. עי' בט"ז שם שפירש דדוקא אם הוא ידע שביטל בשבילו וניחא ליה, אפילו אם לא צוה אותו לבטל, אבל אם הוא לא ידע שביטלו בשבילו, מותר לאכלו אא"כ הוא מבני ביתו. אמנם הש"ך ס"ק י"א חולק על הט"ז וסובר

דין הקדירה כשביטל איסור במזיד

יג. יש אומרים שהקדירה שנתבשל בה המאכל שביטל בה איסור במזיד, צריכה הגעלה בט. ויש מקילין וסוברים שאין הקדירה נאסרת.

הקנס הוא שלא יהיה שום ריוח ממעשיו הרעים, אמנם למעשה המשנה ברורה נשאר בצ"ע, מכיון שמשמע מהסוגיות בגמרא שדינם שווה עכת"ד.

כט. רע"א בשם תבואות שור סימן ל"ט ס"ק ב'. ועי' בכף החיים ס"ק מ"ו שהביא אחרונים שהחמירו להכשיר את הקדירה, והוסיף דכל זה הוא אם עירב איסור מועט בהיתר מרובה שהיה בו ששים כנגד האיסור דלא נאסר לא המאכל ולא הכלי אלא לעצמו או למי שנתבטל בשבילו משום קנס. ועי' בבדי השלחן ס"ק מ'.

ולענין דיני שבת אם בישל בשבת במזיד, עי' בסימן שי"ח או"ח משנה ברורה ס"ק ד' שהביא מהמגן אברהם בשם הרשב"א דגם הקדירה שבישל בה בשבת נאסרת, מפני שהיא בלועה מדבר אסור. אמנם עי' במטה יהודה סימן שי"ח ס"ק א' שמקל דהקדירה אינה צריכה הכשר. ועי' בשו"ת כתב סופר או"ח סימן נ' אות ב' דפסק דהמיקל לא הפסיד, ועי' בכף החיים ס"ק מ"ז משכ"ב, ובדעת תורה להמהרש"ם או"ח סימן שי"ח כתב דיש להקל להשתמש בקדירה זו כשאינו בן יומו.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ו' סימן רס"ט שכתב לגבי דברים דעבידי לטעמא או באיסור ערלה או מי שביטל איסור במזיד האם גם הכלי נאסר וצריך הגעלה או לא, ולכאורה מסברא יש לומר דגם

שנא מהכא. ועוד יש לעיין בדעת הרמ"א שכתב כאן שאסור למכרו לישראל אחר כדי שלא יהנה ממה שביטל, ואילו בסימן שי"ח מבואר במ"ב שמותר ליהנות מדמי המלאכה ומאי שנא הכא. והשיב דנראה דשאני קנסא דשבת מקנסא דהכא, משום דהכא גדר הקנס הוא שלא יבוא לו שום ריוח על העבירה, ולכן עיקר הקנס הוא על זה שהעבירה נעשה בשבילו, דבזה שנאסר על מי שנעשה עבורו, המבטל לא הגיע למטרתו, א"כ נמנע הריוח מהעבירה, ובהכי סגי ואין אוסרים אותו גם על המבטל עצמו. משא"כ לגבי שבת גדר הקנס הוא להעניש את העובר עבירה, ולכן קנסינן למבשל אפילו אם בישל לצורך אחרים. וגם ניחא בזה למה אסרו כאן למכור לישראל אחר, דגם זה הוא כדי שלא יצא שום ריוח מן העבירה, משא"כ בשבת ראו חכמים להענישו רק על האכילה ולא על ההנאה הכספית הבאה מהעבירה. ועי' במגן אברהם בהלכות שבת או"ח סי' שי"ח ס"ק ב' שדן במי שנתבשל עבורו האם גם לו אסור עולמית, או שמא רק למבשל אסור עולמית, ועי' שם במשנה ברורה ס"ק ה' שהקל, ולפי זה גם בני ביתו של המבשל, לכאורה דינם כשאר בני אדם, דלא גריעי ממי שנתבשל עבורו, ולפ"ז אפשר לחלק בדרך אחרת בין שבת להכא, דהתם עיקר הקנס מיוסד על עונש, לכן אין להעניש את שאר בני ביתו, משום דאיהו לא קעברי עבירה, משא"כ במבטל איסור

ביטל איסור בשוגג

יד. ביטל איסור בשוגג, דהיינו שחשב שמותר לבטל איסור^{לא}, או שלא ידע שהיה שם מאכל איסור, מותר אפילו למבטל עצמול^ב.

ביטל איסור על מנת למכור לאחרים

טו. אסור לבטל איסור על מנת למכור לאחרים, ואם עשה כן אסור למכרול^ג. וי"א שהמאכל נאסר על הקונים^{לד}.

המהרש"ל נקט להחמיר שדינו כמזיד. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ב שכתב שאם ביטל איסור באונס יש להקל. ועי' בספר בינה ודעת סימן א' שכתב שמפעל מזון שביטל איסור על פי הוראת רב הכשרות, מקרי שוגג ומותר לקנות מהם. ושוב ראיתי שכותב כן בהדיא במגן אברהם או"ח סימן שי"ח ס"ק ג', ובפמ"ג משב"ז ס"ק ט', וביד יהודה פירוש הקצר סוף ס"ק כ' ובכף החיים ס"ק ל"ט שאם עשה ע"פ הוראת חכם, אע"פ שהחכם טעה מקרי שוגג.

לב. שו"ע שם. ועי' ברמ"א שכתב שכל הנ"ל הוא דוקא אם לא אומרים חנ"ג, כי אם אומרים חנ"ג, צריך ששים לא רק כנגד האיסור אלא כנגד כל התבשיל, ולא מהני אם הוסיף ששים כנגד האיסור לבדו, אלא אם מיירי ביבש ביבש, או בשאר איסורים בלח בלח במקום הפסד מרובה, או לפי המחבר בשאר איסורים.

לג. רמ"א שם. אבל לעכו"ם מותר למכרו, דעצם האיסור גם כן היה מותר למכרו לעכו"ם, וכן כתב ברע"א. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ד שחולק על הרמ"א ומתיר למכור אפילו לישראל ביוקר. ועי' בש"ך שהביא שהאיסור

הכלי נאסר כיון דנבלע בו דבר איסור, ומצא באחרונים דבכל הני דברים שלא מתבטלים בששים או אם ביטל איסור במזיד שהכלי נאסר. אכן הביא שם סברא להקל מת"ח אחד לגבי דבר המעמיד דאע"ג דההיתר אסור, מ"מ הכלי לא נאסר משום דאף דהאיסור הוא מעמיד במאכל עצמו, בדפנות הכלים פקע ממנו דין מעמיד כי רק הטעם עובר לדפנות אבל לא כח המעמיד, אולם בסוף ציין לדברי המגן אברהם בשם הרשב"א ריש סימן שי"ח דיש להגעיל קדירה אע"ג דאסורה רק מטעם קנס, עכת"ד.

לד. יד יהודה פירוש הארוך ריש ס"ק י"ח. כיון שאין איסור במאכל מצד עצמו, אלא שקנסינן ליה שלא יאכל התבשיל, ולא קנסינן על הבליעות. וכן דעת הערך השלחן ס"ק י"א מובא בכף החיים שם.

לא. ט"ז ס"ק ט' שטועה בדין הוא שוגג. וכן נקט בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ב, וכן כתב במשנה ברורה סימן שי"ח ס"ק ו' ששגג בדין או שכח, כל זה בכלל שוגג הוא. ועי' פ"ת ס"ק ה' שכתב שאומר מותר מקרי שוגג, אע"פ שקשה להאמין שלא ידע שאסור לבטל איסור, מ"מ אפשר לסמוך שבאמת לא ידע, וכן פסק שו"ת מהרש"ם חלק ה' סימן קל"א, אמנם

והיתר פסק דאסור למכור לישראל, ורק ליתנו בחינם לישראל יש להתיר, וכתב הש"ך ול"ג דדוקא כשהישראל לוקח ביוקר מהגוים אסור, דאם הישראל לוקח בזול (בדמי נבילה), אין טעם לאסרו למכור לישראל, כיון שלא אהני מעשיו הרעים, ומוסיף הש"ך שאולי מה שכתב האיסור והיתר שצריך ליתנו לאחר בחינם, הוא לאו דוקא. וכן נקטו הפמ"ג והחכמת אדם כלל נ"ב דין ז' שיכול למכור לישראל בדמי נבילה, כיון שאז לא אהני מעשיו הרעים.

לד. בתשובת הריב"ש סימן תצ"ח כתב דהמבטל על מנת למכרו לאחרים נאסר לקונים, דהקונה נחשב כמי שנתבטל בשבילו, ואע"פ שהקונה לא ידע ולא ניחא ליה, והובא ברע"א ד"ה וכן. וכן כתב הרשב"א דהוי כנתבטל בשביל כל הקהל, למי שירצה לקנות, ואע"פ שלא נעשה בשביל אדם מיוחד, אלא על הסתם בשביל מי שירצה לקנות, הרי הוא כמי שנעשה בשבילם ביחוד. והו"ד ברע"א ד"ה וכפי, ובפר"ח ס"ק י"ג. ועי' בספר נהר שלום סימן שי"ח ס"ק ב', ובשו"ת לבושי מרדכי חלק א' יו"ד סי' נ"ב ד"ה ועתה נבוא, וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ג, ובבדה"ש ס"ק מ"ג, ובספר בדיקת המזון כהלכה שער ב' פרק ז' הע' י' ד"ה והט"ז בשם הגריש"א שליט"א, שכולכם חוששים לדעת הריב"ש, וכן דעת השבט הלוי מובא בספר בדיקת המזון כהלכה, ואע"ג שלא ידע בשביל מי ביטל האיסור, מ"מ מתברר למפרע שביטל בשביל קונה זה. אמנם מהט"ז ס"ק י' משמע שמותר לקנות ממנו, דהט"ז

כתב בשם המהרש"ל דדוקא שידע זה שנתבטל עבורו וניחא ליה, אבל אם לא ידע שרי ליה דהרי הוא כשוגג. וע' בשו"ת אגרות משה חלק א' יורה דעה סימן ס"ב ד"ה ומדין ובסימן ס"ג ד"ה שנית, ובשו"ת מנחת יצחק חלק ב' סימן כ"ח ס"ק כ'. ובספר קנין דעה כתב דכאן בארץ ישראל הוי עובדא בחברה גדולה שעירבו במזיד חלב מפרות טריפות לתוך חלב כשר כדי לבטלו והיה ששים כנגד החלב טריפה, והיה נידון גדול האם מותר לקנות החלב, ולכאורה נראה דהוא תלוי במח' שבין הרע"א בשם הריב"ש לבין הט"ז בשם המהרש"ל, אבל במטעמי השלחן ס"ק ט' הביא מהדלתי התשובה ס"ק ל"ו דדוקא אם הוא שלו ומבטלו אסור אפילו לאחרים שאינם יודעים מהביטול, ובוזה אפילו הט"ז מודה דאסור למי שנתבטל בשבילו, דהט"ז לא מתיר אלא כשביטל מה ששייך לאחרים, אם האדם שנעשה בשבילו לא ניחא ליה. ומבואר מדברי המהרש"ל חילוק זה, משום דכתב דהיכא דביטל דבר שאינו שלו וזה לא ידע ממנו בודאי שרי ליה. ולפי זה אפילו הט"ז מודה דבהאי עובדא דאין לקנות החלב, משום דהחלב טריפה שלו עכ"ד. ובמטעמי השלחן הביא דרך אחר בביאור דברי המהרש"ל, וכתב דיש לחלק בזה בין אם כוונתו למכור למי שירצה לקנות, שאז בין למכור בין ליתנו במתנה אסור, כדי שלא יבטל עוד פעם. משא"כ אם כוונתו לבטל בשביל חבירו, וחבירו לא יודע מזה ולא ניחא ליה, אין לחוש שיבטל עוד פעם באופן זה, דכשיאמר לו שביטל, יענה לו שלא ניחא ליה בזה.

אמירה לעכו"ם לבטל איסור

טז. אסור לומר לעכו"ם לבטל איסור בשביליה. אבל אם העכו"ם ביטל האיסור בשביל עצמו, מותר לישראל לאכלו לכתחילה.

גוי שביטל איסור אם מותר לישראל לקנותו

יז. יש אומרים שאסור לקנות מאכל מגוי אם הגוי ביטל בו איסורו, דהוה

כאילו עשהו הישראל בעצמו, ובכה"ג הוי כמבטל איסור לכתחילה עכ"ד.

ולענין מומר שביטל איסור לכתחילה, ורוצה למכור למומרים כמוהו, האם מותר לשומר תורה לקנות ממנו לכתחילה, עי' בחזון איש יו"ד סימן ל"ז ס"ק י"ג שכתב דמותר לקנותו, אע"ג שיודע שביטלו איסור, משום דאין קנס אלא במתכוין לכך.

לה. בית יוסף בשם הרשב"א בסימן קכ"ב ד"ה וכתב. ועי' ביד יהודה פירוש הארוך ס"ק י"ב, ובכף החיים ס"ק נ"א.

לו. שו"ת רב"ז חלק ג' סימן תתקע"ח, וכן כתב בט"ז סימן פ"ד ס"ק כ"ד, שאם ביטל מעצמו מותר לישראל לאכלו לכתחילה, אבל אם העכו"ם ביטל בכונה להתיר המאכל לישראל, יש להחמיר. אמנם עי' בשו"ת בצל החכמה חלק ד' סימן קע"ד שמביא הרבה פוסקים שמתירים אפילו אם הישראל יודע שהעכו"ם מבטל בשבילו, וכן דעת כמה פוסקים.

לז. שו"ת מטה ראובן סימן רכ"ב בשם כמה פוסקים, שיש כאן איסור משום שבשעה שלקחו מהגוי הוי כאילו מבטלו לכתחילה, ועי' בדרכי תשובה סימן ק"ח ס"ק כ' שהביא אחרונים שכתבו להחמיר בכה"ג אך אם העכו"ם מבטל איסור

ולדינא עי' בפרי חדש ס"ק י"ג שכתב דאף שנתבטל עבורו ולא ידע מזה כלל אעפ"כ אסור לו, דאיכא למיחש שפעם אחרת יבטל בשבילו. אמנם הפרי תואר ס"ק ט' דחה דבריו, וכן משמע בפמ"ג משב"ז ס"ק י'. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב דין ז' דמתיר, אבל כמה אחרונים הסכימו לדינא עם הפרי חדש והרע"א, ולכן לדינא לכתחילה יש להזהר בכה"ג, אא"כ הוא שעת הדחק עכ"ד. ולכן במקרה שאין חלב אחר חוץ מהחברה הזאת יש להקל.

ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה שנתבטל בשבילו שכתב דהיה נראה לו להתיר לתת הכשר לתוצרת נכרים שנותנים במאכל איסור כל שיש ששים כנגדו, ואפילו כשרוב הקונים ישראל. אע"פ דשיטת הריב"ש דדבר הנעשה למכור הוי כאילו נעשה בשביל הקונים במיוחד, הני מילי בישראל אבל בנכרי שעשה מעצמו מותר לישראל לקנות ממנו, וגם בעצם הקניה מהנכרי אין איסור, מכיון שכבר נתבטל, ונמצא לכאור' שאין בזה שום צד איסור לישראל. אמנם נראה דאינו כן, משום דכל זה כשביטלו הנכרי בעצמו, אבל בנידון דידן המפקח הנותן הכשר הרי מצווה באופן שהאיסור יתבטל, וכל שציווהו ישראל הוי ליה

כלכתחילה^ל, ואם קנה מותר לאכלו דהוה דיעבד. ויש מקילין לקנותו לכתחילה^{לט}.

שכח שהיה איפור ואחר כך הירבה היתר יח. מי שידע שנפל לתוך קדירה איסור, ושכח שהוא שם, ואחר כך הירבה היתר, ועכשיו יש ששים נגד האיסור, דינו כשוגג^מ.

דבר האסור משום סכנה

יט. יש אומרים^{מא} שדבר שאסור משום סכנה, כגון דגים שנתערבו עם בשר מותר לבטלו לכתחילה. ויש אוסרים לבטלו לכתחילה^{מב}. וי"א שאין

מדעתיה דנפשיה מותר לישראל לקנות מהם.

מ. פרי חדש ס"ק י"א, פמ"ג משב"ז ס"ק ט', ערוך השלחן סעיף כ"ג.

מא. פתחי תשובה סימן קט"ז ס"ק ג'. שכתב דאף דאמרינן בכל האיסורים דאסור להוסיף היתר משום מבטל איסור לכתחילה, הכא גבי סכנה בודאי לא שייך מבטל איסור, שהרי אין זה איסור, רק כל זמן שמרגישים הטעם של הדג יש בו סכנה, ולכן כשיוסיף ולא ישאר טעם דג אין בו עוד סכנה. וכן התיר בשו"ת עין יצחק או"ח סימן כ"ד אות ב'. ועי' בשו"ת יביע אומר חלק א' סימן ח'. ועי' בספרו של מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א סימן א' סעיף ה'.

מב. שו"ת שואל ומשיב רביעאה חלק א' סימן כ"ח. אולם עי' בשו"ת הר צבי יור"ד סימן ע"ד שהתיר לבטל ביצים קלופות במאכלים אחרים. מיהו פשוט דאם כבר היו מעורבים בדברים אחרים קודם שעבר הלילה אין בו סכנה כלל. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ג'

לח. עי' ביד אברהם סימן צ"ט שמחמיר בזה, וכן כתב בשו"ת רדב"ז חלק ג' סימן תתקע"ח דלא יקנה מאכל איסור שנתבטל בששים משום דהוי כלכתחילה וכן דעת כמה אחרונים. אמנם עי' בשו"ת אג"מ יור"ד חלק ב' סי' מ"א ד"ה ועוד שמיקל בזה שכתב וז"ל "והטעם דכיון דהוא רק קנס משום שעבר על האיסור לבטל לכתחילה, שלעכו"ם לא שייך איסורים לקונסם עבור זה, אף שעשה העכו"ם זה עבור הישראל" עכ"ל. ועי' בשו"ת בצל החכמה חלק ד' סי' פ"ט אות י"ג שכתב דרוב האחרונים חולקים על הרדב"ז, וכן הוא בשו"ת באר משה חלק ג' סי' ק"ט אות כ"א, ובתשובות והנהגות חלק א' סימן ת"מ, ובבדה"ש ס"ק ל"ח, ובביאורים ד"ה שנתבטל סוף עמ' פ"א, ובשו"ת יביע אומר חלק ז' יור"ד סימן ז'. ועי' בכל זה בדרכי תשובה שם.

לט. רמ"א סימן קכ"ב סעיף ו', ועי' בדרכי תשובה שם שהביא אחרונים

ביטול כלל, בדבר שאסור משום סכנה^{מג}.

ריבה ההיתר לאחר שנודע התערובת

ב. יש אומרים שהוספת היתר בשוגג לבטל האיסור, מהני דוקא קודם שנודע התערובת^{מד}. ויש אומרים שאין חילוק בין אם נודע התערובת או לא, אלא רק תלוי אם ריבה ההיתר במזיד או בשוגג^{מה}.

האם צריך המורה לחקור אמתי ריבה

כא. יש אומרים שבמקרה שנודע התערובת לא מהני מה שהוסיף היתר

בשו"ע. ועי' בפ"ת ס"ק ו' שמביא שהרע"א תמה על הש"ך על מה שכתב שאולי הרמ"א חזר בו, כי בודאי חזר בו, ומביא כמה ראיות לזה. ועי' בפמ"ג שכתב שבבשר בחלב בודאי אמרינן חנ"נ אף אם לא נודע התערובת, ובשאר איסורים אפילו בהפסד אין בידי להקל. ועי' בפ"ת ס"ק ו' שהביא שהמנחת יעקב מקיל בשאר איסורים בלח בלח שלא אמרינן חנ"נ אם לא נודע התערובת. ועי' בערוך השלחן סעיף ל"ה שכתב שני"ל ברור דהרמ"א לא הביא את דעת האו"ה רק להחמיר דבמקום דלא אמרינן חנ"נ, משום דכשנודע התערובת לא מהני מה שמוסיף אח"כ בשוגג, מטעם דגזרינן שוגג אטו מזיד, אבל להקל בלא נודע התערובת דלא לימא חנ"נ, לא הביא כלל דיעה זו עכת"ד. ועי' בחכמת אדם כלל מ"ד דין י' שכתב דבהפסד מרובה וסעודת מצוה יש לסמוך על המתירים בשאר איסורים שלא אמרינן חנ"נ קודם שנודע התערובת, אבל בבשר בחלב שלכו"ע אמרינן חנ"נ מן התורה אין להקל.

סימן רנ"ו שכתב דאם עירב הביצים בסוכר ומלח לפני הלילה אינם נאסרים, וה"ה בצל ושום.

מג. ט"ז סימן קט"ז ס"ק ב', שאינו בטל אפילו בששים דחמירא סכנתא מאיסורא. אמנם עי' בנקודות הכסף שהשיג על הט"ז וסובר שלא מחמירים בסכנתא יותר מאיסורא. ועי' בספרו של מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א שמירת הגוף והנפש סימן א' סעיף ד' שהביא דרוב האחרונים חולקים על הט"ז.

מד. רמ"א סעיף ה'.

מה. ש"ך ס"ק ט"ו. וכן פסק הפמ"ג שם. ועי' עוד בש"ך שם שהביא שבתורת חטאת כתב בשם האו"ה שבמקום שאומרים חנ"נ תלוי אם נודע או לא נודע התערובת קודם, דהיינו שרק אם נודע התערובת אומרים הדין של חנ"נ. אבל הש"ך הוכיח שאין חילוק בין נודע ללא נודע לענין חנ"נ, ולכן הסיק הש"ך דאולי הרמ"א חזר בו ממה שכתב בתורת חטאת ולכן לא הזכירו הרמ"א כאן

אח"כ, ולפי זה צריך החכם לחקור אם ניתוסף ההיתר אחר שנודע התערובת, ולמעשה לא נהגו כן^מ.

ביטול איסור דרבנן

סעיף ו

כב. אסור לבטל איסור דרבנן, ואם עשה כן במזיד אסור. אבל אם נפל מעצמו, ואין בהיתר כדי לבטלו, מרבה עליו ומבטלו^מ. ויש אומרים

כמו שאסור לפטם בהמה באיסור הנאה, דאין לך מבטל גדול דהא הבהמה תהיה מותרת אח"כ אף שנתפטם ואפילו הכי אסור שנהנה במה שהבהמה נעשה שמינה בזה, והכי נמי אין לך הנאה גדול מזה שמרבה ומשביח ההיתר במה שזורק האיסור לתוכו, ומוקצה למצות איסור הנאה הוא, דהא צריך לעשות לו מדורה ולשורפו^{עכ"ל}.

ולמעשה שמעתי ממו"ר הגרי"י לרנר שליט"א שהרב עובדיה יוסף שליט"א כתב שכשיש סתירה בין המחבר בין או"ח ליו"ד צריכים לפסוק כמו שפסק ביורה דעה, מפני שהמחבר כתב את היורה דעה אחרי או"ח. וכלל זה מופיע בסידור של השלחן ערוך הרב. ושוי"מ בשו"ת יביע אומר חלק א' סימן ח' אות א' שהביא דברי הרמ"א שחולק על המחבר, וכתב דאנו קיימא לן כדברי מרן וכשיטת המחבר בסימן צ"ט, ולא בהל' חנוכה.

עי' ביד אברהם שכתב שלדעת המחבר אם נתערב בשר עוף בחלב, מותר להרבות עליו בשר עוף, אבל בשר בהמה שאסור מן התורה עם חלב אסור להרבות, משום דהוי ליה מבטל איסור לכתחילה בדאורייתא, ואף שלא יבוא לידי איסור דאורייתא כגון שנתערב

מו. רמ"א שם, דלא נהגו כן. וטעמו משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, וכל שאנו רואים ששים לפנינו, מן הסתם נתבטל האיסור, ועוד דתולין שניתוסף ההיתר קודם שנודע לו מהתערובת, דאילו נודע בנתיים, מיד היה בא לחכם לשאול. וכתב הט"ז ס"ק י"א דאם ידוע לחכם שניתוסף היתר אלא שאינו יודע אמתי, בזה ודאי יש לחקור אימתי ניתוסף. ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק י"ג, ובערוך השלחן סעיף ל"א. ועי' תורת יקותיאל ס"ק ה' שמסיים שצע"ג למעשה, ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ט"ז כתב שהפרי חדש פסק שראוי לשאול בכל מקום.

מו. שו"ע סעיף ו'. ועי' בט"ז ובש"ך שהקשו שלכאורה המחבר סותר עצמו, דהכא הוא מתיר להוסיף היתר כדי לבטל איסור דרבנן, אבל באורח חיים בהל' נר חנוכה סימן תרע"ז סעיף ד' כתב שאסור להוסיף שמן כדי לבטל הנותר מהשמן שבנר חנוכה. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק ח' שכתב וז"ל "דאפשר לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה, דבאיסור אכילה שאינו אסור רק מטעמתם טעימא דאיסורא וכיון דמבטל ליה שוב אינו מרגיש הטעם, משא"כ באיסור הנאה כשנוטל ומבטלו הרי נהנה במה שנוטל ומבטלו, ולכך אסור לבטלו,

דאין לבטל איסור דרבנן או להוסיף עליו כמו באיסור דאורייתא, וכן נוהגין ואין לשנותם^ח.

חוזר ונייעור

פג. איסור שנתבטל בששים, ואחר כך ניתוסף עוד מהאיסור הראשון, וכעת אין ששים בהיתר נגד האיסור, הכל אסור כיון שאמרינן שהאיסור חוזר ונייעור^ט. ויש מקילין כשנתערב יבש ביבש מין במינו ונודע התערובת בהפסד מרובה^י.

היכי דיש לו עיקר באורייתא. ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן ס' שכתב וז"ל "וא"כ לפי מה שפסק הרעק"א בתשו' סי' ל"ח, דבהפסד מרובה יש לסמוך על דעת המחבר הנ"ל, וכן פסקו היש"ש והט"ז, דבאיסור דרבנן מותר להוסיף ולבטל ע"ש, א"כ בנר"ד דהוי שעת הדחק גדול, בודאי יש לסמוך ע"ז" עכ"ל. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק י"ב שכתב דבשאר איסורים בלח בלח בהפסד מרובה מותר להוסיף. ופמ"ג בשפ"ד ס"ק י"ט כתב דבבשר בחלב דרבנן בלח בלח כגון מימי חלב בשומן, בהפסד מרובה יש לצדד לסמוך להתיר להוסיף בצירוף עוד סניף להקל. ולמעשה בפשטות מנהג אשכנז להחמיר כרמ"א, אבל הספרדים מקילים כמחבר, כ"כ בזבחי צדק ס"ק מ"ו. אבל בכף החיים ס"ק ס"ח כתב דאם יש מקומות שהספרדים נוהגים כרמ"א אין להם לשנות.

מט. רמ"א שם. ולא שנא מין במינו או מין באינו מינו, ולא שנא תערובת יבש או לח.

נ. ש"ך ס"ק כ"א שבהפסד מרובה אפשר להקל במין במינו יבש ביבש שנתבטל ברוב ונודע התערובת. ועי' בפמ"ג שפסק

בצונן, מ"מ לכתחילה אסור, אבל היכא דא"א לבטל בענין אחר ואם לא יבטל בבשר בהמה יאסר התבשיל, מותר להוסיף בשר בהמה, משום דלא הוי מבטל איסור דאורייתא כיון שלא יגיע לידי איסור כלל, עכ"ד. אמנם עי' בדרכי תשובה ס"ק ע"ט שהביא בשם הערך שי שמפקפק בזה אם יכולים להקל אפילו בדיעבד אם להוסיף בבשר בהמה, כיון דסוף סוף הוא מכין לבטל החלב, וטעם כעיקר דאורייתא והוי מבטל איסור בידים, עכ"ד.

עי' בפרי חדש ס"ק י"ז שכתב שאפילו איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה, נכלל באיסור דרבנן שאסור לבטלו לכתחילה.

מח. רמ"א שם. וכן פסק הש"ך ס"ק י" ובחכמת אדם כלל נ"ב דין ז'. אולם בט"ז ס"ק י"ב חולק על הרמ"א ופוסק כמחבר. ובפמ"ג מבאר שזה גם שיטת הט"ז באו"ח, ואפילו באיסור דרבנן שיש לו שורש מן התורה, לפי הט"ז מותר לבטלו. ועי' בשו"ת רע"א חלק א' סי' ל"ח ד"ה אולם, שכתב דבהפסד מרובה יש לסמוך על דעת המחבר דבאיסור דרבנן מותר להוסיף עליו היתר ולבטלו, ואף

לְבַטֵּל חֵלֶב בְּמִים כְּדִי לְבַשְׂלוֹ עִם בֶּשֶׂר

כִּד. נפל חלב למים והיה ששים במים לבטלו, מותר לכתחילה ליתן המים לתוך בשר, אע"פ שאין בבשר ששים נגד החלב, כיון שחלב כבר נתבטל במים^{נא}. ויש אומרים שאסור לכתחילה לבטל החלב במים כדי לערבו בבשרי^{נב}.

סימן פ"ז ס"ק ב', שמה שנהגו בשעת בישול הסוכר לתת לתוכו מעט חלב, דשרי לאכלו עם בשר, כי בסוכר ביחד עם מי הבישול יש ששים כנגד החלב. ואין לאסור מטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה, משום דבזמן שנתערב לתוך הסוכר לא הוי איסור, אלא האיסור הוי בשעה שאוכל עם בשר, ובשעה זו כבר נתבטל החלב, עכ"ד. ונראה מדבריו דה"ה דמותר לבטל החלב במים על מנת ליתנו בבשר. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה ונתבטל שהקשה למה השמיטו הפמ"ג והרע"א את שיטת הרדב"ז. ועוד יש להקשות על הערוך שלחן, דבסימן פ"ז ס"ק י"ח הביא דברי הרדב"ז, ואילו הכא העתיק את דברי הפמ"ג שלכאורה חולק על הרדב"ז. ואין נראה לחלק בין היכא דנתכוין במיוחד לערב המים אח"כ בבשר, לבין היכא שמערב החלב בסוכר בלא כוונה מיוחדת לאכול בבשר, משום דסוף סוף ידוע לו שיתשמשו עם הסוכר בהרבה דברים ואפילו בבשר, והיה לו ליחדו לשימוש דוקא לשאר דברים ולא לבשר. ועוד שדברי הרדב"ז מורים שדעתו להתיר בכל גווני, משום דטעמו דמותר משום דבשעה שמבטלו אינו איסור, וטעם זה שייך גם כאן עכ"ד. ולדינא הרבה פוסקים מחמירים כצמח צדק.

כש"ך, ועוד הביא שהפרי חדש ס"ק כ"א התיר במין במינו אפילו בלח בלח כל שנודע התערובת והיה רוב היתר קודם שניתוסף האיסור. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין כ"ח שפסק כש"ך, אמנם בחוות הדעת חידושים ס"ק ט"ז חולק על הש"ך, וכן דעת הפרי תואר ס"ק י"ב והכרתי ופלתי ס"ק י"ז דאין להקל כנגד הרמ"א.

נא. רמ"א שם. ואף שמשמע מלשונו של הרמ"א שמותר דוקא אם המים נפלו לקדירת הבשר, הש"ך בס"ק כ"ב מביא בשם התורת חטאת שאם החלב נתבטל כבר במים מותר לערבו לכתחילה. ואינו בגדר מבטלין איסור לכתחילה, כי החלב כבר נתבטל, וכן כתב הגר"א. אמנם הבית מאיר כתב כמשמעות הרמ"א דדוקא אם נפל מותר, אבל לערבו לכתחילה בבשר אסור.

נב. רע"א תשובות סימן ר"ז. וכן בפמ"ג שפ"ד ס"ק כ"ב כתב דמה שכתב הש"ך דמותר לכתחילה, היינו ליתן המים לקדירה, אבל לערב החלב עם מים לכתחילה וליתנו אח"כ בבשר אסור, וכן כתב הצמח צדק סימן פ', ודלא כהבית לחם יהודה שמתיר אפילו בכה"ג. ועי' בערוך השלחן סעיף מ"ו שהעתיק דברי הפמ"ג. אמנם עי' ברדב"ז בסימן אלף ל"ב והובאו דבריו בקיצור בבאר היטב ריש

לְבַטֵּל חֵלֶב בְּמִים לְשִׁתוֹתָיו בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת מֵאֲכִילַת בֶּשֶׂר
 בָּהּ. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂמוֹתָ לְבַטֵּל בְּשֵׁשׁ חֲלָב בְּמִים, וּלְשִׁתוֹתָ מִיַּד אַחַר
 אֲכִילַת בֶּשֶׂר. וַיֵּשׁ מַחְמִירִים, וְרֹאֵה הֵעֵרָה^ג.

עֲנִיִּים שׁוֹנִים בְּעֵינַי בִּיטוּל אִיסוּר לְכַתְחִילָה הַנוֹגְעִים לְמַעֲשֵׂה

לְפָגוּם לְכַתְחִילָה אִיסוּר מְשׁוּבָח

כּוּ. יֵשׁ אוֹמְרִים^ב שְׂאִיסוּר שְׂמֻשׁוּבָח מוֹתֵר לְכַתְחִילָה לְפִגְמוֹ, וְאִין בּוֹזֵה

שְׁנוֹתָרוּ בּוֹ טִיפוֹת שֶׁל שִׁירֵי מִשְׁקָאוֹת
 חֲלָבִיִּים (כַּקֶּפֶה, קִפּוּצֵינוּ וְכֵדוֹ) שֶׁנִּמְזָגוּ
 דְּרָכָה קוֹדֵם, וַיֵּשׁ לְדוֹן בְּמִי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ
 שֵׁשׁ שָׁעוֹת מֵאֲכִילַת בֶּשֶׂר הָאֵם מוֹתֵר לוֹ
 לְשִׁתוֹת מִשְׁקָה פְּרוּוָה מִמְכִּשִׁירִים אֱלוֹ.
 דַּעַת הַגְּאוֹן ר' לִוִי יִצְחָק הַלְּפָרִין שְׁלִיט"א
 מוֹבָא בְּמַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב חֶלֶק ה' וּבְצַהֵר חֶלֶק
 י"ד עֲמוּד קִנְיָג שְׂאִין צָרִיךְ לְהַחְמִיר בּוֹזֵה
 כִּלְלִי, מִשּׁוּם שֵׁשׁ לָנוּ סִפְקָא בְּעִיקָר
 הַדְּבַר, סִפְקָא אִם אַכֵּן הִשְׁתַּמְשׁוּ בְּמִכְשִׁיר
 זֶה קוֹדֵם לְכֵן לְמִשְׁקָאוֹת חֲלָבִיִּים, וְעוֹד
 שְׂמָא יֵשׁ עֵתָה בְּמִשְׁקָה שְׁשִׁים כְּנֶגֶד טִיפוֹת
 הַחֲלָב שְׁנוֹתָרוּ בְּפִיִּית הַמְכִּשִׁיר, וְכֵן הִקְלָה
 בְּסִפְרֵי מִנּוּחַת אִמַּת פֶּרֶק י"ט הַע' ז'
 לְהַגְר"מ גְּרוֹס שְׁלִיט"א.

נִד. רֵא"ה בְּבִדֵּק הַבֵּית בֵּית ד' שַׁעַר ד'
 וּז"ל "שְׂאִין דִּין אִיסוּר בְּטוּלִין
 לְכַתְחִילָה אֱלֵא בְּמָה שְׂמִתְקִיִּים הָאִיסוּר
 בְּתוֹכּוֹ, כְּגוֹן נְבִילָה וְחֹזִיר לְתוֹךְ אוֹכֵל שֶׁל
 הִיתֵר, שְׂאֵע"פ שֵׁשׁ בּוֹ שְׁשִׁים שֶׁל הִיתֵר
 מִכֵּל מְקוֹם הָאִיסוּר קִיִּים וְשִׁמּוֹ עֲלֵיוֹ,
 דְּמַעֲיָקְרָא אוֹכֵל וְהִשְׁתָּא אוֹכֵל, אֲבָל יִין
 בְּמִים שֶׁהוּא נִפְסֵל לְגַמְרֵי וְכֵן רוֹטֵב חֹזִיר
 מוֹעֵט לְתוֹךְ שְׁשִׁים שֶׁל מִים מוֹתֵר לְבַטֵּל
 אֲפִילוֹ לְכַתְחִילָה. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה לְמִי

נִג. עֵי' בְּשׁוֹ"ת אוֹר יִצְחָק חֶלֶק א' יו"ד
 סִימָן ה' שְׂכַתֵּב דְּאוּלֵי הַצְּמַח צִדֵּק
 אִסֵּר רַק אִם רוּצָה לְעַרְבוֹ מִמֶּשׁ עִם
 הַבֶּשֶׂר, אֲבָל לְשִׁתוֹתָיו אַחַר הַבֶּשֶׂר בּוֹדָאֵי
 קִיל טְפִי, וְעוֹד דְּמַהֲרָאֲשׁוֹנִים מוֹכַח
 שְׂאֲפִילוֹ מוֹתֵר לְתַת הַחֲלָב לְתוֹךְ הַמִּים
 ע"מ לִיתְנוּ לְתוֹךְ קְדִירַת בֶּשֶׂר. אִמְנָם
 שְׂמַעְתִּי שֶׁהַגְר"א נִבְנַצַּל שְׁלִיט"א אוֹסֵר,
 וּמ"מ יֵשׁ לְעִשׂוֹת שְׂאֵלַת חֶכֶם כִּיִּצֵּד לְנַהוּג
 כִּיּוֹן דֵּהֲדַבֵּר מִצּוֹי מְאוּד.

וְלַעֲנִין אֵי מוֹתֵר לְשִׁתוֹת תֵּה שְׂמַעוֹרָב
 בּוֹ סוֹכֵר שְׂמַעוֹרָב בּוֹ חֲלָב בְּתוֹךְ שֵׁשׁ
 שָׁעוֹת מֵאֲכִילַת בֶּשֶׂר, עֵי' בְּשׁוֹ"ת עִמָּק
 הַתְּשׁוּבָה חֶלֶק ד' סִימָן נ"ט שְׂמַתִּיר, וְכַתֵּב
 דַּאִין כְּאֵן בֵּית מִיחּוּשׁ כִּלְלִי, וְכֵן דַּעַת
 הַגְר"ע אוֹיעֲרַבְךְ שְׁלִיט"א, וְכֵן כְּתַב בְּשׁוֹ"ת
 שְׁבֵט הַקְּהָתִי חֶלֶק א' סִי' ר"כ דֵּהֲמַעֲט
 חֲלָב שֵׁשׁ בְּסוֹכֵר אֵינוּ נִיכֵר, וְאֲפִילוֹ אִם
 אִסוּר לְאֲכֹל הַסוֹכֵר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אֲבָל
 לְבַטְלוֹ בְּתוֹךְ כּוֹס תֵּה וְדָאֵי בּוֹ חֶשֶׁשׁ, דֵּהוּי
 רַק חוֹמְרָא בְּעֵלְמָא.

וּבְעֵינַי דְּבַר הַמִּצּוֹי מְאוּד בּוֹזְמִינֵינוּ
 בְּמִכְשִׁירִים לְמַכִּירַת מִשְׁקָאוֹת, שְׂמוֹכְרִים
 בּוֹ מִשְׁקָה חֲלָבִי, וְגַם מִשְׁקָה פְּרוּוָה קֵר אוֹ
 חֶם, אֲשֶׁר נִמְזָג דְּרַךְ פִּיִּית הַמְכִּשִׁיר, וְיִתְכַן

חשש ביטול איסור לכתחילה, ויש מחמיריניה.

ביטול מאכל האסור משום מראית עין

בז. מאכל האסור משום מראית עין אין לבטלו לכתחילה, אבל אם

ולענין מאכל מאוס, דעת הפמ"ג בסימן ק"ג ס"ק א' והפרי חדש, שמאכל שאינו ראוי לאכילת אדם מפני מיאוס, ואין איסור לאכלו רק מפני בל תשקצו, מותר לבטלו.

ולענין מי שבישל בקדירה של איסור במזיד האם נאסר לו ולבני ביתו, עי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ז' שכתב דהמבשל במזיד בקדירת איסור שאינה בת יומא התבשיל אסור כדין מבטל איסור לכתחילה. אמנם בתשובת בנימין זאב סימן שי"ט כתב באשה שפשעה ובישלה לאחר מעת לעת וכפי הנראה שם דהתיר התבשיל בדיעבד, והפמ"ג כתב שלא אבין לה כי נראה דאסור בדיעבד, וכבר פסק כן ברשב"א והביאו הבית יוסף סימן קכ"ב.

נה. שאילת יעב"ץ חלק ב' סימן קל"א.

נו. והנה בסימן ס"ו סעיף ה' כתב המחבר דאם נמצא דם בביצה במקום שאינו אוסר את כולה, ושכח לזרוק הדם וטרף הביצה עם הדם נראה שמותר, ועי' בש"ך שם בס"ק י"א שכתב טעמא דמילתא משום דיש פוסקים שס"ל דאין בדם זה איסור כלל אפילו מדרבנן, ואפילו להמחמירים שלא לאכול דם בעין משום מראית עין, מ"מ אם נתערב שלא מדעת מותר, ומשמע דאם ערבו מדעת יש לאסור משום קנס, ולכן אם ביטלו במזיד, אסור לו ולמי שנתבטל בשבילו אע"פ

שבא להפסיד גופה של נבילה עד שתהא פגומה שהיא בעין, שבודאי מותר לו לעשות כן, ואחר כך מותרת לו, ואלו דברים ברורים מאירים עינים, עכ"ל. ועי' בשו"ת חכם צבי סימן ק"א, וכן מצדד היד אפרים, וכן בשו"ת אגרות משה יור"ד חלק ב' סימן ל' מסכים להקל. ועי' בערה"ש סעיף כ"ט שכתב דיש להסתפק אם מותר לפגום איזה איסור כדי לערבו בהיתר, משום דיש מי שאוסר ויש מי שמתיר ואין בזה הכרעה ברורה וצ"ע לדינא, אבל אם בא לפגמו עד שאינו ראוי לאכילה כלל מותר, אבל סתם פגימה אסור עכ"ד. וכן מובא בשו"ת אור יצחק חלק ב' יורה דעה סימן ט' דאם פוגמו עד שאינו ראוי לאכילת אדם כלל מותר, אבל בפגימה בעלמא אסור. ובסוף התשובה ביאר שיש חילוק בין ביטול איסור לכתחילה לפגימת איסור לכתחילה. דהנה הטעם שאסרו לבטל איסור לכתחילה הוא משום גזירת חז"ל שחששו חכמים שמא לא יבטל כראוי, וכמו שגזרו באינו בן יומו אטו בן יומו. ואם תאמר מדוע לא אסרו חז"ל לפגום האיסור, התשובה היא משום דאין זה דומה למבטל איסור לכתחילה כדי לאוכלו, דהא בפוגמו או בשורפו כדי להשתמש בו הוא רוצה בפגימתו ובשריפתו ולכן אין לחשוש בזה, וגם יש לומר שלא גזרו בזה משום דהוי מילתא דלא שכיחא שלא גזרו בזה רבנן, עכת"ד.

נתערב כבר אפילו במזיד מותר^י.

לכטל פת עכו"ם בפת ישראל

בח. אין לערב ולבטל לכתחילה פת עכו"ם עם פת ישראל^י, כיון שאין מבטלין איסור לכתחילה^י. וה"ה אם נתערב פת עכו"ם במאכל אחר ואין בו שיעור לבטלו, אין להוסיף כדי לבטלו^י.

ביטול תרומה בחולין

כט. אסור לערב תרומה עם חולין כדי לבטלו ולהתירו ישראל^י.

דרבנן, איסור מראית עין קיל טפי, ואפשר להקל להוסיף עליו ולבטלו, ולפי דבריו לא קשה מהירושלמי על הש"ך והרע"א, אמנם הערה"ש הבין מהירושלמי שמותר לבטלו אפילו לכתחילה.

נח. רמ"א סימן קי"ב סעיף י"ד ואפילו אם אין כוונתו לבטל האיסור, ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב דין ס"ט.

נט. מבואר כן מסעיף ה'. ולכן אם ביטל פת עכו"ם במזיד, אסור למבטל וכן למי שנתבטל בשבילו, ואפילו לפי המחבר שמתיר לבטל איסור דרבנן, היינו דוקא להוסיף עליו היתר, אבל לבטלו לכתחילה בהיתר אסור אפילו באיסור דרבנן.

ס. לפי דעת הרמ"א כמבואר בסימן צ"ט סעיף ו', אבל לפי דעת המחבר מותר להוסיף, ועי' בחכמת אדם שם.

סא. פרי חדש ס"ק ח' כתב שאסור מדרבנן לבטלו, ועי' בחזון איש סימן כ"ח ס"ק י"ט, וכן בשו"ת אבני מלואים סימן י"ח שכתבו שאיסור ביטול תרומה הוא מהתורה.

שאינו אסור אלא משום מראית העין. וכן כתב ביד יהודה סימן ס"ז פירוש הקצר ס"ק י"ח שאע"פ שאינו אסור תערובתו, אין לבטלו לכתחילה במזיד.

נז. יד יהודה שם התיר דם דגים או דם אדם אף שעירבו במזיד, וכן אם נתערב ועדיין הדם ניכר יכול להרבות עליו אפילו לכתחילה. ועי' בדרכ"ת סימן צ"ט ס"ק פ"ב שהביא דעת הירושלמי. אמנם עי' בערה"ש סעיף ל"ט שהביא דברי הירושלמי שדבר שאסור משום מראית עין מותר לבטלו לכתחילה. ועי' בבדי השלחן ד"ה ויש אומרים שהקשה מהירושלמי על הש"ך שהבאנו לעיל גבי דם ביצים, שהדם עצמו אסור משום מראית עין, שהש"ך אסור לערב לכתחילה בהיתר. וכן יש להקשות על הרע"א בסימן פ"ז סעיף ד' שמחמיר גבי חלב אשה דיש איסור לבטלו לכתחילה, אע"פ שאינו אסור רק מפני מראית עין. והשיב ע"פ הירושלמי שכתב דהירושלמי מתיר רק במקרה שכבר נתערב האיסור במקצת היתר, דאפילו נסבור כרמ"א שמחמיר דאין להוסיף לכתחילה באיסור

ביטול סכך פסול

ל. מי שיש לו סכך פסול, מותר לבטלו לכתחילה עם סכך כשריב.

ביטול שמן לחנוכה

לא. אסור לבטל שמן איסור עם שמן היתר כדי שיהיה לו מספיק שמן

עכ"ד. ועי' במגן אברהם שם ס"ק ג' שכתב שאע"ג שאין מבטלין איסור לכתחילה, מ"מ הכא שהוא תיקן לפני יום טוב אינו אסור, ועוד הביא התרוץ שמצות לא ליהנות ניתנו, ועוד תירץ על פי הר"ן שכתב דאע"פ דבתערובת איסור והיתר, אם רואים האיסור יש להסירו משם, ואם לא הסירו אינו בטל, מ"מ הלכה למשה מסיני בפלגא סגי, משום פרוץ כעומד דמי ומותר, והכא כיון שהם מעורבים בעי רובא וא"כ אין כאן מבטל איסור עכ"ד. אמנם עי' בפמ"ג שם שכתב דאין להוכיח מכאן דבמקום מצוה אפשר לבטל איסור לכתחילה, משום דהט"ז והמגן אברהם סוברים כרוב ראשונים שהדין שאין מבטלין איסור לכתחילה הוי רק איסור דרבנן, אבל למאן דאומר דהוה איסור דאורייתא אולי יש להחמיר אפיל בדבר מצוה שלא לבטל איסור לכתחילה. ועי' בשדי חמד כללים מערכת א' דכתב דסיבת ההיתר הוא, כיון דלא הוי הנאת הגוף, ולפי זה אפילו בלא מצוה כגון בחול מותר לערב עצי ערלה עם עצי היתר כדי להנות מהצל, משא"כ לחמם הבית מהעצים, כיון שנהנה מגוף האיסור יש להחמיר. ולמעשה עי' במשנה ברורה שם ס"ק ה' שכתב שמותר לכתחילה אפילו אם עושה הסוכה בחול המועד, ועי' בשער הציון ס"ק ו'.

סב. מחבר סימן תרכ"ו סעיף א', וב"ח בסימן תק"ז. ונראה שמותר משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ולכן מותר אפילו לכתחילה. ועי' בט"ז ס"ק ב' שכתב דלכתחילה יכול להשפיל הענפים ולערבם עם סכך תלוש ולבטלם, ואע"פ שקיימא לן דאין מבטלין איסור לכתחילה, כל הטעם שגזרינן לא לבטל איסור לכתחילה הוא משום שמא יבוא להתיר כל איסור, אבל הכא במצוה לא שייך זה, כיון דלמצוה קא מכוין אז לא יעשה המצוה בעבירה (לבוש). וע"ש בט"ז שהקשה על זה, ותירץ באופן אחר משום דהכא אין שם איסור על הסכך הפסול, דלא מיבעיא אם לפני סוכות ביטל הסכך פסול שאין שם סכך עליו, אבל אפילו אם בתוך המועד עושה הסוכה אין כאן שם איסור, דהא אין איסור מצד עצמו של הסוכה לישוב בה, אלא שהיושב בה אינו יוצא ידי חובתו, על כן לא שייך כאן איסור בעשייתה. ועוד תירץ דהוי קודם יום טוב ואין איסור בתיקונו, ועוד יש לומר שקיימא לן דהאיסור שאין מבטלין איסור לכתחילה, הוא רק מדרבנן, והני מילי במקום שנהנה אבל כאן דמצות לאו ליהנות ניתנו אין איסור. ומזה נלמד בתערובת חמץ קודם הפסח ואין שם ששים, שיכול להרבות עליו ואפילו לכתחילה, כיון שהוא קודם האיסור

להדלקת נר חנוכה, וה"ה דאין לבטל חמאה שבישל בקדירה בשרית בת יומה ולהשתמש בה להדליק נר חנוכה^{סג}.

ביטול חמץ קודם זמנו

לב. נחלקו גדולי הפוסקים אם מותר לערב לכתחילה חמץ במאכל המיועד לפסח, יש אומרים דכיון שהוא לפני פסח אין כאן איסור ביטול לכתחילה, ויש חולקים וראה הערה^{סד}.

יבוא לאכלה עם בשר, ועוד הא בנר חנוכה מתירין להשתמש בו אחר זמנו וכן בנר בית הכנסת קורין הצבור לאורו ונהנין בו, על כן נראה דאין להתיר בזה עכ"ד.

סד. עי' בשו"ת רשב"א חלק א' סי' תפ"ה שכתב דאסור להוסיף עליהם כדי לאכלן בפסח, דכיון דהוא מערבן לבטלן כדי לאכלן בפסח הרי הוא כמבטל איסור בתוך הפסח עכ"ד. ועי' במגן אברהם או"ח תמ"ז ס"ק מ"ב שכתב דאין להקל כנגד הרשב"א, וכן דעת הפמ"ג סוף פתיחה להלכות מליחה דאף חמץ קודם פסח אסור לבטלו לכתחילה. אמנם עי' בראבי"ה סימן תי"ב ד"ה נשאלתי שכתב דאין כאן משום אין מבטלין איסור לכתחילה, דאכתי לאו איסור ניגהו עד שיגיע הפסח, וכן פסק הט"ז או"ח תמ"ז ס"ק ה'. ובמקום שעת הדחק, עי' במשנה ברורה סימן תנ"ג ס"ק כ' שכתב דאם לא היה ס' כנגד החיטים המצומחים י"א שמותר להוסיף עליהם עוד חיטים כשרים כדי לבטלן בששים ולטחנן קודם הפסח, ולא מקרי זה מבטל איסור לכתחילה, כיון דהוא קודם פסח ועדיין לא הגיע זמן איסורו, ורוב הפוסקים אוסרין דכיון דמערב אדעתא דלאכול

סג. והנה בשו"ע או"ח סימן תרע"ז סעיף ד' כתב שאם נתערב שמן של איסור כגון שמן נותר עם שמן שמותר להדלקה, אין להוסיף עליו כדי לבטלו. וכן דעת כמה אחרונים. ועי' בשו"ת תורה לשמה סימן קפ"ה דנשאל לגבי חמאה שנתבשלה בקדירה של בשר בת יומא ולא היה בה ששים ונאסרה, האם מותר לבטלה לכתחילה בששים ולהדליק בה נר חנוכה שהוא של מצוה או להדליק בה נר של בית הכנסת שהוא רק למצוה ואין נהנים בו, או דילמא גם בכהאי גוונא אסור, דאין מבטלים איסור לכתחילה. והשיב דבנידון להתיר לבטל החמאה כדי להדליק בה נר מצוה, עדיין יש לפקפק דנהי דהמבטל כוונתו להדליקה לנר מצוה ולא ליהנות ממנה ולאכלה, הרי אין המצוה נעשית ונכרת בעת הביטול, ודלמא אחר שמבטל אתי ליהנות ממנה ולא ישתמש בה למצוה, כמו דמצינו בדין הפת שנילוש בחלב דכל הפת אסור אפילו לאכלה לבדה, ואין לה תקנה שיביא בני אדם ויאכלו הכל בפעם אחת עתה לפנינו, ורק אם לש דבר מועט כדי אכילה בבת אחת או אם שינה צורת הפת מותר וכנזכר ביו"ד סי' צ"ז, הרי דאע"ג דכוונתו לאכלה לבדה גורנין שמא

ביטול איסור לצורך רפואה

לג. אסור לבטל איסור לצורך רפואה, ויש אומרים שעל ידי גוי מותר^{סח}.

ביטול מאכל שנדר עליו

לד. מי שהזמין חבירו לאכול אצלו, ונתערב בתבשיל מאכל שהאורח נדר עליו שלא לאכול, יש להסתפק אם מותר לבטלו בידים, או שמא יש כאן איסור של מבטלין איסור לכתחילה, וראה הערה^{סי}.

לכחול לכתחילה דבר שיש לו מתירין

לה. יש אומרים דמה שאמרינן אין מבטלין איסור לכתחילה, היינו דוקא באיסור שאין לו היתר, אבל בדבר שיש לו היתר [דבר שיש לו מתירין] אין בו איסור לבטלו לכתחילה^{סו}. ויש מחמירים אפילו בדבר שיש מתירין^{סח}.

לפחון מאכל שיש בו תולעים

לו. מאכל שמוחזק בתולעים, לא יטחנו לכתחילה משום שעיי"ז מבטל התולעים^{סט}, אבל מאכל שלא מוחזק בתולעים מותר לטחנו^ע.

סו. עי' פמ"ג סימן ק"ב ס"ק י"ב שכתב דכיון דלחבירו הוי איסור, אסור לבטלו. ועי' בבדי השלחן סוף ס"ק כ"ח.

סז. שו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן שכ"ה.

סח. פמ"ג משב"ז ס"ק ז'. ועי' בשו"ת אחיעזר חלק ג' סימן מ"ט.

סט. בית יוסף סימן פ"ד. ועי' בשו"ת מחזה אליהו סימן צ"ד מה שכתב לגבי העצה לטחון ירק תלוע, אם סומכין על זה או לא.

ע. עי' שו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ע"ב שכתב דיש כאן ס"ס, שמא אין בו תולעים ואת"ל שיש שמא נימוחו.

אותם בפסח הו"ל כמבטל בזמן איסורו, ומ"מ בשעת הדחק אפשר דיש לסמוך על המקילין.

סה. עי' בגליון מהרש"א סימן צ"ט ד"ה ואם שהביא דהמשמעות הט"ז בסימן פ"ד ס"ק כ"ד הוא להתיר לבטל איסור בשביל חולה, והט"ז שם כתב דאם ביטל הגוי הרפואה בששים מותר. ועי' בפמ"ג סימן פ"ד שם דפסק אם ביטל עכו"ם איסור לצורך חולה יש להתיר לאכול אפילו באיסור תורה. ולמעשה יש לעי' גבי חולה אם יותר טוב לבטל איסור ולאכול, או לאכול כמו שהוא וצ"ע. ועי' בשו"ת בצל החכמה חלק ד' סימן קע"ד מה שכתב בזה.

לכטל יין בתערובת בטי ימים

לז. יש מתירין לבטל יין באוכל בתוך ט' הימים לפני תשעה באב, כיון שלא אסרו אלא יין בעין בתשעת הימים^{עא}.

סעיף ז כלי שמשתמשים בו בשפע ובלע איסור מועט

לח. יש אומרים שכלי שתמיד^{עב} משתמשים בו בשפע, ובלע איסור מועט, מותר להשתמש בו לכתחילה אפילו כשהוא בן יומו, מפני שאי אפשר לבוא לידי נתינת טעם^{עג}. ויש מחמירים שרק אם האיסור פגום ותמיד משתמשים בכלי בשפע מותר^{עד}.

עג. עי' בבדי השלחן ס"ק ע"ח שמסתפק אם מותר אף לכתחילה להשתמש בכלי באיסור מועט, אם דרכו להשתמש בו בשפע, ומדנקטו הפוסקים לישנא בדיעבד משמע דלכתחילה אין לעשות כן ואינו מוכרח, וצ"ע לדינא.

עד. ט"ז ס"ק ט"ו, וש"ך סימן קכ"ב ס"ק ה'. ובפמ"ג משב"ז ס"ק ט"ו כתב שלדינא צ"ע באיסור דרבנן בכלי גדול שדרכו להשתמש בשפע אולי יש לצדד. ועי' בערוך השלחן סעיף מ"ט שמקל על ידי שהייה מעת לעת. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ב דין י' שפסק כט"ז. ועי' בבדי השלחן ס"ק פ' שכתב שרוב פוסקים מסכימים להחמיר. ובדיעבד, עי' בית מאיר סעיף ז' שמיקל כמחבר ורמ"א, וכן בשו"ת אגרות משה חלק יור"ד חלק א' סימן ס' ד"ה ומה, מתיר בדיעבד כשיטת המחבר. ועי' בכף החיים ס"ק ע"ג שכתב שכיון שראינו דהרבה פוסקים השיגו על המחבר, והרמ"א כאן לא הגיה, יש לומר דהרמ"א מסכים עם המחבר, ולכן נראה דדין זה ששנוי במח' יש להחמיר לכתחילה אבל בדיעבד מותר. ובמקום

עא. יש מתירין לערבב יין בעוגה וכדו' בתשעת הימים משום דרק אסרו יין בעין אבל בתערובת מקילים. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' סימן רנ"ט שכתב דכיון שאין שמו עליו יש להתיר. ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ד' סימן קנ"א דכתב שיראה שיהיה ששים בתבשיל כנגד היין. אמנם בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ג' סימן צ"ז כתב שמותר לערבב יין לכתחילה לתבשיל או עוגה משום שנתבטל הטעם, ואפילו אם מורגש קצת אין בכך כלום, משמע שלא צריך ששים.

עב. שו"ע סעיף ז'. אבל איסור שנבלע בכלי שהדרך להשתמש בו לפעמים בדבר מועט, אסור להשתמש בו אפילו אפילו בשפע, גזירה שמא ישתמש בו בדבר מועט ויתן טעם. ועי' בתורת חטאת כלל פ"ה דין י"ב, ובביאור הגר"א ס"ק י"ז. ועי' בפרי תואר סימן קכ"ב ס"ק ה' שכתב דכל זה מיירי דוקא שאין האיסור המועט בעין, אבל באיסור מועט בעין אפילו שהוא פוגם, אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה.

סימן ק' בריה אפילו באלף לא בטיל

סעיף א

בריה אינה בטלה אפילו באלף

א. איסור שהוא בריה^א שנפל או נתערב בהיתר, אינו בטל אפילו באלף^ב, בין אם נתערב במינו או באינו מינו^ג.

גדר בריה

ב. אינו בריה אלא אם יש בו ד' תנאים. א. צריך שיהא דבר שהיה בו חיות^ה. ב. צריך להיות דבר שאסור מתחילת ברייתו. ג. ושיהא דבר

הדחק כגון בכלי חרס דאי אפשר בהגעלה אם בלע איסור מועט ומשתמשים בו תמיד בשפע ותמיד יהיה ששים, כתב בדרכי תשובה ס"ק ק"ו בשם הבית מאיר דכיון דכלי חרס אין להם תקנה בהגעלה הוי כדיעבד.

הוא בודאי בריה רק שיש ספק אם הוא אסור, דינו שאפילו באלף לא בטל.

ג. רמ"א סימן ק"א סעיף ו'.

ד. שו"ע שם.

ה. דהיינו שהוא בא מבעל חי אע"פ שעבשיו לא חי, ואפילו דברים

מאוסים כמו נמלים וזבובים נחשבים בריה.

ו. דהיינו שמתחילת הויתו הוא איסור. ועי' בפ"ת ס"ק א' שמביא לענין תולעת שגדלה בפירות התלושים מהעץ, שהדין שכל זמן שהתולעת לא פירשה לא נאסרה, ויש לעי' אם יש לה דין בריה כי בתחילת ברייתה לא היתה אסורה. ובברתי ופלתי ס"ק ד' לימד זכות להתיר שלתולעת זו יש לו דין בריה מפני שלא

הדחק כגון בכלי חרס דאי אפשר בהגעלה אם בלע איסור מועט ומשתמשים בו תמיד בשפע ותמיד יהיה ששים, כתב בדרכי תשובה ס"ק ק"ו בשם הבית מאיר דכיון דכלי חרס אין להם תקנה בהגעלה הוי כדיעבד.

א. בריה הוא אבר שלם או בעל חי שלם האסור באכילה, ויבואר לקמן התנאים להיחשב כברייה.

ב. שו"ע סעיף א'. ועי' בט"ז ס"ק א' שהביא הטעם שאינו בטל אפילו

באלף משום שלבריה יש חשיבות מיוחדת, וכמו שמצינו שהאוכל מאכלות אסורות פחות מכזית פטור ממלקות, אבל אם אכל בריה חייב אפילו בכל שהוא. ודע שהדין שבריה אינו בטל אפילו באלף הוא מדרבנן, אבל מן התורה בטל ככל האיסורים, ונ"מ כשיש ספק על דבר מסוים האם הוא בריה, כיון דהוי ספיקא

שאם יחתך לחלקים אין שמו עליו. ד. וצריך להיות שלם.

כלל הטעם שכך דרך אכילתו. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ב' מה שכתב בזה. ופשוט דלכתחילה אסור לאכול פרי שיש בו תולעת אפילו כשאין הבריה שלימה, משום דחצי שיעור אסור מן התורה.

ז. עי' בש"ך ס"ק ה' שחלב (בצייריה) אחרי שחותכים אותו עדיין שמו עליו, דעדיין נקרא חלב ולכן לא הוי בריה, משא"כ גיד הנשה ואבר מן החי הוי בריה, אם נחתכו מקרי חתיכת גיד וחתיכת אבר מן החי.

ח. אבל אם נתרסק או נחתך ממנו אבר אחד אפי' שיעור קטן חסר שם בריה, ועי' בש"ך ס"ק ו' שכתב דאפילו אבד רגלה של הנמלה אין דינו כבריה, אפילו באבר שאין הנשמה תלויה בה, וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ג דין ג', ובערוך השלחן סעיף ד', ועוד הרבה אחרונים, ובספר בדיקת המזון שער ב' פרק ז' סוף הערה ו' עמ' קל"ז הביא דכן דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א, ובשו"ת ודברתם במ סימן ר"ג הביא דכן דעת הגר"ד פיינשטיין שליט"א.

ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ו' שהביא דלכאורה יש גם תנאי חמישי, שאם נתרסק צורתו כגון ע"י בישול וכדומה, אפילו שהוא שלם מ"מ כיון שנפסד צורתו לא הוי בריה.

ועוד הוסיף שם דלגבי דג טמא שניטלו סנפיריו אפילו הכי מקרי בריה, וכן נקטו היד יהודה בפירוש הקצר ס"ק ט', ובדרכי תשובה ס"ק כ"ח, אמנם בשו"ת יבקש תורה סימן ל"ה כתב לחלוק

נאסרה מתחילת ברייתה. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ד' שהביא שהפמ"ג והחוות דעת סוברים שאפילו שהתולעת אינה אסורה עד שפרשה מהפרי הוי בריה, כיון דקודם שפרשה הוי כאוכל בעלמא, ורק אחר שפרשה נחשבת לתולעת והוי כנוצר באיסור. וכן בפ"ת ס"ק א' מחמיר לדינא וסובר שיש לה דין בריה. אמנם עי' בצבי לצדיק סימן ק"ג סעיף א' שכתב ולא אדע למה החמירו כ"כ האחרונים בסימן פ"ד בענין מילבין ותולעים הפגומים בעצמן שלא בטלים, הלא בכה"ג בטלים בששים משום דהרמ"א בסימן ק"ג כתב דאם אינם פגומים אינם בטלים, משמע דאם פגומים בעצמן גם בריה בטלה, וכן כתב בערוך השלחן בסימן ק' סעיף י"ז ובסימן ק"ג סעיף י"א דתולעים וזבובים וכדומה המאוסים בעצמן כשנאבדו בתבשיל ואין ניכרים בטלים לגמרי, וכתב שכן מבואר מאו"ה כלל ל"ב דין ו'.

אכל פרי שיש בו תולעת ולעסה יפה עד שנתרסק התולע בפיו ואח"כ בלעו, נחלקו הפוסקים אם חייב מלקות, עי' בחזון איש סימן י"ד ס"ק ו' שמיקל וכתב דאם נימוחה הבריה מתבטלת, ואין חילוק בין נתמעך בקדירה מחמת חום הבישול, ובין נתמעך בפיו ע"י לעיסה, וכל שנתבטלה צורתה קודם הבליעה בטל ממנה דין בריה. אכן הגרשז"א זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה חלק ב' סימן ס"ג אות ב' כתב דיש להחמיר כיון שהוא דרך אכילתו, ומ"מ בבריה שמאוס ומתועב דודאי לא ניחא ליה, אפשר דלא שייך

ביצה שיש בה טיפת דם או אפרוח

ג. ביצה שיש בה אפרוח נחשבת כבריה, אבל ביצה שיש בה טיפת דם אין לה דין בריה^ט.

שיעור אבר מן החי החשוב כבריה

ד. אבר מן החי חשוב בריה, והוא שיהיה אבר שלם. ויש אומרים שאבר מן החי אינו חשוב בריה רק אם יש בו כזית, והכל מצטרף לכזית הבשר הגידים והעצמות, אבל אבר מן החי פחות משיעור כזית בטל כשאר איסורים, ויש אומרים שאפילו בפחות מכזית יש עליו דין בריה אם הוא אבר שלם^{יא}.

סימן מ"ט שכתב שם הנראה שהמשנה ברורה היקל לענין ברכות, ולפי המגן אברהם והפמ"ג יש להחמיר גם באיסורים, אולם צ"ע למה להחמיר גם באיסורים מאחר שהגמ' במסכת נזיר דף נ"א: נשאר בספק אם בריה הוי מטעם שיעור ולא מטעם חשיבות, ואם כן בכל אופן שנחסר קצת הוי ספיקא דרבנן ולקולא, והביא שם דמצא בבינת אדם סימן נ"ג שכתב לבאר כן דלהלכה בכל אופן שנחסר לא הוי בריה מטעם הנ"ל, ומסיק שם להקל, ולכן נראה דבמקום שעת הדחק וכדומה יש להקל שלא הוי בריה, עכת"ד.

ט. שו"ע שם. ועי' בש"ך ס"ק ב', ובחוות דעת חידושים ס"ק ג', ובערוך השלחן סעיף ו', ובחכמת אדם כלל נ"ג דין ג'.

י. פתחי תשובה ס"ק ב'.

יא. פמ"ג משב"ז ס"ק א'.

דנראה שדג לא גרע מנמלה שנאבד רגלו שאינו בריה, וצ"ע.

ולענין בריה שנתפרפר על ידי בישול, עי' בבית יוסף בסימן ק"א בשם מהרא"י ובמגן אברהם סימן ר"י ס"ק ד, ובפמ"ג שנקטו דמה שנתפרפר ע"י בישול עדיין מקרי בריה, אמנם במשנה ברורה שם ס"ק ח' ובשער הציון ס"ק כ"ג כתב שאין דינו כבריה, ועי' בבדי השלחן סימן ק"א ס"ק נ"ב שהביא דיעות המקילים ומחמירים וסיים בצ"ע לדינא. ובמעדני השלחן ס"ק י"ב פסק שבשעת הדחק יש לסמוך על הפוסקים שסוברים דלא הוי בריה. מיהו מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א פקפק וטען שהמשנה ברורה לא מיקל אלא לענין הל' ברכות שהנידון הוא על חומרא, אבל הכא לענין איסור בריה מהיכי תיתי שיש להקל דאינו נקרא בריה, וצ"ע. ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק ד'

נמלה שנתערבה בהיתר

ה. נמלה^{יב} או תולעת או שאר איסור שהוי בריה^{יג} שנתערבה במאכל היתר, אינה בטלה אפילו באלף, אבל מותר למכרו לעכו"ם^{יד}.

סעיף ב בריה שנתבשלה עם היתר ואינו מכירה

ו. בריה שנתבשלה עם היתר ואינו מכירה, כל החתיכות אסורות, והרוטב בנותן טעם^{טו}.

בריה שנתבשלה עם היתר ומכירה

ז. בריה שיש בה טעם לשבח^{טז} שנתבשלה עם היתר ומכירה, זורק הבריה,

טו. שו"ע סעיף ב'. ועי' בש"ך ס"ק ז' שכתב שהרוטב בנותן טעם דוקא בעוף טמא וכדומה, אבל לא בנמלה וכיוצא בזה מדברים המאוסים שהרוטב מותר אפילו אין ששים. וכן משמע במחבר בסימן ק"ד סעיף ג' שכתב שנמלים זבובים ושאר דברים המאוסים שבני אדם קצים מהם, אם נמחה גופם בתבשיל, התבשיל מותר אם יש רוב היתר, ומשמע שדוקא כשנמחה גופן לתוך התבשיל צריך רוב, אבל אם הוציאו הנמלה לא צריך כלום כיון שטעמה פגום. וכך הסכימו לדינא הרמ"א שם והט"ז שם בס"ק ו', והערוך השלחן סעיף ח' והחוות דעת חידושים ס"ק ה'. אכן הש"ך שם בס"ק ז' חולק ואוסר התבשיל אם אין ששים כנגד הנמלים או הזבובים, אבל במקום הפסד מרובה או שעת הדחק כתב שיש להקל. ובפמ"ג סימן ק"ז שפ"ד ס"ק ז' כתב שנוהגין להקל אבל המחמיר תע"ב. ובחכמת אדם כלל נ"ד דין י"ד מסיק כש"ך.

טז. מצאנו שיש דוגמאות של בריה שיש אומרים שאינם נותנים טעם לשבח,

יב. אע"פ שהיא קטנה מאוד מ"מ אוסרת כל המאכל. ועי' בפ"ת ס"ק ג' שמביא הרבה שיטות שמחמירות שנמלה הוי בריה.

יג. עי' בפמ"ג שפ"ד סוף ס"ק א' שמביא שכינים שנוצרו על ידי זיעת אדם יש להם דין בריה. ועי' ביד יהודה בפירוש הקצר ס"ק ב' שכתב דהכ"פ נקט דתלוי אי מותר להורגו בשבת א"כ לאו בכלל בריית נשמה הוא. והשיג עליו דזה אינו דהא בריית נשמה נאמר בגמרא לענין מלקות, והנה כל התולעים המתהוין בפירות לאחר שנתלשו מן הארץ דאינו פרים ורבין מותר להורגם בשבת, כמ"ש הרמב"ם בפרק י"א מהל' שבת, ואעפ"כ לוקין עליהם אם פירשו, וע"כ דבכלל בריית נשמה הוא. וכן כתב בבדי השלחן ס"ק ט', דלא כהכרתי ופלתי ס"ק ד' והזכרון אברהם המובא בדרכי תשובה ס"ק ה'.

יד. מפני שאינו אסור בהנאה ולכן אין איסור למכור התערובת לעכו"ם, ואפילו שמיירי הכא אף בשרצים, לגוים אין איסור לאכול שרצים.

וצריך שיהא ששים בחתיכות וברוטב נגדה^{יז}.

ירך שנתבשל עם גידו

ח. ירך שנתבשל עם גיד הנשה שבו, אם מכירו וזרקו, הכל מותר אם יש ששים כנגד שומן הגיד^{יח}. ואם אינו מכירו כל החתיכות אסורות, והרוטב מותר אם יש ששים כנגד שומן הגיד.

ירך שנתבשל עם גידו ונימוח

ט. גיד הנשה שנימוח צריך ששים גם כנגד הגיד עצמו (וגם כנגד שומנו) להתיר התערובת^{יט}.

ס"ק ט' ובט"ז ס"ק ה'. ועי' עוד בט"ז שם שהביא שיטת הרשב"א דאפשר שהוא בטל ברוב כיון שלעולם אינו נותן טעם, וכתב הט"ז דאע"פ שהטור ושו"ע לא הזכירו דברי הרשב"א מ"מ נראה לסמוך להקל בספק כגון בנשפך ואין ידוע אם היה ששים רק ידוע שהיה רוב, אע"פ דלעיל בסימן צ"ח סעיף ב' לגבי תערובת מין באינו מינו אם נשפך וידע שהיה רוב אסור. ובפרי חדש ס"ק י"ד ובכרתי ופלתי כתבו להקל בשעת הדחק אפילו כשאין ששים. אמנם הפרי תואר ס"ק ד' וחכמת אדם כלל נ"ג דין ד' סוברים כמחבר שצריך ששים.

ועי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן כ"ד ד"ה וצריך, שהביא טעם למה בעינן ששים וז"ל "בטעם נימוח הגיד שצריך ששים, הוא משום דאחר שנימוח אינו ניכר שהוא גיד דאפשר לומר שהוא בשר אסור שנימוח, שלכן אסרו מהגזירה שגזרו כה"ג במינו אטו אינו מינו אף שליכא טעם במינו, דכמו כן אסרו גיד שנימוח שלא ניכר אטו בשר במינו. ואף דבאינו מינו לא שייך לגזור

וממילא בטילים ברוב, ועי' לקמן מה שהארכנו לגבי זבובים וכדומה בסימן ק"ד על שו"ע סעיף ג'.

יז. שו"ע שם. שאע"פ שזורקים אותו מ"מ יצאה מהבריה פליטת איסור ולכן צריך לבטלו. ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק ו'.

יח. שו"ע שם. דאין בגידים נתינת טעם, אבל צריך ששים כנגד שומן הגיד שאסור מדרבנן ונותן טעם. ועי' בש"ך ס"ק ח' שתמה על הרמ"א, למה לא כתב כאן שצריך ששים כנגד כל הירך, כיון שהשומן דבוק לירך, וקיימא לן להחמיר באיסור דבוק שצריך ששים כנגד כולו, והש"ך מסיק שאה"נ בעינן ששים כנגד כל הירך. ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ח' כתב שבשומן הגיד לא החמירו לענין איסור דבוק, וצ"ע לדינא. אבל בחוות דעת חידושים ס"ק ו' ובערוך השלחן סעיף י' פסקו כש"ך שצריך ששים כנגד כל הירך.

יט. שו"ע שם. וצריך ששים אע"ג דאין בגידים נתינת טעם, מ"מ התורה אסרתו וצריך ששים כנגדו, כ"כ בש"ך

קדירה של מרק שנפל לתוכה בריה

י. קדירה של מרק שנפל לתוכה בריה ונאבדה, כל המרק אסור אם אי אפשר לסננו.

הגעלת כלי שנתבשל בו בריה

יא. כל האיסורים שאין מתבטלים בששים מחמת חשיבותם, אע"פ שהמאכל נאסר הקדירה מותרת.

ספק אי הוי בריה

יב. איסור שמסתפק אם יש בו דין בריה הרי זה בטל, ואם הוא ודאי

תואר שם דכתב שאם הריקו מעט מהמרק ובטוח שאין הבריה נמצא במעט מרק ששפך, יש להתיר לאכול אותו המעט, משום דודאי הבריה נשארה בתוך הקדירה.

ולענין תבשיל שעשו מירקות קפואים שנמצא בו קונכיה של חלזון ריקה האם יש לחשוש שהיה חלזון ויצא לתבשיל ואינו בטל משום דהוי בריה, והנה בספר מגילת ספר על עניני או"ח יור"ד עמוד קס"ה אות ד' הן בזה ורצה לדמותו למה שהביא הפתחי תשובה סימן פ"ז ס"ק ט"ז בנמצא עצם חלול בלא מוח בתוך תבשיל של חלב, אם יש לחוש שמא נמס המוח בתוך התבשיל, שהמנחת יעקב מחמיר בזה ויש מתירים משום דלא מחזקינן איסורא לומר שהיה בתוכו מוח, ולכאורה ה"ה הכא בחלזון. אך הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א אמר שכאן חמור יותר דהתם אין שכיח שיהיה נימוח בתבשיל וכאן יותר שכיח, ולכן צריך לבדוק את התבשיל ואם בדקו ולא נמצא יש לתלות שנימוח, עכ"ד.

כא. תשובת הרשב"א סימן ק"א.

דבאינו מינו הא מותר בקפילא, ובגיד שנימוח באינו מינו הרי כל אדם כקפילא אף שלא טעמו כיון דידוע שלא נתן טעם, והרי היודע שהיה מה שנפל להקדירה גיד מעיד שליכא טעם האיסור דכאן, אבל במינו שלא שייך קפילא ולעולם הוא בששים שייך גם בגיד שנימוח לאסור עד ששים דאף שלא גרע מקפילא הא קפילא לא שייך במינו, ונמצא שהעדתו להכשיר לא יועיל על הטעם אלא לומר שהאיסור שנפל ונימוח היה גיד שע"ז שייך לגזור שיחשבו שהיה בשר שנימוח, או שאף שידעו לא יחלקו בין גיד לבשר כמו שגזרו שלא יחלקו בין מינו לאינו מינו, דבאינו מינו הרי יראו במה שלא נתן טעם ובמינו הרי לא יראו כלום, עכ"ל.

כ. שו"ע סעיף ג'. וכתב בש"ך ס"ק י' שמיירי במרק עב שא"א לסננו, או שנפל במרק שרץ קטן שעובר דרך נקבי המסננת. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ז' שהביא מהפרי תואר ס"ק ה' דבריה גדולה שמסנן ולא מצא תולין שנימוחה, ובריה קטנה יש לאסור כל שלא מצא הבריה דתולין שעברה דרך המסננת. ועוד עי' בפרי

בריה ומסופק אם נימוח בתבשיל, יש להחמיר כיון שבודאי נפל לתבשיל איסור שאינו בטל, וראה הערה כב.

ירקות שנמצאו בהם ג' תולעים

סעיף ד

יג. נמצאו ג' תולעים בירק מבושל, הירק אסור מפני שהוחזק בתולעים, וכשהירקות מבושלים א"א לבודקם, ולכן ירקות שמצוי בהם תולעים צריכים בדיקה קודם הבישול, אבל מי השלקות מותרים לפי שאפשר לסננם כג.

כאן, מי ששפך סוכר לתוך עיסה של דגים וגיבולה היטב, ואח"כ מצא בתוך הכלי של הסוכר נמלים, ונסתפק אולי נפלו נמלים גם לעיסת הדגים, וקיימא לן דבריה אפילו באלף לא בטל. והשיב דכיון דהדין דבריה לא בטל אפילו באלף הוי רק דין דרבנן, א"כ בספק אם נפל בריה יש להקל, וכעין זה מבואר לקמן בסימן ק"ה סעיף א' גבי ספק כבישה, דבכל האיסורים יש להחמיר בספק, אבל בבשר בחלב יש להקל, כיון שבב"ח ע"י כבישה אינו אסור אלא מדרבנן. אכן בכה"ג שמצא בסוכר הרבה נמלים מבואר בסעיף ד' דיש חזקה שמוחזק בנמלים, וא"כ צריך לחוש שהיו נמלים גם בסוכר שנתנו לתוך עיסת הדגים. ולמעשה הביא דדין זה תלוי במה שכתב הט"ז בסימן פ"ד ס"ק י"ז שדוקא בדבר שבא מגוף הירקות כתולעים בזה אומרים דהוחזק בתולעים, משא"כ בדבר שבא מעלמא כנמלים אין לחוש שמא היו שם גם מקודם, אבל החק יעקב חולק וסובר דגם בדבר שבא מעלמא יש לחוש שהוחזק, ולדינא פסק דבערב שבת והוא מקום הפסד נראה דיש לסמוך על הט"ז, בצירוף שיטחון היטב את העיסה מחדש.

כב. עי' בט"ז ס"ק א' שכתב דדין בריה הוי מדרבנן וספק דרבנן לקולא, אבל אם הוא בודאי בריה ויש ספק אם הוא אסור (מהתורה) אזלינן לחומרא ואינו בטל. ועי' בשו"ת ברכה או"ח סימן ק"ס שפסק להקל אפילו באופן שמסופק אם הוא איסור מן התורה. ועי' במנחת יעקב כלל מ' ס"ק י"ט דכתב שאם מסופק בדבר מסוים אם הוא נחשב כברייה יש להחמיר דהוי כחסרון ידיעה. ועי' בדרכי תשובה סימן ק"א ס"ק י"ג.

כג. שו"ע סעיף ד'. ועי' בש"ך ס"ק י"א שכתב דאם נמצאו ב' תולעים אין חזקה. ועי' בט"ז ס"ק ו' שהביא שיטת הב"ח שיש חזקה אפילו כשנמצא ב' תולעים, ומ"מ אגן קיימא לן כשיטת המחבר. ומ"מ אפילו אם מצא רק תולעת אחת, כדאי להמשיך לבדוק שמא יש עוד תולעים. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"א שכתב שכל זה בירקות כיון דאי אפשר לבדוקן אחר בישול, אבל פירות וכמיהין יש לבדוק אותם אחרי הבישול. ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ט, ובסימן פ"ד ס"ק צ"ז. ובמגילת ספר עניני יו"ד סימן י' הביא שאלה מאוד שכיחה וכדאי להעתיקו

סימן ק"א דין חתיכה הראויה להתכבד

סעיף א חתיכה הראויה להתכבד

א. חתיכת איסור הראויה להתכבד, דהיינו חתיכה חשובה שמכבדים בה אורחים^ב, דינה כבריה^ג, ואם נפלה לתוך תערובת היתר אינה בטלה אפילו באלף^ד.

חהר"ל שאסורה בהנאה

ב. אפילו חתיכה הראויה להתכבד שאסורה בהנאה שנתערבה בהיתר אינה בטלה, מפני שאם החתיכה תבטל היא תהיה מותרת בהנאה

חתיכה מתכבד בה לפני אורחים, ועיין שם עוד מה שכתב בענין זה.

עי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק א' שמביא המח' ראשונים לגבי מאכל שאינו ראוי לכל העולם האם נחשב חהר"ל, הרא"ש והתוס' כתבו שאפילו אם אינו ראוי לכל העולם מקרי חהר"ל, אבל הרשב"א סובר שאם אינו ראוי לכל העולם אינו מקרי ראוי להתכבד, והפמ"ג הוסיף שם שבודאי אורח גוי לחוד לא מקרי ראוי להתכבד ואפשר דגם הרא"ש ותוס' מודים לזה.

ג. ודומה לבריה שכשם שפליטת הבריה בטלה בששים, כך פליטת החתיכה החשובה בטלה בששים. וכשם שהבריה אינה בטלה גם באינה מינה, ה"ה חהר"ל אינה בטלה גם באינה מינה.

ד. לאו דוקא אלף דאפילו ביותר מזה אינו בטל.

א. שו"ע סעיף א'. ומבואר ברמ"א שלא משנה אם הוא איסור דאורייתא או דרבנן, וה"ה בספק איסור דאורייתא. אבל בספק איסור דרבנן הט"ז בס"ק א' מסיק שאזלינן לקולא.

ב. עי' בפמ"ג משב"ז ס"ק א' דהיינו אורחים יקרים וחשובים, ובדרכי משה כתב שלא משנה אם מכבדים גוים או ישראלים העיקר שמכבדים בזה אורחים חשובים. ועי' בפ"ת ס"ק ד' בשם הנודע ביהודה שכתב שדוקא מאכל שמכבדים גם יהודים אבל אם מכבדים בו רק גוים אינו נחשב כחתיכה חשובה ובטל, ומ"מ לא החליט הנודע ביהודה בזה כהיתר גמור אלא רק צירף סברא זו לשאר סברות. ועי' בערוך השלחן סעיף א'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק א' שהביא מספר שלחן גבוה שכתב דכוונת חתיכה שראויה להתכבד היינו דבעל אותה

וראויה להתכבד^ה. ומותר למכור התערוכת לגוי חוץ מדמי איסור שבו.

איסור דרבנן

ג. אפילו אם החהר"ל אינו אסור אלא מדרבנן ונפל לתוך היתר אינו בטל^ה. ויש אומרים שאינו בטל אפילו כשיש בו תרי דרבנן, כגון בשר

ונתינת מתנה נמי חשיב הנאה שמחזיק לו טובה עבור כך, וכבר עמד בזה הכרתי ופלתי ריש סימן ק"י. ותירץ דשרי רק במקרה שהנכרי אינו יודע השער אלא סומך על ישראל להגיד לו השער והישראל מוזיל גבי בלי ידיעתו ובכה"ג שפיר אין ישראל נהנה כלום מהאיסור עכ"ד. וע' בדרכי תשובה ס"ק ה' שכתב אריכות בענין הנ"ל.

ז. ואין להחמיר אלא באיסור דודאי אסור מדרבנן כגון עוף שנתבשל עם חלב, אבל דבר שאסור רק מצד חומרא כגון בשר שנתעלם מן העין, שהמחבר בסימן ס"ג סעיף ב' כתב שהוא רק חומרא בעלמא, ולכן אם נתערב ברוב מותר אפילו אם הוא חתיכה הראויה להתכבד, כך מובא ברע"א ובדרכי תשובה ס"ק י"א בשם הש"ך בכללי ס"ס בקצרה ס"ק י"ז.

ועי' בט"ז ס"ק א' שהביא שבדבר שיש לו מתירים שמבואר לקמן בסימן ק"ב דאינו בטל אפילו באלף, יש חומרא מיוחדת שאפילו כשיש ספק כגון ספק ביצה שנולדה ביום טוב שנתערבה ברוב, אינו בטל אפילו שהוא ספק דרבנן, אבל בשאר הדברים שאינם בטלים כגון חהר"ל ובריה, אם יש ספק אם הוא אסור דינו ככל ספק דרבנן.

ח. רמ"א שם. וכן כתב בפרי חדש ס"ק ד', ועי' בש"ך סימן קי"ב ס"ק כ"ג שכתב

ה. שו"ע שם. ודוגמא לזה כגון חתיכת בשר שראויה להתכבד שנתבשלה בחלב ונתערבה בהיתר, אוסרים התערוכת ג"כ בהנאה. ועי' בבדי השלחן ס"ק ה' שמסתפק במקרה שנתערב איסור הנאה באיסור אכילה, כגון חתיכת בשר בחלב שנתערב בשתי חתיכות נבילה, האם נימא דיש בזה דין ביטול ומותר ליהנות מהם, דלא חשיבא חהר"ל כיון שאף לאחר הביטול אסורות באכילה ואינו ראוי להתכבד לפני ישראל, או שמא להתכבד לפני נכרי חשיב ראוי להתכבד, ומסיק להקל, עכ"ד. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק א' שהביא הכרתי ופלתי ופרי חדש שכתבו שאם נתערב איסור הנאה באיסור אכילה, דבטל אף שהוא ראוי להתכבד, משום דאחרי שיתבטל לא חזי רק לעובד כוכבים, ואורח עובד כוכבים לא מיקרי ראוי להתכבד, וכל זה לפי הרשב"א שסובר דחשיבות ר"ל מטעם חשיבות הכיבוד, ודלא כדעת התוס' במסכת זבחים דף ע"ב ד"ה אלא עיין שם.

ו. עי' בש"ך ס"ק א' שכתב שאם החתיכה הראויה להתכבד הוי איסור הנאה, הכל אסור בהנאה ומותר למכור התערוכת לגוי חוץ מדמי איסור שבו. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה אסורה שהביא הש"ך והעיר עליו, דא"כ הוי כוונתו ליתן החתיכה במתנה לנכרי,

עוף שנתבשל עם חלב שחוטה^ט.

ספק חתיכה הראויה להתכבד

ד. ספק חתיכה הראויה להתכבד אזלינן לקולא אפילו באיסור דאורייתא^{יא}.

דמסביר שהספק כאן מייירי שיש לפנינו ג' חתיכות, אחת חשובה ושתיים שאינם חשובים, ואחד מהם של איסור ואינו יודע איזה החתיכה האסורה, האם החתיכה החשובה או השאינה חשובה, וזה לא מקרי חסרון ידיעה משום דאין אף אחד בעולם שיודע איזה חתיכה האסורה, מיהו אם מייירי שנסתפק המורה אם היא חתיכה הראויה להתכבד או לא, הווי חסרון ידיעה ולא נחשב כספק כלל, וכן מובא בחגורת שמואל ס"ק ב'. ולמעשה עי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ב' שסובר דספק אם החתיכה ראויה להתכבד אינו נקרא חסרון ידיעה. וכן כתב בפרי תואר ס"ק ד' שאלו שאינם יודעים אם חתיכה זו ראויה להתכבד, לא גזרינן עליהם אפילו שאפשר שאנשים אחרים יודעים, ואינו חסרון ידיעה. אמנם עי' בשו"ת רמ"ץ יור"ד סימן נ"ד המובא בדרכי תשובה ס"ק י"ג-י"ד שכתב דאע"ג דמקילין בספק אם הוא חהר"ל, מ"מ אין למורה להקל סתם אלא יש לברר היטב.

יא. עי' בט"ז סימן ק' ס"ק א' שכתב טעם הדבר משום דמה דאמרינן דחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה אפילו באלף הוא מדרבנן, לכן בספק חהר"ל אזלינן לקולא, ובטל כשאר איסורים שאינם ראויים להתכבד. ועי' לקמן בסימן ק"י ש"ך ס"ק י' שכתב דכשיש ספק אם הוא

דפת עכו"ם או בישולי עכו"ם בטלים ברוב אפילו אם הם ראויים להתכבד, כיון שרק אסורים משום חומרא כמבואר בהערה הקודמת.

ט. בשר עוף שנתבשל עם חלב שחוטה הוא תרי דרבנן, כיון שבשר עוף רק מדרבנן נחשב כבשר, וחלב שחוטה רק מדרבנן נחשב כחלב. ושיטת היד יהודה בפירוש הארוך ס"ק ג' להחמיר בזה שאין שום חילוק בין תרי דרבנן לחד דרבנן לענין חהר"ל, אבל החוות דעת ביאורים ס"ק ב' מקיל שבטל.

י. רמ"א שם. ועי' בט"ז ובש"ך ס"ק ב', ובחכמת אדם כלל נ"ג דין ו', וערוך השלחן סעיף ו', שמבארים שדין חהר"ל הוא רק מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. ועי' בבדי השלחן ס"ק י' שהקשה דבסימן צ"ח סעיף ג' פסק המחבר שספק חסרון ידיעה אף בספק דרבנן אזלינן לחומרא, והכא נמי המסופק אם חתיכה זו ראויה להתכבד או לא נחשב כחסרון ידיעה אצל אדם זה. אמנם נראה שתלוי אם הספק אצלו הוא בגלל איזה חסרון בידיעת המציאות שאז אה"נ הוי חסרון ידיעה ואזלינן לחומרא, אבל אם יש ספק בשיקול הדעת כגון מה נחשב חשוב לפני אורח, דאינו ברור בדיוק מהו שיעור לזה, אז לא הוי ספק חסרון ידיעה ויש להקל. ועי' במנחת יעקב כלל מ' ס"ק י"ט

סעיף ב

חהר"ל דוקא באיסור מחמת עצמו

ה. חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה אפילו באלף דוקא אם היא אסורה מחמת עצמה כגון נבילה^{יב}, אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור, אינו בדין חתיכה הראויה להתכבד ובטלה כשאר איסורים, אפילו למאן דסובר חתיכה נעשה נבילה^{יג}.

בשר בחלב הוי איסור מחמת עצמו

ו. חתיכת בשר שנתבשל בחלב הוי איסור מחמת עצמו, ואם הוא חשוב אינו בטלי^{יד}, ויש מחלקים^{טו} בין בשר בחלב דאורייתא לבשר בחלב

ובש"ך ס"ק ד' שכתבו דכיון שאין האיסור הבלוע חשוב אינו ראוי להתכבד, ועי' בלבוש סעיף ב' שכתב דחתיכה שנאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור אחר ולא היה בה ששים לבטלו, אע"ג דקיימא לן שחתיכה נעשית נבילה להצריך ששים כנגד כולה, מ"מ כיון שהאיסור שבה אין בו בפני עצמו כדי להתכבד לפני האורחים, ואפילו אם הוא ראוי להתכבד בטלה בששים. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ד' שכתב שגם בחתיכה שבלועה מבשר בחלב אין דין חתיכה הראויה להתכבד, כגון שהיה בקדירה ירקות ונפל לתוכו חתיכת בשר בחלב, אין על הירקות דין חהר"ל. ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"ד.

יד. שו"ע שם. והט"ז וש"ך שם כתבו הטעם שכיון שהבשר והחלב מצד עצמם הם היתר, ורק על ידי חיבורם נעשו כחפצא של איסור, לכן שפיר הוי איסור מחמת עצמו.

טו. בפרי תואר ס"ק ג' כתב שהדין של המחבר מיירי דוקא בבשר בחלב דאורייתא, אבל בבשר בחלב דרבנן כגון

דבר חשוב או לא אזלינן לקולא, ועי' בפמ"ג שם שכתב דה"ה כשיש ספק אם נפל איסור בתוך התערובת בכלל גם כן אזלינן לקולא, ועי' בחוות דעת סימן ק"י חידושים ס"ק ז' שהביא עוד ספק דאזלינן לקולא כשיודע שנפל איסור לתוך תערובת של דברים חשובים ואינם חשובים ואין ידוע אם האיסור ראוי להתכבד או לא. ועוד הזכיר הש"ך דבמקרה שנפל ודאי איסור ראוי להתכבד והספק הוא בעיקר האיסור כגון שיש ספק טריפה שנתערב והוא דבר חשוב שהתערובת אסור, כמ"ש בסימן ק"י סעיף ט' עיין שם.

יב. עי' בפתחי תשובה ס"ק ב' שהביא בשם מהר"י הלוי סימן כ"ה שכתב דאף בנתנבלה מחמת מיתה הוי ראוייה להתכבד, וכן אפילו חתיכת נבילה כחושה מאוד הוי ראוי להתכבד.

יג. שו"ע סעיף ב'. וכן כתב בחכמת אדם כלל נ"ג דין ז', ובערוך השלחן סעיף ז'. ועי' עוד שם שהביא דוגמא להיתר שקיבל טעם מאיסור, כגון בשר כשרה שנתבשלה עם טריפה. ועי' בט"ז ס"ק ד'

דרבנן, כגון עוף שנתבשל עם חלב שאיסורו מדרבנן, שאין לו דין חתיכה הראויה להתכבד.

בשר בחלב שנאסר על ידי כבישה

ז. נחלקו האחרונים בבשר בחלב שנאסר על ידי כבישה או מליחה, האם נחשב כאיסור מחמת עצמו, וראה הערה ט"ו.

גבינה שהועמדה בחלב טריפה

ח. גבינה שהועמדה בחלב טריפה, או שמעורב בה חלב טמאה, אפילו אם הגבינה ראויה להתכבד ונתערבה בגבינות אחרות, בטלה ברוב משום דלא הוי איסור מחמת עצמו אלא איסור בלועי".

גבינה שעשויה מחלב טריפה או שהועמדה בעור קיבת נבילה

ט. גבינה שעשויה מחלב טריפה או שהועמדה בעור קיבת נבילה, אם

השלחן סעיף ז', וביד יהודה פירוש הקצור ס"ק ט', וגם ראיתי בבדי השלחן ס"ק ט"ו להורות כמחמירים. אבל החכמת אדם כלל נ"ג דין ל"ג כתב שאין דין חהר"ל בבשר בחלב דרבנן וכן סובר הפרי תואר שהזכרנו לעיל.

יז. ט"ז ס"ק ד'. דגבינה שהועמדה מחלב טריפה כיון שמעורב בה רק מעט חלב טריפה הוי איסור בלוע כיון שהמעט חלב טריפה אינו ראוי להתכבד. וכן בגבינה שמעורב בה חלב טמא הוי רק איסור בלוע כיון שעיקר הגבינה לא עשויה מהחלב הטמא, כיון שחלב טמא לא יכול להתקשות לגבינה. ועי' בט"ז שהביא שיטת המהרש"ל שלא שייך שגבינה תהיה ראויה להתכבד כיון שהיא קשה לגוף ולא אוכלים ממנה כדי שביעה. אמנם הט"ז חולק ומוכיח מהגמ' בשבת קל"ד. שגבינה ראויה להתכבד. ולמעשה

בשר עוף עם חלב אין לו דין חתיכה הראויה להתכבד. אבל הפמ"ג משב"ז ס"ק ג' כתב שבשר בחלב מדרבנן כגון בשר עוף עם חלב מקרי חתיכה הראויה להתכבד, וכן פסק בחכמת אדם כלל נ"ג דין ל"ג. ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"א שהבין מדברי החוות דעת סימן פ"ז ס"ק ג' דבשר בחלב דרבנן לא הוי איסור מחמת עצמו אלא איסור בלוע, אמנם צ"ע בדבריו דסותר מה שכתב בסימן ק"א ס"ק ג' שיש להחמיר באיסור דרבנן, ועי' בהגהות רע"א על החוות דעת סימן פ"ז שם שעמד בזה, ועי' במעדני השלחן ס"ק י"ג שכתב שיש להקל במקום צורך גדול.

טז. עי' ברע"א כאן שהביא מהמנחת יעקב שאין בו דין חתיכה הראויה להתכבד, אבל הרע"א עצמו מוכיח מהט"ז ס"ק ד' שאומרים חהר"ל אפילו בב"ח ע"י כבישה. וכן כתבו בערוך

הגבינה ראויה להתכבד ונתערבה בגבינות אחרות, אינה בטלה אפילו באלף דהוי איסור מחמת עצמו^{יח}.

גבינת עכו"ם

י. נחלקו הפוסקים בגבינת עכו"ם האם יש לה דין חתיכה הראויה להתכבד, וראה הערה^ט.

בשר שלא נמלח אינו איסור מחמת עצמו

יא. חתיכת בשר שלא נמלחה להוציא דמה, ונתערבה עם חתיכות בשר שנמלחו, בטלה ברוב משום שאין לה דין חתיכה הראויה להתכבד, כיון שאינה אסורה מחמת עצמה^כ.

אמנם עי' בנקודות הכסף שפסק כאו"ה שגבינת עכו"ם תמיד הוי חהר"ל, ומסביר הנקודות הכסף שאע"פ שאפשר שאין איסורה אלא מחמת בליעה, מ"מ מאחר שחז"ל אסרו כל גבינות עכו"ם, לכן יש להחשיב אותם כאיסור מחמת עצמו כי הוי כנולד באיסור, וכן החמירו כמה פוסקים. ולמעשה בערוך השלחן סעיף ח' כתב שיש להקל כט"ז במקום הפסד.

כ. רמ"א שם. משום דהבשר אינו אסור מחמת עצמו אלא מחמת דם הבלוע בו, וכן מבואר ברמ"א בסימן ס"ט סעיף י"ד. ועי' בש"ך סימן ס"ט ס"ק נ"ז שהקשה על הרמ"א למה בטל ברוב הרי אם יבשלם ביחד הדם יתן טעם בכל החתיכות, וא"כ למה לא צריך ששים, ונשאר בצ"ע. אמנם בנו של הש"ך בנקודות הכסף מצדד דסגי ברוב, ועי' בהרחבה בסימן ס"ט סעיף י"א.

בערוך השלחן סעיף ח' כתב שבמקום הפסד יש להקל משום שדעת כמה קדמונים שגבינה לא ראויה להתכבד.

יח. ט"ז שם. דגבינה שעשויה כולה מחלב טריפה הוי איסור מחמת עצמו כמו בשר נבילה. וכן אם הגבינה הועמדה בעור קיבת נבילה הוי איסור מחמת עצמו כיון שהוי בב"ח, ועי' ברע"א כאן מה שהקשה על הט"ז.

יט. בט"ז שם כתב שאם ידוע בבירור שהגבינה לא הועמדה בעור קיבת נבילה, הגבינה בטלה ברוב גבינות כשרות. כיון שאפילו אם הועמדה בחלב טריפה או שמעורב בה חלב טמא הוי רק איסור בלוע, משא"כ אם הועמדה בקיבת נבילה יש לה דין חהר"ל כיון שנעשה בב"ח. ולא צריך לחשוש שמא הגבינה עשויה מחלב טריפה ואז הוי איסור מחמת עצמו, כיון שרוב הבהמות כשרות.

קליפה שנאסרה

יב. חתיכה שנאסרה כדי קליפה^{כא} מקרי אינו ראוי להתכבד ובטלה^{כב}. ויש אומרים שאם אפשר לכבד אורחים בקליפה זו, יש לה דין של חתיכה הראויה להתכבד^{כג}.

מאכל שנתבשל בשבת במזיד

יג. מאכל שנתבשל בשבת במזיד אסור לעולם, והוי כאיסור מחמת עצמו ואם הוא ראוי להתכבד ונתערב באחרים אינו בטל^{כד}.

לה כשנאסרה חתיכת בשר כדי קליפה מחלב, כגון ע"י עירוני חלב על בשר, דבשר בחלב נחשב איסור מחמת עצמו. ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק ה' שאינו מכריע אם קליפה ראויה להתכבד או לא, אבל הכרתי ופלתי ס"ק ד' מכריע להקל שאין לה דין חהר"ל.

כג. הש"ך כתב שבמקרה שהכדי קליפה עצמה ראויה להתכבד, דינו ככל חהר"ל. וכן משמע מלשון הרמ"א, וכן כתבו הפמ"ג שפ"ד ס"ק ו', והחכמת אדם כלל נ"ג דין ז'. ובערוך השלחן סעיף ט' אינו מכריע.

כד. עי' בפמ"ג או"ח סימן שי"ח ס"ק ג' שכתב שאם בישל בשבת במזיד, דקיימא לן שאסור למבשל לעולם, ואח"כ נתערב בהיתר, אם הוא חתיכה הראויה להתכבד אינו בטל, מפני שנחשב כאיסור מחמת עצמו. (כן משמע מהפמ"ג אע"פ שנשאר בצ"ע) והוסיף שם דאם בישל בשוגג, אפילו אם לא הוי חהר"ל מ"מ אינו בטל, משום דהוי דבר שיש לו מתירין.

כא. עי' בשו"ת נודע ביהודה קמא יו"ד סימן ל' ד"ה הא, שהביא דאין חילוק אם החתיכה נאסרה כדי קליפה או כדי נטילה, וז"ל "דידוע אם נאסר רק כדי קליפה או כדי נטילה לא אמרינן ראוי להתכבד", עכ"ל. וכן כתב בחכ"א כלל נ"ג סעי' ז', וז"ל "ונראה לי דהוא הדין כדי נטילה בטלה שהרי הקליפה והנטילה אינה ראויה להתכבד". ועי' בדה"ש ס"ק כ"ב שכתב שחתיכה שנאסרה כדי נטילה אינה ראויה להתכבד ובטלה. אמנם עי' בספר בית לחם יהודה ס"ק ה' שהביא דעת הבית ישראל שמחמיר לענין חתיכה שנאסרה כדי נטילה דיש לו דין חהר"ל.

כב. רמ"א שם. ועי' בש"ך שם שמביא שהלחם חמודות מקשה מהיכן נאסרה החתיכה כדי קליפה, לכאורה רק על ידי שקיבלה טעם מאיסור, ואם כן ודאי שאין לה דין חהר"ל, כמו שראינו במחבר שכל דבר שקיבל טעם מאיסור אין לו דין חהר"ל כיון שאינו אסור מחמת עצמו. והש"ך מתרץ שמשכחת

תרנגולת בנוצתה אינה חהר"ל

סעיף ג

יד. תרנגולת בנוצתה שנתערבה בהיתר בטלה, מפני שאינה ראויה לכבד בה אורחים כמות שהיא, ואפילו אם הסירו הנוצות אחרי שנתערבה בטלהכה.

יחד, נמצא באחד מן הקורקבנים נקב מפולש, ולא ידוע איזה עוף הוא הטריפה, ונפל ספק באלף עופות או יותר איזהו הטריפה, ואע"פ דחד בתרי בטל, מ"מ כיון שלא מוציאים הקורקבנים אלא לאחר הסרת הנוצות מן העוף, והוי תערובת של עוף שלם לאחר שהסירו הנוצות, ולדעת הרמ"א עוף שלם ללא הנוצות הוי חהר"ל, לכן פשוט שכל העופות אסורים. ונראה דאין עצה אלא למכור הכל לגוי אע"פ דהוי הפסד מרובה. ובדרכי תשובה ס"ק ל"ז הביא בשם הטוב טעם ודעת שיש שרצו להתיר, דכיון שהעופות נתערבו בעת שהיו עם הנוצה, ובוזה אפילו הרמ"א מודה שאינו ראוי להתכבד, יש לומר שבטל ואינו חוזר וניעור אח"כ, ואע"פ דקיימא לן דהידיעה מתרת, וכיון דלא נודע האיסור בעת שהיו מעורבים עם הנוצה לא חל דין ביטול, מ"מ דעת הב"ח דבטל אפילו בלי ידיעה, וכיון שבשעה שנודע האיסור עדיין העופות שלמים וגם לא מבושלים, אפשר לצרף גם את דעת המחבר דס"ל דעוף שלם וכ"ש עוף לא מבושל לא נחשב חתיכה הראויה להתכבד, ואע"פ שהפמ"ג לא סמך על הב"ח מ"מ אפשר לסמוך על הב"ח בצירוף דעת המחבר. אמנם הטוב טעם ודעת עצמו כתב שאין לצרף כאן את דעת הב"ח, ונחשב כחתיכה הראויה להתכבד.

כה. שו"ע סעיף ג'. ועי' בש"ך ס"ק ח' שמסביר שאפילו אם הסיר הנוצה אחרי שנתערב, עדיין נחשב כאינו ראוי להתכבד ובטל, דכיון שכבר נתבטל, אינו חוזר וניעור. ועי' בפרי תואר ס"ק ה' שכתב דהני מילי אם נודע התערובת מקודם שהסיר הנוצות, אבל אם לא נודע לו עד לאחר הסרת הנוצות לא בטל, מפני שעד שנודע התערובת לא חל הביטול, ועכשיו שנודע התערובת אינו בטל, כי עכשיו החתיכה ראויה להתכבד, ומובא דבריו בפמ"ג שפ"ד ס"ק ח' עיין שם. ועי' בפ"ת ס"ק ה' בשם הרדב"ז שפסק דאם לא נמצאת הטריפה עד אחר שנעשה ראויה להתכבד לא בטל. ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק ז'.

ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה ואף דהקשה מהרמ"א לעיל סימן צ"ט סעיף ו' שכתב דאפילו באיסור דרבנן אמרינן דחוזר וניעור וא"כ מאי שנא הכא. ותירץ דהכא בתרנגולת אינו חוזר וניעור, כיון שלא ניתוסף שום איסור חדש בהאי תערובת, משא"כ בסימן צ"ט שניתוסף עוד איסור, שפיר אמרינן ביה דהאיסור חוזר וניעור.

ובענין תערובת עוף טריפה בבית השחיטה, ראיתי בספר קנין דעה שהביא אריכות בענין שמצוי מאוד בבית השחיטה, שאחר שהוציאו מאה או אלף קורקבנים מן העופות, וכולם מעורבים

חתיכה גדולה

זו. יש אומרים שחתיכה גדולה מאוד, וכ"ש כבש שלם לא הוי חהר"ל כיון שא"א לכבד בה אורח כמות שהיא. ויש אומרים שהוי חתיכה הראויה להתכבד כיון שאינה מחוסרת מעשה גדול, ורק תרנגולת בנוצתה לא הוי חהר"ל כיון שמחוסרת מעשה גדול.^{כז}

כו. שו"ע שם.

במנין לא חשיבי כדבר שבמנין. ומסביר הפמ"ג שכיון שהם מאוסים מפני שיש נוצות, לכן אין להם חשיבות של דבר שבמנין. ועי' לקמן בסימן ק"י על דברי השו"ע סעיף ב' שהבאנו שיש מח' בזה. ועי' בשו"ת חתם סופר סימן צ"א והובא בפ"ת ס"ק ד' שכתב בעובדא שאירע בחתיכה חיה שנתערבה, והיה קצת ספק טריפה, ופסק דבהפסד מרובה ובעוד סניף להקל יש להתיר ולסמוך על הסוברים דבכה"ג לא הוי חהר"ל ובטלה. ובספר קנין דעה כתב דיש לעיין אם אפשר לסמוך בזמנינו על שיטת החתם סופר כאשר נולד ספק בעופות שנמצא מחט בקורקבן, משום דהחתם סופר לא מיירי אלא בבשר בהמה משום שבזמנם לא היו מוכרים עופות בחנות אלא בשר בהמה בלבד, ויש לומר דהבשר כבר נחתך לחתיכות ואין שאלה אלא מכח חתיכה הראויה להתכבד, וסומך בזה דעיקר דברי הרמ"א שאסר בחהר"ל הוא רק מחומרא, וכשנולד ספק אפשר להקל בשעת הדחק, משא"כ בעופות מאחר שהוסרו הנוצות והוי שלמים הוי גם דבר שבמנין ולכן אי אפשר לצרף עוד ספק להקל, משום דבדבר שבמנין פוסקים כרמ"א מעיקר הדין, עכ"ד. ועוד הוסיף שם בענין מכירת בשר מבלי להודיע לקונים שהיה היתר של

כז. רמ"א שם. ועי' בבדי השלחן ס"ק ל"ב שמביא פוסקים שסוברים דבזמנינו יש להחמיר בתרנגולת בנוצתה שאינה בטלה, מפני שקל להסיר הנוצות על ידי מכונה, וכיון דאינו נקרא מעשה גדול נחשב ראוי להתכבד. וכן מוכח לכאורה מלשון המהרש"ל פרק ז' סימן נ"ג שכתב דהסרת הנוצות טורח הוא, וכיום טרחתו מועטת מחתיכת כבש שלם. אמנם ראיתי בספר קנין דעה שכתב דאע"פ שיש מכונה למריטת הנוצות, אפילו הכי נחשב כמחוסר תיקון גדול, ע"ש מה שהאריך בזה. ובמגילת ספר הקשה כמה קושיות על החומרא של הבדי השלחן והעלה לדינא דאף בזמנינו שאין טירחה גדולה, מ"מ אינו נחשב לאוכל קודם שהופשט מעורו, וגם האברים הפנימיים אינם נחשבים ראויים להתכבד קודם שהופשטה התרנגולת מנוצתה, אף שבקל אפשר להוריד אותם, אבל כיון דלאו שם אוכל עליהם לפני שהסירו הנוצות, שפיר בטל. ושמעתי שכן דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א להקל שאינו ראוי להתכבד. ועי' ברמ"א סימן ק"י סעיף א' שפסק דכל דבר שתמיד נמכר במנין ולא באומד אינו בטל, כי מה שנמכר במנין הוא דבר חשוב, ומ"מ בש"ך ס"ק ז' ופרי חדש ס"ק ח' כתבו שאפילו אם התרנגולת נמכרת

חתיכה שאינה מבושלת

טז. יש אומרים שחתיכת טריפה שאינה מבושלת, אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד^כ. ויש חולקים שאפילו אם אינה מבושלת, נחשבת

מבטלו, וק"ו כאן שהקונה אינו מבטלו וכל השאלה לקונה היא לענין בדיעבד אם יש איסור קנס על הבשר, ופשוט דהוי היתר ברור, ומשום הכי אפשר למכור שאר העופות ואין צריך להודיע לכל הקונים, וכן נוהגים למעשה בחנויות, וכן הסכים הגר"מ הלברשטאם זצ"ל שהוא טעם נכון. ופשוט דכל זה מיירי דוקא כשהמוכר זורק אחד לים וכדומה עכ"ד.

ולענין דינא בדבר שמותר ע"י הפסד מרובה האם מותר למכור לאחרים מבלי להודיע לקונה, הפ"ת כתב בשם הרע"א להקל, ודלא כדברי החתם סופר. ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ג' סימן רמ"ג נשאל בדבר שנאסר להרבה פוסקים ורק בהפסד מרובה מותר, האם מותר למכור לאחרים, וכתב שכשמוכר "גלאט" או "מהדרין" ודאי יש להחמיר כחתם סופר, כי אם ההיתר הוא משום הפסד מרובה שוב אינו נחשב כגלאט או מהדרין, ולכן אפילו שמותר מדינא מ"מ יש להודיעם, כי אל"כ מרמה אותם, אבל כשלו"ע מותר בהפסד מרובה אינו צריך לבלבל הקונה, עכ"ד. ונראה שבזמנינו רוב ההכשרים סומכים על קולא זו.

כח. שו"ע שם. ועי' בכף החיים ס"ק כ"ז שהקשה דיש לעיין בדעת המחבר, דכאן משמע דחתיכה חיה לא מקרי חתיכה ראויה להתכבד ובטלה, דהרי המחבר כתב אא"כ מבושלת, ואילו בסימן ק"י סעיף ה' משמע דס"ל למחבר

הפסד מרובה להתיר הבשר, דאע"פ דהחתם סופר מיקל לעיל בהפסד מרובה, כלפי הקונה לא הוי הפסד מרובה, ואדרבה הקונים משלמים יותר כסף בשביל בשר כשר ומהודר, ולכן כל זמן שלא מודיע לקונה, אסור למכור לו בשר שכשר רק ע"י הפסד מרובה, משום גזל. וכן דעת החתם סופר עצמו הובא בפתחי תשובה יו"ד סימן ל"א ס"ק ב'. מיהו דעת רע"א המובא בפתחי תשובה שם דיש להקל למכור הבשר מבלי להודיעם, ע"י שיזרקו עוף אחד לים או לשאר מקום שיאבד שם, והוי כנפל אחד לים שמותר לאכול שאר העופות כמבואר בסימן ק"י, ואע"פ דאם יש כאן ודאי איסור או במקום שאין הפסד מרובה אסור לזרוק אחד לים, מ"מ אם זורק אחד לים לא נאסר אלא מצד קנס ככל ביטול איסור לכתחילה במוזד, וכאן שזורק עוף אחד על פי הוראת חכם אין שייך לקנוס, וכלפי הקונה קניית הבשר מותרת לכתחילה. ועוד יש לומר דיש פוסקים שסוברים שמותר לבטל ספק איסור, ואפילו לחולקים שמחמירים גבי ביטול ספק איסור, מ"מ כאן שמותר בהפסד מרובה [דהיינו על פי הקדמת ספר תורת חטאת] לכן מותר אף אם הקונה עצמו מבטלו, וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן קכ"ה דדבר שמותר בהפסד מרובה מותר לבטלו, ואם כן ק"ו בנידון דידן שהמוכר שאצלו הוי הפסד מרובה

כחתיכה הראויה להתכבד מפני שבעתיד כשיבשלה תהיה ראויה להתכבד^{כט}.

ראש ש"ל בהמה

יז. ראש של בהמה אינו חשוב חהר"ל^ל, אבל אם הראש מחובר ללשון מקרי חתיכה ראויה להתכבד ואינו בטל^{לא}.

ל. עי' ברמ"א שמחלק בין ראש שנחרך משערו דהוי חהר"ל, אבל אם לא נחרך לא הוי חהר"ל. אבל עי' בט"ז ס"ק ח' שכתב דראש של בהמה אינו חשוב, ורק ראש של עגל יש לו חשיבות. ועי' בפרי חדש כאן שכתב שבכל עניינים אלו הכל תלוי לפי המקום והזמן, וכשהמורה הוראה רואה את הראש יש לו לפסוק אם הוא חשוב או לא. וכן כתב הש"ך בס"ק י"ג שהכל תלוי לפי המקום והזמן. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"א דכתב שבימיהם של הפוסקים הראש של בהמה היה חשוב, אבל בזמנינו אין הדרך לכבד אדם בראש של בהמה, ומסיק שאמת היא שהכל תלוי לפי המקום והזמן.

לא. בפמ"ג משב"ז ס"ק ח' מביא בשם הכרתי ופלתי שלמעשה אפשר לחלק שהלשון לבד אינה בטלה כי אינה מחוסרת מעשה גדול, אבל הראש עצמו בטל מפני שצריך להוריד השערות, אבל הפמ"ג מסיק שאם אוסרים יש לאסור הכל מפני שהם מחוברים. ועי' יד יהודה שם שכתב דרק הלשון חשוב אבל הראש בטל.

דאפילו אם היא חיה, אם היא ראויה להתכבד אינה בטלה, וגם משמע שם שאפילו החתיכה גדולה מאוד ג"כ אינה בטלה, וכן משמע דעת המחבר סימן ס"ט סעיף י"ד.

כט. רמ"א שם. וכן כתב בפרי חדש ס"ק ט"ו דחתיכה חיה ודאי הוי חהר"ל כל שמוכנת לבישול ואינה צריכה תיקון אחר. ומ"מ לענין דינא כתב בספר שלחן גבוה ס"ק ח' דהמנהג בירושלים דלא מקרי ראויה להתכבד אא"כ מבושלת. והכף החיים מסיק דבמקום שנוהגין להקל כמחבר יש להם על מי לסמוך, אבל כשאין מנהג יש להחמיר. ועי' בפמ"ג ס"ק ח' שנוטה להקל כמחבר במקום הפסד מרובה או שעת הדחק, אבל נשאר בצ"ע. אמנם הערוך השלחן סעיף ט"ו מיקל כמו הפמ"ג בשעת הדחק והפסד מרובה שאינו מקרי חתיכה הראויה להתכבד. ועי' בבדי השלחן שמסתפק אם רק בישלו החתיכה כמאכל בן דורסאי, שאפשר לאכלו רק ע"י הדחק ואין דרך ליתנו לפני אורחים, לכאורה אין לו דין חהר"ל, או שמא יש לו דין חהר"ל, ונשאר בצ"ע.

לשון של בהמה

יח. לשון של בהמה אינה בטלה, דיש לה חשיבות כיון דמכבדים בה בני אדם חשובים^{לב}.

רגלים של בהמות

יט. רגלים של עופות או אוזות או שאר בהמות דקות או גסות אין להם חשיבות ובטלות^{לג}.

עור שומן אוזו

סעיף ט

כ. עור שומן אוזו מקרי חהר"ל, ונחלקו גדולי הפוסקים בעור שומן אוזו שנחתך לחתיכות, האם מקרי חתיכה הראויה להתכבד, וראה הערה^{לד}.

אבל הנקודות הכסף, והפמ"ג משב"ז ס"ק י', והחוות דעת חידושים ס"ק י"ב, והערוך השלחן סעיף י"ט, והחכמת אדם כלל נ"ג דין י"א חולקים על הט"ז וסוברים דרק לפני חיתוכם הוי ראוי להתכבד אבל אחרי שנחתכו מקרי אינו ראוי להתכבד, כיון שאין מכבדים אורחים בחתיכה יחידה אלא בחתיכות הרבה. וכן נראה להקל משום דרוב הפוסקים מקילים. ועי' עוד בט"ז שם שהקשה דא"כ גם קודם חיתוכו יהא אינו ראוי להתכבד, שהרי לעולם אין מגישים אותו לפני האורחים בלי חיתוך, ולאחר החיתוך גם לא הוי חהר"ל כיון שאין מכבדים אנשים בחתיכה יחידה, וא"כ האיך יהא חהר"ל לפני החיתוך. ומחמת קושיא זו כמה אחרונים כגון המהרש"ל והלחם חמודות והפרי חדש חלקו לגמרי על הרמ"א ונקטו דעור אוזו אינו ראוי להתכבד. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק י' שמבאר את שיטת הרמ"א דאף דלעולם אין מגישים את העור לפני האורחים כשהוא שלם, הא מ"מ שייך שיחתכוהו

לב. עי' בט"ז ס"ק ח' שכתב שאברהם אבינו כיבד את המלאכים בלשונות.

לג. ואע"פ שהרמ"א כתב שרגלי בהמה גסה כשהוחרכו משערן הוי חהר"ל וה"ה רגלי אוזו, מ"מ בזמנינו מפני שלא מכבדים אנשים ברגלי בהמות, אין להם חשיבות. וכן כתב בחכמת אדם כלל נ"ג דין ח' שאפילו רגלי בהמות גסות בטלות ולא הוי חהר"ל. ועי' מעדני השלחן סימן ק"א ס"ק מ"ח.

לד. ברמ"א סעיף ד' כתב שעור שומן אוזו מקרי ראוי להתכבד ואינו בטל. ואם נחתך העור לרצועות, עי' בט"ז ס"ק י' שכתב שעור האוזו הדרך לחתכו לחתיכות ולטגנו בשומנו ולכבד בהם אורחים והוי חהר"ל ואינו בטל. ולמעשה הט"ז סובר דבין לפני חיתוכם בין אחרי חיתוכם הוי חהר"ל, ואע"ג דאין הדרך לכבד אורחים בחתיכה אחת אלא בחתיכות הרבה, מ"מ כל חתיכה לבדה נחשבת ראויה להתכבד כיון דסוף סוף מכבדים אורחים בחתיכות מטוגנות אלו.

כרכשתא ממולא

כא. כרכשתא שממלאים באיזה מאכל ומכבדים בה אורחים, אינה נחשבת כהר"ל כיון שבפני עצמה אינה ראויה להתכבד^ל.

דגים קטנים

כב. יש אומרים שדגים קטנים אין להם דין חשיבות כי אין מכבדים בדג קטן, ולכן אם נתערבו בהיתר בטלים ככל דיני ביטול^ל.

מאכל שמוגש עם דברים אחרים

כג. מאכל שיש לו חשיבות כשמוגש ביחד או אחרי מאכלים אחרים, כגון דבר שבא לקינוח ונחשב כחלק מהסעודה, אם נתערב יש לו דין חהר"ל ואינו בטל. אבל אם הוא דבר שאינו מעיקר הסעודה רק מאכל שמוגש אגב המנה העיקרית, אין לו דין חהר"ל ושפיר בטל^ל.

ס"ק ל"ד שכתב דסתם דגים אע"פ שלא ניטלו קשקשיהן ראויים להתכבד.

לז. עי' בשו"ת אבני נזר סימן צ"ו שהקשה שמבואר מהאור"ה כלל מ"ג

דין ב' דאף שאין דרך ליתן קורקבן לפני אורחים נכבדים, מ"מ עולה משום פרפרת והדרך להזמין עליו, ולכן למה לא יחשב ראוי להתכבד בפני האורחים. ונראה משום שהטעם דדברים חשובים אינם בטלים הוא, שמחמת חשיבותם עומדים לעצמם ואינם מתבטלים באחרים, אבל אלו שחשיבותם רק לפרפרת הפת ולא מצד עצמם שפיר בטלים, עכ"ד. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה קורקבן שכתב דמדברי האבני נזר נראה שמה שכתב דבעינן שיהא חשיבותם לעצמם אין כוונתו שיקבעו סעודה עליהם גם בלא פת, אלא כל שאכלו רק לפת את הפת לא חשיב חהר"ל, דהא קיימא לן בסימן פ"א סעיף

לחתיכות גדולות קצת שיהא ראוי להתכבד אפילו בחתיכה אחת, ולכן שפיר הוי עור שלם חהר"ל. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ'.

לה. פמ"ג סימן ק"י משב"ז סוף ס"ק א'. ולגבי קרעפליך שממלאים בבשר או גבינה ונאסר אחד מהם משום בשר בחלב, עי' בדרכי תשובה ס"ק ע"ד שכתב דלא הוי חהר"ל אם הכיבוד הוא מחמת הבצק והמילוי ביחד, אבל אם המילוי לבד ראוי להתכבד כגון שמילא הקרעפליך עם הרבה בשר או הרבה גבינה, יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד ואינו בטל.

לו. עי' במעדני השלחן ס"ק ל"ו שהביא מהנקודות הכסף שהשיג על הט"ז דכיון שאין מכבדים אורחים עם חתיכה אחת לא הוי חהר"ל, ולכאורה ה"ה בדגים קטנים. אמנם עי' בבדי השלחן

קורקבן ושאר בני מעיים

כד. קורקבן ושאר בני מעיים אינם ראויים להתכבד^{לח}, ויש אומרים שקורקבן של אווז חשוב ולא בטל^{לט}.

הכ"ל תלוי לפי המקום ולפי הזמן

כה. הכלל שכתבו הפוסקים בדין חהר"ל הוא שהכל תלוי לפי המקום והזמן^מ. ויש ב' טעמים למה הפוסקים פירטו מה מקרי ראוי

ליתן לאורחים חזה אווז מופשט מעורו. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ג דין ח' דכתב שיש להקל בדרבנן. ועי' בערה"ש סעיף כ"א דכתב שאם לא הופשטו מעורם לכו"ע הוי ראוי להתכבד, משום דמכבדין בה אורח חשוב.

ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן תכ"ז שנשאל גבי כבדים צלויים שנתערב בהם כבד טריפה האם בטל. והשיב דמשמע מהט"ז ס"ק י"א דסתם כבד אינו חשוב ובטל, וכן מבואר בפמ"ג. ואין צריך לחשוש לשיטת הט"ז שאם מכבדים בחתיכה אחת הוי חשוב, דהנקודות הכסף השיג עליו וטען שאם כל חתיכה אינה ראויה בפני עצמה, אינו חשוב ראויה להתכבד. וכן נראה הכא כיון דבזמנינו מגישים כבד מעורב עם שאר מאכלים ולא חשוב בעצמו ולכן שפיר בטל, עכת"ד.

לט. דעת המהרש"ל פרק ז' סימן נ' והובא בט"ז ובש"ך ס"ק י"ג. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ד שכתב דבזמנינו קורקבן של תרנגול הודו וכדומה ראוי להתכבד, ובט"ז מביא שקורקבן של תרנגולת אינו ראוי להתכבד.

מ. ש"ך ס"ק י"ב וי"ג. ועי' במחבר סימן ק"י סעיף א' שהכל תלוי לפי המקום והזמן.

ב' דגבינה הוי ראוי להתכבד, אפילו שכפי הנראה גבינה באה ללפת בה את הפת ואין מגישים אותה בפני עצמה, ולכן נראה להגדיר שכל הבא רק לפרפרת הפת דוקא דהיינו לקינוח סעודה ולא ללפת את הפת לא חשיב כבא מעצמו שהרי טפל הוא לסעודה שבא בשבילה לקנחה. אבל הבא ללפת את הפת ועיקר הסעודה הוא גם ממנו, הו"ל חשוב לעצמו ושפיר הוי חהר"ל, עכ"ד.

לח. שו"ע סעיף ה'. ועי' בש"ך ס"ק י"ד שכתב דמשמע מסתימת לשון השו"ע שכל מיני קורקבן אינם חשובים אפילו קורקבן של אווז. וה"ה לגבי שאר בני מעיים כגון כבד, הוי אינו ראוי להתכבד, וכ"כ בפמ"ג סימן ק"י ס"ק י"ג. אמנם עי' בט"ז ס"ק י"א שהביא מהלבוש, דאלו כבדים של אווזות שנהפכו ללבן מכח השומן, חשובין הם ולא בטילי. וע"ש עוד שהביא דבשר אווז שעל החזה והוא הבשר שקורין בייליק אע"פ שהופשט האווז מהעור אפילו הכי הוי ראוי להתכבד, וכן דעת החוות דעת חידושים ס"ק י"ג. אבל דעת המהרש"ל להקל בזה שאין דינו כר"ל. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק י"א דפסק שבהפסד מרובה יש להקל דאינו ראוי להתכבד, והביא גם דעת הפרי חדש שמקיל, משום דאין דרך

להתכבד, הרי הכל תלוי לפי המקום ולפי הזמן^{מא}. (א) שכל מה שנכתב בפוסקים, הוא חשוב ואינו בטל לעולם, והכל תלוי לפי הזמן הוא לחומרא. (ב) או שכל מה שמוזכר בפוסקים הוא מן הסתם ראוי להתכבד, עד שיתברר באותו מקום ובאותו הזמן שהוא לא ראוי להתכבד.

סעיף 1

בריה או חתיכה הראויה להתכבד שנחתכו או נתרסקו

כו. בריה או חתיכה הראויה להתכבד שנתערבו בהיתר הכל אסור^{מב}, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן באופן שלא נשאר בריה שלמה או שום חתיכה חשובה^{מג}, הרי הוא בטל ככל דבר המתבטל. אמנם

שהמחבר שכתב "עד שנאבדה צורתה" קאי רק על חתיכה הראויה להתכבד ולא על בריה. ועי' בש"ך ס"ק ט"ו שהביא דהא דבטל אם נתרסק היינו שלא נשאר שם דבר חשוב אבל אם נשאר עדיין חהר"ל אע"פ דבטל מטעם בריה מ"מ עדיין חשוב ואינו בטל מטעם חהר"ל, והפמ"ג שפ"ד ס"ק ט"ו הביא מהפרי חדש ס"ק י"ט שיש הפרש בין בריה לחהר"ל דבחתיכה הראויה להתכבד אם סרחה או שנשתנית מצורתה תו לא הוי חהר"ל, ואילו בריה אם סרחה או נשתנה צורתה הוי בריה כל עוד שלא נתרסקו, והפמ"ג עצמו העלה לדינא דבבריה אם נסרחה לגמרי עד שאינו ראוי למאכל אדם כלל הרי זה בטל, אבל אם עדיין ראוי קצת למאכל אדם דהיינו שלא נסרחה לגמרי רק שסרחה קצת צ"ע לדינא אם היא בטלה, ולענין חהר"ל אפילו אם לא נסרחה רק מעט ועדיין ראוי קצת לאכל אדם תו לא ראוי להתכבד ובטלה, ועי' בערוך השלחן סעיף כ"ב.

מא. פמ"ג משב"ז ס"ק ט' בשם המנחת יעקב כלל מ' ס"ק ח'.

מב. שו"ע סעיף ו'. ואם נתבשלו או נתפרדו מהם קצת כדרך שמתפרד ע"י הבישול, עי' בחכמת אדם כלל נ"ג דין י"ד שפסק דחתיכה הראויה להתכבד שנתפרר ממנו על ידי הבישול עדיין נקרא חהר"ל. ולענין בריה שנתפרר על ידי בישול כבר הארכנו בזה לעיל בסימן ק' עיין שם.

מג. שו"ע שם. והרמ"א מוסיף שה"ה אפילו אם נתרסקו אחר שנודע התערובת. ומשמע מלשון המחבר דבריה שנחתכה במקצת אבל לא נאבדה צורתה אינה בטלה. ולכאורה סותר מה שכתב לעיל בסימן ק' סעיף א' שאחד מהתנאים של בריה שצריך שיהיה שלם. וצריך לומר שבאמת יש חילוק בין בריה לחהר"ל, שלגבי בריה אפילו אם נחתך מקצתו אינו נחשב כבריה, משא"כ אצל חהר"ל אם נחתכה מקצת ממנה ולא נאבדה צורתה אינה בטלה. וצ"ל

כ"ז דוקא אם לא עשה כן במתכוין, אבל אם נתכוין לאבד צורתן, אסור למרסק אם הוא שלומי^ד, וכן למי שנתרסק בשבילומיה.

מד. שם. ובסימן צ"ט סעיף ה'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק פ"ב שכתב דה"ה דאסור למכרו לישראל, אם הישראל נותן בעדו יותר מעכו"ם.

מה. שם. שאם ריסק בכוונה, המאכל אסור באכילה, כמו שראינו בסימן צ"ט שאסור לבטל איסור לכתחילה, ואסור גם למי שנתבטל בשבילו. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ע"ט דפסק דאפילו אם לא נתכוין להתיר רק מקצתו אסור. ועי' שם בס"ק פ' שכתב דאם ריסק המאכל משום שהוא יותר טעים בריסוקו אין בזה דין מבטל איסור ובטל. ועי' ברע"א סעיף ו' שבאיסור דרבנן שנתערב יש להתיר לרסק החתיכות, לפי המחבר בסימן צ"ט סעיף ו' שפסק שבאיסור דרבנן שנתערב בהיתר ואין בו מספיק כדי לבטלו, שמותר להוסיף עליו עוד היתר, ולכן ה"ה כאן שמותר לרסקם אם כבר נתערבו.

והנה כדאי להביא כאן שאלה שמצויה קצת באולם שמחות וכדומה, שטיגנו הרבה שניצל בשביל איזה שמחת חתונה או ברית וכדומה, והתבררו דחלק מהשניצל היתה מטוגנת בתוך מחבת חלבי בת יומה, ועכשיו כל השניצלים נתערבו. והנה יש להקדים דכיון שהשניצל הוא ראוי להתכבד, הוא לא בטל אפילו באלף שניצלים, ולכן אפילו במקום הצורך יש לדון אם יש איזה עצה להתיר. ושאלה זו נשאלה למעשה כמה פעמים כמו ששמעתי, ומצאתי אותו מפורש בספר חדש הנקרא והערב נא חלק ב' עמוד 227 של הגר"י זילברשטיין

שליט"א דנשאל שם בדומה לזה, ששכן אחד שאל מחבת מהשכן והתברר אח"כ שהוא חלבי בת יומה. והעלה שם לדינא על פי השו"ע יורה דעה סימן ק"א סעיף ו' שהמחבר כתב שחתיכה הראויה להתכבד אינו בטלה כשהיא שלמה, אך אם נחתכה הוא בטל, אבל אין לחתכו לכתחילה מטעם איסור של ביטול איסור לכתחילה, כמבואר בסימן צ"ט סעיף ה'. אולם כבר הזכרנו לעיל את דעת הרעק"א דאזיל בשיטת המחבר שכתב לגבי איסור דרבנן כגון דא [שניצל שהוא עוף עם חלב אינו אסור באכילה אלא מדרבנן כמ"ש לעיל סימן פ"ז סעיף ג']. דמתיר להרבות היתר לכתחילה כדי לבטל איסור דרבנן, ולכן ה"ה שמותר לחתוך את כל החתיכות שבתערובת באופן שחתיכת האיסור כבר לא תהיה ראויה להתכבד וממילא תבטל ברוב, ולפי זה אפשר להציע לחתוך כל שניצל לב' או ג' חלקים שאז אינו ראוי להתכבד וכולם יהיו כשרים. אבל היתר זה קיים אך ורק לבני ספרד ולא לבני אשכנז, שהרי הרמ"א חולק על המחבר בריבוי באיסור דרבנן, ולכן עצה אפשרית היא למכור השניצלים לבן ספרד, שאין איסור מכירה בדבר שאסור רק מדרבנן ואז יתחוך אותם. ולגבי האם צריכים להודיע לאורחים שהמאכל שמגישים הוא מותר דוקא על ידי סניפים להקל וכדומה, יש אומרים שצריכים להודיע ויש אומרים שאינם צריכים להודיע, ויש לעשות שאלת רב. ושוב שאלתי את בעל האבני

בריה או חתיכה הראויה להתכבד שנסרחה
 בז. יש אומרים שבריה או חתיכה הראויה להתכבד שנסרחה, אינה
 נחשבת כחתיכה הראויה להתכבד^מ.

סעיף ז | **ח**הר"ל שנתערב באחרים ואחד מהם נחתך
בח. חהר"ל שנתערבה בחתיכות היתר ונחתך אחד מהם, רק החתיכה
 שנחתכה מותרת והשאר אסורים^מ. ויש אומרים^מ שאם נשאר שתי
 חתיכות ואחת נחתכה שניהם אסורים, משום דאין לומר דמרוכב פריש.

לדינא כיון שגם הגרע"א כתב שחידושו
 הוא רק לדעת המחבר, והיינו שלפי
 הרמ"א אסור להוסיף היתר לבטל, וגם
 הט"ז שסובר כדעת המחבר הרי כתב
 היש"ש שאין להתיר רק בדבר שאין לו
 שורש מן התורה אבל אין להתיר בשר
 עוף בחלב, ואין לנו הוכחה שהתיר הט"ז
 בדבר שיש לו שורש מן התורה, וכן
 מפורש בש"ך סי' צ"ט ס"ק י"ז להחמיר
 בדבר שיש לו שורש מן התורה. לכן
 אסור לחתוך הבשר עוף שנעשה במחבת
 חלבי בן יומו כדי שלא יהיה חתיכות
 הראויות להתכבד אף בהפסד מרובה,^מ
 עכ"ל.

מו. עי' בחכמת אדם כלל נ"ג דין ג', ועי'
 בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ט"ו שנשאר
 בצ"ע לדינא.

מז. שו"ע סעיף ז'. ועי' בט"ז ס"ק י"ג
 שמביא מהאור"ה שחתיכה זו מותרת
 בתנאי שיש ששים בהיתר כנגדו, אם
 החתיכות נתבשלו יחד בקדירה, אבל אם
 נתערבו ביבש מותר ברוב. ועי' בחוות
 דעת ביאורים ס"ק ז'.

מח. פרי תואר ס"ק י'. ועי' בפמ"ג משב"ז
 ס"ק י"ד שכתב שאם נשאר שתיים

ישפה זצ"ל והשיב לי וז"ל "אמנם גם
 הגרע"א כתב בפירוש שמה שהוא מתיר
 הוא לדעת המחבר אבל הרי הרמ"א
 חולק שם שכתב סי' צ"ט סע' ו' וז"ל:
 הגה: וי"א דאין לבטל איסור דרבנן או
 להוסיף עליו, כמו באיסור דאורייתא. וכן
 נוהגין, ואין לשנות עכ"ל. אבל הט"ז סי'
 תרע"ז ס"ק ד' כתב שהעיקר כדעת
 המחבר שמותר להוסיף באיסור דרבנן,
 והיינו כדעת השו"ע יו"ד סי' צ"ט סע' ו'.
 ומשמע שמותר אף שידע שהולך לבטל
 וכפשטות לשון השו"ע, וזה לא כמו
 שכתב בט"ז יו"ד סי' צ"ט ס"ק י"ב שהתיר
 רק אם לא ידע שיש איסור בדבר, וכיון
 שמה שכתב באורח חיים הוא אחר מה
 שכתב ביורה דעה, משמע שמתיר בכל
 גווני. אלא שמצאתי בדרכי תשובה יו"ד
 סי' צ"ט סוף ס"ק פ"ג שכתב וז"ל: ועיי"ש
 בדבריו במ"ז שכתב דלכאורה נראה
 מהט"ז שפסק לגמרי כהמחבר דאפילו יש
 לו שורש מן התורה מותר להוסיף במזיד,
 אמנם מדברי היש"ש משמע דדוקא אין
 לו שורש מן התורה פסק להתיר כגון
 מוקצה אבל בשר עוף בחלב וכדומה שיש
 לו שורש מן התורה גם הוא מודה
 להחמיר כדעת הרמ"א עיי"ש עכ"ל. לכן

אהל

סימן ק"א

יעקב

עה

קורקבן שנמצא נקוב

סעיף ח

כט. קורקבן שנמצא נקוב ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות, מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולות, ואם דומים לגמרי מכשירין האחרים^{מט}. ויש אומרים שאין להתיר על ידי דמיון כי אין אנו בקיאין.

ראש כבש שנמצא טריפה

סעיף ט

ל. ראש כבש שנמצא טריפה ולא ידוע מאיזה כבש הוא, והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה, יש לסמוך על זה להתיר האחרות^{יא}.

ונחתך אחת מהם מותר במקום הפסד מרובה.

מט. שו"ע סעיף ח'. וכן דעת הערוך השלחן סעיף כ"ה.

נ. ט"ז ס"ק ט"ו. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ט"ו שהביא שהפרי תואר והפרי חדש מגמגמים על ההיתר של המחבר.

נא. שו"ע סעיף ט'. ועי' בפרי תואר סימן פ"ג ס"ק ה' שביאר דברי המחבר, שדומות ומכוונות שהזכיר המחבר תרי מילי נינהו, דדומות היינו במראה, ומכוונות היינו דבמקום החיתוך מתאימים הראש והצואר זה לזה, וצריך תרתי ולא סגי באחד מהם. אמנם עי' בט"ז ס"ק ט"ו שכתב דהא דבעי תרתי רק

כשאפשר לבדוק בשניהם בלא טירחא גדולה, אבל כשאי אפשר לבדוק בשניהם, סגי בבדיקה אחת. אמנם עי' בש"ך סימן פ"ג ס"ק ד' שפירש דברי המחבר דדומות ומכוונות חדא מילתא היא, דהיינו שהמחבר מצריך שיהיה מכוונות ומתאימות במקום החיתוך ואין צריך לבדוק ג"כ מראיהם, ודלא כפרי תואר שהבין שעכ"פ אם אין מראיהן דומות אפילו שהם מכוונות לא מהני. ועי' בבדי השלחן ס"ק ע"ח שפסק לדינא שאם מקום החיתוך מכויין יש לו גם לברר בדימוי מראה היכא שאפשר, אבל היכא דלא אפשר יש לסמוך על המקילין דסגי בכיוון החיתוך לבד.

סימן ק"ב דין דבר שיש לו מתירין

סעיף א דבר שיש לו מתירין

א. דבר שיש לו מתירין דהיינו דבר שאיסורו רק לזמן מסוים, שנתערב בהיתר אפילו באלף לא בטלא.

ביצה שנולדה ביום טוב

ב. ביצה שנולדה ביום טובי שאסורה ליומה אבל תהיה ראויה למחר, אם נתערבה באחרות בין שלמה בין טרופה אינה בטלה אפילו באלף.

גלויות. ועי' בערוך השולחן סעיף ה' שכתב דלא חילקו חז"ל בין יום טוב ראשון לשני, וה"ה ביצה שנולדה בשבת דינה כנולדה ביום טוב.

ג. וה"ה איסור שלא יהיה לו מתירין עד לאחר זמן מרובה, גם כן חשיב דבר שיש לו מתירין, כ"כ בבדי השלחן ס"ק ו', והוכיח כן מהמגן אברהם באו"ח סימן תרע"ז דכתב שנותר שמן של נר חנוכה הוי דבר שיש לו מתירין מפני שראוי לשנה הבאה. ועי' ברש"י בביצה ג: שכתב דראויה למחר היינו שיכול לאכלו במוצאי שבת או במוצאי יום טוב בהיתר גמור.

ד. אע"פ דמדאורייתא חד בתרי בטל, מ"מ רבנן החמירו בו הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, עד דיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר (רש"י הנ"ל). ועי' במשנה ברורה ריש סימן תקי"ג שמסביר למה ביצה שנולדה ביו"ט אסורה, דביו"ט שחל להיות באחד בשבת הביצה אסורה מדאורייתא, מפני שביצה הנולדת היום

א. שו"ע סעיף א'. והטעם שדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל, מובא ברש"י בביצה דף ג: דהואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, אחמור רבנן שלא יאכלנו באיסור על ידי ביטול, דעד דיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר. והר"ן בנדרים דף נ"ב. הביא טעם אחר, מפני שכל דבר שהוא דומה לחברו אינו מחלישו ומבטלו אלא אדרבא מעמידו ומחזקו, וכן מציינו שדעת רב יהודה בחולין דף צ"ח: שסובר דמין במינו לא בטל אפילו באלף כיון דשווים במהותם, ואפילו שקיימא לן לדינא דגם מין במינו בטל, היינו משום שעכ"פ הם חלוקים בדינים שזה אסור וזה מותר, וא"כ בדבר שיש לו מתירין שגם בדינים אינם חלוקים לגמרי, שהרי האיסור אינו אלא לזמן, לכן אם נתערב במינו אינו בטל אפילו באלף.

ב. עי' בפרי תואר ס"ק א', ובדרכי תשובה ס"ק ח', ובבדי השלחן ס"ק ד' שכתבו דה"ה אם נולדה ביום טוב שני של

ואסורים באכילה^ה, ובטלטול משום מוקצה.

ספק דבר שיש לו מתירין

ג. ספק דבר שיש לו מתירין, כגון ספק ביצה שנולדה ביום טוב שנתערבה באחרות אסורי, אע"פ שהוא ספק דרבנן. ויש אומרים שאם מסופק

לליבן מאכל, וכעין זה מצאנו בגמ' בפסחים ע"ו. דסיכה לאו כלום היא ומשהו בעלמא קרו לה, ואע"ג דדבר שיש לו מתירין גם משהו אסור, זהו כשעיקר האיטור הוא ממש, ועוד דלקמן בסעיף ד' כתב המחבר דאין דנין דבר שיש לו מתירין כשהמאכל יתקלקל, וזה ידוע לכל דהחלות כשיניחם למחר יאבד הטעם, דפת חמה עדיף הרבה טפי, [ועי' בערוך השלחן סימן קי"ב סעיף כ"א לגבי מה נחשב טוח בביצים שיהא דבר עיקר לגבי דיני פת עכו"ם]. ועי' במעדני השלחן ס"ק ג' שכתב דאם היה יום טוב אחר השבת שאסור מן התורה, יש להתיר בדיעבד דוקא בהפסד מרובה ע"י שיסיר כדי נטילה, ואם אין הפסד מרובה צריך ששים וכדי נטילה.

ו. שו"ע שם. וזהו חידוש גדול שאפילו שיש ב' טעמים להקל, כיון שהוא רק ספק ביצה שנולדה ביום טוב וגם שנתערב באחרים מ"מ אסור. ואע"פ שהיה מן הדין להתירו מכח ספק ספיקא, ספק לא נולדה ביום טוב, ואת"ל שנולדה ביום טוב ספק אם אותה ביצה שרוצה לאכול נולדה ביום טוב. ועי' בש"ך ס"ק ב', ולקמן בסימן ק"י על דברי הרמ"א סעיף ח' כבר הבאנו אריכות בענין ס"ס כנגד דבר שיש לו מתירין, ועיין שם.

ז. ט"ז ס"ק ג'. דאע"ג דבכל איסורי דרבנן אזלינן לקולא, מ"מ הכא שיש סברא

נגמרה במעי התרנגולת מאתמול, ואסור ליהנות ביום טוב ממה שהוכן בשבת, וגזרו חז"ל על ביצה שנולדה ביום טוב בשאר ימות השבוע, אטו ביצה שנולדה ביו"ט שיוצא באחד בשבת. והביצה דמיירי הכא הוא בין שלמה בין טרופה, ועי' בט"ז ס"ק ב' שכתב דביצה שלמה אינה בטלה גם מפני שהיא דבר שבמנין, אבל ביצה טרופה אסורה רק מדין דבר שיש לו מתירין. ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"ז שמצדד דאם יש ששים יהיה מותר לערבו באינו מינו ולבטלו, ולא הוא כמבטל איסור לכתחילה.

ה. ואם עבר והשתמש עם ביצים שנולדו ביום טוב לטוח חלות, כתב בבית לחם יהודה ס"ק ב' דיש ליטול כדי נטילה מכל חלה, וכן מובא בפמ"ג שפ"ד ס"ק א'. וההגות מהרש"ק על הפמ"ג בשער התערבות חלק ב' פרק ג' ד"ה ועתה כתב דלפחות יש ליטול כדי קליפה ואז מותר לאכול החלות ביום טוב, ומה שחתך יאכל למחר, ובדיעבד אם לא הסיר אפילו כדי קליפה מותר. ועי' בערוך השלחן סעיף י' שכתב דאם טחו חלות ביום טוב בביצה שנולדה בו ביום, יטול מכל חלה כדי נטילה שהוא כעובי אצבע, ואז החלה מותרת לאכול ביום טוב ומה שחתך כדי נטילה יאכל למחר, אמנם הערוך השלחן כתב שלכאורה נראה שמותר לאכול החלות משום דסיכת החלות אין בהם שום ממשות ולא דמי

אם נולדה ביום חול או שנולדה ביום טוב שני (חוץ מראש השנה), יש להקל במקום הפסד מרובה שבטל^ה.

דבר שיש לו מתירין שנתערב באינו מינו
ד. דבר שיש לו מתירין שנתערב באינו מינו, הרי הוא בטל ככל דיני ביטול, ברוב או בששים^ט.

דבר שיש לו מתירין שעביד לחזותא או למעמא
ה. דבר שיש לו מתירין כגון ביצה שנתנה בתוך תבשיל כדי להלבינו (דהיינו להלבין צבע התבשיל)^י והביצה שינתה את מראה ההיתריא, או

חלוקים במהותם שפיר שייך שהאחד יבטל את חברו, אע"פ שבדינים דומים במקצת שגם האיסור יהיה להיתר לאחר זמן. ודע שהגדר כאן מה מינו ומה אינו מינו נמדד בשמא ולא בטעמא. ועי' בש"ך הארוך בסימן צ"ח שמביא בשם הבית יוסף שביצים משני מיני עופות נחשבים כמין אחד. ועי' בעצי העולה כלל ו' ס"ק א' שכתב דאם נתערב חלמון בחלבונים או איפכא, בטל בששים כיון דאינם שווים בשמם. והפמ"ג לעיל בסימן צ"ח ס"ק ה' כתב דאם נפל למינו ואינו מינו, אומרים סלק המינו כאילו אינו ואז הוי כתערובת מין באינו מינו ובטל בששים.

י. אפילו שאין ביצה זו לבדה יכולה ללבן התבשיל אלא ע"י צירוף ביצים אחרות של היתר, בכל זאת לא אמרינן זה וזה גורם ואינו בטל, כי סוף כל סוף גם הביצה של איסור מסייעת ללבנו.

יא. דכיון דלחזותא עביד הוי כמין במינו ואינו בטל. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ל' שהביא בשם הכנפי יונה דדוקא אם שינה המראה לגמרי, אבל אם אין אלא שינוי מועט במראה בטל, דודאי שינוי מראה

להחמיר דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, יש להחמיר אפילו באיסור דרבנן.

ח. עי' בבדי השלחן ס"ק ט'.

ט. אע"ג שראינו לגבי בריה וחתיכה הראויה להתכבד שאינם בטלים אפילו אם נתערבו באינו מינו, מ"מ שאני הכא שאין החשיבות מצד האיסור עצמו, אלא מאחר שיהיה לו היתר אחר כך החמירו החכמים שלא יתבטל, וכל זה שייך דוקא כשנתערב במינו, אבל אם נתערב בשאינו מינו כגון ביצה שנולדה ביום טוב שנתערבה בבשר, כיון שאין ההיתר נקרא על שם דבר האסור, שאין בני אדם אומרים "הביצה" מותרת, אלא קורים אותו על שם דבר שנתערב בו, וכאן אומרים שהבשר מותר, לכן אינו בדין דבר שאין לו מתירין. משא"כ כשנתערב מין במינו, כגון שנתערב ביצה שנולדה ביו"ט עם ביצים כשרות, אם נתיר התערובת יוצא שאנחנו מתירים את "הביצים", והרי אחת מהביצים היא דבר שיש לו מתירין. כ"כ בתורת חטאת ומובא בש"ך ובט"ז. ובר"ן שהביא הט"ז כאן כתב טעם אחר, משום דכל שהם

שנתנה בתוך התבשיל כדי לתת טעם כתבשילי^ב, אינה בטלה אפילו באלף^ג.

בגדר דבר שיש לו מתירין

סעיף ב

ו. לא הוי דבר שיש לו מתירין אלא אם ההיתר עתיד לבוא מעצמו^ד, או

יג. רמ"א שם. ובט"ז בסימן תקי"ג כתב שדוקא אם עביד לחזותא ולטעמא אינו בטל, אבל אם עביד רק לחזותא בטל. וכן הבין הפמ"ג בדעת הט"ז בסימן צ"ח ס"ק י"א. אמנם עי' בט"ז כאן ס"ק ו' שמשמע מדבריו שגם אם עשוי רק לחזותא ולא לטעמא אינו בטל. (ומור"ג הגרי"י לרנר שליט"א אמר לי דשמא הט"ז למד שנחלקו המחבר ורמ"א בזה, ובאו"ח הט"ז מיירי בשיטת המחבר, ואילו הט"ז כאן מיירי בשיטת הרמ"א, וצ"ע.) ועי' בחכמת אדם כלל נ"ג דין כ"א דפסק שצריך שניהם חזותא וטעמא, אולם בש"ך ס"ק ה' כתב שאפילו אם עביד לחזותא ולא לטעמא אינו בטל, וכן סובר החוות דעת חידושים ס"ק ג', וכן הפמ"ג הבין בש"ך שלעולם חזותא אינו בטל. ובביאור הגר"א ס"ק ו' כתב שכל דבר שיש לו מתירין שבא לתקן התבשיל, בין לחזותא בין לטעמא הוי כמין במינו ואינו בטל. ועי' במשנה ברורה בסימן תקי"ג ס"ק ט' שמביא דעת המגן אברהם שדוקא דבר שעשוי לחזותא ולטעמא אינו בטל, ומביא גם את דעת הש"ך והגר"א שסוברים שכל דבר שעשוי או לחזותא או לטעמא חשיב כמו מין במינו ואינו בטל. יד. שו"ע סעיף ב'. ועי' בט"ז ס"ק ז' שמבאר דהיינו שיהיה מותר בודאי לאחר זמן, כגון ביצה שנולדה ביום טוב,

במקצת אינו מזיק דהא א"א שטיפה אחת לא תשנה המראה במקצת שאינו נרגש לעין הרואה, ועכ"פ לא יהיה אסור עד שיהיה מראיתו ניכר, עכת"ד.

ויש לדון האם הדין שחזותא אינו בטל נאמר דוקא בדבר שיש לו מתירין, או אפילו בשאר איסורים. עי' בביאור הגר"א ס"ק ו' שהבין דכל היכא שהאיסור מתקן את ההיתר חשיב כמין במינו בדבר שיש לו מתירין, אבל חזותא בלא דבר שיש לו מתירין בטל. וכך הבין הפרי חדש סימן צ"ח ס"ק כ"ו דהוא דוקא בדבר שיש לו מתירין. וכן כתב בערה"ש סעיף ח' דחזותא אינו אלא כמשהו, ולכן רק בדבר שיש לו מתירין אינו בטל, אבל בשאר איסורים שבטלים בששים חזותא לאו מילתא היא. ולכן אם ליבנו מאכל עם ביצה טריפה המאכל מותר, דודאי יש בזה ששים וחזותא לאו מילתא היא. אמנם המנחת כהן חלק ג' ריש פרק ג' הבין דדבר העביד לחזותא לא בטל בכל האיסורים. וכך הבין הפרי תואר ס"ק ג', והבדי השלחן בציונים ס"ק מ"ד כתב שכן דעת הש"ך בס"ק ה' ו'. ועי' בכל זה בפמ"ג סימן ק' משב"ז ס"ק א'.

יב. עי' בט"ז ס"ק ו' ובש"ך ס"ק ה' ובביאור הגר"א ס"ק ו' שכתבו דאם בא להטעים המאכל אינו בטל, משום דהוי כמין במינו.

שהמתיר בידו לעשות בלא הפסד. אבל אם אינו בידו ואינו ודאי שיבוא, אינו בדין דבר שיש לו מתירין^{טו}. ולכן ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות מותר, משום דאין המתיר בודאי ואינו בידו.

ב' איסורים שלאחד יש מתירין ולשני אין מתירין

ז. ביצה של ספק טריפה שנולדה ביום טוב, שלגבי האיסור שנולדה ביום טוב יש לה מתירין, אבל לגבי האיסור של ספק טרפה אין לה מתירין, נחלקו הפוסקים האם נחשב כדבר שיש לו מתירין, וראה הערה^{טז}.

בידו. והקשו על המחבר שהדין של ספק טרפה לא שייך כלל לדבר שיש לו מתירין, דאף אם ההיתר היה בידו ובודאי שיבוא מ"מ הביצה צריכה להיות בטלה מ"מ^נ, משום דאם באמת התרנגולת תחיה י"ב חודש הרי נתברר למפרע שהביצה כשירה, ואם התרנגולת תמות יתברר שהביצה טריפה, וא"כ תתבטל ככל האיסורים, ודבר שיש לו מתירין הוא רק דבר שעכשיו אסור ולאחר זמן יהיה מותר. ותירץ הצמח צדק דאע"ג דאילו ידענו שהיא טריפה לא היה לה מתירין, ואילו ידענו שהיא כשירה ליכא איסור כלל, מ"מ כיון דהשתא לא יודעים אם היא טריפה או כשרה, אסור לאכלה מספק, ולספק איסור עצמו יש מתירין, דאפשר שיתברר שאינה טריפה, ולכן שפיר כתב המחבר דלא חשיב כדבר שיש לו מתירין משום דאין המתיר בודאי ואינו בידו. אמנם הכרתי ופלתי ס"ק ד', והיד יהודה בפירוש הארוך ס"ק י"ב הקשו על הצמח צדק דסוף סוף אפילו שעכשיו הוא ספק, מ"מ לפי שני צדדי הספק אינו דבר שיש לו מתירין, ומפני קושיא זו הבאר היטב סובר שביצת ספק טריפה שנתערבה מותרת, משום דאילו

לאפוקי ביצת ספק טריפה דהיינו שתרנגולת שהיא ספק טריפה הטילה ביצה, דאינו בדין דבר שיש לו מתירין, אף שאפשר לחכות שנים עשר חודש ולראות אם התרנגולת תמות, כיון שאינו בודאי שיהיה מותר.

טו. עי' ביד יהודה בפירוש הארוך ס"ק י"א שכתב טעמא דמילתא משום דדבר שיש לו מתירין הוי מדרבנן, ולכן אם אינו בודאי שיבוא הוי ספק דרבנן ואזלינן לקולא. ואינו דומה למה שכתבנו לעיל בסעיף א' דבספק דבר שיש לו מתירין אזלינן לחומרא אפילו בספק דרבנן, כיון דהתם הספק הוא באיסור, אבל בודאי הוא דבר שיש לו מתירין, וכל שיש לו מתירין החמירו רבנן, משא"כ הכא שיש ספק אם הוא בכלל דבר שיש לו מתירין אזלינן לקולא.

טז. עי' בבאר היטב ובצמח צדק סימן ס"ט שהקשו על המחבר שכתב שדבר שאין ההיתר בידו ואינו בודאי שיבוא, אינו בדין דבר שיש לו מתירין, ולפיכך כתב המחבר שביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות, אינו בדין דבר שיש לו מתירין לפי שאין המתיר בודאי ואינו

ביצה שנולדה ביום טוב ונתקלפה

ח. ביצה שנולדה ביום טוב ונתקלפה ועבר עליה הלילה, יש אומרים דאם נתערבה בהיתר בטלה, כיון דאין לה מתירין^{יז}, דתמיד הביצה תהיה אסורה באכילה משום סכנה^{יח}. ויש חולקים שאע"פ שאסורה משום סכנה, מ"מ הוי כיש לו מתירין ואינו בטל^{יט}.

הגרי"ש אלישיב שליט"א שמצדיק המהרי"ל דיסקין זצ"ל, דאפילו דבליל הסדר אין מוסיקין, מ"מ רוח רעה איכא וכדחזינן שהניעור למחרת ליל הסדר צריך ליטול ידיו.

ועי' בדרכי תשובה ס"ק י"ג שהביא בשם קונטרס וועד חכמים מעשה שאירע שנולדה ביצה ביום א' דראש השנה וערבו וטרפו הביצה בשוגג בהרבה ביצים, וכתב דכיון שמבואר בגמ' בנדה דף י"ז. דיש רוח רעה על ביצה קלופה, א"כ אם ימתין עד לאחר ראש השנה יהיו כולם אסורים משום רוח רעה. דדוקא כשנולדה ביום טוב ראשון של גלויות שיכול לאכלם בלילה, שפיר הוי דבר שיש לו מתירין ולא בטל, משא"כ כשנולדה ביום טוב ראשון של ראש השנה, דקיימא לן שביצה שנולדה ביום ראשון של ראש השנה אסורה ביום ב' דראש השנה, ואם ימתין עד אחר ראש השנה יאסרו כולם מטעם רוח רעה. ומסיים לדינא דאין המנהג לחוש לסכנה משום דהיום רוח רעה לא שכיחא, ואף לחוששים לסכנה מ"מ לענין דבר שיש לו מתירין יש להחמיר, עכ"ד.

יח. מקור דין זה שהאוכל שום בצל וביצה קלופים יש בו משום סכנה הוא מהגמ' בנדה דף י"ז.

יט. עי' בדעת תורה סימן תקי"ג, וכן עי' בדרכי תשובה סימן ק"ב ס"ק י"ג.

ידענו שהיא טריפה, לא תהיה מותרת לעולם ולכן נחשב כדבר שאין לו מתירין. והבאר היטב מבאר שהמחבר מייירי בביצה של ספק טריפה שנולדה ביו"ט, וא"כ סד"א שאם אותה ביצה נתערבה ביו"ט לא תתבטל אפילו באלף, משום שיש לחוש שמא התרנגולת כשרה, וא"כ אין לביצה זו שום איסור רק שנולדה ביו"ט, קמ"ל שהואיל שאין המתיר בודאי עתיד לבוא ואינו בידו דשמא תהיה טריפה, א"כ לא מקרי ביצה זו דבר שיש לו מתירין ובטלה.

יז. שיטת הפרי חדש בסימן קט"ז אות ט', וכן כתב בשו"ת אגרות משה חלק ג' סימן כ', משום שהביצה אסורה באכילה לעולם משום סכנה. ועי' בספרו של מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א שמירת הגוף והנפש סימן ג' שהאריך בזה. ועי' בכף החיים סימן תקי"ג אות י"ג, ובמסגרת זהב הגהות על הקיצור שלחן ערוך שהביאו מעשה עם המהרי"ל דיסקין זצ"ל בביצה שנולדה ביום טוב ונתקלפה ונתערבה והורה הלכה למעשה דמותר, ושמעתי ממו"ר הגרי"י לרנר שליט"א שבספר ויגד משה הקשה דהמהרי"ל דיסקין נשאל שאלה זו בליל הסדר שהוא ליל שימורים ואין בו רוח רעה, וא"כ לכאורה הביצה תהיה דבר שיש לו מתירין ואינו בטל, אולם במילואים לספר שמירת הגוף והנפש סימן ג' הערה י"ג הביא בשם

ב. כלי שנאסר מבליעות איסור ונתערב באחרים בטל ברוב, ואין לכלים דין דבר שיש לו מתירין דהרי אפשר להגעילם^כ, מפני שצריך להוציא הוצאות להגעילם^{כא}.

כ. שו"ע סעיף ג'. והוי תערובות יבש ביבש שבטל ברוב. ועי' בט"ז ס"ק ח' שפסק כמחבר אבל כתב שמ"מ אין להשהותם זמן מרובה אא"כ יכשיר כולם מספק, כיון שבטל ברוב ויש עליו דין יבש ביבש שבטל ברוב שמבואר לקמן בסימן ק"ט שאסור לאכלם כולם ביחד, ויש לחוש שמא בזמן מרובה ישכח ויבוא לערב ביחד תבשילים שנתבשלו בכל הכלים. ועי' בש"ך ס"ק ח' שמביא את דעת המהרי"ל שחולק על המחבר וסובר שהגעלה הוי הפסד מועט ומקרי דבר שיש לו מתירין, ולכן כתב הש"ך שיש לחוש ולהגעילם במקום שאין הפסד מרובה, ואפילו אם יש הפסד מרובה לכל הפחות יש להשהותם עד שיהיו אינם בני יומם שאז מותרים מן התורה (דלהשהות יום אחד אינו הפסד מרובה), ואפ"ה הש"ך מחמיר להגעיל או לזרוק כלי אחד. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ח' שכתב שכלי שבישלו בו נבילה שנתערב עם כלים שבישלו בהם בשר שחוטה בטל ברוב מדין יבש ביבש מין במינו, אבל לחומרא צריך להגעיל כל הכלים, והוסיף שאפילו הש"ך מודה לזה. ולמעשה החוות דעת בחידושים ס"ק ז' פוסק שיש להחמיר ולהגעיל את כל הכלים, ובערוך השלחן סעיף י"ח כתב שהעיקר כמו הכרעת הש"ך שצריך להמתין מעת לעת ואז מותר להשתמש בכלים, ומ"מ נוהגין

ליטול כלי אחד ולהגעילו. ובחכמת אדם כלל נ"ג דין כ"ג פסק שנכון להשהות הכלים עד שהם אינם בני יומן ואז כל הכלים מותרים. ועי' בבדי השלחן ס"ק כ"ט דפסק להמתין מעת לעת, ובמקרה שיהיה לו הפסד גדול צ"ע אם חייב להמתין.

כא. רמ"א בשם הרשב"א בתורת הבית הקצר ב"ד סוף ש"ד שכתב וז"ל "ואם נתערב באחרים ואינו ניכר איזהו אע"פ שאפשר להגעילו ולהחזירו להכשרו, יראה לי שאין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין לאסור את כולם עד שיגעילם או ילבנם, אלא הוא כאיסור יבש שנתערב ביבש ובטל ברוב כשאר איסורין שאין לו מתירין שלא באין מאליהן, ואינו צריך לפזר מעותיו ולהוציא הוצאות במחיריו אינו בכלל דבר שיש לו מתירין". ועי' בש"ך שהביא שהמהרש"ל כתב דלא היה צריך להגיע לטעם מפזר מעותיו, כי בלאו הכי אין לו מתירין, משום דההיתר לא בא ממילא מכח זמן. והש"ך חולק עליו וסובר דאפילו אם ההיתר בא בלא זמן הוי דבר שיש לו מתירין כמו שנדר הוי דבר שיש לו מתירין, ונדר לא תלוי בזמן אלא בהפרת החכם. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ו' שהביא שהתשובות בית יעקב מצדיק המהרש"ל דנדר שאני דיש מצוה לשאול על הנדר. ועי' בפרי חדש ס"ק ח',

ובחכמת אדם שם שכתבו שאיסור שאין לו מתירין אלא על ידי טורח גדול אינו חשוב כיש לו מתירין.

ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה כלי שנאסר שכתב דאם אינו צריך להוציא הוצאות להגעילם נחשב כיש לו מתירין, והקשה דהא כשמגעיל כלי שהוא בן יומו הרי האיסור הנפלט חוזר ונבלע בכלי, אלא דיש ששים במי ההגעלה כנגדו ונמצא דהכשר ההגעלה מבוסס על דין ביטול, וא"כ האיך מקרי בכה"ג יש לו מתירין, הא סוף סוף ההיתר רק מבח ביטול. וכך הקשה בשו"ת רע"א סימן כ"ז, ונשאר בצ"ע לדינא, (וכעין זה עי' בט"ז ס"ק ח' מה שהקשה שם). ועוד הביא שהרע"א בסימן כ"ו הקשה על הדין של המחבר ורמ"א שהכלים בטלים ברוב ולא הוי דבר שיש לו מתירין, הרי שיטת החכם צבי סימן ע"ה דלאחר י"ב חודש כלה הבלוע שבכלי, וא"כ הוי דבר שיש לו מתירין להמתין י"ב חודש. והשיב שם דהחכם צבי לא מיירי אלא באיסור שאסור אפילו בדיעבד גם כשאינו בן יומו, כגון יין נסך וחמץ בפסח, אבל על אותם איסורים שמותרים בדיעבד כשאינם בני יומם לא אמרה משום דנפיק חורבא מינה עכ"ד. ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ו' סימן רע"א שהביא שו"ת רע"א הנ"ל שתמה דאפילו אם אין צריך הוצאות להגעילו גם כן אינו צריך להגעילו, דאם מגעילו כשהוא בן יומו צריך ששים במים נגד בליעת הכלי שנפלט לחוץ, ואם כן בלאו הכי אנו צריכים להיתר של ביטול, ואם כן נסמוך תיכף אביטול הכלי האיסור ברוב, ונשאר

בצ"ע. וכתב לתרץ על פי מה דאיתא בשו"ת נודע ביהודה יורה דעה תנינא סימן נ"ד דדבר שמתבטל בששים אינו מטעם ביטול ברוב, שהרי מין בשאינו מינו מדאורייתא לא מהני רוב, דטעם כעיקר אסור מן התורה, ומה שבטל בששים היינו רק כיון שאין עוד בו טעם איסור כלל וכלל. ולפי זה יש לתרץ את קושיית הרע"א דאם בהגעלה לא היה בו הוצאות, הוי דבר שיש לו מתירין דעל ידי הגעלה אין אנו צריכים לביטול ברוב אלא לביטול מציאות האיסור, ועד שתאכל האיסור על ידי ביטול ברוב נאכל על ידי ביטול במציאות. אולם לכאורה אי אפשר לומר כן דהא איסור שנתערב בששים והוא דבר שיש לו מתירין גם כן אמרינן דאינו בטל, אלמא דלגבי ששים גם כן אמרינן דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. וצריך לומר דאין הכי נמי אע"ג דנתבטל בששים אם אפשר לחכות שיהא מותר מעצמו עדיף לחכות מלסמוך על ביטול, אבל כשאנו דנין על ביטול ברוב ויש לו מתירין שיתבטל בששים, עדיף לחכות על ביטול בששים מביטול ברוב, דבביטול ברוב אתה אוכל איסור, ובששים אמרינן דהאיסור כמי שאינו, ואפילו הכי כשנתבטל בששים אם יש לו מתירין בלי ביטול כלל גם כן הוי דבר שיש לו מתירין, עכ"ד.

ויש לציין למה שמובא בפתחי תשובה ס"ק ו' בשם הצ"ח שכתב שאין דין דבר שיש לו מתירין שייך בכלי שנאסר ונתערב, ורק באוכלים שייך דין של דבר שיש לו מתירין, כי ממה נפשך מה שיאכל היום לא יאכל למחר, ואם כן

אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, אבל בכלי כיון שיכול להשתמש בו היום ומחר, אם כן השימוש של הכלי היום אין לו מתירין. ועי' ביד אברהם סעיף ד' שהביא דהפמ"ג בפתיחה להל' יום טוב פסק כהצל"ח שאין דין דבר שיש לו מתירין אלא באוכל ולא בהנאה או טלטול. וכן כתב הפמ"ג בסימן צ"ט משב"ז ס"ק י"ב ד"ה ומדי. ועי' בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א' סימן ל"א ד"ה ומסתבר שהביא דברי הצל"ח והסיק דאף שלא נחתו רבותינו האחרונים לחילוק של הצל"ח, מ"מ נראה שהוא אמת וראוי לסמוך ע"ז לדינא בשעת הדחק. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן ל' אות ב' שכתב לגבי מה מה שהסתפק רע"א באו"ח סימן ש"ח לגבי כלי שנבשר ספק מערב שבת ספק בשבת, האם אזלינן בתר חזקה בדבר שיש לו מתירין או לא, כמו דלא אזלינן בתר רובא, עיי"ש. ולכאורה לפי מה שכתב הצל"ח בפרק קמא דביצה דלענין השתמשות וטלטול מוקצה לא שייך כלל דבר שיש לו מתירין, אם כן בודאי שאין להחמיר בזה, אך לפי רע"א נראה דהוא חולק על הצל"ח, עכת"ד.

ועי' בדרכי תשובה ס"ק ל"ז שהביא דברי הצל"ח ודן באריכות בזה, ובסוף דבריו הביא מספר מגדים חדשים אות ד' שהבין בדברי הצל"ח דהיכא דאין צריך רק שהייה מועטת או רק הוצאה מועטת או טירחא קלה אף שיכול לעשות בשעה זו וגם לאחר זמן אפילו היו דבר שיש לו מתירין, ועי' לעיל בסימן פ"ט לגבי מי

שמסופק אם עבר ו' שעות מזמן שהתחיל לאכול בשר.

אכן מצאנו בהאחרונים שהשיגו על הצל"ח עי' ביד אברהם על סעיף ד' שהקשה על הצל"ח מדברי הש"ך, וכן השיגו עוד כמה אחרונים, ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"א סימן נ"ח אות ט' שכתב דמדברי השו"ע ונו"כ יש לכאורה סתירה לדברי הנו"ב דא"כ מהו בכלל הדיון על כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים, ולמה צריך השו"ע לבוא עלה מכח טעמא שצריך להוציא עליו הוצאות, הא לדעת הצל"ח בלא"ה לא אמרינן בכלים דשיל"מ מכיון שמשמש בהם היום ומשתמש בהם למחר, ומ"מ הוא מתרץ שם די"ל דשם אין הכלי עצם האיסור אלא הבלוע הוא עצם האיסור ואנו אומרים עד שתאכל את הבלוע עתה באיסור ע"י ביטול נאכלנו בהיתר אחר מעל"ע וא"כ לענין הבלוע לא שייך סברת הצל"ח. וכן תירצו כך בספר בדי השלחן ביאורים ד"ה בבליעת, ובמגילת ספר אות י'.

ולמעשה מצאנו שבמגן אברהם או"ח סימן ש"י ס"ק ח' סובר דאפילו בטלטול אומרים דבר שיש לו מתירין, וכן דעת רע"א המובא לעיל בשו"ת שבט הלוי, וכן דעת שו"ת מהרש"ם חלק ד' סימן מ"ח, ובעוד כמה אחרונים. ולדעת המשנה ברורה הרי בסימן ש"י ס"ק ל"ב מבואר דנקט כדברי הצל"ח, אמנם בסימן ש"ח ביאור הלכה ד"ה מבעוד יום על סעיף ז' הביא דברי רע"א הנ"ל שנראה דנקט כדעת הצל"ח, ולכן בכל מקרה כדאי

כלי חדש שלא נטבל שנתערב בכלים שנטבלו
י. כלי שלא נטבל שנתערב עם כלים שנטבלו, יש להחמיר להטביל את כל הכלים, ויטבלם בלא ברכה^{כב}.

כלי חמץ שנתערב בפסח בכלים אחרים
יא. כלי חמץ אפילו אינו בן יומו שנתערב בפסח כל הכלים אסורים. ואם נתערב ברוב קודם הפסח ולא היה בן יומו כשנתערב, במקום מניעת שמחת יום טוב יש להקל להשתמש בכלים^{כג}.

כלי הצריך ליבון שנתערב ברוב כלי היתר
יב. כלי הצריך ליבון ונתערב ברוב כלי היתר, יש אומרים שכיון שכלים נפחתים ע"י ליבון באש, הוי כמאכל שיתקלקל שאין לו דין דבר

מתירין, דאינו דומה להגעלה דצריך להוציא עליו הוצאות, כיון שברוב מקומות אין צריך להוציא הוצאות הרבה לטבילת כלים. ובעל האבני ישפה זצ"ל כתב לי להחמיר ולטבול כולם שהרי זה דבר שיש לו מתירים.

ולענין ברכה על הטבילה, עי' בשו"ת הר צבי שם דפסק שאין לברך. אמנם עיין בדרכי תשובה סימן ק"ב ס"ק ל"ו שכתב דצריך לברך על הטבילה, משום דכלי אחד ודאי צריך טבילה. וכן כתב לי הגר"ח קניבסקי שליט"א דיש לברך על הטבילה אם טובל כולם ביחד, ובסוף סיים בצ"ע. וכן ראיתי בשו"ת באר משה שם שפסק שתלוי אם הכלי הצריך טבילה אינו בטל בכלים שאינם צריכים טבילה, צריך לברך אם טובל כל הכלים בבת אחת, אבל אם הדין הוא שבטל או לא יברך.

כג. עי' במשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק צ"ג.

לעשות שאלת חכם כיצד נוהגין, ואם אפשר להקל ולצרף לקולא דעת הצ"ח.

כב. עי' בשו"ת הר צבי יור"ד סימן צ"ג שמחמיר דצריך להטבילם. ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"א סימן נ"ח דכתב שאם יש הפסד להטבילם, כגון שזה הוצאה מרובה יש להקל שאין צריך להטביל את כל הכלים. וה"ה אם זה טירחא מרובה, כמבואר בכסף משנה הל' מאכלות אסורות פרק ט"ו שאם יש טירחא אין זה נחשב כדבר שיש לו מתירין. וגם אפשר לצרף השיטות שסוברות שאין דין דבר שיש לו מתירין גבי כלים. ועי' בשו"ת באר משה חלק א' סימן מ"ה שהאריך ומסיק דאם נתערב כלי שלא נטבל בין הרבה כלים טבולים לא הוי דבר שיש לו מתירין ובטל, אבל אם נתערב במעט כלים הוי בגדר דבר שיש לו מתירין ואינו בטל. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ג' סימן כ"א ד"ה אבל שסובר דטבילת כלים הוי דבר שיש לו

שיש לו מתירין^{כד}, ולכן אחרי מעת לעת מותר. ויש אומרים שמ"מ יעשה ליבון קל (דהיינו שקש נשרף עליו מבחוץ)^{כה}.

כלי בשרי שנתערב בכלים חלביים

יג. כלי בשרי שנתערב עם כלים חלביים או להיפך, בטל ברוב^{כו}. ואם הוא כלי חרס שנתערב בכלי חרס חלביים, ימתין מעת לעת^{כז}.

ונתערב צלחת אחת של בשר בשש צלחות של חלב, והשיב דיש צדדים להתיר על ידי ביטול ברוב, משום שיש פוסקים בסימן ק"ב סעיף ג' שהקילו בגוונני של תערובת כלי איסור עם היתר, ועוד כי בצלחות מזכוכית יש מח' גדולה אם הגעלה מהני, ולמעשה לענין דינא ודאי שיש לסמוך על הכרעת הש"ך להקל על ידי ביטול ברוב אחרי מעת לעת, וצ"ע אם מותרים בשימוש בכולן בבת אחת. ועוד מצאתי בשו"ת מלמד להועיל יורה דעה סימן כ"ו שנשאל שנתערבו כלי בשר וחלב ולא יודעים איזה של בשר ואיזה של חלב, ומקצת מהם קדירות שמצופים באמאיל, וקצת מהם כלי שני של חרס, והשיב דהקדירות כיון שמסתמא רובן של בשר דרוב פעמים מבשלין בשר, מסתמא כלים של חלב נתבטלו, וכיון שהם אינם בני יומם יש צד להשתמש בכל הקדירות בבשר, אך לחומרא הצרכתי הגעלה ג' פעמים כיון שיש מתירין להגעיל כלי אמאיל ג' פעמים. ושאר כלי שני של חרס שמסתמא משתמשים בהם לחלב יש להגעילם ג' פעמים ולהשתמש בכלם לחלב, וסיים דכל זה השיב על ידי טלפון, ועדיין צ"ע.

כד. עי' בכרתי ופלתי ס"ק י'. ולגבי כלי הצריך ליבון שנתערב עם כלים הצריכים הגעלה, די בהגעלת כל הכלים. כה. עי' במעדני השלחן ס"ק ל"ד.

כו. עי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ח'.

כז. דודאי אין דינו כדבר שיש לו מתירין משום דכלי חרס א"א בהגעלה, ומ"מ יש להמתין מעת לעת שאז איסורו רק מדרבנן. ועי' בבדי השלחן ס"ק צ"ו בציונים דכתב שאפשר להגעיל כלי חרס ג' פעמים, ומ"מ פסק דלא להשתמש עם כולם ביחד ויעשה סימן עליו להזכירו. ואם נתערב כלי חרס איסור בתוך כלים של היתר כתב בחוות דעת ביאורים ס"ק ג' ובערה"ש סעיף י"ח שהכלים מותרים אחר המתנה מעת לעת, ואין צריך להחמיר להטריף אחד מהם אם הוא חס על הקדירה, ומ"מ יש להגעיל הכלים ג' פעמים לחומרא, ואם יש הפסד מרובה להגעילם, יגעיל כלי אחד ג' פעמים. וכתב בכף החיים ס"ק י"ז שאם בישל באחד מהכלים בתוך מעת לעת, יש להתיר התבשיל בהפסד מרובה.

עי' בשו"ת פאת שדך חלק יורה דעה סימן ל"ב שנשאל ממי שנתערבו צלחות הנעשים מזכוכית הנקרא דוראלעקס

מאכל שיתקלקל

סעיף ד

יד. לא אמרינן דבר שיש לו מתירין אם המאכל יתקלקל^{כח} (דהיינו שאם ימתין עד לאחר יום טוב יתקלקל המאכל). ויש אומרים שאפ"ה יש לו דין דבר שיש לו מתירין^{כט}.

כח. שו"ע סעיף ד'. וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ג דין כ"ד שכתב דבמקום שצריך להמתין יום אחד ויתקלקל המאכל עבור ההמתנה, אין לו דין דבר שיש לו מתירין. וכן דעת המשנה ברורה בשער הציון סימן תצ"ז ס"ק י' לגבי דגים שאם ימתינו לאחר יום טוב יתקלקלו, שאין בהם דין דבר שיש לו מתירין. ועי' בבדי השלחן ס"ק ל"ה דפסק שיש להקל כמחבר בעת הצורך, ועי' מה שכתב בביאורים ד"ה יש.

עי' בפרי תואר ס"ק ה' שמפרש המחבר שאפילו אם המאכל אינו מתקלקל לגמרי אלא יפגם קצת, חשיב כדבר שאין לו מתירין. ועי' בכרתי ופלתי ס"ק י"ב שכתב דבמקום שאין המאכל פגום במקצת אלא שהוא אינו משובח כל כך על ידי שהייתו, יש לו דין דבר שיש לו מתירין, כגון ביצה שנולדה ביום טוב שפשוט שביצה שיותר טרייה יותר משובחת, מ"מ יש לו דין דבר שיש לו מתירין. ועי' בספר ליקוטי הלכות סעיף י"ב שכתב דאם לש עיסה עם ביצה שנולדה ביום טוב, העיסה מותרת אם יש ששים כנגד הביצה, משום דאם ימתין למחר העיסה תתקלקל. ועי' בערוך השלחן סעיף י"ט שכתב דלגבי פשטיד"א וכיוצא בהן גם כן לא שייך דבר שיש לו מתירין דודאי יאבד טעמו דאינו טוב אלא

כשהוא חם. ומה שכתוב בראשונים לגבי לחם שאינו מתקלקל על ידי המתנה, נראה דזהו רק בגלוסקאות ומצה שאינם מתקלקלים, אבל לחם חטה חמץ ידוע שביום השני אינו בטעמו כביום שנאפה בו, ואין דנין בו דין של דבר שיש לו מתירין. ולפי זה לגבי ביצה שנולדה ביום טוב ונתערבה עם שני ביצים אחרות, ועשו פשטיד"א שתתקלקל אם ימתין יום אחד, משום דאינו טעים אלא כשהוא חם, הרי הוא בטל. ועי' בשו"ת אגורה באהלך חלק א' סימן קי"ח אות ב' כתב דבזמנינו מאחר שהדרך הוא להכניס כל דבר בתוך המקרר, לא מיקרי מתקלקל אם אפשר לשמור את המאכל בתוך המקרר.

עי' בכף החיים ס"ק כ' שכתב דאם נתערב מוקצה בתבשיל ביום טוב ואם מצניעו למוצאי יום טוב יסריח, לא הוי דבר שיש לו מתירין ובטל, והיינו שבטל בששים כשאר איסורים.

כט. ים של שלמה המובא ברע"א כאן. ועי' בכף החיים ס"ק י"ט משכ"ב. ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ט שהביא פוסקים דסוברים דצריך קלקול הרבה כדי להפקיע דין דבר שיש לו מתירין, אבל אם יפגם קצת שייך דין דבר שיש לו מתירין.

מאכל שיצטרך לחממו

טז. מאכל שיתקרר ויצטרך לחממו שנית כדי לאכלו (דהיינו שאם ימתין עד לאחר יום טוב המאכל יתקרר), עדיין חשיב דבר שיש לו מתירין, כיון שהוצאות החימום מועטות^ל.

איסור שאינו אסור מחמת עצמו

טז. יש אומרים^{לא} שדבר שיש לו מתירין שאינו בטל שייך רק היכא שאסור מחמת עצמו, אבל אי הוי איסור בלוע בטל ככל האיסורים. ויש אומרים שאפילו באיסור בלוע שייך דבר שיש לו מתירין^{לב}.

איסור שלא ניכר

יז. הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, דוקא אם האיסור בעין, או שיש ממשות של איסור בתערובת, אבל אם רק נשאר הטעם בתערובת, אין חומרא של דבר שיש לו מתירין^{לג}. ויש אומרים שגם על טעם לבדו נאמר הדין דבר שאין לו מתירין^{לד}.

בהיתר, וכן דעת הש"ך ס"ק י', וחכמת אדם כלל נ"ג דין כ"ה.

לג. רמ"א שם. ומבואר ברמ"א שאע"פ שבכל האיסורים טעם אף בלא ממשות אוסר כשאין ששים כנגדו, מ"מ החומרא של דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף לא נאמר אלא לגבי הממשות של האיסור ולא על טעמו. ולמעשה נחלקו בזה הפוסקים, הט"ז ס"ק י' לומר שהרמ"א איירי שלקח גוף האיסור ולא נתערב בתערובת שום ממשות אלא טעמו לבד, ומשום שלא מרגישים הטעם בטל והוי כאילו לא נפל שם איסור כלל, וכך נקט החוות דעת חידושים ס"ק ח', וש"ע הגר"ז סימן תקי"ג קו"א סעיף ג'.

לד. ש"ך בס"ק ט' חולק על רמ"א ופסק שאפילו טעמו לחוד אינו בטל, וכך

ל. עי' בפרי תואר ס"ק ה' שמסתפק אם נקרא דבר שאין לו מתירין במאכל שצריך להוציא עליו הוצאות לחממו, אבל לפי מה שכתב דהפסד מועט לא מקרי הפסד, יש להחמיר, ומובא דבריו בכף החיים ס"ק כ"א.

לא. רמ"א שם. וכן פסק בערוך השלחן סעיף כ"ג. ועי' בפ"ת ס"ק ח' בשם הפני אריה שמפרש שהרמ"א מיירי שהאיסור הבלוע הוא אינו מינו עם מה שנתערב, דמאחר שהאוסר עצמו הוא מין בשאינו מינו, לא יפה כחו מכחו, דהיינו דאין הנאסר אוסר יותר מהאוסר, ולכן דנין כל התערובת כמין באינו מינו דבטל אפילו בדבר שיש לו מתירין. וכן דעת הערה"ש שם.

לב. ט"ז ס"ק י'. כי עדיין שייך הסברא דעד דתאכלנו באיסור תאכלנו

איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב
 יח. איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב, בטל אפילו אם הוא דבר שיש
 לו מתירין^ל.

מאכל שאסור מחמת נדר

יט. מי שנדר על עצמו לא לאכול^ל דבר מסוים, ונתערב בדברים אחרים
 אינו בטל, דהוי דבר שיש לו מתירין כיון שיכול ללכת לחכם להפר
 הנדר^ל. אמנם אם אסר על חבריו דבר מסוים ונתערב בדברים אחרים בטל,

שהתערב ביין שבחבית) ועי' בפמ"ג שפ"ד
 ס"ק י"ב שהוסיף דה"ה שאר דברים
 החשובים שאינם בטלים, אם לא היו
 ניכרים מעולם, בטלים אפילו במינם.
 ולמעשה עי' ביד יהודה פירוש הקצר
 ס"ק י"ח מובא בדרכי תשובה ס"ק נ"ט
 דבעל נפש יחמיר על עצמו שלא לסמוך
 על ההיתר שאינו ניכר מתחילה כדעת
 הרמ"א, אא"כ מדובר על יבש שבלע
 מיבש. וכן החמיר בשו"ת חלקת יואב
 יור"ד סימן י"ט. אמנם עי' ברע"א כאן
 שהיקל, וכן דעת הבדי השלחן ס"ק מ"ד
 להקל.

לו. עי' בערוך השלחן סעיף כ"ה שכתב
 דמי שאסר על עצמו פירות לזמן
 מסוים, פשוט שהוא דבר שיש לו מתירין
 כיון שאחרי הזמן יורד האיסור.

לז. רמ"א שם. שאפילו שאסור עליו
 לעולם מ"מ יכול לשאול על נדרו,
 ואע"ג שהוא טירחא, מ"מ הוא דבר
 שבידו לעשות בקל. ועי' בפ"ת ס"ק י'
 שמביא עוד טעם דהוי מצוה לשאול על
 הנדר. ומי שאסר על עצמו פירות על ידי
 שבעה, הפ"ת כתב שנחשב כדבר שאין

הבין המגן אברהם בסימן תקי"ג בדעת
 המחבר. ובחכמת אדם כלל נ"ג דין כ"א
 כתב להחמיר כש"ך אא"כ יש צורך גדול.
 ובמשנה ברורה בסימן תקי"ג ס"ק ח' כתב
 שבמקום מניעת שמחת יום טוב יש
 לסמוך על הרמ"א שטעמו בטל. ועי'
 בפתחי תשובה ס"ק ז' דהביא מתשובות
 פני אריה שהעלה כרמ"א שטעמו בטל,
 ודלא כב"ח וש"ך שהשיגו על הרמ"א.

לה. רמ"א שם. ועי' בט"ז ס"ק י"א ובש"ך
 ס"ק י"ב שהביאו דוגמא לזה בחבית
 מלאה ענבים שלמים וממלאים החבית
 במים או ביין והענבים מתבקעים לאחר
 זמן, ומותר ליקח מן היין בשבת לשתות,
 אע"פ שהיין היוצא מענבים מעצמם
 בשבת אסור מדרבנן, כמבואר באו"ח
 סימן ש"כ שמא יסחוט בשבת, מ"מ הכא
 מותר. וטעם הדבר מפורש בש"ך ובמשנה
 ברורה שם ס"ק י"ד משום דכל מעט יין
 שיוצא בשבת, מתערב תיכף ומתבטל
 ביין ההיתר ולא חל עליו שם איסור.
 (אבל אם הענבים מונחים בפני עצמן
 למעלה, והיין זב מהם ויורד לתוך היין
 שבחבית, היין אסור משום דבר שיש לו
 מתירין, כיון שהאיסור היה ניכר לפני

ולא הוי דבר שיש לו מתירין כיון שאין ביד חבריו להפר הנדר^{לח}.

היתר החוזר לאיסורו

ב. חמץ בפסח שנתערב במאכל היתר, יש אומרים שאין לו דין דבר שיש לו מתירין כיון שחוזר לאיסורו בפסח הבא^{לט}.

בעון נדרים, הני מילי כשבידו לשאול עליו אבל במקרה שאין לו פתח וגם נוחא ליה בנדרו, הרי אי אפשר לשאול עליו דלא שייך לחייב את האדם לשנות רצונו וניחותא דיליה, והביא דשוב ראה בשו"ת חוות יאיר סימן ק"ל שפירש בזה דהוא משום שביד אדם להתחרט על נדרו, והסיק דצ"ע עכ"ד.

לח. רע"א. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק י"ב שכתב דאם הזמין אורח לאכול אצלו, ונתערב דבר שאסר חבריו האורח על עצמו בשאר דברים, ונתערב באינו מינו הדין הוא שבטל בששים, ואם הוא פחות מששים אין לבעל הבית להוסיף בידים עד שהיה ששים, כיון דלחבריו האורח אסור.

לט. הרמ"א הביא ב' שיטות, לדיעה הראשונה לא הוי דבר שיש לו מתירין, אע"ג שיש היתר לאחר הפסח, מ"מ בפסח שנה הבאה יחזור לאיסורו, ודבר שיש לו מתירין נאמר רק בדבר שיהיה לו היתר לעולם, וכן דעת רוב הפוסקים וכן משמע דעת הרמ"א, והדעה השניה שבכ"ז נקרא דבר שיש לו מתירין ואינו בטל. ועי' בכף החיים ס"ק כ"ה שמקיל בזה במקום צורך גדול. ולמעשה אין נ"מ לדינא מפני שאנחנו פוסקים שחמץ בפסח אסור במשהו ואין שייך בו דין ביטול, ומ"מ נ"מ בחמץ בערב פסח

לו מתירין, דאין מצוה לשאול על שבועה. אולם נראה מהיד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ב שאפשר שכשם שיש מצוה לשאול על הנדר כך יש מצוה לשאול על השבועה, וכן דעת השו"ת רב פעלים חלק ב' סימן ט'. ועי' ברע"א בשם המגן אברהם כאן שכתב שכיון שיש לו דין של דבר שיש מתירין, גם לחברו מקרי דבר שיש לו מתירין, שכיון שלאדם אחד יש לו מתירין, גם לשאר העולם נידון כדבר שיש לו מתירין, ועי' לקמן שיש שחולקים על זה.

ובענין הפרת נדרים, עי' בבדי השלחן ס"ק מ"ו שכתב דהנה החכם אינו יכול לעקור הנדר, אא"כ הנודר מתחרט על עיקר הנדר, דהיינו שרוצה עכשיו שלא היה נודר מעולם. ואם אינו מתחרט צריך פתח לנדרו, רצה לומר שאירע איזה מקרה שאילו ידע בשעה שנדר שיארע כך לא היה נודר, אבל מי שאינו מתחרט על נדרו מעיקרו וגם אין לו פתח אין מתירין לו הנדר. וכך מבואר ברמ"א בהלכות נדרים סימן רכ"ח סעיף ז', והקשה הבדי השלחן שהרמ"א כאן כתב שנדר הוא דבר שיש לו מתירין כיון שאפשר בשאלה, והרי אם אין לו פתח וגם אינו מתחרט על נדרו, אלא אדרבה נוחא ליה בנדרו, אין בידו לשאול עליו, ואפילו שבגמ' בנדרים דף נ"ט. כתוב שמצוה על האדם לשאול את נדרו כדי שלא יכשל

מאכל שנתבשל בשבת במזיד

כא. מאכל שנתבשל בשבת במזיד, שדינו שנאסר למבשל לעולם, ולאחרים מותר במוצאי שבת^מ, אם נתערב בשבת במאכל אחר, יש אומרים שאסור אפילו למבשל עצמו, אפילו שלמבשל אסור לעולם. ויש חולקים וסבירא ליה שלמבשל לא הוי דבר שיש לו מתירין ובטל, אבל לשאר העולם הוי דבר שיש לו מתירין, וראה הערהמא.

מאכל שנתבשל בשבת בשוגג

כב. מאכל שנתבשל בשבת בשוגג, שדינו שאסור לכולם עד מוצאי שבת, אם נתערב בשבת במאכל היתר, הוי דבר שיש לו מתירין ואינו בטל^{מב}.

לאחר ששת שעות שבטל בששים, כמבואר במשנה ברורה בסימן תמ"ז סעיף ב' בביאור הלכה ד"ה חמץ, ואין לו דין דבר שיש לו מתירין מפני שהוא חוזר ונאסר בשנה הבאה.

מ. עי' באו"ח סימן שי"ח סעיף א' שהמבשל בשבת במזיד אסור להמבשל עצמו לעולם ולאחרים מותר במוצאי שבת מיד, ועי' במשנה ברורה ס"ק ה' שמביא דיעה שאוסרת גם הקדירה עד שיגעילנו.

מא. עי' ברמ"א כאן שכתב "שלא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא אם הותר למי שנאסר אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור אע"ג שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת לא מקרי דבר שיש לו מתירין" משמע מהרמ"א שלמבשל במזיד בשבת לא הוי דבר שיש לו מתירין. אמנם עי' במגן אברהם באו"ח סימן שי"ח ס"ק ב' שכתב טוב להחמיר שאינו בטל אף

למבשל, והרמ"א כאן מיירי כשנתערב אחר השבת, שלא הוי דבר שיש לו מתירין כיון שלמבשל אסור לעולם, אבל אם נתערב בשבת אינו בטל גם למבשל, דכיון שחל דין דבר שיש לו מתירין לשאר העולם, גם לדידיה אינו בטל. וכן כתב בשלחן ערוך הרב בסימן שי"ח סעיף ד' שאף למבשל חל הדין של דבר שיש לו מתירין מפני שלשאר העולם יש להם מתירין. אולם החוות דעת ביאורים ס"ק ח' פסק שלגבי המבשל לא הוי דבר שיש לו מתירין, כפשטות הרמ"א כאן. וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ג דין כ"ו, והערוך השלחן סעיף כ"ח. ועי' במשנה ברורה בסימן שי"ח ס"ק ה' שהביא ב' הדעות ולא הכריע. ועי' בחתם סופר סימן רכ"ג דנקט שיש להקל שבטל אפילו לשאר העולם, ע"ש סברתו.

מב. עי' ריש סימן שי"ח, ומוסכם לכו"ע שיש לכל העולם דין דבר שיש לו מתירין.

סימן ק"ג דין נותן טעם לפגם

סעיף א' איסור פגום שנתערב בהיתר

א. כל דבר שטעמו פגום שנתערב בהיתר אינו אוסר תערובתו. ואפילו אם אין הטעם פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, רק שהוא פוגם התערובת מותר^א.

דברים שאינם נותנים טעם לא לפגם ולא לשבח

ב. יש אומרים שכל דבר שאינו נותן טעם לא לפגם ולא לשבח אסור אפילו דבר שנתייבש כעץ, ויש חולקים בזה, וראה הערה^ב.

ודעת המנחת כהן חלק א' פרק י' להקל, וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ד דין ד', וכף החיים ס"ק ט'. ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ב' הביא מהפרי חדש דמודה לש"ך בדבר שטעמו נרגש אלא שאינו נותן טעם לא לפגם או לשבח דאסור, אבל חולק עליו בדבר שנתייבש כעץ דאינו ראוי לגר. ולמעשה החוות דעת חידושים ס"ק ד' פסק כש"ך. ועי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן כ"ד שכתב שגם הש"ך שאוסר הוא רק במינו אבל באינו מינו ברור ופשוט שאינו אוסר כשלא נתן טעם, אלא רק בנתן טעם ומרגישין אותו אסור באינו מינו אפילו שלא השביח. וממילא אף אם ה'שעלאק' הוה דבר אסור, כיון שאינו נותן טעם כלל והוא מעורב באלכאהאל שאינו מינו מותר גם לש"ך. ועי' במעדני השלחן ס"ק ב' כתב דמ"מ נכון לכתחילה לחוש לש"ך, ולטעום התערובת לדעת אם יש בו טעם איסור.

א. שו"ע סעיף א'. ועי' בט"ז ס"ק א' שמביא טעם הדבר משום דילפינן מהפסוק "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה" ודרשינן שרק נבילה הראויה לגר דהיינו שאינה פגומה אסורה לישראל ומותרת לגר, אבל נבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה ומותרת באכילה, וכשם שהתירה התורה הדבר הפגום בעצמו כך התירה התערובת שלו. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ג' בשם ה"ד יהודה שכתב דאפילו אם לא פגום בטעמו רק בריחו, או שמעורב בו דבר שריחו רע ואדם קץ בו מחמת הריח רע, גם זה בכלל נותן טעם לפגם.

ב. בש"ך ס"ק ב' כתב שדבר שאינו נותן טעם לא לפגם ולא לשבח אסור, והביא ראיה מגיד הנשה דקיימא לן שאינו בנותן טעם, ומשמע מדבריו שאפילו איסור שנתייבש כעץ אסור. (ועי' בערוך השלחן סעיף ט' מה שכתב בזה)

אכילת איסור שטעמו פגום

ג. אפילו אם יש לאיזה דבר איסור טעם פגום, הרי הוא אסור באכילה בפני עצמו.

דברים חשובים שנפגמו

ד. איסורים שאינם מתבטלים כגון בריה ושאר דברים חשובים, אם אינם פגומין בעצמך אע"פ שפוגמים התבשיל אינם בטלים, אבל אם הם פגומים בעצמן הרי הם בטלים ככל האיסורים.

ג. בפמ"ג משב"ז ס"ק א' הביא שהמנחת כהן סובר דנבילה שאינה ראויה לגר שנפסד מאכילת אדם מותר מן התורה ואסור מדרבנן, אבל אם נתערב בהיתר אפילו אם ההיתר מועט והרוב איסור לא גזרו להפסיד ההיתר המועט בכה"ג, ואחר כך הביא הפרי חדש שחולק וסובר שמותר אפילו מדרבנן, אבל אין לאוכלו משום בל תשקצו, דמאוס הוא. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ב'. אולם הערוך השלחן בסעיף ג' והחכמת אדם בכלל נ"ד דין א' מתירים לאוכלו. ועי' בשו"ע יו"ד סימן קנ"ה סעיף ג' שכתב דלחולה שאין בו סכנה מותר באכילה אם הוא לצורך רפואה, ואע"ג דהוי אסור מדרבנן מ"מ כיון דלא אוכל כדרך הנאתו מותר. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ה' בשם הערוגת הבושם שכתב דשמן דגים שריחו וטעמו פגום מאוד, מותר לחולה שאין בו סכנה על פי הוראת רופא. ובמעדני השלחן ס"ק ג' ציין דבר חשוב שאם השתמש עם כף לאכול השמן דגים טמאים, יש להזהר לרחוץ הכף בחומר ניקוי שמסיר שמנונית במים צוננים, ולא בחמין שלא יבליע טעם איסור לתוך הכף, אע"פ שהוא פגום.

ד. רמ"א שם. ונחלקו הפוסקים לענין בריה, הט"ז ס"ק ב' והפמ"ג כתבו שאפילו בריה שאינה פגומה לגמרי אלא רק במקצת גם כן אין תערובתו אסורה, כיון שנסרחו ונתקלקלו בטל חשיבותם, אולם הפרי חדש ס"ק א' סובר שכל שלא נפגם לגמרי יש לו עדיין חשיבות ואינו בטל.

ה. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק א' שכתב שבכלל דברים חשובים הוא דבר שבמנין וחתיכה הראויה להתכבד וכה"ג. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק א' שמביא שכוונת הש"ך במילת כה"ג קאי על בעלי חיים ודבר שיש לו מתירין. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ב' ד"ה ודע והובא דבריו בדרכי תשובה ס"ק י"ג שכתב דדבר שיש לו מתירין שנפסל מאכילת אדם הוי כעפרא בעלמא ובטל, אבל אם לא נפסל לגמרי מאכילת אדם וראוי עדיין קצת, ודאי שכל דהוי דבר שיש לו מתירין לא בטל, וה"ה בחמץ בפסח, משא"כ בשאר דברים חשובים. וכיוצא בזה כתב גם כן החוות דעת ביאורים ס"ק ב'. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ד' שכתב לגבי דבר שיש לו מתירין שנפגם שנראה שיש

בשר בחלב שנפגם טעמו

ה. בשר שנתבשל עם חלב, אם נפגם טעמו ונתערב במאכל היתר, יש אומרים שאין אוסר המאכלי, ויש מחמירים שאוסר המאכלי.

פגום במקצת סעיף ב

ו. איסור שפגום במקצת שנתערב בהיתר, צריך שיהיה רוב היתר. ואם אין שם ממשו של איסור אלא טעמו בלבד, אפילו שאין רוב היתר מותר. ואם יש רוב איסור או אפילו מחצה על מחצה, אסור א"כ הוא פגום לגמרי.

ואולי אפשר לצרף קולא זו בהפסד מרובה. ועי' בפנים מאירות חלק ג' סימן ס"ז, ובחוות יאיר שהובאו בפמ"ג בסימן ק' משב"ז סוף ס"ק א' משכ"ב.

ו. פמ"ג סימן פ"ז ס"ק י"ח. אע"ג שבשר בחלב אסור בהנאה מ"מ אם נפגם טעמו אינו אוסר תערובתו, וכן נקט כאן בס"ק א' שכל איסורי הנאה שנפגמו ונתערבו אינם אוסרים תערובתם, וכן נקט החוות דעת חידושים ס"ק א', ועי' בביאורים שם מה שכתב לענין בב"ח שנפגם וחזר טעמו לשבח.

ז. כרתי ופלתי סימן פ"ז ס"ק ט"ו.

ח. שו"ע סעיף ב'. והוא דעת הרשב"א שפסק שאין להתיר בפגום קצת, רק אם הרוב היתר. והני מילי בדיעבד שכבר נתערב אבל לכתחילה אין לערבם יחד.

ט. שו"ע שם. ועי' בט"ז ס"ק ג'. ועי' בפרי תואר ס"ק ג' שכתב דאפילו שיש בקדירה רוב טעם איסור מ"מ כיון שאינו בעין רק בתערובת מותר.

י. וכשיש ספק, כתב בכף החיים ס"ק י"ג דבאיסור דאורייתא יש להחמיר דהוי ספק דאורייתא.

להקל דוקא אם מדובר על טעמו ולא ממשו. אמנם עי' בפתחי תשובה ס"ק א' שכתב להשיג על המקילין בדבר שיש לו מתירין שנפגם, דדבר שיש לו מתירין אפילו פגום בעצמו לא בטיל, דהא אין הטעם שאינו בטל משום חשיבות, ולא שייך לומר דהואיל ופגום בטל חשיבותיה.

ולענין בריה שהיא פגומה מתחילת ברייתו כגון זבובים ותולעים שמתו ונסרחו, עי' בפמ"ג בסימן ק"א שפ"ד ס"ק ט"ו שכתב דבריה שסרחה קצת צ"ע לדינא אם הוי כבריה, אבל אם נסרחה לגמרי לא הוי בריה. והחוות דעת בחידושים ס"ק ג' כתב שבריה שמאוסה ופגומה מעצמה משנולדה, אם נסרחה ונפגמה אח"כ אפילו בפגם מועט בטלה חשיבותה. ועי' בערוך השלחן סעיף י"א שכתב שכל בריה שפגומה מתחילת ברייתה בטלה חשיבותה כשנאבדו בתבשיל ואינן ניכרים, וכמ"ש הערוך השלחן לעיל בסימן ק' סעיף י"ז שלמד זכות על כלל ישראל עיי"ש, ונראה מדבריו דבמקרה שנפלו זבובים נמלים או שאר דברים שפגומים בעצמם לתוך תבשיל, אם אינם ניכרין בטלים לגמרי,

איסור שהגדיל מידתו של היתר

ז. איסור שהגדיל מידתו של היתר, יש אומרים שאסור עד שהמאכל יפסל מאכילת אדם^{יא}.

פגום ולבסוף השביח

ח. כל הנ"ל מיירי רק אם האיסור פגום מתחילה ועד סוף, אבל אם השביח ולבסוף פוגם, או פוגם ולבסוף השביח אסור^{יב}. ויש מקילין אם הוא פגום עכשיו אע"פ שלבסוף ישביח^{יג}.

יהא סופו להשביח, משמע דאם סופו להשביח אסור אפילו קודם שהשביח. ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה ולבסוף שהביא תשובות הרמ"א סימן נ"ד שכתב דנראה דאם השביח ולבסוף נפגם ביד נכרי ואח"כ בא ליד ישראל מותר, וכן מובא בפמ"ג ס"ק י"ד ד"ה והנה שביאר דברי הרמ"א, דכיון דאיסור שהשביח ובסוף נפגם הוי רק איסור דרבנן, רבנן לא גזרו כן אא"כ היה ביד ישראל, אבל אם הוא ביד נכרי הוא מותר כשנפגם, אבל לפי הנודע ביהודה שסובר דאיסור שהשביח ולבסוף נפגם הוא איסור דאורייתא, אין לחלק בין ישראל לנכרי, ולכן הסיק דצ"ע לדינא.

יג. ש"ך ס"ק ז'. שכל עוד שהוא פגום יש להתיר, וכן סובר החוות דעת בחידושים ס"ק ח'. ולמעשה הפרי תואר ס"ק ה' כתב לדינא דבתערובת מין במינו ויש רוב יש לסמוך על המקילין להתיר בשעה שהוא פגום, אבל במין באינו מינו יש להחמיר ולאסור גם קודם שהשביח, וכל זה דוקא כשמשביח מעצמו, אבל אם נתערב שם איזה דבש וכדומה שממתק אותו, בכל מקום שרי כל זמן שהוא פגום אפילו בתערובת מין בשאינו מינו. ועי'

יא. שו"ע שם. שכתב בלשון "ויש מי שחוכך", והוא שיטת הר"ן שנט"ל מותר אפילו אם ראוי לאכילת אדם בדוחק, אבל בכה"ג יש להחמיר כיון שהיא נהנה בגודל מדתו יותר ממה שמצטער על פגמו, ומובא בט"ז ס"ק ד'. ולמעשה הלבוש כתב להחמיר כדעת הר"ן בספק איסור תורה, ובערוך השלחן סעיף ו' ו'ז' הביא ב' שיטות ואינו מכריע. מיהו בכף החיים ס"ק י"ז כתב לענין הלכה שאם הוא הפסד מרובה או שעת הדחק יש לסמוך על הסברא ראשונה ולהתיר.

יב. שו"ע שם. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ז' בשם הפרי חדש שאפילו אם האיסור פגום ועוד לא השביח אסור, וכן דעת הערוך השלחן בסעיף ח', והביא שם עוד מהכרתי ופלתי דאם אם עומד להשביח הוי ליה כמושבח ואסור, ואם אין דרכו להשביח מותר. ובחכמת אדם כלל נ"ד דין ט' הביא הפרי חדש וכתב שאפשר שמדויק כן במחבר בריש סימן צ"ח במה שכתב וז"ל "יטעמנו עכו"ם אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום מותר והוא שלא

דין הקדירה שבישלה בה איסור שפוגם

ט. יש אומרים דאע"ג שהאיסור נותן טעם לפגם בתבשיל, והמאכל מותר באכילה, מ"מ הקדירה אסורה^י, כיון שחוששים שמא יבשל בה אח"כ בתוך מעת לעת דבר שהאיסור יתן בו לשבח. ואם בישל בה, והאיסור ראשון נותן טעם לשבח בתבשיל, צריך ששים בתבשיל השני לבטל האיסור הראשון^{טו}.

תחב כף לתוך תבשיל שיש בו איסור שפוגם ואח"כ תחבו בתבשיל שני י. תחב כף לתוך תבשיל שיש בו איסור שפוגם ואח"כ תחבו בתבשיל שני בקדירה אחרת שגם בו האיסור פוגם, המאכל וגם הקדירה מותרים^{טז}. ויש מתירים הקדירה השניה אפילו אם הכף בלע האיסור בעצמו^{יז}.

איסור שראוי קצת לאכילה, הכלי אסורה, אבל כשבלע הכלי על ידי איסור שטעמו פגום לגמרי כגון זבובים שחייבים עליהם כשהם בעין, מ"מ לא גזרו על הכלי בכה"ג וכל שכן בשאר איסורים שנפגמו לגמרי. ועי' בבדי השלחן ס"ק כ"ח שפסק לדינא דראוי להחמיר כדעת התו"ח המובא בפמ"ג, ועי' במעדני השלחן ס"ק ל'.

טו. שם. ועי' בש"ך ס"ק ט' שכתב דסגי בששים כנגד האיסור ולא צריך כנגד כל הבלוע בקדירה, דכיון שהאיסור הוי לפגם בתבשיל הראשון, הוא לא נעשה נבילה.

טז. שם. ועי' בש"ך ס"ק י' ונקודות הכסף שסובר כרמ"א דדוקא היכא דהכף היתה בלועה באיסור פגום הקדירה מותרת, משום דהוה ג' נ"ט בר נ"ט.

יז. ט"ז ס"ק ו', שכתב דאף אם הכף בלע האיסור לבדו ואח"כ תחבו בתבשיל

ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט"ו שכתב לדינא להקל כש"ך. ועי' בכף החיים ס"ק י"ט, ובס"ק כ' כתב שאם הדבר ספק אם השביח או פגם יש להחמיר, ומשערינן בששים, עיי"ש.

יד. רמ"א שם. וכתב ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ז ומובא בדרכי תשובה ס"ק ל"ו, דאם בישל בה איסור מועט והיא קדירה שתמיד משתמשים בה בשפע, דהיינו שתמיד יש ששים כנגד האיסור המועט, יש להתיר הקדירה אחרי מעת לעת. ועוד כתב שם ביד יהודה בשם האיסור והיתר דאפילו לבשל בה דבר שהאיסור נותן טעם לפגם אסור, ואפילו לאחר מעת לעת. ועי' במנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ע"ג שחולק על הרמ"א וסובר דמותר לבשל כל מאכל שהאיסור פוגם, אפילו בתוך מעת לעת. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"א שהביא מהתורת חטאת שפסק דאם בלע הכלי

האם צריך הכשר לַמשחת שיניים

יא. יש אומרים שמותר להשתמש במשחת שיניים אפילו בלי הכשר, ויש מחמירים שטוב שישתמש בה רק עם הכשר, וראה הערה י"ב.

שנותן בו טעם לפגם, הקדירה מותרת כיון דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא, משום דהכף נותן טעם פגום לתוך התבשיל, ומהתבשיל לקדירה, ועדיין הטעם פוגם. וכן כתב החוות דעת חידושים ס"ק י'. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ו' שמסביר המח' ש"ך וט"ז שהוא לשיטתם בסימן צ"ה בביאור דברי הרמ"א שם סעיף ג' שאוסר היכא דהדיחו כלי בן יומו של בשר בתוך כלי בן יומו של חלב, שהט"ז סובר שהוא בגלל שחוששים שהטעמים יגעו לפני שיתערבו במים, ולכן הכא לא איכפת לן אם האיסור הוא לשבח בתוך הכף קודם שתחבו בתבשיל, משום שיש ב' נ"ט מהכף לתבשיל ומתבשיל לקדירה, משא"כ הש"ך לשיטתו דסובר שהרמ"א בסימן צ"ה החמיר כיון שחושש שמא הכלים יגעו אחד בשני, א"כ גם כאן יש לנו את החשש הזה שמא הכף יגע בקדירה, ולכן דוקא אם האיסור נותן טעם לפגם קודם שנבלע לתוך הכף הקדירה מותרת. ולדינא הפמ"ג מסיק כט"ז שהקדירה מותרת אע"פ שהאיסור הוא לשבח בתוך הכף. ובערוך השלחן סעיף י"ח מביא מח' הש"ך וט"ז ואינו מכריע.

יח. עי' בשו"ת הר צבי יור"ד סימן צ"ה שכתב לגבי משחת שיניים שיש בה תערובת של איסור, שבסימן ק"ג סעיף ב' מבואר שאיסור דנפגם לגמרי ונתערב מותר באכילה משום דאינו ראוי לאכילת

אדם, ואפילו כאן במשחת שיניים שאין האיסור פגום לגמרי אלא רק קצת יש להתיר משום דאין כאן אלא טעימה ולא בליעה, ואף שפסק הרמ"א לקמן בסימן ק"ח סעיף ה' דטעימה בלא בליעה אסורה, ומבואר שם בש"ך ס"ק כ"ד דלאו דוקא באיסור הנאה אלא גם באיסור אכילה אסור בטעימה בלא בליעה, מ"מ באיסור דרבנן יש הרבה מקילים בטעימה בלא בליעה, ועי' פ"ת סימן צ"ח ס"ק א' בשם הצ"צ שמוכן מדבריו שבכל איסורי דרבנן שרי לטעום בפיו ממש, ואף שהנודע ביהודה השיג על הצ"צ, שכתב דהצ"צ לא התיר אלא טעימה בלשון שאינו בולע כלום אבל אם בולע קצת אסור, ומסיק דאף טעימה בלשון אינו מותר כי אם באיסור פגום ולא בכל איסורי דרבנן, עכ"פ בניד"ד שהוא איסור פגום וגם אינו בולע כלום גם להנובי"י מותר, עכ"ד. וכן עי' בשו"ת רבבות אפרים חלק ב' סימן י' שהביא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהתיר משחת שיניים בלי הכשר, וכן דעת הבעל הרבבות אפרים שם משום שטועם ולא בולע. ועי' בספר אמת ליעקב הערה מ' דכתב שגליצערין הנמצא במשחת שיניים אינו אוסר המשחה, ואפילו אם אינו בטל בששים, מ"מ אינו מאכל לגמרי אלא אבן בעלמא וכל שבטל ברוב כשר. ועי' בשו"ת מנחת חן חלק א' יור"ד סוף סימן ב' דכתב לגבי "טו"ט פעסט" משחת

מי הדחת פה

יב. יש אומרים שמים לשטיפת הפה צריכים הכשר, ויש מקילין וראה הערה ט.

חיובם הכשר למשחת שיניים או מי הדחת פה כיון שהם פגומים כבר ואינם ראויים לאכילה, וגם אינו בולע אותם, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה, ועי' בבה"ל סימן שכ"ו סעיף י' ד"ה בשאר חלב, עכ"ד.

ולענין משחת שיניים לפסח, עי' בשו"ת רבבות אפרים חלק א' סוף סימן י"ד דכתב שלכתחילה אין להשתמש במשחת שיניים לפסח שיש בה תערובת חמץ, וכן החמיר בספר הלכות פסח להגר"ש איידר זצ"ל פרק ב' הערה ק"ח, ועוד כמה פוסקים מחמירים בזה, אמנם עי' בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק ח' סעיף ו' שכתב דסבונים ומשחת שיניים וחומרי ניקוי אינם ראויים לאכילה ואין בהם חשש חמץ בפסח ומותרים בשימוש בפסח ואין צריך הכשר, ואף משחת שיניים כיון שפסולה מאכילת כלב מותר להשתמש בה בפסח ואין לחוש שמא יבלע ממנה.

יט. בשו"ת משנה הלכות חלק ט' סימן קנ"ד כתב שאין להקל בזה, אמנם הגר"פ שיינברג שליט"א בשו"ת דברי חכמים יור"ד הערה כ"ד כתב שלא צריך הכשר כלל.

ולענין פסח, עי' בשו"ת קנה בושם חלק א' סימן כ"ה שמיקל שאין צריך הכשר לפסח, והובאו דבריו בפסקי תשובות סימן תמ"ב אות י'. ולענין חוטי דנטלי, עי' בספר הכשרות

שיניים שיש בו תערובת איסור ופגום, אם האיסור פגום לגמרי אין כאן בית מיחוש כלל, אולם יש לדון אם האיסור בתוך המשחה אינו פגום לגמרי אלא קצת, ובוה בעינין היתר מרובה ומיעוט איסור כמבואר בסימן ק"ג סעיף ב', אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט אינו מותר עד שיפגום לגמרי כמבואר שם, אכן בניד"ד יש להתיר בכל אופן שהרי דרך תשמיש של משחת שיניים הוא רק בטעימה ואין כאן בליעה, עכ"ד. וכן דעת הגר"ע אויערבך שליט"א שהובא בקונ' הלכות מצויות סעיף כ"ז הערה קכ"ג וכתב דמשחת שיניים מרה אינה צריכה הכשר ולא חיישינן שמא יבלענו שהרי אינה ראויה לאכילה. אמנם עי' בספר חוקת הפסח סימן ג' סעיף ט"ו שכתב דאף משחת שיניים מרה יש להשיג עם הכשר משום שראויה לאכילת כלב, וכן החמיר בספר הכשרות פרק כ"א סעיף מ"ט, וכן דעת הגר"א נבנצל שליט"א. ועי' בקונ' הלכות מצויות שם בשם הגר"ע שליט"א שפסק גבי משחת שיניים מתוקה שצריכה הכשר, כיון שחיישינן לבליעתה ויהנה ממנה, וכן החמיר בספר מגילת ספר אות ב' סוף ד"ה ומה. ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק א' סימן נ"ה אות א-ב שכתב דיש להחמיר לא למשוח השיניים במשחה שיש בו חשש איסור, אך לקטנים יש להקל. אמנם כתב לי בעל האבני ישפה זצ"ל בתשובה דמעיקר הדין לא

סעיף ג

דבר שפוגם מפני שיש בקדירה מלח או תבלין
 יג. אע"פ שאין בכוח האיסור לבדו לפגום אלא על רק בצירוף דבר אחר,
 כגון שנפל לקדירה שיש בה מלח או תבלין, ואילו לא היה שם מלח
 ותבלין לא היה פוגם, אפילו הכי מותר.

סעיף ד

בשר של איסור בדבש

יד. דבש של עכו"ם (דהיינו דבש שבישלו בקדירה של עכו"ם) אע"פ
 שהוא מבושל עם בעין של בשר איסור, או בקדירה שבשלו בה בשר
 איסור בתוך מעת לעת, הדבש מותר מפני שהבשר פוגם הדבש

ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה כגון
 שהביא דברי הרע"א והוסיף דמבואר
 מדבריו דלא נסתפק להתיר אלא לפי
 דעת הרשב"א שסובר דנותן טעם לפגם
 מדין ביטול ברוב הוא, אבל לדעת הר"ן
 שסובר דלא תליא היתר דנותן טעם לפגם
 מדין ביטול ברוב, ודאי שאסור להוסיף
 עד ששים ואח"כ להוסיף מלח מדין אין
 מבטלין איסור לכתחילה, דעד השתא
 היה היתרו מדין נבילה שאינה ראויה
 לגר, ומעכשיו היתרו משום דיני ביטול
 ברוב, עיי"ש.

כא. שו"ע סעיף ד'. ועי' בש"ך ס"ק י"ג
 ובעוד אחרונים שהקשו על המחבר,
 דבסימן קכ"ב סעיף ו' פסק דסתם כלים
 של עובד כוכבים אינם בני יומן, וא"כ
 למה הוצרך המחבר לומר טעם זה
 שהבשר פוגם הדבש, הא בלאו הכי יש
 להתיר כיון שסתם כלי אינו בין יומו. ויש
 לומר דהמחבר בא להשמיענו דאפילו אם
 ידוע שהוא בן יומו, הבשר פוגם השמן
 והדבש. ועי' ביד יהודה פירוש הקצור ס"ק
 כ"ג שכתב דאפילו מותר לערב הדבש
 אח"כ במאכל אחר, דאינו חוזר להשביח,

פרק כ"א הערה קט"ו בשם הגרי"ש
 אלישיב שליט"א שאמר דאף אם טעימה
 כאכילה כמבואר בסימן ק"ח סעיף ה',
 מ"מ אין זה דרך הנאה וגם נשאר בפה רק
 טעם קלוש בעלמא ולכן אן צריך הכשר.
 ועי' בספר חוקת הפסח פרק ג' סעיף ט"ו
 שמחמיר להשיג השגחה לפסח על חוטי
 דנטלי.

כ. שו"ע סעיף ג'. ועי' בש"ך שכתב דה"ה
 איפכא אם המאכל פוגם מפני שאין
 שם מלח או תבלין, ואילו היה שם לא
 היה פוגם, אפ"ה מותר כיון שעכשיו סוף
 סוף הוא פוגם. ועי' ברע"א שם שמסתפק
 אם מותר להוסיף ששים כדי לבטלו,
 ואחר כך ליתן בו מלח או תבלין, דאין
 בזה משום מבטלין איסור לכתחילה כיון
 שעכשיו הוא פוגם, וצ"ע לדינא. אמנם
 הפמ"ג בשפ"ד ס"ק ו' כתב שאסור
 להוסיף ששים כדי לבטלו, ולהוסיף אח"כ
 מלח. אכן עי' במהרא"ל צינץ סימן ק"ג
 ד"ה ולכן שכתב ואפשר דמ"מ מותר
 להוסיף על האיסור לבטלו בששים, דלא
 שייך כאן אין מבטלין איסור, דהשתא
 היתרא הוי ולא שייך אין מבטלין איסור.

ומסריחוכב. ויש מחמירין שהבשר אינו פוגם הדבש אא"כ יש הפסד גדול. ולכו"ע הבשר פוגם משקה העשוי מדבשכג.

בשר של איסור בשמן

פו. שמן של עכו"ם שבישלו בתוך סיר של בשר איסור, יש אומרים שהבשר פוגם השמןכד, ויש אומרים שמשביח טעם השמן, ולדינא יש להחמירכה.

כשהבשר בעין, וצ"ע.

כג. רמ"א שם. ועי' בט"ז ס"ק ז' שחולק על הרמ"א וסובר דדבש עצמו אין להקל אפילו בהפסד מרובה, אבל במשקה הנעשה מדבש יש להתיר, וכן פסק החוות דעת חידושים ס"ק י"ג.

כד. שו"ע שם. שהבשר פוגם השמן. ובש"ך ס"ק י"ד הביא כמה פוסקים שהבשר נותן טעם לשבח בשמן, ואין חילוק בין שמן חי לשמן שלוק ובפשטות חולק על המחבר, וש"ך מביא שהרמ"א בתשובות סובר דדוקא בשמן שלוק נותן טעם לפגם ולא בשמן חי. ולענין השמן, כתב החכמת אדם כלל נ"ד דין ט"ו דהיינו שמן זית, וכן כתב בפמ"ג או"ח סימן קנ"ד ס"ק י' שסתם שמן היינו שמן זית, ובכף החיים ס"ק ל"ג כתב דאפשר שהמחבר סובר דדוקא שמן זית פוגם, ולא שאר שמנים.

כה. עי' בחוות דעת שם, ובחכמת אדם כלל נ"ד דין ט"ו, ובכף החיים ס"ק ל"ד.

משום דדבש או שמן אינם דברים שעומדים בעצמם אלא דברים שנותנים לתוך תבשילין אחרים. ועי' בפרי תואר ס"ק ג' שכתב שגם דם וחלב פוגמים את הדבש, ועי' בדרכי תשובה ס"ק ס' שהביא הרבה פוסקים שאומרים דאפילו שומן של בשר פוגם דבש.

כב. שם. ועי' בבית יוסף דהקשה שהרי העולם מבשלים בשר עם דבש והוי לשבח. ויש כמה תירוצים א. דדבש עם בשר לבד הוא פגום, ורק כשמערבים איזה תבלין כבצל או שום וכדומה הוי נותן טעם לשבח. ב. הב"ח תירץ דבתבשיל של בשר שמניחים בתוכו דבש להטעים הבשר אז הוי לשבח, אבל הכא מיירי להיפך שמבשלים הרבה דבש ונפל בו קצת בשר והוא פוגם כל הדבש. ג. הגר"א מתרץ דיש לחלק בין בשר בעין לבשר שנבלע בדופן הקדירה דבשר בעין נותן טעם לשבח, משא"כ בשר שנבלע בדופן הקדירה נותן טעם לפגם בדבש. ולתירוץ של הגר"א לכאורה צ"ע קצת, משום דבפשטות המחבר מתיר אפילו

בשר עם יין

טז. בשר שנתבשל ביין הרי הוא פוגם היין ומותריו.

חלב עם יין

יז. חלב שנתבשל עם יין גם כן נותן טעם לפגם.

סעיף ה

בישול בכלי שיש בו טעם פגום (קדירה שאינה בת יומה)

יח. קדירה שבישלו בה איסור ועכשיו אינה בת יומה, (דהיינו שעבר מעת לעת מזמן שבישלו בה איסור), אם בישל בה היתר התבשיל מותר, דהאיסור הבלוע בקדירה נותן טעם לפגם, והוא שתהיה מודחת היטב שלא יהיה שומן דבוק עליה. ואם לא הדיחה^כ, אם יש ששים כנגד מה שדבוק בכלי מותריו. וכל זה בדיעבד, אבל לכתחילה אסור לבשל בקדירת איסור שאינו בן יומו גזירה אטו בן יומול.

שתהיה מודחת" היינו לאפוקי כשידוע בבירור שלא היתה מודחת.

כט. רמ"א סעיף ה'. ועי' בש"ך שהביא שהמהרש"ל סובר דכל שיש איזה ממשות בעין אז גם הטעם שבלוע בקדירה נותן טעם לשבח וצריך ששים כנגד כולו, והש"ך כתב דאין דבריו נראים.

ל. מחבר סימן קכ"ב סעיף ב'. ועי' בתוס' בפסחים דף ל' שהביא שיטה שמתירה לכתחילה לבשל בקדירה שאינה בת יומה אם בודאי יש שם ששים כנגד הבעין, אולם עי' ביד יהודה בפירוש הקצר סוף ס"ק כ"ח שחולק. עי' בט"ז סימן קל"ז ס"ק ז' שכתב דאם עיקר האיסור שנבלע בתוך הקדירה הוא דרבנן, מותר להשתמש בה כשאינה בת יומה אע"פ שמחמירים משום דגזרינן אינו בן יומו אטו בן יומו, מ"מ בכה"ג לא גזרו דהוי כגזירה לגזירה, אמנם הפמ"ג שם

כו. רמ"א שם. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ס"ח דתבשיל בשר ביין אינו פוגם היין אדרבה משביחו.

כז. שם. דחלב ביין הוי נותן טעם לפגם, ולא ידעין אם מיירי כאן בחלב או חלב, ועי' בשו"ת נודע ביהודה סימן ל"א שכתב שרק חלב נותן טעם לפגם ביין וכן נקט החוות דעת ביאורים ס"ק ח', אבל בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ד כתב שמירי בחלב, אבל חלב משביח היין. ועי' פ"ת ס"ק ו' שכתב שבין חלב ובין חלב פוגמים היין. ולדינא החכמת אדם כלל נ"ד דין י"ז הביא דחלב עם קמץ יש להחמיר שאינו פוגם, וכן מחמיר בחלב עם צייריה מספק, ודלא כנודע ביהודה שהבאנו שמיקל בחלב עם צייריה.

כח. ולענין אם סתם כלים נקיים, עי' מה שכתבנו בריש סימן צ"ה שסתם כלים נקיים, אלא א"כ הם עומדים להדחה, ומה שכתב המחבר כאן "והוא

ס"ק י"ז כתב שאין להקל אפילו באיסור דרבנן, וכן מסיק הבדי השלחן.

ע"י בסימן קכ"ב סעיף ו' ובש"ך שם שאם חממו מים בתוך קדירה של איסור אינו בן יומו, הוי כבדיעבד ומותר לשתותו, וכתב החכמת אדם כלל נ"ה דין י' דה"ה נכרי שחימם מים לצרכו, מותר לישראל לשתותו משום דדברים הנעשים ע"י נכרי הוי כבדיעבד, אבל לומר לנכרי לבשל בשבילו מים בקדירתו אסור, ומ"מ אם יש כלים מיוחדים לזה מותר.

והנה בשערי תשובה באו"ח סימן תנ"א ס"ק א' הביא משו"ת חכם צבי בסימן ע"ה שהורה הלכה למעשה להתיר בדיעבד תבשיל שנתבשל בקדירה שעברו עליו י"ב חודש מזמן האחרון של בישול איסור, אבל לכתחילה לא התיר לבשל בו. ומובא שם שהסכימו עמו עוד כמה אחרונים. ודלא כרשב"א שכתב דלא מהני ישון אלא ליין. והשערי תשובה עצמו כתב דאם אפשר להגעילן ג' פעמים יש לעשות כן, וכן אם הם כלים דאין הדרך להשתמש בהם ברותחין יש להקל. ועי' בחיי אדם כלל קכ"א דין י"ד שכתב דמעיקר הדין נותן טעם לפגם מותר בפסח, אבל החמירו הפוסקים לאסור בפסח אפילו נותן טעם לפגם דעכ"פ לא גרע ממשהו, ואפילו משהו ונותן טעם לפגם אסור. ומ"מ בדבר שהוא עפרא בעלמא אפילו בפסח מותר, דבשלמא נותן טעם לפגם יש בו טעם אלא שהוא פגום, משא"כ כאן בו טעם כלל, ומטעם זה מתיר החכם צבי אם עבר י"ב חודש, ואפילו אם חתך דברים חריפים אינו אסור. ועי' בערוך השלחן סעיף ב' שהביא

המח' וכתב דאין לסמוך עליו, אך אפשר לצרפו לאיזה קולא אחרת. וכן כתב בשדי חמד חלק ח' מערכת חו"מ סימן ז' אות ג' שיש להחמיר בזה, אבל אפשר לצרפו לסניף לקולא. ומובא כל זה בספר סידור פסח כהלכתו פרק ו' הערה 27. ועוד הביא שם מספר יסודי ישרון חלק ו' עמוד קמ"ה שהביא מח' האחרונים, וכתב להסתפק אם גם בשאר איסורים הבלוע בקדירה שעבר י"ב חודשים יש להקל, דשמא רק לגבי חמץ כיון דהיתרא בלע יש להקל יותר, ואם בלוע מחריף כגון יין שרף נראה שיש להחמיר. אמנם עי' ביד יהודה שם שכתב דבדיעבד אפילו אם האיסור היה דבר חריף או אפילו דבר האוסר במשהו יש להקל אחרי י"ב חודש. ועי' בכף החיים ס"ק ד'.

ויש להסתפק בנידון דידן האם צריך שיהא הכלי ריק כל הי"ב חודשים, או אפילו אם השתמשו בו לדברים אחרים רק שלא השתמשו בו לחמץ י"ב חודשים מהני. ומצאתי בשדי חמד חלק ח' מערכת חו"מ סימן ז' אות ג' שכתב שכל ההיתר של החכם צבי הוא בתנאי שהיה הכלי ריק כל הי"ב חודש ולא השתמשו בו לשום בישול אף של מאכל שאין בו חמץ או איסור. ועי' בספר חוט שני הל' פסח עמוד קט"ז שכתב דהיכא דמהני יישון דיי"ב חודש בכלי יין, מסתברא דמהני אף אם היו בכלי מים כל הי"ב חודש, והוא ממנ"ש או דנתייבש האיסור הבלוע או שנתבטל במים.

ולענין דינא, עי' בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב' סימן מ"ו שכתב דבעל תשובה שיש לו כלים יקרים של פורצלן

ביש"ל דבר חריף בקדירת איסור שאינה בת יומה

יט. המבשל פלפלין או שאר דברים חריפים בקדירת איסור שאינה בת יומה, הפלפלין נאסרים מפני שהחריפות של הפלפלין הופכת הטעם של האיסור הבלוע בקדירה מפגום לשבח"א. ויש אומרים שלא מהפכת הטעם הפגום לשבח אם שמו רק מעט תבלין, אלא רק אם כולו חריף או רוב"ב.

במתנה לפני כמה שנים כלים שעשויים מפורצליין מאדם שאינו שומר תורה ומצות, ושאל אם יש להם היתר כיון שחרסינה אין בו תקנה על ידי הכשר. והשיב שיש כאן כמה ספיקות א' שמא לא השתמש בהם בבשר וחלב או תוך כ"ד שעות. ואת"ל שכן השתמשו שמא הטעם נתבטל כיון שכבר עבר י"ב חודש כמ"ש החכם צבי. ועוד יש לצרף הפוסקים שהתירו בדיעבד כלי חרס שהם נותן טעם לפגם, עי' בפתחי תשובה ריש סימן קכ"ב, ועוד מאחר שמייירי כאן על צלחות שרוב תשמישם הוא בכלי שני שאין היד סולדת בהם, ועוד שמא השתמש בהם באופן שהיתרא בלע ומועילה הגעלה ג' פעמים אפילו בכלי חרס, ולכן יגעיל ג' פעמים ודי בזה.

לא. שו"ע סעיף ו'. ועי' לעיל בסימן צ"ו שיש מח' גדולה איזה מאכלים הם חריפים. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ח שכתב דדוקא ע"י בישול משוי לשבח, משא"כ אם אם הניח דבר חריף בצונן אינו מפליט ומבליע כלל.

לב. עי' ברמ"א סימן צ"ה סעיף ב', ובט"ז כאן ס"ק ט', ולמעשה החוות דעת חידושים ס"ק ט"ז וחכמת אדם כלל נ"ה דין ב' פסקו כרמ"א שצריך רובו, ועי'

שאין בהם תקנה על ידי הגעלה, אפשר להתיר שימושם על ידי יישון י"ב חודש ועל ידי הגעלה ג' פעמים, בצירוף שבכלים אלו משתמשים בהם על פי רוב רק בכלי שני. ומצאתי בספר חוט שני הל' פסח עמוד קט"ז שער הציון ס"ק י"ט שהביא שם מעשה עם הגר"נ קרליץ שליט"א שהיה בעל תשובה שקיבל מהוריו הרבה כלים מהודרים ויפים, ושאל לרב חשוב אחד מה דינם של אותם כלים, וכיון שהכלים עשויים מחומר שיש בו חשש חרס והוריו השתמשו בהם על ידי עירו מכלי ראשון, ואי אפשר להכשירם. ואותו בעל תשובה נתעצב על לבו, גם על ההפסד וגם הרגש שהיו כלים של אבא ואמא, והרב הפנה את אותו בעל תשובה אל הגר"נ קרליץ שליט"א לשאול אותו מה לעשות, ואמר לו תחזור אלי אחרי שנה, וכוונתו היתה כיון שהבעל תשובה לומד בישיבה ומסתמא יתחזק ויתעלה, וכך הוה שעבר שנה וגדל בתורה ויראת שמים ובסוף הבין שיש כלים שאין בהם תקנה על ידי הגעלה, עכ"ד. ודלא כאגרות משה שם דבכה"ג היה אפשר להקל על ידי עצות הנ"ל. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן נ"ו אות ב'. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק א' סימן קמ"ט שנשאל על מישהו שקיבל

סעיף ז קדירה שבישלו בה בבי"ח ואח"כ הוחמו בה מים
ב. יש כאן ארבע אופנים;

א. בישלו בשר בחלב ואחר כך הוחמו מים באותה קדירה קודם לינת לילה, לכו"ע משערין מעת לעת משעת חימום המים, דהיינו שאין לקדירה זו דין של אינו בן יומו עד אחרי מעת לעת מחימום המים^{לג}.

ב. אם עבר לילה בין הבישול בשר בחלב והחימום מים, משערין מעת לעת משעת בישול הבשר בחלב^{לד}.

הבליעות חוזרים מהמים לכלי, והוי נ"ט בר נ"ט של איסור שאסור. ולגבי מה שכתב המחבר קודם שעבר לילה אחת, עי' בבדי השלחן ס"ק ע"ד שפירש דהיינו שלא עבר לילה משעת בישול החלב אע"פ שעבר לילה או אפילו מעת לעת משעת בישול הבשר.

לד. שו"ע שם. ועי' בש"ך שם שמסביר שמצרפים את דעת הסמ"ק שסובר שתמיד משערין משעת בישול הבשר בחלב, משום דאין הנאסר חמור יותר מן האוסר, וגם את דעת רבינו תם שלינת לילה פוגמת.

ועי' ברע"א ד"ה אבל שהביא מהמנחת יעקב כלל נ"ט ס"ק ט' שמסיק דבכל ספק מצטרפים דעת ר"ת שעבר לילה הוי נותן טעם לפגם ומותר בהפסד מרובה מטעם ס"ס. ועי' בשו"ת מהרש"ם חלק ד' סימן פ"ט שכתב דבכל גווני שיש עוד ספק יש לצרף דעת ר"ת דלינת לילה פוגם והוי ס"ס ושרי אף בלא הפסד מרובה.

בדרכי תשובה סימן צ"ה ס"ק מ"א שהביא מהאמרי ברוך שהכל הולך לפי הענין, כי יש דברים חריפים הרבה שגם מעט ממנו משוי לשבח. ועי' לעיל בסימן צ"ו במה שכתבנו לגבי הסתירה בין המחבר הכא למחבר שם בסעיף ג'.

לג. שו"ע סעיף ז'. ומקורו מספר התרומה סימן ע"ה, וטעם הדבר הוא משום שהמים שווה לאיסור עצמו, דכל המים נעשו נבילה כיון שלא היה בהם ששים כדי לבטל האיסור הנפלט מהכלי, ואח"כ חזרו ונבלעו לתוך הקדירה, ולכן חשיבא בת יומא משעה זו. ועי' בש"ך ס"ק י"ח שהקשה דלפי המחבר שסובר דלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים, א"כ למה כאן צריכים לשער משעת חימום המים, הרי המים הוי כמו שאר איסורים. ותירץ דס"ל להמחבר שכל הבא מבשר בחלב כבשר בחלב דנינן ליה, אמנם הש"ך עצמו חולק וסובר שאינו תלוי אם המים נעשה נבילה או לא, אלא הוא מפני שבשעת חימום המים הכלי מפליט בליעות איסור שבתוכו למים, ואח"כ

ג. נחלקו הפוסקים באופן שבישל בה בשר ואחר לילה בישל בה חלב ואז הוחמו המים^{לה}.

ד. נחלקו הפוסקים אם בישלו בה בשר בחלב ואחר כך הוחמו בה מים ואחר כך עבר לילה^{לו}.

קדירה שבישלו בה שאר איסורים ואח"כ הוחמו מים

כא. אם בישל שאר איסורים בקדירה ואחר לינת לילה הוחמו בה מים

חולק על תורת חטאת. וכן החוות דעת בחידושים ס"ק י"ח כתב כמ"ש הש"ך שדוקא בעבר לילה בין בישול האיסור לחימום המים, אבל כשהמים קודם שעבר הלילה, צריך מעת לעת משעת החימום. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק י"א שכתב טעמא דמילתא נראה משום דס"ל דבעינן דוקא שיהיו שני הספיקות נולדו בבת אחת, ולכן כשהמים התחממו אחר לינת לילה, נולד על המים שני ספיקות בבת אחת, דדילמא ההלכה כמ"ד לינת לילה פוגמת, ושמא ההלכה שאין הנאסר ותמיד משערים מהאיסור. אבל כשהלינת לילה הוא אחר המים, נולד מקודם הספק אם נעשו המים נבילה או לא מטעם חני"ג, ורק אח"כ כשמבשל בה היתר בו נולד הספק השני דשמא ההלכה כמ"ד שלינת לילה פוגמת, וכבר אסרנו מכח הספק הראשון קודם שנולד הספק השני. וכן כשהיה לינת לילה בין הבשר לחלב, נולד מקודם הספק על החלב אם הוא פגום או לא ורק אח"כ נולד על המים ספק השני אם נעשו נבילה, עכת"ד. ועי' ברע"א שכתב טעם אחר. ועי' בערוך השלחן סעיף כ"ו.

לה. דעת הרמ"א כאן ובתורת חטאת, שגם בציור זה משערין מעת לעת משעה שבישלו בה בשר בחלב ולא משעת חימום המים. ועי' בש"ך שם שכתב דאע"פ שהרמ"א כתב כן אחרי דברי המחבר, אינו מוכח שכן דעת המחבר. ועי' ברע"א כאן שמסביר את החילוק בין ציור זה לציור של המחבר, שכשבישל בשר ואחר כך עבר הלילה ואח"כ בישל בה חלב, כיון דאמרינן שהחלב אסור מדאורייתא אע"ג שעבר לילה כי יש לנו ספק אם לינת לילה פוגמת וספיקא דאורייתא לחומרא, אם כן כשהוחמו בה מים אחר כך גם המים נעשים נבילה ומשערין משעת חימום המים ולא משעת בישול של חלב.

לו. בש"ך שם הביא מהתורת חטאת דבין נשתתה הקדירה לילה אחד קודם החימום בין נשתתה הקדירה אחר החימום יש להקל ולסמוך בכה"ג על המ"ד שסובר דלינת לילה פוגמת. אמנם הש"ך עצמו הביא שהמחבר חולק ומיקל רק כשבישל בשר בחלב ועבר הלילה ואח"כ חימום המים, וגם הש"ך עצמו

דינו כבשר בחלב דמשערין משעת בישול האיסור^ל, ובהפסד יש להתיר אפילו אם הוחם המים לפני לינת לילה, ויש מחמירים אף במקום הפסד^{לח}.

לז. רמ"א שם. ולשיטת המחבר תמיד משערין משעת האיסור, משום דלשיטתו לא אומרים חנ"נ בשאר איסורים.

לח. רמ"א שם. והטעם להיתר זה כי יש לצרף את שיטת הסוברים דאין חנ"נ בשאר איסורים. ועי' בש"ך ס"ק כ' מה שכתב שהפסד היינו הפסד קצת, משום דבמקום הפסד גדול היה מותר בלי שום צירופים להתיר, כיון שהרמ"א סובר שבהפסד מרובה לא אומרים חנ"נ בשאר איסורים בלח בלח. ועי' בדגול מרבבה

שהשיג על הש"ך דלכאורה סותר את עצמו ממה שכתב כאן בס"ק י"ח שכל הדין הכא לא תלוי בדין חנ"נ, ותירץ שם שהש"ך בא כאן רק להסביר את דעת הרמ"א שסובר דתלוי בחנ"נ, אבל לשיטת הש"ך עצמו אין הכרח לומר שמקילין בהפסד קצת. ובספר עצי לבונה נקט שהש"ך התיר רק במקום הפסד מרובה. ועי' בערוך השלחן סעיף כ"ו שפסק כרמ"א, וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ה דין ד'.

סימן ק"ד

דין עכבר שנמצא ביין או בשכר

סעיף א

עכברא דדברא ועכברא דמתא

א. יש אומרים שעכברא דדברא שנתערב בהיתר נותן טעם לשבח שהרי עולה על שלחן מלכים, אבל עכברא דמתא מספקא לן אם נותן טעם לשבח^א. ויש אומרים שאפילו עכברא דדברא מספקא לן אם נותן טעם לשבח^ב.

עכבר שנפל לתוך שכר או חומץ

ב. עכברא דמתא (שמספקא לן אם נותן טעם לשבח) שנפל לתוך שכר^א או חומץ צוננים אם לא שהה שם מעת לעת והסירו משם, השכר והחומץ מותרים^א. אבל אם היה השכר או החומץ רותחים או אם שהה

לטעום התבשיל על ידי קפילא גוי לראות אם פגם התבשיל או השביחו דיש משקים שפוגם ויש שמשביח, ולפיכך אולי המחבר מודה דאם נפל עכברא דדברא בתוך יין או שמן או דבש פוגם, אבל לתוך חומץ ושכר ודאי משביח.

ג. עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט"ז שכתב דכל פעם שנוכר שכר שמשוי ליה העכבר טעם לשבח בסימן זה דע שזה הוי רק על השכר שהיה או בימי הש"ס שהיו עושים אותו מתאנים, והיה לו חמיצות הרבה, אבל בשכר שלנו שעושין משעורים דינו כיון.

ד. שו"ע שם. וטעמו משום שלא יצא שום פליטה מהעכבר לתוך השכר, ולכן אפילו אם אין ששים כנגדו מותר, אמנם במעדני השלחן ס"ק ז' הביא מהאחרונים

א. שו"ע סעיף א', ועי' בש"ך ס"ק א' שכתב דמשמע מדברי המחבר שעכברא דדברא פשוט שנותן טעם לשבח, אבל הש"ך הביא דיש סוברים דלא כהמחבר.

ב. ש"ך שם. וכן נקט החוות דעת חידושים ס"ק א' שיש ספק אם נותן טעם לשבח כמו אצל עכברא דמתא אע"פ שעולה על שלחן מלכים. ועי' בפמ"ג שם שהביא מהמנחת יעקב להתיר בעכברא דדברא בשאר משקין בהפסד מרובה אבל הפמ"ג עצמו חולק עליו וסובר דאין להקל, וכן נקט בערוך השלחן סעיף ז', וכן הרבה אחרונים פוסקים כהמחבר. אולם עי' בפרי חדש ס"ק א' שכתב דאף לדעת המחבר בשאר משקין דין עכברא דדברא כשאר איסורין וצריך

שם מעת לעת¹ אפילו בצונן אם הסירו משם שלם או אם נחתך לחתיכות דקות בכדי שאפשר לסנן ולא ישאר שם שום ממשות, אסור אא"כ יש ששים בהיתר נגד העכבר כדי לבטל פליטת טעמו.

הפוסקים בכך וא"כ הכא דאיכא עוד ספק דשמא העכבר פוגם בחומץ הוי ליה ספק ספיקא ולכן לא נאסר עד שישהה מעת לעת שאז הוי ודאי שיעור כבישה לכו"ע, ובבדי השלחן ס"ק ו' הוסיף דלפי הדגול מרבבה במקרה שנפל עכברא דדברא דודאי נותן טעם לשבח לדעת המחבר הכא אינו צריך כבישה מעת לעת, ומה שהצריך הכא מעת לעת מייירי דוקא בעכברא דמתא. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ב' מה שהביא מהבית לחם יהודה ליישב.

ו. שם. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ד' שכתב דאם נימוח בתוכו בודאי שאין צריך מעת לעת.

ולענין פליטת בעל חי יש להביא כמה שיטות בזה. בפתחי תשובה ס"ק ג' הביא דברי החתם סופר יו"ד סימן צ"ד שהשיב לחכם אחד ששאל למה כשנפל בעל חי לתוך היתר אין מחזקין הבעל חי בחזקת חיים, ובכה"ג לא נפלט כלל. ותירץ דמה בכך שהיה בחיים, אם הבעל חי נשאר שם כדי זמן הראוי לפליטה בחיים או לאחר מותו השרץ אוסר לעולם, מבואר להדיא מהחתם סופר שיש פליטת טעם בבעל חי. ואין להקשות ממה שכתב הפמ"ג או"ח סוף סימן תמ"ז דבדגים חיים לא שייך בליעה, דמשום שיש לומר דהתם רצה לומר מה שנבלע בדגים היינו חמץ או חלב מותר ומשום שהחום הטבעי של הדגים הופך את החמץ או החלב לבשרו ודמו של הדג. ועיין בדרכי

דעכ"פ אם המשקה מאוס עליו אע"פ שלא מאוס על אחרים ומותר להם, מ"מ אסור לו ואינו בטל אפילו באלף משום איסור בל תשקצו.

ועי' בדרכי תשובה ס"ק ד' שהביא מהחמודי דניאל שכתב לגבי עובדא שהיה עם מים בכלי בערב שבת ובישלו ממנו לצורך שבת ועשו כל המאכלים לצורך שבת, ולמחרת נמצא שהיה עכבר בהכלי ולא היה ששים במים כנגדו, וכתב שיש להתיר הכל מטעם ספק ספיקא, שמא העכבר רק נפל שם עכשיו, ואת"ל שהיה שם קודם הבישול שמא לא נכבש שם מעת לעת.

ה. שם. ועי' בש"ך לקמן סימן ק"ה ס"ק ב' שהקשה על המחבר שם שפסק דאם נכבש איסור והיתר בתוך חומץ בכדי שיעור שיתננו על האש נחשב למבושל, ואילו הכא גבי חומץ המחבר פוסק ששיעור כבישה הוי מעת לעת. ובשלמא שכר שאינו חריף לכן בעי שיעור כבישה מעת לעת, אבל חומץ שהוא חריף השיעור הוא בכדי שיתננו על האור וירתיח. ויש כמה תירוצים בזה, במגן אברהם או"ח סימן תמ"ז ס"ק כ"ח תירץ דהכא מייירי בחומץ שלא כ"כ חזק כגון חומץ של שכר, ואילו התם מייירי בחומץ חזק כגון חומץ יין. ובדגול מרבבה ריש סימן ק"ה תירץ דהא דמחמירין בחומץ בכדי שיתחיל להרתח הוי רק מטעם ספק, משום דבאמת נחלקו

תשובה ס"ק כ' שהאריך בענין הזה. ובחדושי רבי עזריאל סימן קנ"ח מעיר על החתם סופר במה שסובר דיש פליטה בבעל חי אמנם למסקנא כתב דאין לזוז מפסק החתם סופר. ועי' בשו"ת רב פעלים חלק ג' יו"ד סימן ד' דהסיק גם כהחתם סופר, ועי' בספר יד אליהו סימן מ"ה שנשאל שם אודות יד אדם שנקטע ונפל לתוך רותח ולא היה ששים ואסר ליתן אפילו לנכרי משום דבן נח אסור באבר מן החי, ובחתם סופר כתב במקרה שנפלה תרנגולת קטנה לחמאה רותחת ומתה שם דאפילו לנכרי אסור למכרו משום דבלעה מאבר מן החי, וכן נקט בשו"ת יד אליעזר סימן קכ"ה, ובספר ילקוט יוסף חלק י' הערה ל"ז כתב דהעיקר הלכה הוא שאבר מן החי פולט. אמנם ביד יהודה פירוש הקצר והארוך סימן צ"ח ס"ק א' פסק להקל, וכן דעת עוד אחרונים, ובסמוך הבאנו מכמה גדולי הפוסקים בומנינו להקל בזה.

ולענין הכנסת אצבע של אדם לתוך רותח, לפי הרמב"ם דבשר אדם אסור מן התורה יש לדון מה דין המאכל, בשו"ת לבושי מרדכי חלק ג' יו"ד סימן ל"ג הסיק דבאופן שהאצבע היתה בתוך הרוחחים הרבה זמן עד שנעשה מכוה וחבורה, יש לחשוש לפליטה, אבל אם שהה שם רק זמן מועט אפשר דלא שייך בליעה ופליטה. אכן בדרכי תשובה שם הביא אחרונים שכתבו דשגור בפי העולם להביא ראיה דבעל חי אינו פולט מהא דפעמים נוגע יד האדם ברוטב רותח או בלחם חם בעת הלקחו מהתנור והרי בשר אדם בעשה ולא מצינו מי שאסר

בכך, אלא ודאי דבשר אדם אינו פולט, וכן הסיק לדינא דאין פליטה מחיים. ולדינא רוב אחרונים פוסקים שחי אינו פולט וכך הכריע הגרי"ש אלישיב שליט"א מובא בספר הערות על מסכת חולין דף ק"ג: ד"ה וכל, ובספר דולה ומשקה מביא ששאלו להגר"ח קניבסקי שליט"א מדוע לא חישיינן בנתינת אצבע בכוס תה רותח, שיפלט מאצבע האדם לתוך התה, וכן מדוע אין איסור לשתות כוס תה רותח, ניחוש שמא יפלוט מפיו ויבלענו, ויש ראשונים שסוברים שבשר אדם אסור מה"ת, והשיב משום דחי אינו פולט, ועי' בשו"ת משנה בלכות חלק ג' סוף סימן נ"ו שהכריע דלהלכה ודאי דבע"ח אינו בולע ופולט. וכדאי להביא מה שכתב בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' סימן שפ"ג וז"ל "כשעסקתי כאן בהכשר לדגים נודע לי שהדייגים מניחים בתחילה את כל הדגים יחד טהורים וטמאים בתוך הספינה בתוך כלי שבו מים מלוחים מאד, וחשבתי לאסור דכבוש כמבושל ואפילו פחות מעת לעת כיון שהמים מלוחים, אבל צ"ב אם בחי אמרינן כבוש כמבושל, ואף שבשו"ת "חתם סופר" סימן צ"ד אסר גם בדגים חיים, האחרונים דחו דבריו, ובטוטו"ד מהדו"ק קנ"ה מביא שהגאון בעל "חוות דעת" שחק כשסיפרו לו שגם בחי אמרינן כבוש כמבושל. ועיין בזר זהב על האו"ה כלל ו' שהביא מדברי הפוסקים דלא שייך, וכ"כ בעיקרי דינים בשם חקרי לב, ועיין בפתחי תשובה יו"ד סי' ק"ד סק"ג שמביא הסכמת הפוסקים שבחי לא אמרינן כבוש כמבושל, ובמיוחד בדגים

עכברא דמתא שנחתך לתחיכות דקות וא"א לפננו

ג. עכברא דמתא שנחתך לתחיכות דקות ונתערב בשכר או חומץ ואי אפשר לסננו, הכל אסור ואין כאן ביטול דשמא יפגע בממשות איסור ולא ירגישו. ויש אומרים שדוקא בשרץ יש לאסור אבל שאר איסורים שנחתכו לתחיכות דקות ונתערבו בהיתר ואי אפשר לסננו אין לחוש.

דינא הרמ"א סובר שרק אצל שרצים יש חומרא זו ולכן בכה"ג עכבר ושאר שמונה שרצים חיישינן שמא יפגע בכעדה. אולם בט"ז ס"ק א' חולק עליו וכתב דאין מקום לחלק בין שרץ לשאר איסורים כיון שחצי שיעור אסור מן התורה ולכן כל זמן שהאיסור ניכר רק אי אפשר לבררו אינו בטל, ועי' בש"ך ס"ק ג' ונקודות הכסף שמפרש דברי הרמ"א דמיירי שנתערב במאכל עב והאיסור אינו ניכר להעין, ולפיכך בשאר איסורים בטל, אבל בשמונה שרצים כיון דחמור טפי מפני שלוקין עליהם אפילו בשיעור כעדה, מחמירין לאסור הכל שמא יפגע ולא ירגיש בו, ובנקודות הכסף הוסיף שחומרא של שרצים הוי רק במשקה אבל ביבש ביבש בטל בששים, ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק ב' וביאורים ס"ק א' שחולק על הט"ז. ועי' בחכמת אדם כלל נ"א דין ג' שכתב דאם איסור נתערב בהיתר ונימוח האיסור לתחיכות דקות וקטנות, אם יכול לסנן המאכל במסננת אינו בטל אפילו באלף כיון שיכול להסירו, ואם נימוח כל כך עד שיעבור גם כן במסננת אם כן הוי ליה כלא בלח, ואם המאכל עב קצת שאי אפשר להסירו על ידי סינון ואי אפשר להכיר האיסור בשום אופן אזי דינו כיבש ביבש ובטל, אבל אם הוא רוטב עבה שאי אפשר לסנן

כל זמן חיותו במים לא אמרינן כן, וכ"ש שבתוך הספינה המים אינן נחים רק מתנועעים שיש מקילין שאין בזה דין כבוש, ולא שמענו מעולם בהכשר לדגים שיבררו בספינה בים היאך צדים אותם, אף בצדים בדרך כלל טהורים לחוד וטמאים לחוד מ"מ מתערבים ביניהם ולפעמים שוהים זמן מה, רק בדגים חיים הכבושים בטמאים נראה שאין לחוש" עכ"ל.

ז. שו"ע שם.

ח. ודוקא עכבר דהוי מהשמונה שרצים המטמאים, ועי' בפתחי תשובה ס"ק א' שהביא דמה שקורין אצלנו ראק אינו מן השמונה שרצים, ואיסורו כשאר איסורים שהאוכלו בכזית חייב מלקות.

ט. רמ"א שם וראיתי בבדי השלחן שהביא הקדמה קצרה כדי להסביר המח' וכדאי להביאו כאן.

והנה קיימא לן דלענין איסור שרצים יש שני חלקים, חד לענין שיעור איסור אכילה דהיינו שיעור אכילה לעבור על אכילתם לחייב מלקות, שיטת הרמב"ם בפרק ב' הלכה ז' ממאכלות אסורות הוא שחייבים בכעדה. ושנית לענין טומאה שהוא כשיעור עדשה, וכל זה מיירי בשמונה שרצים, אבל גבי שאר שרצים אינו אסור באכילה אלא כזית. ולענין

והאיסור לא נימוח כל כך אלא שנפרך לחתיכות דקות מאוד, אסור שהרי אפשר להכירו במשמוש היד. ובסוגרים שם כתב שבתורת חטאת כלל פ"ה דין י"ז וברמ"א מתיר בשאר איסורים אם אינו יכול לבררו, וכתב המנחת יעקב שם ס"ק נ"ז דבהפסד מרובה יש לסמוך עליו עכ"ד. ולענין דינא עי' בבדי השלחן ס"ק י"ב שכתב דאם אינו נראה לעין יש להקל בעת הצורך ולסמוך על הדעות הסוברות שבכה"ג לא חשיב כבריה דהא עיקר דין בריה דלא בטלה הוא מדרבנן ויש להקל בספיקו, אבל אם ניכר לעין יש להחמיר דאינו בטל אפילו אם אינו מהשמונה שרצים, וכן הורה החזון איש סימן ל' ס"ק ג'.

ועי' בדרכי תשובה ס"ק ט' שהביא מהחמודי דניאל בעובדא שאכל חתול נר של חלב ונפלו הפירורים לתוך שאור שעושים ממנו לחמניות שקורין בייגי"ל והשאור היה כמה מדות ונתערבו הפירורין ואי אפשר לבררם, והכשיר כל הבייגי"לים משום דכשאופים נתבטלו הפירורים בששים בכל בייגי"ל משום שהחלב שמן ומפעפע בכולו, ועוד אפילו אם יאסר כמה בייגי"לים מ"מ הרי הם בטלים ברוב משום שאופים מהם הרבה מאות ואין אדם אחד אוכלן, וגם מוכרין להרבה נכרים דהא אין שם פירורין כל כך שיאסרו כולם.

ובענין איסורים שנתערבו בתערובות שאינם ניכרים ואי אפשר להוציאם, כגון דבר איסור שאינו בריה ואינו יכול להכירו אלא ע"י טורח גדול פסק הגרשו"א זצ"ל הובא בספר בדיקת המזון

חלק א' פרק ז' עמוד קל"ה שבמקום טורח גדול אפשר לסמוך על ביטול ברוב והוסיף שקשה להגדיר מהו טורח גדול, וכן יבלח"ט הגרי"ש אלישיב שליט"א פסק להקל בדבר איסור שאינו בריה ואי אפשר להכירו אלא ע"י טורח גדול שבטל בתערובות. אמנם עי' בחכמת אדם כלל נ"א דין א' שכתב דביטול כל האיסורין לא שייך אלא במה שאינו ניכר, אבל אם יכול להכיר האיסור אין לו ביטול עולמית. ואם יוכל להכיר האיסור אינו בטל אפילו באלף כגון שנתערבו חטים שהם חמץ בשאר חטים לא שייך ביטול כמבואר באורח חיים סימן תס"ז שאפילו באלף לא בטל כיון שיכול להכיר האיסור ולהסירו אפילו שזה על ידי טירחא (עיין פרי חדש סימן ק"ד ס"ק ג') ובכל זה אין חילוק בין איסורי תורה לאיסורי דרבנן עכ"ד.

וכדאי להביא בענין זה קטע חשוב מתוך הספר מגילת ספר, בענין עיתונים שיש בהם דברי תורה האם חייבים בגניזה, והביא שם שידוע שעיתונים שעיקרם הוא להודיע חדשות ויש בין העניני חולין גם דברי תורה, או פסוקים ומאמרי חז"ל, שצריכים גניזה, דבשו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן י"ח, ובשו"ת שבט הלוי חלק ה' סימן קס"ב כתבו דחייבים בגניזה, ואע"פ שיש בזה טירחא גדולה על אלו שמטפלים בהגניזה וקשה להם להפריד את הדברי תורה מדברי חולין, ובקובץ מבית לוי שנת תשנ"ז יש בירור על הענין מהגאון ר' מרדכי קראוס שליט"א והסיק דאי אפשר למצוא היתר לפוטרו מגניזה, ועוד חושש דאולי יש

איסור על המדפיסים משום דעל פי רוב זורקים העיתון לאשפה. וכתב דקיימא לן דאיסור שנתערב בהיתר חד בתרי בטל ברוב והאיסור נהפך להיתר, וכמובן דכל זה דוקא אם אין האיסור ניכר אז בטל, משא"כ כשאפשר להכירו שאז לא שייך ביטול ברוב. ויש לעיין מה הדין הכא שהדברי תורה כרוך בתוך העיתון והוי טירחה גדולה למצוא את האיסור האם גם זה נחשב שהאיסור ניכר הואיל וע"י טירחה יכול למצוא אותו, או שמא באופן זה יש להחשיב שאין האיסור ניכר ובטל ברוב. והביא הדרכי תשובה סימן ק"ט ס"ק ל"ט שהביא משו"ת חקרי לב שהאריך בדין יבש ביבש שנתערב ואינו מכירו אבל הבקי בדבר יכירו כגון שנתערב חתיכת חלב בב' חתיכות של שומן דאומן בקי יכול להכיר איזהו החלב יש לחקור אם אמרינן דאפילו הכי בטל ברוב בכה"ג משום דהתורה לא הטריחה אותו לחזור אחר בקי או דילמא כל שאפשר לברר האיסור הוי כניכר האיסור ואינו בטל לעולם. ולמעשה המגילת ספר האריך מאוד בענין זה והסיק אחרי כמה ראיות דהנה ביטול ברוב לא שייך באיסורים גרידא אלא אפילו בתרומה וקדשים דע"י הביטול פקעה הקדושה ולפי זה שייך ביטול ג"כ על דברי תורה שלא יצטרך לגנוז אותם משום דבכל ביטול איסור אינו משנה החפץ עצמו אלא רק מפקיע דיני האיסור שעליו, וה"ה בדברי תורה ע"י הביטול נפקעת קדושתם וממילא אין חיוב לגנוז אותם. ואם לאדם יש חבילה של עיתונים רבים אינו צריך לחוש שמא יש בהם פסוקים

ומדרשי חז"ל מפוזרים, דמאחר ואינם ניכרים להדיא ורק ע"י טירחה גדולה אפשר למצוא היכן יש דברי תורה, בטלים הם ברוב דברי חולין שבהם, וכדין יבש ביבש שבטל ברוב. ופשוט דלא רק בחתיכות נפרדות יש דין ביטול, אלא אפילו בחתיכה אחת שיש בה מקומות שנאסרו ורוב החתיכה מותרת ולא ידוע היכן המקומות שנאסרו ג"כ שייך ביטול על אותם מקומות שבטלים ברוב היתר, ולקמן הזכרנו דוגמא לזה מרע"א סימן ק"ה סעיף ה' שפסק דאם איסור נפל על חתיכה ואינו יודע באיזה מקום נבלע בה אע"פ דהוי רק חתיכה אחת מ"מ בטל ברוב. ואם יש עיתונים קבועים שיש בהם דברי תורה ואפשר בקלות למצוא את מקומם זה נחשב כניכר וצריך לגנוז אותם עמודים. וזה מצוי מאוד בעיתון של ערב שבת שיש בה הרבה דברי תורה, משא"כ עיתון בימי חול שקשה מאוד למצוא הדברי תורה זה נחשב כאינו ניכר ובטל ברוב, ואף שזה אינו מוסכם לכל הפוסקים מ"מ יש הרבה פוסקים שנוטים להקל, ולכן יש לימוד זכות על אלו שאין מדקדקים לגנוז. והביא שם דכל המשא ומתן הנ"ל הביא לפני הגאון ר' שמואל אויערבך שליט"א והשיב דכבר העלה סברא זו בעבר, עכ"ד. ומאידך יש צד גדול להחמיר מדברי החתם סופר יו"ד רע"ז שהביא מספר יד אליהו שרצה להתיר תערובות של ספר תורה פסול שנתערב בספרי תורה כשרים, והחתם סופר דחה דבריו וסובר דהיות דע"י חיפוש אחר חיפוש אפשר למצוא את הטעות אף שקשה הדבר נחשב שהאיסור ניכר. ועי'

סעיף ב

עכברא דמתא שנפלא לתוך שאר משקין

ד. אם עכברא דמתא נפל לתוך יין ושמן ושאר משקים ודאי פוגם ואין צריך ששים לבטל פליטתו^א. ויש מחמירין בשאר משקים חוץ מיין שמן ודבשי^ב.

עכבר שנפלא לתוך שומן

ה. יש מחמירים כשעכבר נפל לתוך שומן שאין העכבר פוגם^א. ולפ"ז אם

עכברא דברא פוגם יין ושמן כמו שראינו בסימן ק"ג סעיף ד'.

יא. עי' בבדי השלחן ס"ק י"ז שכתב דאם הוא שלם צריך להסירו, ואם נחתך לחתיכות קטנות צריך לסננו, ואם אינו יכול לסננו אסור אפילו אם יש ששים כמו שהבאנו לעיל.

יב. ועי' בט"ז ס"ק ב' שהביא שיש להחמיר בכל המשקים חוץ משמן יין ודבש, והש"ך בס"ק ה' הביא שכן דעת המהרש"ל וכן סובר החוות דעת חידושים ס"ק ג'. וברע"א ס"ק ב' כתב שהרמ"א שמחמיר א"כ יש הפסד מרובה היינו רק בשומן די"ל דדמי לשכר וחומץ אבל בשאר משקין פסקינן להקל.

יג. רמ"א בשם תשובת הרא"ש, והרמ"א מיקל בהפסד מרובה. וברמ"א הוסיף דאם שפכו יום יום שומן בקדירה ויש להסתפק שמא העכבר היה שם כשעירו עליו שומן רותח, אפילו אם עכשיו השומן שלפנינו קשה, הכל אסור אפילו שיש ששים בשומן כנגד העכבר. ובש"ך ס"ק ו' מבאר דאפילו כשיש ששים השומן אסור, אף דאין עירו אוסר יותר מכדי קליפה, מכ"מ כל קילוח שמערה נוגע בעכבר ונאסר. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ד'

גם בחזון איש יו"ד סימן י"ד ס"ק ו' שכתב וז"ל ושיעור נימוח היינו שאין העין מכירתו כלל והלכך מתבטל כדין יבש יבש, אבל אם העין מכירתו כשיפגשו אע"פ שאין כח באדם לחפש אחריו חשיב כאיסור ניכר ואינו בטל, עכ"ל, ומצאתי בספר נקיות וכבוד בתפלה עמוד ק"צ תשובות של הגר"ח קניבסקי שליט"א שאלה ק"נ-קנ"א שנשאל אם עיתונים שיש בהם דברי תורה צריכים גניזה, והשיב שכן, וגם עיתון שיש בו קצת דברי תורה האם צריכים למיין את הדברי תורה או שאפשר להניח את כל עיתון בגניזה, והשיב דאם ידוע שיש דברי תורה אין צריך למיין ואפשר לשים את כל העיתון בגניזה, אבל אם אינו יודע אם יש דברי תורה אין צריך לחשוש שיש דברי תורה ויכול להשליך לאשפה.

י. שו"ע סעיף ב'. ובש"ך ס"ק א' מסתפק אם המחבר ממשיך כאן בנפילת עכברא דמתא כמו בסעיף א', או דהכא מיירי אפילו בעכברא דברא שאע"פ שנותן טעם לשבח, בין ושמן הוא פוגם, והב"ח לומד שדעת המחבר דעכברא דברא נותן טעם לשבח בכל המשקים. אמנם בפרי חדש ס"ק א' סובר שאפילו

נמצא עכבר בשומן והשומן בא לפנינו כשהוא קשה סגי ליה ליטול^ד כדי נטילת מקום^{טו}, אבל אם העכבר נמצא בשומן רך, או אפילו אם הוא קרוש עכשיו אבל ידוע לנו שהעכבר היה שם לפני שהשומן נתקשה, יש להחמיר אלא א"כ יש ששים נגד העכבר^{טז}.

עכבר שנפל בשמן של בית הכנסת

ו. יש אומרים שאם עכבר נפל לתוך שמן של בית הכנסת, כיון דמאוס הוא אפילו אם יש ששים בשמן נגד העכבר, מ"מ אסור להדליקו בבית הכנסת מפני שהוא מאוס משום "הקריבהו נא לפתחך"^{יז}. ויש אומרים

טז. ש"ך ס"ק ז', שכתב דאם השומן בא לפנינו כשהוא רך ליכא אלא חדא ספיקא, שמא היה שם יום שלם, וספק כבוש אסור, וה"ה אם ידוע שהיה השומן רך בשעת נפילת העכבר, יש רק ספק אחד שמא נתקשה קודם שיעור כבישה. וכן כתב בט"ז ס"ק ג' ודלא כשיטת או"ה שמיקל אם בא לפנינו כשהוא קשה משום דאזלינן אחר שעת המציאה. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ג' שהקשה על הט"ז דכאן מחמיר בספק כבישה ורק כשיש ספק ספיקא מקיל כהרמ"א, ולקמן בסימן ק"ה סעיף א' הט"ז חולק על הרמ"א שם שמחמיר בספק כבוש. ותירץ ביד אברהם דהכא הט"ז בא רק לפרש את דברי הרמ"א, ובאמת הט"ז עצמו לא נקט כמוהו. ובפמ"ג תירץ דהט"ז כאן החמיר משום דיש חזקה מעיקרא שהשומן היה רך.

יז. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק ח' ובחוות דעת חידושים ס"ק ח' שכתבו דאפילו אם רק מאוס לדידיה ואינו מאוס לאחרים אסור להדליקו בבית הכנסת אפילו אם יש ששים, ועי' בחכמת אדם כלל נ"ח דין

שהביא משו"ת חוט שני סימן ס"ג שכתב דאם נסתפקו כבר מאותו שומן יש להתיר הכלים, משום שאין ידוע בודאי שנשתמש בהם אותו שומן מטעם ס"ס, שמא לא נשתמש, ואת"ל שנשתמש שמא היה ששים בתבשיל נגד השומן שניתן לתוכה, ועי' במנחת יעקב כלל נ"ב ס"ק י"ט שכתב דאפילו אם ידוע שנשתמש בהם מותרים גם כן דהא איכא ספק שמא לא היה העכבר שם כשעירו עליו, ועי' בערוך השלחן סעיף י"ג.

יד. רמ"א שם. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ז' שכתב שמדינא אפשר ליטול כדי קליפה, אבל מחמירין לכתחילה כהרמ"א ליטול כדי נטילה. ועי' ברע"א שהביא מהמנחת יעקב דהא דבעינן כדי נטילה הוא חומרא בעלמא משום דמאיס או משום דדרך שומן אוזא שלא להיות קשה כל כך.

טו. שם. ומותר מכח ספק ספיקא, ספק אם נפל שם כשהיה קשה, ואת"ל שנפל כשהיא רך שמא נתקשה קודם שיעור כבישה.

שאם יש ששים נגד טעם העכבר מותר להדליקו בבית הכנסת^{יח}.

זבוב שנימוח בתבשיל

סעיף ג

ז. דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם כזבובים ונמלים אפילו אם נתערבו בתבשיל ונמחו גופם, מ"מ אם ההיתר רבה עליו מותרים, אמנם אם אפשר לסננו בודק ומסנן^{יט}, ויש מחמירים להצריך ששים לבטלם

כשמעורבים עם הפרי, שיש לדמותו לתולעים המתהווים בדגים ובשר וגבינה שאינם פוגמים בהם, ועי' בחוות דעת שם שכתב דתולעים לא מקרי דברים המאוסים כזבובים, ולדינא פסק בבדי השלחן ס"ק ל"ח שיש להחמיר אפילו לענין שאר מאכלים משום דיש פוסקים שחולקים על המחבר גם בנמלים וסוברים שאף הם נותנים טעם לשבח. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ד ובדרכי תשובה ס"ק ל"ד.

ולענין איסור פגום שנפל לתבשיל באופן שהתבשיל מותר באכילה, האם מותר לתת התבשיל לחבירו שאינו יודע מזה אף שהוא עצמו מואס במאכל, או שמא יש לאסור מדין בל תשקצו, וראיתי בספר דרכי הלכה עמוד ר"ו שהביא משו"ת אמרי טעם סימן קכ"ה שנסתפק באיסור מאוס ופגום כעכבר שנפל להיתר באופן שמותר כגון שהיה ששים, או שטעמו פגום האם מותר לתת התבשיל לחבירו, דשמא אסור ליתן המאכל לחבירו משום דהוה מאוס ונפשו של אדם קצה מהם ושמא יש לאסור מדין בל תשקצו. ויש עוד להסתפק משום דאם היה יודע שיש בזה דבר מאוס היה בדיל עצמו מיניה, ולכן אולי יש איסור של ספי ליה איסור, או שמא כל האיסור הוא רק

י"א שכתב דבכל מקום שהשמן אסור באכילה אז ודאי אסור להדליקו בבית הכנסת, ויש אומרים דאפילו במקום שמותר באכילה אם הוא מאוס אסור להדליקו בבית הכנסת, ובמשנה ברורה סימן קנ"ד ס"ק מ"ט כתב דאם מאוס אסור להדליקו.

יח. ט"ז ס"ק ד', והביאו המ"ב שם, ועי' בפמ"ג שם שכתב שכל זמן שמאוס לדידיה אסור להדליקו ואפשר שהט"ז מודה לזה, ועי' שם עוד שכתב שה"ה לנר חנוכה שבת ויארציט.

יט. שו"ע סעיף ג', וכן דעת הרמ"א לקמן סימן ק"ז סעיף ב', אבל אם נפל לתוך שכר וחומץ צריך ששים מפני שנותן טעם לשבח. ועי' בט"ז ס"ק ו' שהביא דעת המהרש"ל להחמיר אבל מסיק כהרמ"א, וכן פסק החוות דעת בחידושים ס"ק ט', ועי' בפמ"ג סימן ק"ז שפתי דעת ס"ק ז' דנקט כהרמ"א וסיים דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

ולענין תולעים עי' בט"ז סימן פ"ד ס"ק ט"ו שכתב דגם תולעים נכללים בדברים המאוסים, אכן הש"ך שם ס"ק ל' חולק וסובר שתולעת אסורה בנותן טעם, והדרישה ס"ק ב' כתב לחלק בזה שאף שהתולעת נותן טעם לפגם, מ"מ אותם התולעים שגדלים בפירות אינם נמאסים

אא"כ במקום הפסד מרובה שאז סגי ברובי.

בעל נפש יחמיר על עצמו לא לאכול התבשיל מאחר דרוח רעה שורה עליהן. ועי' בשו"ת אור יצחק חלק ב' יורה דעה סימן י"א שהביא התורה לשמה והשיג עליו טובא, א' דציפורנים יותר מאוס מכל מה שהוזכר בסימן ק"ד, ולמה צריך להגיע לגמ' במו"ק, ועוד דהציפורנים עצמם אין להם לא טעם ולא ריח, ועוד מה שכתב דבעל נפש יחמיר על עצמו משום רוח רעה, היכן מצאנו רוח רעה לאחר שניטלו משם.

ב. ש"ך סימן ק"ז ס"ק ז'. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ד שכתב דיש להחמיר כהש"ך אלא במקום הפסד קצת. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ד דין י"ד שפסק כהש"ך.

אם הוא יודע מזה אבל כל זמן דלא יודע מזה מותר. ושוב ציין לדברי הכרתי ופלתי בסימן פ"א שכתב בפשיטות דאם יש על מאכל איסור של בל תשקצו מותר לתתו לאחר שאינו יודע מזה. ובכל זאת כתב למסקנא שיש על זה גניבת דעת ולכן נראה דצריך להודיע קודם לחבירו, ואם הוא ירצה לאכול שפיר עבד.

ועי' בשו"ת תורה לשמה סימן רי"ג שנשאל בציפורנים שנפלו לתוך התבשיל בהיותה רותחת על האש ואח"כ חיפש אחריהם ומצאם וזרקם, האם התבשיל נמאס ואסור באכילה מאחר שנתבשלו בתוכו ציפורנים והוי איסור של בל תשקצו. והשיב על פי הגמ' במו"ק דף י"ח דציפורנים אין בהם משום מאוס, ורק

סימן ק"ה דין איסור שנפל לתוך היתר

איסור שנכבש עם היתר

סעיף א

א. איסור שנכבש עם היתר בתוך מיס^א מעת לעת ברציפות: נאסר ההיתר,

שהוא טופח על מנת להטפוח, עכ"ד. ולפי זה יש שרצו להחמיר כשקונים שקיות של כבד שלא נצלה עדיין, שצריך לצלותו תוך מעת לעת דאם לא כן הוי כבוש בתוך מעט הלחות המצטברת בשקית, ויש בה טופח על מנת להטפוח. אבל למעשה טען שם במגילת ספר דלא נמצא דבר זה בפוסקים שיש כבישה בכה"ג, וכיון דלא שמענו כן, משמע דהשיעור כבישה הוא רק אם יש שם הרבה לחות ולא בדבר מועט.

ועוד מובא שם במגילת ספר דבר חשוב הנוגע למעשה לגבי השיש הנמצא במטבח לענין פסח, שנוהגים להניח על השיש כיסוי דק של נייר כסף ואף שמצטברת רטיבות בין השיש לכיסוי, אין זה נחשב שהשיש כבוש מאותו רטיבות ומפליט אליו חמץ כיון שהרטיבות היא מועטת, ובנוסף לכך הרי קיימא לן כהסוברים דהכבישה אינה אוסרת אלא מה שבתוך הכבישה ולא מה שחוץ לכבישה, ואם כן אף אם נאמר שהרטיבות המועטת הזו מקבלת טעם מן השיש, הנייר כסף אינו בולע ממנה כיון שהוא מחוץ לכבישה. ואף מותר להניח סירים רותחים עליו, דקיימא לן דתתאה גבר ואינו מחמם יותר מכדי קליפה, וכמו

א. בפמ"ג משב"ז ס"ק א' כתב דגדר כבישה הוא דבר גוש שנשרה בדבר צלול, דיבש ביבש אפילו אם נוגעים כל היום אינו נאסר, וכן אם נתערב היתר לח עם איסור לח לא שייך דין כבישה, משום דמיד יתערבו ויאסרו. אמנם עי' בשו"ת מנחת שלמה סימן נ"ד אות ה' שבאמת דן האם בתערובות של לח בלח שייך דין כבישה.

ובעיקר הדין שהיתר נאסר ע"י כבישה, מוכיח הגר"א בביאורו ס"ק א' שהוא מן התורה מהגמ' בפסחים דף מ"ד: וכן דעת הפמ"ג משב"ז ס"ק א', וחכמת אדם כלל נ"ח דין ד', ובשו"ת משנה הלכות חלק י' סימן פ"ט ד"ה ולפענ"ד, חוץ מבשר בחלב שנכבשו יחד שהוא מדרבנן כמו שכתבנו לעיל בסוף סימן צ"א. ועי' בדרכי תשובה ס"ק י"ג. ולענין אם כבישה בציר אסור מדאורייתא ראה לקמן.

ועי' במגילת ספר אות ט"ז שהביא דבפמ"ג באו"ח סימן תמ"ז אשל אברהם בסוף הסימן כתב בענין דג חי הנקרא קארפין ושולחים מעיר לעיר וכדי שישאר טרי מניחים פרוסה של חמץ ספוג ביין לתוך הפה של הדג, ובפמ"ג מסתפק אם צריכים לחשוש לכבישה על ידי היין

שמבואר לעיל בחוות דעת סימן צ"א ס"ק ה' דאף אם מניח כלי ראשון על גבי דבר צונן אמרינן דתתאה גבר ולא מחמם יותר מכדי קליפה, אף אם יש רטיבות מלמטה, ועל פי זה נראה דמעיקר הדין יש להקל בכיסוי נייר כסף על השיש אף אם אינו מגעיל את השיש ואף אם מצטברת רטיבות מתחת לכיסוי, ומה שיש מגעילים השיש הוא לתוספת הידור ולא מעיקר הדין, עכת"ד.

ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק א' שכתב בפירוש דלא שייך שרייה אלא אם כן המשקה מסבב החתיכה אבל משום מעט לחלוחית שעל גביו או תחתיו לא חשיב שרייה, ועי' בפירוש הארוך שם ס"ק א', ובדרכי תשובה ס"ק ג'.

ב. עי' בדרכי תשובה ס"ק ח' ובסימן ס"ט ס"ק רנ"ו שהביא מח' הפוסקים אם החליף המים בתוך המעת לעת האם עדיין נחשב כבוש, ועי' ברע"א כאן שכתב דאם החליף המים באמצע אינו נחשב ככבוש. ועוד כתב ברע"א שצריך שרייה עשרים וארבע שעות ברציפות, אבל אם היה איזה הפסק ביניהם כגון שהוציא הדבר הנשרה מתוך המשקה שהוא שרוי בו אפילו לזמן מועט, נתבטלה פעולת הכבישה, וה"ה אם החליף המים באמצע, ובשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קפ"ו כתב שאפילו אם הוציאו לרגע אין זה נחשב ככבוש, וכן כתב בפ"ת סימן פ"ז ס"ק י"ח. ועי' בבדי השלחן ס"ק ד' שמוכיח מדין זה שהפליטה והבליעה שנעשים ע"י הכבישה, נעשים רק בגמר המעת לעת, כמו שכתב החוות דעת ס"ק א' שצריכה

להיות פעולה נמשכת וכל שיש הפסק נתבטלה צירוף הפעולה, אולם השו"ת חוות יאיר סימן ק"ד והכרתי ופלתי כאן בס"ק א' שכתבו שהפליטה והבליעה מתחילים מיד, רק שנפלט ונבלע מעט מעט עד עשרים וארבע שעות, אין נראה טעם לומר דבעינן שיהיו הכ"ד שעות רצופים, דלמה יתבטל מה שנפלט ונבלע עד שנפסק הכבישה עכת"ד. אמנם עי' במגילת ספר סימן ק"ה אות ח' שהביא דכבר העיד הכרתי ופלתי דמה שנוטה יותר לשכל הישר ולמציאות הוא דקשה לומר דעד מעת לעת לא נפלט כלום והכל נפלט דוקא אחר מעת לעת, אלא שהפליטה והבליעה מתחילים מיד, רק שנפלט ונבלע מעט מעט עד עשרים וארבע שעות, וכתב במגילת ספר שנראה שאין כוונתו שקודם המעת לעת חסר רק בכמות הטעם, אלא שחסר באיכות הטעם והטעם הוא קלוש באיכותו ואין בו כח לאסור, ולכן גם באיסורי משהו כגון חמץ בפסח אינו אוסר קודם המעת לעת כיון שחסר באיכות הטעם ואפילו דין משהו חמץ אין לו כיון שהוא קלוש, ולפ"ז גם הכרתי ופלתי סובר שצריך כ"ד שעות רצופות, דרך ע"י כבישה רצופה של כ"ד שעות נפעל באיכות הטעם שיהיה חזק ולא קלוש, מה שאין כן אם נפסקה פעולת הכבישה או צריך להתחיל את כל התהליך מחדש, עיין שם.

ולענין האם שייך כבישה בנהר שמימיו מתחלפים כל הזמן, עי' בפתחי תשובה סימן ס"ט ס"ק ל"ג שכתב דנראה דאם נפל בשר שלא נמלח לנהר ונשתהה שם כ"ד שעות שרי אף לקדירה, ואף

כיון דכבוש כמבושל דמי. אע"פ דשניהם צוננים, על ידי השרייה מפליט מהאיסור ומבליע בהיתר, אבל אם יש ששים במים ובהיתר כנגד האיסור הכל מותר.

לדעת הש"ך בסימן ס"ט ס"א דגם אם יש במים ס' אסור אף לקדירה, מ"מ הכא בנהר לא מקרי כבוש כלל, דקמא קמא אזדא ליה, ודינו כמימות מחולפים עכ"ד. אמנם ביד יהודה ס"ק ב' כתב דכל שלא שהה בלא מים כלל, אף מימות מחולפים מצטרפים להשלים המע"ל, על כן גם בנהר הגם דקמא קמא אזלי מ"מ יש כאן שרייה מעת לעת. ועי' בשו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן כ' דפסק להחמיר כשאין הפסד מרובה. ועי' בחמודי דניאל הל' תערובות סימן כ"א שמסתפק אם הוסיף מים לתוך מי הכבישה בתוך מעת לעת, ובשעת הוספת המים המאכל מתנענע בתוכו אם עדיין נחשב ככבוש.

ד. פשוט, ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ו' סימן ער"ב שהביא מה שדן אם נכבש איסור תוך ששים של היתר מעת לעת, ואחר מעת לעת ניטל קצת מן ההיתר ולא נשאר ששים נגד האיסור, האם יש לחוש כיון שהאיסור שהה מעת לעת בהיתר ונוח לפלוט רק שהיה ששים כנגדו, ואם כן כשניטל אחר כך מההיתר ולא נשאר עוד ששים כנגדו פולט האיסור בתוכו אף בזמן מועט, או דלא חיישינן שיפלוט עד שיעברו עוד כ"ד שעות, ובשו"ת טוב טעם ודעת הקל בזה, אבל לכאורה אין הראיות מוכרחות עיין במה שכתב בשבט הקהתי חלק ה' סימן קכ"ז. ושוב מצא בשו"ת מהרי"א הלוי סימן י"ג דדן בזה והעלה להקל, דמסתבר לומר דהכבישה אחר כך אינו מפליט יותר ממה שנכבש מקודם, ומה שלא נפלט במעת לעת הראשון לא יפלוט עוד, ועי' מה שהבאנו בסימן ק"ו מהפתחי תשובה ס"ק ב' שאין להביא ראיה משם, עכת"ד.

ג. שו"ע סעיף א'. ועי' בפמ"ג משב"ז סוף ס"ק א' שכתב "שמבושל" לאו דוקא, אלא הוא כמבושל בכלי שני דהיינו שרק מפליט ומבליע, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ג' דמה שכתב המחבר הרי הוא כמבושל היינו כמבושל להיות נאסר כולו לאפוקי ממליחה וצלייה, אבל לא לכל מילי הוא כמבושל דאין שום דמיון וערך כבישה בצונן שאינו מרתיח שום דבר לבישול, רק שעל ידי הכבישה נכנס בו הלח. אולם עי' בערה"ש סעיף ט"ו שכתב שהוא כמבושל ממש. ועי' בשו"ת האלף לך שלמה יורה דעה סימן ק"ל מה

ג. שו"ע סעיף א'. ועי' בפמ"ג משב"ז סוף ס"ק א' שכתב "שמבושל" לאו דוקא, אלא הוא כמבושל בכלי שני דהיינו שרק מפליט ומבליע, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ג' דמה שכתב המחבר הרי הוא כמבושל היינו כמבושל להיות נאסר כולו לאפוקי ממליחה וצלייה, אבל לא לכל מילי הוא כמבושל דאין שום דמיון וערך כבישה בצונן שאינו מרתיח שום דבר לבישול, רק שעל ידי הכבישה נכנס בו הלח. אולם עי' בערה"ש סעיף ט"ו שכתב שהוא כמבושל ממש. ועי' בשו"ת האלף לך שלמה יורה דעה סימן ק"ל מה

פחות משיעור כבישה

ב. איסור והיתר שנשרו יחדיו במים פחות מעשרים וארבע שעות, ההיתר אינו נאסר כלל, אבל צריך להדיחיה.

איסור שנשרה בכלי היתר

ג. איסור שנשרה מעת לעת בכלי היתר הכלי נאסר כולו, וי"א שנאסר רק כדי קליפה.

ששים כנגד כולו, והוא דבר שאינו מסתבר כלל, ובאו"ה גופא כלל כ"ח ריש סימן ב' כתב דבשר צונן שנפל לחלב צונן ובתוך שיעור כבישה נתנו לקדירה, אם יש ששים בחתיכה ובקדירה לבטל החלב שעליה אף החתיכה מותרת, וכן נראה דעת כל הפוסקים, וכן משמע מהשו"ע שכתב בסתם שסגי בהדחה.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ה' סימן קכ"ז אות ב' שהביא משו"ת יגל יעקב חלק או"ח סימן ב' שהקשה למה מקילין באיסור שנכבש בהיתר בפחות מעת לעת, ולמה לא גזרו ב' שעות קודם מעת לעת שמא יטעו דעדיין לא עבר כ"ד שעות, דעד ב' שעות טעי אינשי וכמו דגזרו לגבי אכילת חמץ בערב פסח, ועי' שם מה שתירץ. ונראה דלא קשה מידי דבשלמא בערב פסח דכל אחד אוכל חמץ בשעת היתר שייך לגזור שמא יטעה דעדיין לא הגיע חצות, משא"כ בכבישת איסור והיתר ביחד, דרוב ישראל אינם כובשים איסור בהיתר ביחד, משום הכי לא שייך לגזור בשביל האחד שכבש איסור והיתר ביחד ופשוט, עכ"ד.

ו. ש"ך בסימן צ"ח ס"ק י"ג שהבליעה נכנסת בכלול, וכן פסק הפמ"ג כאן משב"ז ס"ק א' להלכה. ועי' בט"ז כאן ס"ק

ה. שו"ע שם. וכתב בבדי השלחן ס"ק ז' דאם משערין באומד יפה שיש ששים במי השרייה או אפילו הדחה אינו צריך. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ה' דכתב שצריך הדחה רק במקרה שהחתיכות נוגעים זה בזה בתוך מי השרייה או כשההיתר נשרה בתוך איסור צלול. ועי' בפרי חדש ס"ק ז' ובדרכי תשובה ס"ק כ"ג שכתבו דאם האיסור אסור מדאורייתא נכון לגרוד ההיתר סביב, אבל באיסור דרבנן או בבשר בחלב שאיסורו ע"י כבישה הוא רק מדרבנן, ודאי סגי בהדחה, אבל אם רוצה לבשלו אפילו באיסור דרבנן נכון לגרוד ההיתר מסביב. ואם שכח להדיחו ובשלו, עי' בחכמת אדם כלל נ"ח דין ב' שהביא מהאו"ה כלל ל' סימן ד' שכתב דאם בשלו בלא הדחה צריך ששים כנגד כל מה שנשרה בחלב דלא ידעינן כמה בלע, וכתב במנחת יעקב כלל כ"ב ס"ק ט"ו שדבריו נכונים ומה שלא כתב כן בתורת חטאת היינו לרוב פשיטותו, ובאמת דבריו צ"ע דאם כן כבישה חמור מצליה ומליחה דאינו אוסר רק כדי נטילה וקליפה, ואילו כבישה בצונן בפחות משיעור כבישה דמדינא לא בעי אלא הדחה, אם לא הדיחו ובישלו יהיה צריך

א' שפסק שהכלי בולע רק כדי קליפה, ואם בישלו היתר אחר כך באותו כלי צריך ששים רק כנגד קליפתו, (אמנם עי' בהגהת הט"ז מובא בשו"ע מכוון ירושלים שכתב דכיון דהקליפה היא רק חומרא לא צריך ששים כנגדו, ולכאורה הט"ז סותר עצמו מסימן צ"א ס"ק ז').

ובנידון האם כבישה שבתוך הכלי פועלת על מה שמחוץ לכלי וכן להיפך, עי' בדרכי תשובה ס"ק ד' שהביא מהחמודי דניאל שכתב בעובדא שהיה קדירה מלאה שומן של בשר בקערה, ונשפך מעט חלב תחת הקדירה עד שנשרה שולי הקדירה וקצת מדפנותיו בחלב מעת לעת, ופסק דחלק השומן שהוא כנגד החלב אסור. אכן עי' ביד יהודה ריש סימן שהזכרנו לעיל שהשיג עליו והעלה דלא הוי כבוש א"כ אותו דבר שנכבש מסובב במשקה, והמשקה מסבב החתיכה ואין הפסק ביניהם, אבל אם יתן כלי מלא חלב בתוך בשר או שומן קרוש וישהה בו מעת לעת, לא יעלה על דעת שום אדם לאסור. אכן אם נשרה כלי עם שומן קרוש בתוך חלב מעת לעת ברור הוא דרק הכלי נאסר מהחלב אבל השומן שבו שרי, כיון דהוא לא נשרה בתוך החלב כלל, דהכלי מפסיק בינו לבין החלב, אמנם אם היה שומן צלול פשוט שצריך שיהא בשומן ששים כנגד מקום הכלי שנאסר מהחלב. אמנם עי' בפמ"ג א"א או"ח סימן תמ"ז ס"ק ל' שאסר בכה"ג, משום שכתב דאם נדבק חמץ על נסר של חבית מבחוץ אסור מה שבתוך החבית דכבוש מפליט מכל דופן החבית וגם מהבצק שדבוק

עליו מבחוץ, ובחדושי רע"א כאן העתיק דבריו, ומבואר מזה שהפמ"ג סובר כהחמודי דניאל. אמנם עי' במשמרת שלום ובמהרש"ם שמצדדים לומר דכל דברי הפמ"ג הם רק לענין חמץ בפסח דאיסורו במשהו וחיישינן לבליעת משהו גם דרך דופן הכלי, אבל בשאר איסורים דהשיעור הוא בנתינת טעם, אין לחוש לנתינת טעם כשיש דופן כלי המפסיק, עכ"ד. ובמגילת ספר עמוד קצ"ו תמה קצת על הרע"א שהביא כאן דברי הפמ"ג, ומשמע דסובר דה"ה בשאר איסורים, דמוכח מדברי הפמ"ג שדוקא לגבי חמץ יש להחמיר דחיישינן לבליעת משהו אבל לא בשאר איסורים. ומצאתי בשו"ת קנה בושם חלק ב' סימן ט"ו ד"ה והפמ"ג, שכתב דלפי הפמ"ג בקבוק זכוכית של יין או בקבוק פלסטיק של שמן ושאר משקאות או שקית חלב וכדומה שדבוק עליו מבחוץ אפילו פירור קטן של חמץ, ושוהה כך מעת לעת בתוך הפסח, נאסרו הבקבוק והיין והשמן והחלב, מדין כבוש כמבושל. ובשיעורי קנה בושם הל' פסח פרק שלישי הערה כ"א כתב דדין כבוש אמרינן גם בזכוכית וגם בפלסטיק, ולא נימא זכוכית הואיל וקשי ושיע אינו בולע, דעל ידי הכבישה שפיר בולע ועוד משום חומרא דפסח. ולכן כתב שם בסעיף כ"ד שהמדבקה שמודבקת על הבקבוק עם דבק שיש בו חשש חמץ, נכון להורידה קודם הפסח כדי שהמשקה לא יכבש עם הדבק, משום דיש לחוש שמא הדבק החמץ עדיין ראוי לאכילה קצת, וכבוש מפליט מכל עובי הדופן מעבר לעבר גם ממה שדבוק מבחוץ, וחמץ

כבישה בכלי זכוכית, עץ, מתכת, וחרס

ד. א. בכלי זכוכית לא שייך כבישה, ויש מחמירים א"כ יש הפסד מרובה.

ב. בכלי מתכות נחלקו גדולי הפוסקים האם שייך בהם כבישה, וראה הערה^ח.

ג. בכלי עץ שייך כבישה לכו"עט.

ד. בכלי חרס שייך כבישה לכו"עז.

לעיל סימן צ"ג ס"ק ט"ז שכתב דאפילו בדיעבד אם נשתמשו בהם המאכל נאסר. אכן עי' בדרכי תשובה שהביא שבשו"ת חוט השני מיקל בזה, וכן דעת החוות דעת ס"ק ג' והיד יהודה ס"ק ד' להקל בכלי מתכות.

ט. באיסור והיתר כלל ל' דין ט' כתב שיש כבישה בכלי חרס ועץ וכן פסק בט"ז ס"ק א', ועי' בדרכי תשובה שם שהביא שהשו"ת חוט השני סימן ס"ז כתב דדוקא כלי עץ וחרס נאסרים ע"י כבישה, אבל כלי אבנים אינם בולעים ע"י כבישה אלא ע"י רתיחת האש, ושוב הביא מהמנחת יעקב כלל ג' ס"ק ה' שאין לחלק בין כלי עץ וחרס לכלי אבנים ושייך כבישה גם בכלי אבנים.

היינו דוקא גבי חרס ישן, אבל כלי חרס חדש נאסר מיד, דכיון דרכיך בולע מיד והחוש יעיד.

י. עי' או"ה שם וכן הוא דעת הט"ז בסימן צ"ג ס"ק ג' ובנקודות הכסף שם, ורוב האחרונים. ועי' בפמ"ג שם שכתב כלי חרס גלזיר"ט נראה שיש להקל בהפסד קצת.

בפסח איסורו במשהו. וכיום סידרו אנשי ועד הכשרות שמדביקים את התוויות עם דבק שאין בו חשש תערובות חמץ, ותלוי כל שנה לפי המציאות, ועם כל זה יש מודקדים שנוהגים להסיר קודם הפסח את כל התוויות המדובקות על הבקבוקים שישתמשו בהם לפסח, ועי' בדרכי תשובה סימן ק"ה ס"ק ד'.

ז. עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ד' ובדרכי תשובה ס"ק י"א שכתבו שבכלי זכוכית אין שייך כבישה כלל ואפילו בדברים חריפים הרבה, וכן נוהגין בעלי הוראה להקל בהדיא בזה עכ"ד, אכן הפמ"ג בתחילת הסימן כתב דהמיקל בכלי זכוכית שלא מהני ביה כבישה אפילו בשהה שם מעת לעת "בהפסד מרובה" לא הפסיד.

ולענין כבישה בכלי פלסטיק, הדבר אינו כל כך ברור בפוסקים ולכן יש לעשות שאלת חכם, משום שראינו אצל הפוסקים שהרבה פעמים מצרפים להקל בכלי פלסטיק.

ח. עי' בט"ז ס"ק א' שמביא שהאו"ה מיקל בכלי מתכות, אבל הט"ז עצמו מחמיר בכלי מתכות, ועי' בבדי השלחן

היתר שנשרה בכלי איסור

ה. נחלקו גדולי הפוסקים בהיתר שנשרה בתוך כלי איסור מעת לעת האם אמרינן שההיתר נאסר, או כיון שהכלי נעשה פגום אחר מעת לעת הכל מותר, וראה בהערה הסברות בזה^{יא}.

יא. דעת האו"ה הובא בט"ז ס"ק א' ובש"ך ס"ק ב' שהכבישה פועלת להפליט מהכלי, ואם נכבש היתר בכלי שבלוע מאיסור, נאסר אותו היתר. אמנם הש"ך והט"ז חולקים על האו"ה וסוברים שאפילו שיש כח בכבישה להפליט האיסור הבלוע בכלי, אבל כיון ששיעור הכבישה הוא כ"ד שעות, הכלי כבר אינו בן יומו וטעם האיסור שבכלי כבר נפגם, ואינו אוסר המאכל בדיעבד, אבל לכתחילה אין להניח ההיתר בתוכו על מנת להשאירו שם מעת לעת, ככל נותן טעם לפגם שמחמירים בו לכתחילה כמבואר לעיל בסימן ק"ג. אמנם במגן אברהם סימן תמ"ז ס"ק ט"ז ובפרי חדש ס"ק א' כתבו כהאו"ה שההיתר נאסר, והביאו סברא לזה דכיון דהכבישה נעשה בסוף המעת לעת, והנותן טעם לפגם נהיה לאחר המעת לעת, ולכן אם תכף באותו רגע שהריקו האיסור מן הכלי, נתנו לתוכו היתר ונכבש שם מעת לעת, ההיתר נאסר כיון דנעשה כבוש רגע לפני המעת לעת והכלי נהיה נותן טעם לפגם רגע לאחר מעת לעת (דבר זה כמעט לא שייך במציאות). ובביאור הלכה בסימן תמ"ז סעיף ח' כתב עוד סברא לאסור, דכל זמן שיש רוטב בתוך הכלי אי אפשר להכלי שיפגם. ויש שהקשו שלכאורה

המשנה ברורה סותר עצמו משום דבסימן תמ"ז ס"ק ל"ט כתב בהדיא להקל כדעת הט"ז והש"ך. והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב למור"ר הגרי"י לרנר שליט"א דיש לחלק, דבכבישת זיתים דהוי דבר חריף משום הכי החמיר, משא"כ בשאר דברים המשני"ב מקיל, ומבואר בסימן תמ"ז ס"ק צ' בשם החק יעקב כעין חילוק זה. ועי' בחזון איש באו"ח סימן קי"ט ס"ק ו' שפסק כדעת המקילין שההיתר שנכבש בכלי איסור מותר, ככל אינו בן יומו שיש להתיר בדיעבד. ולדינא עי' במעדני השלחן ס"ק ו' שהביא מהכף החיים ס"ק ג' דבהפסד מרובה יש להקל ולומר שגם בכזה"ג הוא נותן טעם לפגם ומותר, אבל מאידך גיסא הבדי השלחן בס"ק ה' כתב דיש להקל כהכרעת החזון איש שההיתר הנכבש בו מותר בדיעבד.

והנה אחר הנ"ל ראיתי בספר ויהי בנסוע פרק ל"ו עמוד תס"ז שכתב להסתפק במי שנמצא על הדרך או במקום שאין לו כלים שלו אלא של גויים ורוצה לקחת קערה של גוי ולשרות בו חומוס וכדומה שיש צדדים להקל ולהחמיר. והנה לפי השיטות הנ"ל שסוברים דבשעת כבישה הכלי כבר נעשה לפגם, בדיעבד אין לחוש שהחומוס יאסר, ואפשר לצרף עוד ספק שמא

חתיכה שחציה מחוץ לכבישה

ו. יש אומרים^{יב} שאפילו שחתיכת ההיתר אינה שקועה לגמרי במים, מ"מ כל החתיכה אסורה אפילו החלק שחוץ למים, מפני שהאיסור מפעפע למעלה ואוסר כולה, ויש מקילין שהחלק שחוץ לכבישה אינו נאסר, וכן העיקר^{יג}. אמנם אם האיסור הוא שמן יש אומרים שאפילו החלק שנמצא מחוץ לכבישה אסור^{יד}, וטוב להחמיר אא"כ יש הפסד מרובה^{טו}.

יד. ש"ך ס"ק א' שפסק דהעיקר כמו הדיעה השניה ברמ"א אבל דוקא אם האיסור אינו שמן, דאם האיסור שמן אפילו מה שחוץ לכבישה אסור, ודע שאע"ג דבצליה ומליחה קי"ל דאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, מ"מ בכבישה אין אנו מחמירין כל כך, וכן פסק החכמת אדם שם. אמנם הערוך השלחן שם חולק על הש"ך ואינו אוסר מה שחוץ לכבישה אפילו אם האיסור שמן משום דא"כ הוי ליה לרמ"א להזכיר דבשמן הכל מודים, אלא ודאי דכבישה מעת לעת גם בשמן אינו מפעפע. ועוד כתב שם דכבישה בחומץ ובציר הוי כמו מליחה דמחמירין בכל גוונים. ועי' ברע"א ד"ה אי הוה האיסור שמן, שכתב על דברי הש"ך דלכאורה דבריו תמוה דלענין כבישה מה שלמעלה מהמים מה בכך שהאיסור שמן, ואם נכבש בציר אף בפחות מכבישת ציר הכל אסור, דהציר יש בו דין מלוח דאוסר בשמן בכולו.

טו. הכרעת הפמ"ג שפתי דעת ס"ק א'. והוסיף שם, מיהו בחתיכה שמונחת כולה על גבי חתיכה שמקצתה בתוך הכבישה נראה להקל בכל גוונים, דבזה אפשר דכולי עלמא מודו דשרי. ועי' בבדי

הקערות שלהם לא נאסרו כלל. ולכן כיון שיש מח' בזה יש לעשות שאלת חכם בכל מקרה.

יב. הדיעה הראשונה שהובא ברמ"א שם דהוי ממש כמו בישול, דהמבשל היתר עם איסור נאסר גם חלק ההיתר שחוץ לרוטב. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק א', ובבדי השלחן ביאורים ד"ה כמו בבישול.

יג. הדיעה השניה שהובא ברמ"א בשם "ויש מקילין", ועי' בש"ך ס"ק א' שכתב שמדברי הרמ"א בתו"ח נראה שכן עיקר. ועי' בביאור הגר"א ס"ק ז' שכתב דמה שחוץ לכבישה מותר משום דלא אמרינן כבוש כמבושל אלא במה שנמצא בתוך מי הכבישה, וכן פסקו הט"ז ס"ק ב' וש"ך ס"ק א', ויד יהודה פירוש הקצר ס"ק ו', והחכמת אדם כלל נ"ח דין א', והערוך השלחן סעיף י"ד. ועי' במעדני השלחן ס"ק י"ב שכתב דאפילו אם הקדירה מכוסה, החלק שמחוץ למי הכבישה מותר, ולא דמי למה שמבואר לעיל בסימן צ"ב סעיף ה'-ז' שאם הקדירה מכוסה הוי כנפלה כנגד הרוטב, דהתם מיירי בבישול והכא מיירי בכבישה.

ספק כבישה בשאר איסורים

ז. היתר שנכבש עם איסור ויש ספק אם נכבש מעת לעת הרי הוא אסור, מפני שדין כבוש הוא מן התורה וספיקא דאורייתא לחומרא^{טז}. ויש מקילין^{יז} בזה מפני שמעמידין ההיתר על חזקתו שהיה מותר מתחילה ומספק אל תוציאנו מחזקתו.

ספק כבישה בבשר בחלב

ח. בשר שנכבש עם חלב ויש ספק אם נכבש מעת לעת, אזלינן לקולא מפני שיש כאן רק ספק איסור בשר בחלב מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא^{יח}, ומ"מ אסור כעת לבשל הבשר או החלבי^{יט}.

שבמקרה כזה אסור לכו"ע ואפילו לדעת הט"ז, כיון שאין כאן חזקת היתר. יח. רמ"א שם.

יט. חידושי רע"א ד"ה דאזלינן לקולא, מפני דאז הוי ספק דאורייתא ואזלינן לחומרא. וכן דעת הפמ"ג בפתיחה לבשר בחלב ד"ה הנאה, וכן כתבו הפ"ת ס"ק ד' ועוד אחרונים שאסרו לבשלו אח"כ, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט'. ועי' בלבושי שרד סעיף נ"ג שכתב דאפילו גבי עוף שנכבש בחלב וספק אם שהה בתוכו מעת לעת יש להחמיר שלא לבשלו, אע"ג דגם אם יבשלו הוי רק איסור דרבנן. אמנם עי' בפ"ת שהביא מתשובת מנחת עני סימן ל"ה דמותר לבשל העוף לכתחילה, וע"ש שהתיר אפילו ספק כבוש בבשר בהמה, אמנם הפ"ת עצמו נשאר בצ"ע, ובדיעבד במקום הפסד מרובה יש לעשות שאלת רב. ועי' ברע"א שמסתפק אם אפשר להוסיף ששים ולבשלו, האם זה בכלל האיסור דאין מבטלין איסור לכתחילה, כיון שעכשיו הוא בעצם היתר. ובמטעמי השלחן ס"ק

השלחן ס"ק י"ב שכתב שה"ה לגבי חלק הכלי שהוא למעלה מהכבישה, שבלא הפסד מרובה בעינן למיחש שמפעפע עד למעלה ונאסר כל הכלי אם האיסור שמן.

טז. רמ"א שם. ועי' בט"ז ס"ק ג' שמסביר שאנו רואים שנכבש, רק שיש ספק האם נכבש שם מעת לעת. וכך פסקו הפמ"ג משב"ז ס"ק ג', והחוות דעת ביאורים ס"ק ד', והערור השלחן סעיף ט"ו-ט"ז, והפרי חדש ס"ק ג', והפרי תואר ס"ק ג', וכן משמע מהנקודות הכסף, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ח', וכן מסיק בבדי השלחן ס"ק י"ד שספק כבוש אסור.

יז. דעת הט"ז שם, וכן דעת הכו"פ שהובא בפתחי תשובה ס"ק ג'. ובחכמת אדם כלל נ"ח דין ד' כתב דיש להקל בהפסד מרובה. ובמקרה דנתערבו ב' חתיכות, אחד שנשרה מעת לעת ונאסר, ואחד שלא נשרה מעת לעת ומותר, ויש ספק מיהו הנאסר, עי' בחכמת אדם שם שכתב דשניהם אסורים, וכן כתב בפתחי תשובה שם

ב' כתב דיש להקל להוסיף עד ששים בכה"ג, משום דיש לצטרף גם את שיטת המנחת עני שמתיר לכתחילה לבשלו. וגם יש להתיר לבטלו כיון דהוי רק ספק איסור, ובכה"ג סימן צ"ט ס"ק ט"ו כתב דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה, היינו רק בודאי איסור ולא בספק איסור, והסביר הפמ"ג סימן צ"ט ס"ק ז' דהיינו בספק איסור דרבנן. ועוד יש לצרף את שיטת הערוך השלחן בסימן צ"ט סעיף ו' שפסק דאפילו למ"ד דאין מבטלין איסור לכתחילה הוי מדאורייתא, זה דוקא כשמערב איסור בהיתר, אבל איסור שכבר נתערב ומוסיף עליו היתר כדי לבטלו, לכו"ע אינו אסור אלא מדרבנן, ובדרכי תשובה סימן צ"ט ס"ק ל"ה הביא עוד פוסקים שסוברים כהערוך השלחן, והגם שיש חולקים עליו מ"מ בצירוף הנ"ל וכיון שהוא רק דרבנן יש מקום להתיר במקום צורך מרובה, עכ"ד המטעמי השלחן. ובמקרה דיש ספק אם נכבש חלב בקדירה של בשר, עי' בלקוטי הלכות סעיף ו' בשם החמודי דניאל דפסק שיכול להשהות הכלי עד לאחר מעת לעת ולבשל בו בשר, ובמעדני השלחן ס"ק ט"ו כתב דאם אין טירחא להגעיל הכלי יש להגעילו, משום "דמהיות טוב אל תקרי רע" כמפורש בברכות דף ל':.

ולענין בשר שנפל לתוך המגירה שבמקרר שיש שם חלב ומסופק אם נכבש שם מעת לעת, עי' בילקוט יוסף סימן פ"ז עמוד צ"א סעיף ה' שכתב דאם מסופק בכה"ג יש להקל על ידי שטיפה היטב של הבשר, ואם רוצה לבשל הבשר לבדו או

להרתיח החלב יש אומרים שיש איסור בדבר, דשמא שהה בתוך החלב מעת לעת ואז יש בחלב טעם בשר, וכאשר יבשלו יעבור על ספק איסור תורה של בישול בשר בחלב. ולמעשה כתב דיש להקל לבשלו לכתחילה ואף באכילה מותר. ועי' לעיל בסימן צ"ה סעיף ו' מה הבאנו לענין ירקות שנכבשו בחלב תוך המקרר.

ועוד מצאתי בשו"ת שבט הקהתי חלק א' סימן רכ"ג שנשאל בשאלה שנוגע מאוד לנידון דידן, במי שמצא במקרר צלחת נקייה העשויה מפלסטיק של בשר ומונח עליו חלב, וספק אם נכבש שם מעת לעת, האם צריכים להגעיל הצלחת דיש לחוש שיתקלקל על ידי הגעלה. והביא שם דהרמ"א הקל בספק כבוש לגבי בב"ח, אך ציין לרע"א שיש איסור בישול אח"כ מן התורה, ולכן אם ישפוך מרק בשרי חם שעל ידי עירווי אוסר כדי קליפה, יש לאסור מן התורה כדי קליפה של הצלחת. אמנם נראה דהכא יש להקל לכו"ע להשהות הצלחת מעת לעת ולהשתמש בה, דיש כמה צירופים להקל. א' דבכלי פלסטיק אין ברור כל כך מהפוסקים אם הוא בולע. ב' דהכלי ישתמשו בו רק על ידי עירווי ויש מח' אם עירווי מבשל או לא. ג' דבדרכי תשובה ס"ק ל"א הביא כמה חולקים על רע"א הנ"ל. ד' מצאנו אחרונים שהקילו לבשל אח"כ בקדירה שספק אם נכבש בה בשר בחלב, ובפרט כששהה מעת לעת. ולכן היוצא מכל הנ"ל, דכלי בשרי פלסטיק שנמצא בו חלב וספק אם נכבש החלב

ספק אם בכלל נכבש

ט. יש אומרים שאם יש ספק על עצם הכבישה, דהיינו שמסופק אם האיסור וההיתר בכלל נכבשו יחדיו, אזלינן לקולא וההיתר מותר באכילה.

כבישה בשבת

י. נחלקו גדולי הפוסקים האם יש איסור מדאורייתא לכבוש בשבת מאכל במלח או חומץ וכדו', או שמא הוא רק איסור מדרבנן וראה הערה כ"א.

כבישה בתוך ציר

יא. היתר שנכבש עם איסור בתוך ציריב (היינו המוהל היוצא מבשר או

מעט לעת יש להתיר להשתמש בו לבשר אחר שהיית מעט לעת, עכת"ד.

כ. עי' ביד אברהם בריש הסימן שכתב דיש כאן ספק ספיקא, ספק אם בכלל נכבש, ואם תמצא לומר שנכבש ספק אם שהה בתוכו מעט לעת. ועי' בכרתי ופלתי הובא בפתחי תשובה דאם מסופק אם נכבש בכלל יש להקל עיי"ש.

כא. מבואר מהרמב"ם הלכות שבת פרק כ"ב הלכה י' שכתב דהכובש כבשים בשבת הוא כמו בישול, וכן דעת הפרישה בסימן שכ"א ס"ק ד', והכרתי ופלתי ס"ק ב', והערה"ש סעיף ט"ז ועוד אחרונים. אמנם עי' בפמ"ג ס"ק א' שסובר שהוא אסור רק מדרבנן, וכן כתב בחכמת אדם כלל נ"ח דין א' שאינו חייב מדאורייתא אלא בתולדות האש, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ט' מהלכות שבת, ומה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ב דהכובש כבשים אסור דהוי כמבשל, רצה לומר אסור לעשות כן מדרבנן, והא ראייה שלא כתב כן בפרק ט' אלא בפרק השבותים,

ובכרתי ופלתי סימן ק"ה שגג בזה, וכן דעת רוב הפוסקים שאין איסור כבישה בשבת אלא מדרבנן.

כב. שו"ע סוף סעיף א'. וכתב שם שה"ה אם כבוש בחומץ, מפני שיש בו גם חריפות שממהרת את פעולת הכבישה, ועי' בש"ך ס"ק ב' שסובר שדוקא בציר נאמר דין זה משום שיש בו רתיחת מליחה, אבל חומץ דינו כשאר משקים שצריך מעט לעת לשיעור הכבישה, וכן דעת הפרי חדש ס"ק ד' והגר"א והחוות דעת ס"ק ו', וכן פסק המשנה ברורה בסימן תמ"ז ס"ק ע"א כהש"ך דבחומץ בעינן כבישה מעט לעת. אולם במגן אברהם סימן תמ"ז ס"ק כ"ח מחלק בין חומץ חזק לחומץ שאינו חזק כ"כ, דבחומץ חזק דינו כציר והשיעור כבישה הוא בכדי שיתחיל להרתיח, אבל חומץ שאינו חזק כ"כ דינו כשאר משקין שצריך מעט לעת. ובכף החיים ס"ק י"ט כתב דבמקום הפסד מרובה יש להקל כשיטת המגן אברהם, וכן כתב בחכמת אדם כלל

מ"ט דין ד' דבהפסד מרובה יש להקל בחומץ שכר או יין שאינו חזק. ועי' בפמ"ג או"ח סימן תמ"ז א"א ס"ק כ"ח שכתב דהמגן אברהם לא התיר בשהה בחומץ בכדי שירתיח, אלא במקום הפסד מרובה דוקא. ולפי שיטת המגן אברהם אפשר לישב את הסתירה במחבר, שכאן כתב שהשיעור כבישה בחומץ הוא בכדי שירתיח ואילו בסימן ק"ד סעיף א' כתב שצריך מעת לעת, דאפשר לומר דבסימן ק"ד מיירי בחומץ שאינו חזק, משא"כ הכא מיירי בחומץ חזק, וכן הביא הפמ"ג ס"ק ב' חילוק זה, וכתב שיש להחמיר בחומץ חזק, וכן הבין הערוך השלחן סעיף י"א בדעת המחבר. ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ' שכתב דה"ה אם נכבש בערק וכדומה, אם נכבש שם כשיעור שירתיח אסור.

ואגב נציין דבר חשוב שראיתי במגילת ספר עמוד קצ"ח, בענין עלי חסה לליל הסדר שנכבשו בתוך חומץ, שכידוע שלפני פסח הרבה מהמדריכי הכשרות כותבים שכדי להקל על ניקוי החסה מחרקים, ראוי לכבוש העלים בתוך חומץ דע"י זה מסיר החרקים בקלות, ומרן הגרשו"א זצ"ל העיר לבעל המנחת יצחק מדברי המחבר כאן דכבישה בתוך חומץ אין צריך שישהה מעת לעת, אלא אפילו בשיעור שיתננו על האש וירתיח כבר נחשב כבישול, ואפילו בפחות משיעור זה צריך קליפה, ולפי זה אפילו אם יטבול העלים ויסירם מיד מהחומץ יש לאסור לכל הפחות כדי קליפה, כיון שלמרור צריך ירק שאינו מבושל, ולמעשה כיון שהעלים כל כך דקים אם יקח כדי קליפה

משני הצדדים לא ישאר כלום כדי לצאת בו ידי חיוב מרור. ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן ל"א מה שהאריך בענין זה. ובמגילת ספר צידד לדינא שאע"פ שהפמ"ג כאן פסק כהמגן אברהם הנ"ל שבחומץ חזק יש להחמיר, מ"מ דעת הגר"א והפרי חדש ועוד אחרונים כדעת הש"ך דכל חומץ דינו כשאר משקים, וכן דעת המ"ב עכ"ד.

ושוב מצאתי בשו"ת מחזה אליהו סימן צ"ב שנשאל בשאלה זו והסיק דבמים שיש בהם קצת חומץ או מלח אין החזרת נקראת כבושה אלא בנשרה בתוכם שיעור מעת לעת. ובחומץ חי או במי מלח עזים החזרת נקראת כבושה אחר שנשרה בתוכם משך י"ח מינוט, אבל לפני שיעור זה אינה כבושה כלל ואפילו כדי קליפה לא צריך ליטול, עיי"ש. וכן מצאתי בשו"ת נתיבות אדם חלק א' סימן ל"ו שהאריך בנידון דידן וכתב לדינא דיש לבדוק את עלי החסא מחשש תולעים ולשרותן קצת בחומץ חלש [החומץ המצוי היום בשוק אינו יותר מחמש אחוז], ועל ידי זה זיין התולעים ממקומן, ואח"כ ישטוף העלה היטב במים, ושוב יבדוק אותן לאור האור, ובכך יוכל להנצל מחשש תולעים, וגם שפיר יוצא בזה ידי חובת מרור, עכ"ד.

ולענין מלפפון חמוץ שהיה כבוש בחומץ בכלי חלבי, ונתנוהו בצלחת בשרית שיש בו חמין עם בשר, ויש לדון האם מותר לאכול הבשר, וגם מה דין הצלחת. עי' במגילת ספר שם שהאריך בשאלה זו וכתב דיש להקל דשניהם

דגים אחרי שמולחים אותם, או כל ציר שמלוח ביותר) או היתר שנכבש בתוך ציר של איסור, אם שהה כדי שיעור "שיתננו על האור וירתיח"^{כג} הרי הוא כמבושל ואסור כולו^{כד}, ובפחות משיעור זה סגי בהסרת קליפה^{כה}.

איסורים אבל בבשר בחלב הוי רק מדרבנן כמבואר לעיל בסימן צ"א סעיף ח'.

כה. שו"ע שם. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ב' שמקשה על המחבר שכתב שאם נכבש בציר אפילו לרגע צריך קליפה, הרי דעת המחבר בסימן צ"א סעיף ה' דהדין מליח כרותח אינו מיד אלא הוא אחרי י"ח דקות, ולמה הכא המחבר מצריך קליפה מיד (דציר לא גרע ממליחה), ותירץ הפמ"ג שמה שהצריך המחבר כאן קליפה אינו מטעם מליח כרותח, אלא מפני שטובר שכל שמונח בנוזל חזק נבלע ממנו קצת עד כדי קליפה. ועי' בש"ך ס"ק ג' שכתב שאפילו לפי הרמ"א שכתב לקמן בסעיף ט' שיש לאסור מליח כרותח מיד, וא"כ ה"ה כאן אם נכבש בתוך ציר יש לאסור כולו מיד דלא גרע ממליחה, בכל זאת יש נפקמ"נ בדין זה של כבישה בציר, בציר שנכבשו בציר היתר ואיסור דרבנן כחושים לגמרי, שאפילו הרמ"א מודה שבמליחה בכה"ג אינו נאסר רק כדי קליפה, ואילו כאן כיון שנכבש בציר, יאסר בכולו בשיעור שיתננו על האור וירתיח.

ועי' בפרי חדש ס"ק ד' ובחוות דעת ס"ק ח' שסוברים דרק אם נכבש בציר צריך להסיר כדי קליפה מפני כח המלח שבו, אבל אם נכבש בחומץ אינו צריך להסיר כדי קליפה. ובמעדני השלחן ס"ק

מותרים, אמנם כל זה רק בדיעבד כי לכתחילה נראה דאסור לאכול את המלפפון החמוץ עם הבשר, אבל אם נכבש בכלי זכוכית שלא מועילה בו כבישה אפילו שהה שם מעת לעת, יש להקל אפילו לכתחילה.

כג. היינו הזמן שלוקח שאם יתננו על האש, יגיע לחום שהיד סולדת בו, וצ"ע בשיעור זה מפני שהוא תלוי בגודל האש ובגודל הסיר ובכמות המאכל. ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ב שמביא שהשיעור כדי להרתיח הוא י"ח דקות כמו שיעור מליחה, וכן דעת הבית לחם יהודה. מיהו ביד יהודה סימן ס"ט ס"ק פ"ד הביא דברי הבית לחם יהודה והשיג עליו וכתב דיש להחמיר ולשער בפחות ממיל, ובפרי חדש ס"ק ד' מביא דיעה שהשיעור הוא פחות מ"ח דקות, והדרכי תשובה מביא שיטת השלמי שמחה דהשיעור הוא לא פחות משש דקות, ובמעדני השלחן ס"ק כ' כתב דבאיסור תורה יש לחשוב השיעור שירתיח עד שש דקות, ובאיסור דרבנן או בהפסד מרובה יש לחשוב השיעור עד י"ח דקות.

כד. נחלקו הפוסקים לגבי כבישה בציר האם הוי מדאורייתא או מדרבנן, בפמ"ג ס"ק א' הביא דיעה דהוי מדרבנן ואח"כ הביא שהכרתי ופלתי מסופק בזה, ובפמ"ג מסיק דהוי מדאורייתא, וכן דעת הערה"ש סעיף ט"ו. וכל זה מיירי בשאר

ספק כבישה בדבר חריף

יב. ספק אם נכבש בתוך ציר כשיעור שירתיה או פחות משיעור זה, יש להחמיר ולאסור החתיכה^י.

כבישה בקרח

יג. איסור והיתר שנכבשו במים או בשאר רוטב, וקפא ונעשה קרח אינו מקרי כבוש, וראה הערה במה שהבאנו בענין כבישה במקפיא^י.

קרוש, ולפי זה כתב המנחת יעקב בתשובה סימן י"ד שאיסור והיתר כבושים בתוך מים קרושים לא שייך כבישה, וכן פסקו החוות דעת חידושים ס"ק א' והיד יהודה בריש הסימן. ועי' בפמ"ג ס"ק א' שנוטה לדיעה זו, אבל הביא שהאליה זוטא באו"ח סימן ש"כ והבית לחם יהודה סוברים דשייך כבישה בקרח, ומסקנת הפמ"ג שאין להקל לגמרי ויש להחמיר במקום שאין הפסד מרובה. ועי' בשפתי דעת סימן ס"ט ס"ק ס' דמסתפק שם בבשר שלא נמלח ונכבש בתוך קרח האם אפשר למלחו, ונוטה שם להקל כדיעות שאין כבישה בקרח, אבל לדינא מסיק דאין למלחו ולבשלו אלא רק לצלותו, כיון דבלאו הכי יש מקילים שצליה מהני בבשר שנכבש.

ועי' במגילת ספר עמוד קצ"ו בענין סוגי מקפאיים שמצטבר בהם שכבה של קרח, ולפעמים מונח שם שקיות של בשר ושל חלב או גלידה וכדומה, וגם יש פעמים שנשפך קצת חלב או גלידה על גבי הקרח ויש לדון האם יש בעיה של כבישה. והזכרנו לעיל שדעת רוב הפוסקים להקל שלא שייך כבישה בקרח, וכן הכריע הבדי השלחן ס"ק ב', אמנם עי' בשו"ת קנה בושם חלק ב' סימן ט"ז

כ"ג כתב דמקום הפסד או כשאי אפשר לקלף יש להתיר בחומץ, וידיחהו היטב, ועי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ו.

כו. עי' בפמ"ג ס"ק א' שמחמיר, וכן נוטה הבדי השלחן בס"ק כ' להחמיר, אחר שהביא שם שיש להורות כמו הפוסקים הסוברים דכבישה בציר הוי איסור דאורייתא, וא"כ יש להחמיר בספקו. אבל החוות דעת ס"ק ד' כתב שכיון דיש פוסקים שסוברים שכבישה בדבר חריף הוא רק מדרבנן לכן יש להקל בספקו. ובערוך השלחן סעיף י"ב כתב שהוא תלוי במח' הפוסקים אם כבישה בדבר חריף בפחות מעת לעת הוא איסור דאורייתא או דרבנן, ונראה דיש להחמיר אבל נשאר בצ"ע לדינא. נולכאו' אין זה סתירה לדברי הערה"ש שהבאנו לעיל דסובר דכבישה בדבר חריף הוי איסור מן התורה, משום דנראה שאינו מכריע משום דיש פוסקים שסוברים דהוי רק איסור דרבנן]. ועי' בזבחי צדק ס"ק י"ז והכף החיים ס"ק כ' שכתבו שאם יש ספק אם נכבש בחומץ בשיעור כדי שירתיה אין צריך להחמיר^י

כז. עי' בתשובת הרא"ש כלל כ' סימן א' שכתב שדוקא בשומן רך שהעכבר מתנועע בתוכו שייך כבישה ולא בשומן

חלב שנשרה בכלי

יד. חלב שנשרה בתוך כלי חדש או פרווה שיעור כבישה דהיינו מעת לעת, הכלי נעשה חלבי, ואם אח"כ יבשל בשר בתוכו הבשר והכלי אסורים^{כח}.

איסור לח בשקית וכדומה

טו. יש אומרים שאם האיסור סגור מכל הצדדים כגון איסור לח שנמצא בשקית וכדומה, לא שייך בו כבישה^{כט}.

ולכן לא נעשה כבוש והכלי לא נעשה חלבי, עכת"ד.

כח. עי' בפמ"ג סימן פ"ז ס"ק א' שכתב דחלב שנכבש בכלי, הכלי נעשה חלבי ואם בישלו בו אח"כ בשר, הבשר אסור בהנאה אפילו בבשר עוף. וכן כתב בשערי תשובה סימן תמ"ז ס"ק ט"ז שאפילו בהיתר אומרים כבוש כמבושל, והכלי נעשה חלבי ואוסר מאכל בשר שנתבשל בו. ועי' בשו"ת טוב טעם ודעת סימן ק"ז. ועי' בפ"ת ס"ק א' שיש מתירים בזה, וכן בחוות דעת ס"ק ב' כתב להקל. ולמעשה נראה שיש להחמיר, כיון שרוב הפוסקים מחמירים בזה.

כט. עי' בדרכי תשובה ס"ק י"ב בשם שו"ת הרי בשמים סימן רי"ב שהוכיח דכל דבר שהוא סגור מכל צד ואינו מגולה לאויר לא שייך בו כבישה. והביא ראיה מהש"ך לעיל סימן צ"ט ס"ק א' שכתב דקליפת ביצה של איסור מצטרפת עם ההיתר לבטל פנימיות הביצה של איסור, ומדוע לא נימא דכששהתה הביצה בקליפתה מעת לעת לאחר שנולדה, נאסרה גם הקליפה מלחלוחית הביצה מכח כבוש, אלא

שכתב דיש לחוש לדעת הפמ"ג שהחמיר שיש כבישה בקרח אא"כ יש הפסד מרובה, ולכן יש להזהר כשמניח שקית של בשר עם שקית חלב במקפיא באופן שהקרח עולה מעט סביב השקיות דשמא יהיה בעיה של כבישה. וכתב במגילת ספר שם דכל דברי הקנה בושם הוי חומרא יתירה משום דכל מה שחושש לכבישה בקרח הוא דעת יחיד, ולכן נראה דבעוד איזה סניף יש להקל אפילו לכתחילה. וכן עי' בשו"ת יבקש תורה חלק ט' סימן נ' מה שכתב בזה.

ולענין גלידה שנמצאת בתוך המקפיא בקופסא פלסטיק האם הקופסא נעשית חלבית אחרי שעבר מעת לעת, עי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ג' סימן ר"כ אות ד' שכתב דאין הקופסא נעשית חלבית כיון דדינו בקרח כיון שנקפא מהר כשנמצא בתוך המקפיא, ואפילו למחמירים דיש כבישה בקרח, ועוד דמשמע מהפמ"ג בריש הסימן דאפילו בשני דברים גושים אף שהם לחים לא שייך כבישה ומשמע דאפילו כשהן טופח על מנת להטפוח לא שייך כבישה, והכא הגלידה לא הוי טופח על מנת להטפוח,

סכנה בבשר ודגים שנכבשו יחד

יז. יש שהסתפקו אם יש סכנה בבשר ודגים שנכבשו יחד^ל, ויש אומרים שכל הספק קאי דוקא בכבישה מעת לעת, אבל בכבישה בתוך ציר בשיעור שירתיה אין בו סכנה כלל^א, ויש מתירין לגמרי אף בכבישה מעת לעת^ב.

ספק האם נכבשו בשר ודגים יחדיו

יז. יש אומרים שבשר ודגים שמסופק אם בכלל נכבשו, יש להקל שאין בהם חשש סכנה^ג.

כלי ראשון סעיף ב

יח. כלי ראשון שהיד סולדת בו^ל, יש בו כח לבשל ואוסר בכלו, ולכן

דהיינו שבליעות האיסור מתפשטים בכל ההיתר.

ונחלקו גדולי הפוסקים מהו השיעור של חום שהיד סולדת בו, ונביא בעז"ה כמה דיעות ונתחיל מהשיעור הכי נמוך, שיטת החזו"א הובא במאור השבת חלק א' סימן ב' הערה י"ג דהשיעור הוא 40 מעלות צלזיוס, וכן דעת הברית עולם מלאכת אופה אות צ"ב, אך בספר חוט שני חלק ב' עמוד קס"ד הביא בשם החזון איש ששיעור יד סולדת בו לחוש לספק דאורייתא מ40 מעלות עד 46 מעלות, ולמעלה משיעור זה הוא בודאי שיעור יד סולדת בו, וכן מובא על מעשה שהיה שחלטו עופות קודם מליחה במים חמים בשיעור זה ואסרם החזון איש. ובהערה שם ס"ק ק"א הביא דפעם אמר החזון איש דכדאי פעם לשרוף את האצבע רק כדי לדעת מהו השיעור, ועי' בספר ברית עולם שם אות צ"ג. אמנם עי' בפתחי תשובה ס"ק ז' שכתב דאנן לא בקיאינן

בע"כ צ"ל דכיון שהאיסור מכוסה בכל צד ואינו מגולה לאויר לא שייך בו דין כבוש עכ"ד.

ל. עי' במנחת יעקב כלל כ' ס"ק כ"ז שכתב דצ"ע אם יש סכנה בדגים שנכבשו עם בשר, ומובא בכמה אחרונים ספקו של המנחת יעקב בלי הכרעה.

לא. כך כתב ביד יהודה סימן ע' ס"ק י"ח.

לב. עי' בפתחי תשובה סימן ע' ס"ק א' שהביא בית לחם יהודה דכתב שאין סכנה אלא ע"י בישול ולא בכבישה. ועי' בספרו של מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א שמירת הגוף והנפש סימן א' סעיף י"ג מה שכתב בזה.

לג. משמרת שלום חדושי דינים סימן ק"ה אות י"ט שמתיר מטעם ספק ספיקא, ובשמירת הגוף והנפש שם הערה כ"ד האריך בזה ע"ש.

לד. שו"ע סעיף ב'. שחום של כלי ראשון שהיד סולדת בו מבשל ואוסר כולו,

בשיעור שכריסו של תינוק נכוח, לכן עכ"פ במידי דאורייתא ראוי להחמיר בכלי ראשון עד שיצא הספק מלבו שאין בו חום הנוכח, ואפילו בדרבנן צריך חקירה על זה, ודלא כמנהג העולם לשער בזמן שאי אפשר להחזיק היד מחמת החום מיקרי יד סולדת, עכ"ד. ובספר חוט שני שם הערה ק"ב כתב דכדי לקבוע בודאות שהשיעור הוא יד סולדת בו, אין לשער באצבע, אבל אם משער באצבע כדי לידע שהחום כבר הגיע לשיעור שיש בו להסתפק אם הגיע ליד סולדת בו, או לקבוע שודאי אין בו השיעור הזה, שפיר דמי. ובעל שבט הלוי הובא באוצרות השבת פרק א' סעיף א' סובר שהוא 43 מעלות צלזיוס, וכן כתב בשו"ת אג"מ או"ח חלק ד' סימן ע"ד אות ג' שכתב וז"ל "מהראוי להחמיר כמדומני בשיעור ק"י (מ"ג מעלות צלזיוס) הוא כבר חום גדול שיש לחוש ליד סולדת כפי מה שבדקנו בעצמנו" וכן דעת הגריש"א שליט"א הובא בשבות יצחק חלק ט' סוף פרק י"ח. ודעת הגרש"ז זצ"ל דהוא 45 מעלות צלזיוס, כמבואר בשו"ת מנחת שלמה חלק א' סי' צ"א אות ח' וז"ל "ראיה ברורה דעד 45 מעלות צלזיוס אין לחוש כלל שהיד סולדת בו גם בדאורייתא, שהרי נחלקו אמוראי בגמ' חולין דף ח' ע"ב אם בית השחיטה צונן או רותח, איך שהוא מבואר עכ"פ דקיי"ל בית השחיטה צונן, ואפילו למ"ד בית השחיטה רותח מבואר שם בגמ' דאין הסכין בולע אלא בגמר השחיטה דרק אז רותח אותו מקום, אבל לפני גמר השחיטה ליכא כלל שום פלוגתא ומודו כו"ע שהוא צונן ובהיא

שעתא אין הסכין בולע כלום, ומעתה כיון דלא נזכר כלל בפוסקים שום חילוק בין סכין ששחט בה בהמה לסכין ששחט בה עוף, פשוט וברור דשקולין נינהו ואין שום מקום לחלק ביניהם, והנה בזמננו ידוע ומפורסם דשיעור מדת החום של ברווז חלוק מבני אדם שהם בערך 37 מעלות, וגם לא כשור ופרה שאין החום שלהם עולה על ארבעים מעלות, אלא מדת החום של ברווז בריא הוא קרוב לארבעים וחמש מעלות, והדם היוצא מבית השחיטה עולה לפחות במעלה אחת וכשהוא חולה עולה החום לפחות בשתי מעלות, וכיון דחזינן בגמ' דבשעת גמר שחיטה חיים טפי ואפי"ה קיי"ל שהוא צונן וגם לא נזכר שיש חילוק בין שוחט בריא לשוחט חולה, א"כ אפשר דמוכח שעד 48 מעלות ג"כ חשיב צונן, אך אף אם יתברר דברוויזים לא חיימי טפי בשעת שחיטה, גם לא נדון מאלו המקרים שהחום עולה אצלם כשהם חולים, מ"מ כיון שדבר זה עכ"פ פשוט וברור שאין לחלק בין סכין ששחט בה שור ובין סכין ששחט בה ברווז, וגם בשוחט את הברווז נקטינן דבתחלת שחיטה הוה לכו"ע צונן גמור ואין הסכין בולע כלום, א"כ מוכח ודאי דעד שיעור של 45 מעלות "צלזיוס" אין לחוש כלל דשמא היד סולדת בו" עכ"ל, והו"ד בשש"כ פרק א' הערה ג' ובבדי השלחן ס"ק ל'. אמנם הגרי"ש אלישיב שליט"א מפקפק על ראייה זו בספר שבות יצחק שם ע"ש. ודעת בעל המנחת יצחק הובא בספר אוצרות השבת עמוד ס"ד בהערה שם שהוא בערך 47 מעלות צלזיוס.

אם נפל איסור בכלי ראשון של היתר, הכל אסור אם אין ששים נגדו. ואפילו אם הקדירה אינה עומדת על גבי האש, אם הקדירה חמה והיד סולדת בו הכל אסור. ויש מחמירים בכלי ראשון אפילו אם אין היד סולדת בו, וראה הערה^ל.

נתקרה לגמרי פשוט שאינו אוסר. ונעי' במטעמי השלחן ס"ק ו' שכתב דלכאורה נראה דמיירי שמקודם היה הכלי ראשון חם שיד סולדת בו, ואחר כך כשהוסר מן האש נתקרה ממה שהיה מקודם ועכשיו אין היד סולדת בו, דחמימותו שהיתה מקודם מועילה ג"כ עתה קצת, משא"כ אם לא הגיע המאכל לשיעור יד סולדת בו מקודם, אפילו שעומד על האש אין עליו שם כלי ראשון ולא צריך קליפה ודי בהדחה, כיון שלא חל עליו עדיין שם של כלי ראשון, עכ"ד]. ועי' במגן אברהם סימן שי"ח ס"ק כ"ח שהביא המהרש"ל שס"ל שעשו הרחקה לכלי ראשון אפילו אם אין היד סולדת בו, והפמ"ג שם כתב דמשמע מדבריו שאם הוסר מן האש ואין היד סולדת בו מותר, ולכא"ו הפמ"ג סותר את דבריו דכאן ביור"ד סימן ק"ה משב"ז ס"ק ד' הביא שיש להחמיר אפילו בכ"ר שהוסר מן האש ואין יד סולדת בו שאסור כדי קליפה. ואפשר לומר דיש לחלק בין שבת לאיסור והיתר, דבשבת שצריך בישול ממש כדי לעבור על איסור בישול, לכן הפמ"ג שם הקל שאין בכח של כ"ר שהוסר מן האש שאין היד סולדת בו לבשל, משא"כ ביור"ד לגבי איסור והיתר שמספיק להפליט ולהבליע כדי להעביר טעם, אפשר דשפיר מבליע כדי קליפה אפילו כשהוסר מן האש ואין היד סולדת בו, וכך שמעתי ממו"ר הגרי"י לרנר

ושמעתי שאומרים בשם הגר"א קוטלר שהשיעור הוא 52 מעלות צלזיוס.

לה. עי' בש"ך ס"ק ה' שהביא דברי הים של שלמה פרק ח' סימן ע"א בשם הירושלמי שמחמיר בכ"ר שעומד על גבי האש אפילו אם אין היד סולדת בו, וטעם הדבר להחמיר הוא משום דעשו הרחקה לכלי ראשון. אבל הש"ך עצמו חולק וסובר דאינו אסור כלל אפילו הוי על גבי האש אלא בחום שהיד סולדת בו, אמנם הש"ך למעשה מחמיר ואוסר כדי קליפה. וראיתי בפתחי תשובה ס"ק ו' שהביא תשובת בית יעקב סימן כ' שכתב דהיה לו ויכוח עם הש"ך והוכיח לו שדברי המהרש"ל נכונים והודה הש"ך לדבריו, דהיינו שכלי ראשון אפילו אם אין היד סולדת בו אוסר בכלו. וסיים הפתחי תשובה להלכה דבאין הפסד מרובה יש להחמיר בכלי ראשון שעומד על האש אפילו אין היד סולדת בו שאסור כולו כהמהרש"ל, אבל בהפסד מרובה יש להקל מפני המנהג, וכך פסקו החגורת שמואל ס"ק ה' ושו"ת תשואת חן סימן ו'. ועי' בפמ"ג שכתב שהש"ך מחמיר לאסור כדי קליפה אפילו בכלי ראשון שאינו עומד על האש, וכך פסק החכמת אדם כלל נ"ט דין א' שיש להחמיר בכלי ראשון אפילו אם אין היד סולדת בו ואפילו אם אינו עומד על האש, ופשוט שכל זה מיירי שעדיין חם קצת דאם

כלי שני

יט. כלי שנילו [דהיינו כלי שלא היה עצמו על האש, אלא שהריקו לתוכו

שליט"א, ושוב ראיתי שבשו"ת מעדני מלכים סימן קנ"ז הביא כעין חילוק זה. ועי' במשנה ברורה סימן שי"ח ס"ק ס"ד שנקט לגבי שבת דאם אין היד סולדת בו אינו מבשל אפילו אם הוא בכלי ראשון. ועי' בכף החיים או"ח סימן שי"ח ס"ק ק"ה שכתב דכיון דרוב האחרונים נקטו כדעת הש"ך לכן יש להקל כדעתו, אבל המחמיר כהמהרש"ל תבוא עליו ברכה. ועי' עוד בט"ז סימן צ"ד ס"ק א' שהביא את דעת המהרש"ל וחולק עליו, ומביא שכן דעת הבית יוסף דכלי ראשון אפילו על האש אינו אוסר כלל אם אין היד סולדת בו.

ובענין כלי ראשון שיש בו לחלוחית איסור ונפל בתוכו כלי כשר, עי' בדרכי תשובה ס"ק מ"ח שהביא מהחמודי דניאל דאפילו אם לא היה בכלי ראשון אלא לחלוחית של איסור אפילו אם לא היה טופח על מנת להטפוח, קשה הדבר להקל. והערני ידידי הרב יוסף חפץ שליט"א דהרי הט"ז בסוף סימן צ"ב ס"ק ל' כתב דכלי ראשון שהריקו אינו נחשב ככלי ראשון. ולכאורה נראה שיש להביא ראיה מהט"ז דפסק להקל דדינו ככלי שני אפילו אם נשאר שם טיפות שטופח על מנת להטפוח דלא מסתבר שכשהריקו התבשיל מהקדירה שלא נשאר שם שום לחלוחית כלל. ועי' בפמ"ג שם שציין דדוקא לאחר שהוסר מן האש דבעודו על האש ודאי בולע אם היד סולדת בו, ובהמשך דבריו הפמ"ג נשאר בצ"ע. ומה שכתב המחבר דאסור כולו, עי'

ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ז שכתב דכוונתו הוא דאפילו בשר שור דקשה מאוד לבשלו, מ"מ מבליע ומפליט בכולו. ועי' בפמ"ג משב"ז סוף סימן ס"ח בדין השני שכתב לגבי כלי ראשון שהוסר מן האש והיד סולדת בו דאמרינן שהוא מבשל, האם הוא מבשל מן התורה או מדרבנן, דאפשר דמדאורייתא מבשל רק בכלי ראשון שעומד אצל האש, ולמעשה העלה לדינא דכלי ראשון אף שהוסר מן האש מבשל מן התורה ובב"ח אסור בהנאה, ובשבת חייב, ואם מסופק אם נפל חלב לקדירה של בשר בכלי ראשון שהוסר מן האש הוי ליה ספיקא דאורייתא ואולינן לחומרא.

לו. עי' בתוס' שבת דף מ': שהקשה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון, דאם אין היד סולדת בו בכלי ראשון נמי אינו מבשל, ואם היד סולדת בו אפילו בכלי שני יבשל. ויש לומר דלעולם מיירי כשהיד סולדת בו ויש לחלק בין כלי ראשון לכלי שני, דכלי ראשון שעמד על האש דופני הכלי חמים ומחזיק חומו זמן הרבה, אבל כלי שני אע"ג דהיד סולדת בו, מ"מ כיון שאין דפנותיו חמים הולך ומתקרר במהירות וכל שהחום הולך ומתקרר במהירות אין בכוחו לבשל עכ"ד. ותדע דיש דברים שמחמירים גבי שבת שמתבשלים אפילו בכלי שני, אע"פ דבאיסור והיתר אינו מפליט ומבליע כמבואר באו"ח סימן שי"ח סעיף ה'. ובדברים הרכים אשר המים ממחים אותן גם בצונן, כתב ביד יהודה פירוש הקצר

מה שנתחמם על האש] אינו מבשל^{לז}, ויש אומרים שכלי שני ג"כ אינו מפליט ומבליע, ויש אומרים שמפליט ומבליע כדי קליפה, ויש להזהר לכתחילה^{לח}, אבל בדיעבד סגי בהדחה^{לט}. ויש מחמירים שמפליט או מבליע

אינו יכול להפליט ולהבליע, ובס"ק כ' שם כתב דסברת היש אומרים דמפליט ומבליע היינו דמפליט ומבליע ביחד דהם ס"ל דאין בליעה ופליטה תלוי בבישול. ולדינא מסיק המחבר להחמיר לכתחילה שכלי שני מפליט ומבליע כדי קליפה, אבל בדיעבד סגי בהדחה בעלמא, וכן דעת הרמ"א בסעיף ג' שכלי שני אינו אוסר בדיעבד, וכן כתב הרמ"א בסימן ס"ח סעיף י"א שכלי שני אפילו שהיד סולדת בו אינו מבשל, אבל לכתחילה יש לחוש שיש בו כח להפליט ולהבליע כדי קליפה. ועי' בערוך השלחן סעיף י"ט שכתב שכלי שני אינו מפליט או מבליע אפילו כשהיד סולדת בו מפני שיש לו דפנות מקררות. ועוד עי' ברמ"א סימן ס"ט סעיף ט' שכתב דכלי שני שהיד סולדת בו [כמבואר בש"ך שם ס"ק ל"ז] ויש בו מלח וציר או חומץ או שאר דבר חריף, מבליע ומפליט בכלו דהחמימות עם החריפות מצטרפות למהוי ככלי ראשון, ועי' בפמ"ג שם שפ"ד ס"ק ל"ז שכתב דס"ל דהרמ"א שכתב שאם יש מלח וציר מבשל אפילו בכלי שני, היינו דוקא מפליט ומבליע, משום דאין בכוח לבשל ממש.

לט. שם. ועי' בש"ך ס"ק ה' שכתב שאע"פ שראינו לעיל בריש סימן צ"א סעיף ב' שדבר שצריך להדיחו אסור לכתחילה דחיישינן שמא ישכח להדיחו,

ס"ק י"ח שיש לחוש לבליעה ופליטה בכלי שני מיד.

לז. שו"ע שם. ועי' בבית יוסף שכתב שאפילו אם הכלי שני מעלה רתיחות אין בו כח לבשל, אולם החכמת אדם כלל נ"ט דין ו' סובר שאם היד נכוית בו מבשל, וצ"ע לדינא. ועי' בחזון איש סימן נ"ב ס"ק י"ט שכתב שאם יש צד לקולא אפשר להקל שכלי שני אינו מבשל.

ולגבי מצקת שמכניסה לתוך הכלי ראשון ושואב בה ונותן המאכל בכלי שני, נחלקו הפוסקים האם יש למצקת דין של כלי ראשון או כלי שני, ועי' בט"ז סימן צ"ב בסופו שכתב שיש להחמיר גבי מצקת ששואב בה מכלי ראשון שיש למצקת דין ככלי ראשון וא"כ הכלי שנותן בו המאכל יהיה כלי שני. וכתבנו לעיל בסוף סימן צ"ב דכיון שיש להסתפק אם המצקת דינה ככלי ראשון או שני, ויש להחמיר שיש להמצקת דין ככלי ראשון, א"כ הכלי שמערים מהמצקת לתוכו הוא כלי שני, וכן פסקו הפמ"ג שם משב"ז ס"ק ל', ובחכמת אדם כלל נ"ט דין ג'.

לח. המחבר הביא דיעות אלו, וסברת היש אומרים שגם כן אינו מפליט ומבליע עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ט שכתב טעמא דמילתא משום דס"ל דבליעה תלי בבישול דכל שאינו מבשל

לאסור כולו במקום שאין הפסד גדול^מ.

אבל אם הוא דבר שדרכו בהדחה מותר לכתחילה, מ"מ הכא יש להחמיר אפילו בדבר שדרכו בהדחה.

מ. ט"ז ס"ק ד' שהביא שיטת המהרש"ל דכלי שני אינו מבשל אבל יש לו כח להפליט או להבליע בכולו אם היד סולדת בו, ואם אין יד סולדת בו סגי בהדחה, והט"ז מחמיר כהמהרש"ל במקום שאין הפסד מרובה. וכך נקט החוות דעת חידושים ס"ק י'. ועי' בדגול מרבבה שכתב דעולה מדברי המהרש"ל שכלי שני אינו עושה ב' פעולות רק פעולה אחת או להפליט או להבליע, ולכן אם נתן כף חולבת בת יומא לכלי שיש בו רוטב בשר חם, הרוטב והכף אסורים דהוי פעולה אחת, והכלי מותר משום דרק ע"י ב' פעולות אפשר לאסור את הכלי, דהיינו ע"י שיפלוט הבלוע מהכף לתוך הרוטב ואח"כ הרוטב יבליע לכלי. (אמנם כל זה דוקא כשהכף לא נגע אלא ברוטב בלבד, משום דאם נגע בכלי עצמו, אפשר שאף הכלי אסור כיון שסגי בפעולה אחת להפליט מהכף לכלי). ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ג שהביא דעת הט"ז ופסק דראוי לחוש לאסור כולו שלא במקום הפסד, וכן אם תחב כף של עץ בכלי שני, אבל בכף של מתכת אין להחמיר כלל בכלי שני דבלאו הכי יש מקילין בו, וה"ה לענין כלי ראשון שהוסר מן האש ובפרט בכלי שני, וכן באין יד סולדת בו מותר לגמרי ואף בעומד על גבי

האור אין להחמיר. אמנם עי' בש"ך ובנקודות הכסף שהשיג על המהרש"ל וסובר בדבר מאכל או בכלי חרס יש לקלוף כדי קליפה במקום שאין הפסד כל כך, אבל ודאי שאין לאסור כולו. ועי' בבדי השלחן ס"ק ל"ט שכתב דיש להחמיר בכלי שני שאוסר כולו, אבל במקום הפסד מרובה יש להתיר ואפילו קליפה לא בעי.

ולענין מקרה המצוי שהכינו כוס קפה עם חלב ובטעות השתמשו בכף בשרי עי' בספר מגילת ספר סימן ק"ה אות כ"ו שכתב דאם הכפית אינה בת יומא הקפה והכוס מותרים, אבל הכפית אם היא של מתכת צריכה הגעלה לכו"ע, ואף לדעת השו"ע והרמ"א דכלי שני אינו אוסר בדיעבד, אבל לכתחילה יש להזהר בדבר, והיות שהוא דבר שאפשר בהגעלה דינו כלכתחילה כדעת המנחת יעקב. ואם הכף בת יומא הכף צריכה הגעלה, אבל הקפה והכוס מותרים לפי השו"ע ורמ"א, ואילו המהרש"ל והט"ז שהחמירו שהוא מפליט או מבליע בכולו, הכף והקפה אסורים ויש לעיין מה הדין עם הכוס, דהרי מודים שאין בכוחו להפליט ולהבליע כאחד, ולכן נראה להקל בזה, והמשקה יש לאסור בכולו. ולפי הש"ך הנ"ל שיש בו כח להפליט ולהבליע כדי קליפה בכולו במקום שאין הפסד כל כך, יש לעיין מה הדין כאן האם נאסר הכוס כדי קליפה, ובסוף הסיק שם דיש להקל ולהתיר את המשקה וממילא גם הכוס.

הגעלה בכלי שנאסר ע"י כלי שני

ב. אפילו לדיעות שכלי שני מותר בדיעבד, יש אומרים שכלי שאפשר בהגעלה דינו כלכתחילה^{מא}.

ספק בכלי שני

בא. כלי שני שמסתפק אם נפל לתוכו איסור, או שיודע שנפל שם רק מסופק אם הכלי הוי יד סולדת בו, יש להקל דסגי בהדחה^{מב}.

כלי שלישי

בב. יש שהחמירו אפילו בכלי שלישי אם היד סולדת בו, אמנם המנהג הוא להקל, וראה הערה^{מג}.

מב. פמ"ג משב"ז ס"ק ד' סוף ד"ה הנה, וטעם הדבר הוא מפני שיש כאן ס"ס ספק שמא לא נפל שם האיסור ואפילו אם נפל שמא לא היה הכלי יד סולדת בו, ועוד אפילו אם היה חום של יד סולדת בו מ"מ יש שיטות הסוברים שאין כח בכלי שני להפליט ולהבליע.

מג. עי' בפתחי תשובה סימן צ"ד ס"ק ז' שהביא משו"ת חתם סופר סימן צ"ה שמחמיר גבי כלי שלישי אם הוא יד סולדת בו כמו שכתב בפרי חדש סימן ס"ח ס"ק י"ח אם לא במקום הפסד מרובה ושיש עוד צרופים להתיר, ולמעשה סיים הפ"ת דהמורים שלנו לא נהגו להחמיר בכלי שלישי ואילך, ועי' בדרכי תשובה סימן צ"ד סוף ס"ק צ"ח שהביא הפ"ת שמיקל בכלי שלישי, אולם הביא גם כן מספר ערוגת הבושם דבלא הפסד מרובה אין להקל בזה גם בכלי שלישי ורביעי ויותר כל זמן שהם יד סולדת בו וכמ"ש החתם סופר ורק אם

מא. מנחת יעקב כלל ל"ג ס"ק ג' ומובא ברע"א כאן. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ס' דכתב שלא ראיתי נוהגין כהמנחת יעקב. (ועי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה וראוי שכתב דכל זה רק לדעת המחבר והרמ"א דבדיעבד שרי בכלי שני, אבל למעשה לפי מה דקיימא לן להחמיר אף בדיעבד בכלי שני בודאי שהכלי אסור וצריך הגעלה). ולגבי ההגעלה, אפשר להגעילם אפילו בכלי שני משום דכתשמישן כך הכשרן. ושוב מצאתי דעת בעל השבט הלוי שליט"א הובא בקובץ מבית לוי יורה דעה עמוד ל"ח סעיף ב' שכתב דבכה"ג יש להקל במקום צורך אפילו שאין הפסד אף שיש כמה פוסקים שמחמירים אפילו בדיעבד, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי סימן נ"ו אות ג', להקל בכל השנה בדיעבד לצורך, ולכתחילה אין להקל שלא במקום צורך, ובפסח רק במקום צורך יום טוב והפסד מרובה יש להקל בדיעבד.

עירווי מכלי ראשון

בג. עירווי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח מבשל ומפליט ומבליע כדי קליפה לגבי שבת ולגבי בשר בחלב ושאר איסורים^מ, ואפילו עירווי

הדבר ספק אולי נתקרה בכלי ג' או ד' יש להקל אפילו שלא במקום הפסד מרובה. אולם למעשה עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן קפ"א שהביא שמנהג העולם היה תמיד להקל בכלי שלישי כדעת הפ"ת והפמ"ג באו"ח סימן שי"ח, כדעת השו"ע ורמ"א ועוד אחרונים שהקילו בבישול ובליעה ופליטה בכלי שני וכ"ש בכלי שלישי.

ולענין כלי שלישי לגבי בישול בשבת, עי' בחזון איש או"ח סוף סימן נ"ב שכתב דלא מצינו מקור לחלק בין שני לשלישי, ודברים המתבשלים בשני מתבשלים בשלישי ואין הדבר תלוי אלא בחום המים שיהיו חמים שהיס"ב, וכן להחיי אדם המחמיר ביד נכוית אף בכלי שלישי אסור. אכן עי' בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן ע"ד אות ט"ו שכתב וז"ל הנה עלי הטיי אינם מבושלים בעשייתם אלא רק מיובשים בחום. האם מותר להכין טיי בכלי שלישי בשבת. תשובה: לע"ד לא נראה כלל לומר דאיכא דברים שמתבשלים בכלי שלישי. דלא מצינו אלא שבכלי שני יש דברים המתבשלין וממילא מאחר שאין אנו יודעין יש לאסור כל דבר, ובכלי שלישי לא מצינו, ומש"כ בעה"ש סימן שי"ח סעיף כ"ח דעינינו רואות שטיי מתבשל גם בכלי שלישי לא מובן זה ומה שרואין אנו בעינינו שמתאדמין המים זה אינו ענין בשול דאף בקרים ממש מתאדמין במשך

זמן וכ"ש בחמין כשאין היד סולדת ולא זהו ענין בשול, הגע עצמך דמה שענינו רואות אינו כלום דהא מלח רואין אנו שבחם קצת מרגישין טעם המלח כמו בשמו אותו בחמין שהיד סולדת ומ"מ הלכה כר"נ (שבת מ"ב ע"ב) דאפילו ראשון לא בשלה ואף לר' יוסף לא בשלה אלא בכלי ראשון אף שאין אנו מרגישין שום חלוק בטעם בין מלח בכ"ר ובין בכלי שני ואף לל"ק דאביי דתר"ח דבכלי שני נמי בשלה משמע דהוא דוקא בכ"ש ולא בפחות, אלמא דבשול הוא ענין אחר דהוא תועלת שאיכא במלח ע"י הבישול יותר מהרגשת טעם מלוח שזה איכא אף בצונן גמור דמלח שאינו מבושל נמי נותן טעם מלח כידוע ממליחת בשר והמליחה עצמה בצונן הא עושה לענין איסור והיתר כמבושל, ומ"מ אין בזה תועלת הבישול ואמדו חז"ל שהוא דוקא בחום גדול מאד עד שלהלכה הוא דוקא כבשרא דתורא. וכן הוא בעלי הטיי שמה שנצבע המים בחום קטן אינו ענין בשול, שלכן אפשר שהוא מקושי הבישול וא"כ אין לנו לומר מעצמנו כלום אלא מקבלה וממילא הוא ככל סתם דברים דהוא בכלי שני ספק ובכלי שלישי יש להתיר, עכ"ל. ולמעשה המשנה ברורה עצמו בסימן שי"ח ס"ק מ"ז הביא דהפמ"ג צידד להקל בכלי שלישי לגבי בישול בשבת.

מד. שו"ע בסימן ס"ח סעיף י' וכן כתב השו"ע באו"ח סימן שי"ח סעיף י'

שנפסק הקילוח מפליט או מבליע כדי קליפה^{מה}.

סעיף ג תתאה גבר

כד. נפל איסור חם או אפילו צונן לתוך היתר חם בכלי ראשון כגון לתוך מרק חם, המרק נאסר כולו^{מי} אא"כ יש בו ששים נגד האיסור, מפני

קליפה משא"כ בכלי, ונראה בביאור הדברים משום דאוכל הוא יותר רך לכן קיל טפי להכנס משא"כ בכלי שהוא קשה יותר, עירוי שנפסק הקילוח אינו נכנס אפילו כדי קליפה^ה, וכן דעת הפמ"ג, ועי' בפמ"ג באו"ח בהנהגות הנשאל סדר ב' אות כ"א שהביא דברי המגן אברהם סימן תס"ז ס"ק ל"ג דעירוי שנפסק הקילוח לא הוא רק חומרא בעלמא מדרבנן, ע"כ בבשר בחלב אסור באכילה אבל מותר בהנאה, ועי' בחכמת אדם שם שכתב דעירוי שנפסק הקילוח רק מבליע או מפליט כדי קליפה ואינו מפליט ומבליע כאחד, ועי' ברמ"א סימן צ"ב סעיף ז' שעירוי שנפסק הקילוח הוא ככלי שני ואינו אוסר, ובנקודות הכסף הקשה עליו הרי קיימא לן שעירוי שנפסק הקילוח מפליט או מבליע כדי קליפה, ובפמ"ג שם שפתי דעת ס"ק ל"ד מתרץ דיש לחלק שהרמ"א בסימן צ"ב מיירי שנזחל על גבי קרקע ויש לומר שנתקרה לכן אינו מבליע אפילו כדי קליפה, אבל אם נזחל באויר הוא מודה דמבליע או מפליט כדי קליפה, וכן תירץ בחוות דעת ס"ק י"א. ולענין שבת עי' במשנה ברורה שם שמיקל בעירוי דנפסק הקילוח גבי בישול בשבת, וכן בשו"ת פני יהושע חלק ב' סימן כ"ה. מו. שו"ע סעיף ג'. ולפי מה דפסק דאסור כולו, נראה שבמקרה שנפל בשר

שלא לערות מכלי ראשון על תבלינים משום שמבשל כדי קליפה, וכן דעת הרמ"א בסימן ס"ח שיש להחמיר גבי עירוי שלא נפסק הקילוח, ועי' בש"ך ס"ק ה' ובחכמת אדם כלל נ"ט דין ב' שכתבו דהמערה מכלי ראשון על מאכל או כלי ולא נפסק הקילוח מבשל כדי קליפה ולא יותר ומפליט ומבליע כאחד, וכך מובא בפמ"ג שם שעירוי שלא נפסק יש להחמיר שאוסר כדי קליפה מחמת ספק והלכך גבי שבת אין לערות מחמת ספק בישול בשבת, ולגבי בשר בחלב אם עירה חלב רותח על בשר צונן הבשר אסור כדי קליפה ואפילו בהנאה, ועי' בט"ז בסימן צ"ה ס"ק י"ב דעירוי מפליט ומבליע כדי קליפה, אבל במקום שאין הפסד דעת הט"ז דיש להחמיר שמבליע או שמפליט בכולו משום דלא גרע מכלי שני, ועי' בערוך השלחן סעיף כ"א ובמשנה ברורה סימן שי"ח ס"ק ע"ד.

מה. ש"ך שם. דאפילו עירוי שנפסק הקילוח מפליט או מבליע כדי קליפה, וכן החמיר החגורת שמואל ס"ק ו'. [ואגב נציין שהש"ך לכאורה סותר עצמו ממה שכתב לעיל בסימן צ"ב ס"ק ל"ח שעירוי דנפסק הקילוח אינו מבליע כדי קליפה, ואפשר לישיב ע"פ המנחת יעקב כלל נ"ה ס"ק ט"ו שמחלק בדבר מאכל עירוי שנפסק הקילוח אוסר כדי

שקיימא לן דתתאה גבר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון, אבל אם נפל מאכל איסור חם לתוך מאכל היתר קר, ההיתר אינו אסור כיון דתתאה גבר מקרר העליון, אמנם אדמיקר בלע כדי קליפה^מ.

סימן ס"ח משב"ז ס"ק ט' שהסיק דבאיסור דאורייתא יש להחמיר ובאיסור דרבנן יש להקל, ואפילו באיסור דאורייתא המיקל בהפסד מרובה לא הפסיד.

ואם הוציא האיסור מיד אחרי שנפל, עי' בפתחי תשובה ס"ק ח' בשם החמודי דניאל דפסק דבכה"ג ההיתר מותר, והביא ראיה לדבריו מהמחבר לעיל בסימן צ"ב סעיף ב' שכתב דאם ניער הקדירה או כיסה מיד מותר, ומה לי ניער וכיסה או סילוק האיסור. אמנם יש פוסקים שחלקו על החמודי דניאל כגון היד יהודה שהביא ראיות נגדו, ועי' בדרכי תשובה ס"ק ס"ה שהביא הערה"ש סעיף מ"ג שהביא דעת החמודי דניאל וציידד כמוהו, וסיים בצ"ע לדינא. וע"ע מה שהביא מהט"ז קצת סמך לדבריו שאין בליעה ופליטה מיד אלא אחרי ששהה קצת, ועי' במטעמי השלחן ס"ק י"א שכתב דאין ההיתר מותר באכילה במקרה שסילק האיסור מיד, אבל במקום הפסד מרובה או שעת הדחק וגם יש עוד צד להקל כגון שהיה ספק אם היה בשיעור חום של יד סולדת בו יש מקום להתיר במקרה שהיתר גוש נפל לאיסור צלול וסילק מיד חתיכת ההיתר ויש ליטול כדי נטילה ממנו, אבל אם נפל חתיכת איסור לתוך היתר צלול והוציא האיסור מיד, במקום הפסד מרובה וגם שיש עוד צד להתיר, יש להתיר אם יש ששים כנגד קליפת האיסור, ובמקרה

לתוך חלב הוי אסור כולו אפילו בהנאה ועי' לעיל סימן צ"א סעיף ד', ועי' לעיל מה שהארכנו בדיני תתאה גבר בסימן צ"א שם. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ע' שהביא המנחת פתים שסובר דאפילו אם העליון קר לגמרי התחתון מפליט ומבליע בו. ובס"ק ס"ז הביא שיטות הסוברים דמה דקיימא לן שתתאה גבר על העליון ואסור כולו מיירי אפילו במקרה שהתחתון אינו ברוחב כמו העליון וצדדי העליון אינם מתחממים כלל, מ"מ אומרים דאסור כולו.

מז. שם. ומה שהביא המחבר שאם התחתון צונן אסור כדי קליפה, היינו לאו דוקא צונן אלא אפילו שהיד סולדת בו, אם הוא בכלי שני נחשב כצונן לענין זה, וכ"כ בפמ"ג לעיל בסימן צ"א משב"ז ס"ק ה'. אמנם עי' במנחת יעקב כלל נ"א ס"ק א' שכתב דדוקא אם התחתון צונן הוא דאינו אסור אלא כדי קליפה, אבל אם העליון חם מחום כלי ראשון והתחתון חם מחום כלי שני שהיד סולדת בו, הרי זה אסור כאילו שניהם חמים מחום כלי ראשון, וכך פסק החכמת אדם כלל מ"ה דין י"ט. ועי' בפמ"ג שם שרצה ללמוד דאף המנחת יעקב יודה דאם התחתון אינו יד סולדת בו, אינו אוסר יותר מכדי קליפה. ועי' בחוות דעת סימן צ"א חידושים ס"ק ח' דאפילו אם התחתון חם מחום כלי שני שהיד סולדת בו אינו אסור רק כדי קליפה, ועי' בפמ"ג

דבר גוש

כה. איסור חם שמונח בכלי שני כגון בתוך קערה ואחר כך הניח חתיכת היתר עליו, יש אומרים שאינו אוסר כלל דכלי שני אינו אוסר^{מח}, ויש מחמירין דדבר גוש דינו ככלי ראשון^{מט}.

שלישי יש להחמיר. ונראה לדינא כיון דהחכמת אדם כלל ס' סוף דין י"ב מחמיר בדבר גוש, יש להחמיר דדינו ככלי ראשון אא"כ יש הפסד מרובה. ולמחמירים דדבר גוש דינו ככלי ראשון, עי' במנחת יעקב כלל ס"א ס"ק מ"ה ובחוות דעת סימן צ"ד חידושים ס"ק כ"ו שכתבו דדוקא לענין בליעות ופליטות מחמירים, אבל לגבי בישול אין בו כח לבשל.

ומצאתי הערה חשובה בספר מגילת ספר סימן ק"ה אות כ"ג שהביא דעת המשנה ברורה לענין בישול בשבת שיש להחמיר בדבר גוש, והעיר המגילת ספר דהרי עצם הדין של דבר גוש אפילו לגבי איסור והיתר הוא חידוש של המהרש"ל, ומהרמ"א בסימן צ"ד סעיף ז' מבואר דחולק, וגם הט"ז שם החמיר רק בצירוף דוחקא דסכינא, אלא שהש"ך שם וכאן החמיר כהמהרש"ל, אכן גם בביאור הגר"א דחה דברי המהרש"ל ממה שמבואר בגמ' חולין דף ק"ד: דחיישינן שמא יעלה באלפס רותח, והקשה שם הא סוף סוף הרי הוא כלי שני, וכלי שני לא מבשל, והרי הבשר הוא דבר גוש ומוכח דגם בשר גוש המונח בכלי שני לא מבשל. ולגבי בישול בשבת לולי שכבר הורה המשנה ברורה להחמיר בדבר גוש היה נראה לכתחילה להקל כיון שרבו האחרונים הסוברים דגם להמהרש"ל דבר גוש לא מבשל, ובפרט דאם לא נימא כן

שיש שני חתיכות חמים כגון בשר וגבינה או איסור והיתר ונגעו זה בזה והפרידם מיד, לפי המחבר לקמן בסעיף ד' שבצלי אוסר כדי נטילה באיסור כחוש יש מקום להתיר בהפסד מרובה ויסיר כדי נטילה או לפחות כדי קליפה במקום נגיעה עכ"ד. ועי' לעיל בתחילת סימן צ"ב מה שהארכנו בענין זה.

מח. דעת הרמ"א בדרכי משה ס"ק ד' דלא חושש לדבר גוש, ואפילו קליפה לא צריך רק יש להדיחם היטב. ובש"ך ס"ק ח' נשאר בצ"ע, ובט"ז סימן צ"ד ס"ק י"ד מיקל בדבר גוש אלא אם יש דוחקא דסכינא. ועי' בערוך השלחן סעיף כ"ה שמפרש דברי הרמ"א דמה שכתב מונח בכלי שני רצה לומר דשהה איזה זמן בהכלי או על השלחן עד שתעבור החמימות הגדולה שהיה מהאש, אז הוי כלי שני, אבל אם תיכף אחר שהסירו מן האש הניחו בכלי שני דינו ככלי ראשון עד שישהה קצת, וכן משמע מלשון הרמ"א שכתב ואח"כ מניח ההיתר, משמע ששהה קצת בכלי, ועי' בביאור הגר"א ס"ק י"ז מה שכתב בזה.

מט. דעת האו"ה כלל ל"ז דין ז' והמהרש"ל הובא בש"ך ס"ק ח', דדבר גוש שהוטר מכלי ראשון והניחו בכלי שני יש עליו דין כלי ראשון, והערה"ש סימן צ"ד סעיף ל"ב והחתם סופר סוברים דאפילו גוש המונח בכלי

איסור והיתר שהניחם זה אצל זה

כו. אם הניחם זה אצל זה ושניהם חמים מחום כלי ראשון כגון שתיכף כשהסירם מן האש הניחם זה אצל זה, הכל אסור. ואם אחד מהם צונן ההיתר צריך קליפה במקום שנגעניא.

תתאה גבר בכלים

כז. איסור חם שהניחו בכלי היתר קר נאסר הכלי כדי קליפה משום דאמרינן תתאה גבר, ומצנן האיסור, אלא דאדמיקר בלע קליפה כמו

דהוי גוש וצלול ואחד מהם חם ואחר קר ומונחים זה אצל זה אפילו במקרה דההיתר הגוש הוי חם והאיסור צלול הוי קר, אסור כולו אם אין ששים. אבל הערה"ש בסעיף כ"ז סובר דהכא יותר קל ממליחה משום דבמליחה נאסר כולו משום לחלוחית וציר שמפעפע, משא"כ גבי חם בלא רוטב. ועי' בבדי השלחן ס"ק נ"ח שהקשה על הרמ"א דקשה לצייר דבר זה שהרי הצונן שניתן לתוך כלי ראשון יהא נאסר ע"י הבלוע שבכלי, שהרי הכלי בלע מן האיסור המונח בו, דהכלי הרי חם הוא, ושוב יאסור הבלע שנתפשט בכלי את ההיתר המונח עליו, דהא גם בכלי שייך לומר תתאה גבר כמבואר בסמוך ברמ"א, ויש לומר דמשכחת לה במקרה שאחד מהם מונח על כלי ראשון שאין לו שפה וסמוך לו מונח השני על כלי צונן שגם הוא בלי שפה באופן ששני האוכלים נוגעים זה בזה, ועוד יש לומר דמשכחת לה שגם הצונן הונח בכלי החם אלא דמייירי שההיתר יבש לגמרי ואין בו רטיבות כלל ובכה"ג אמרינן דאינו אוסר אלא כדי קליפה עכ"ד, ועי' מה שכתב בביאורים.

יקשו עליו מסוגיות בחולין שם וכדברי הגר"א. ועי' לעיל בסימן צ"ד מה שהארכנו על דברי השו"ע שם סעיף ז' לגבי דבר גוש.

נ. רמ"א שם. ועי' בערה"ש סעיף י"ז שהסביר דהכל אסור משום דע"י החמימות של שניהם הבליעה עוברת מאחד לשני.

נא. שם. עי' באו"ה כלל כ"ט דין ב' שכתב דלכן בשר וגבינה שנגעו זה בזה ואחד מהם צונן שניהם צריכים קליפה. וכ"כ בש"ך ס"ק ט' ובפרי חדש ס"ק י"א. ועל דברי הרמ"א עי' בט"ז שהביא דהמהרש"ל חולק וסובר דאם ההיתר חם והאיסור צונן ההיתר צריך קליפה, אבל אם האיסור הוי חם וההיתר צונן ההיתר נאסר בכולו כמו במליחה שהאיסור שהוא מלוח מבליע לתוך ההיתר שאינו מלוח ונאסר כולו כמבואר לקמן ברמ"א בסעיף ט', וה"ה בבשר וגבינה שאם אחד צונן, הצונן נאסר כולו והחם נאסר כדי קליפה, וכתב בט"ז שבמקום שאין הפסד מרובה יש להחמיר כהמהרש"ל. ועי' בפמ"ג שם שהוסיף דכל זה מייירי בשניהם גושים, אבל במקרה

בשני חתיכות, וה"ה להיפך שהניח היתר חם על כלי איסור קרייב.

בענין ניצוק [שפיכת מים מקומקום לתוך משוללני"ט]

בה. אסור לערות לכתחילה מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חלב או שומן איסור, משום שמתחברים ביחד ע"י ניצוק, ובדיעבד אין לחוש לזה^ה. ובענין שפיכת מים חמים מהקומקום לתוך

מה שתחב. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ט.

ולגבי הגעלת כלי שנאסר כדי קליפה, עי' ביורה דעה סימן קכ"א האם צריכים להגעיל את כל הכלי.

נג. שם. ובט"ז ס"ק ו' כתב טעם הדבר משום דהוי תתאה גבר ומחברו בניצוק, ובש"ך ס"ק י"א כתב הטעם שאסור לערות משום ההבל עולה מהנר למעלה, ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ו' שכתב שאין מח' בין הש"ך והט"ז אלא הם חד שיטה דע"י הניצוק ההבל עולה, ועי' בדרכי תשובה ס"ק צ"ו דכתב דדוקא כשהתחתון חם והעליון צונן אמרינן ניצוק משום דאז ההבל עולה למעלה להצונן ומתערב שם, משא"כ אם התחתון קר והעליון חם או שניהם חמים. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ט דין ה' שגם כתב דניצוק שייך דוקא אם מערה צונן על גבי חם כי אז ההבל והזיעה עולה למעלה, אבל אם שניהם חמים אין אומרים ניצוק וכן נקט הכרתי ופלתי ס"ק י"א, וכן פסק הערה"ש סימן צ"ב סעיף נ"ה, ובשו"ת חלקת יעקב או"ח סימן ר"ד אות א' ועוד פוסקים. אמנם עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"א שכתב דאם העליון גם כן חם קיל יותר, אבל נראה

גם. שם. שסובר שדין תתאה גבר שייך גם אצל כלים, לכן אם המאכל חם והכלי צונן המאכל נאסר כדי קליפה, ואם בישלוהו צריך ששים כנגד הקליפה. ועי' בש"ך ס"ק ז' שכתב דאם הניחו איסור רותח בתוך קדירה צוננת, הקדירה נאסרת כדי קליפה במקום שהניח האיסור, ולכן אם בישלו בתוכו אח"כ בתוך מעת לעת מותר, כיון שמסתמא יש ששים כנגד הכדי קליפה, וכן כתב בש"ך בסימן ס"ט ס"ק ס"ה דמסתמא יש ששים כנגד הכדי קליפה אא"כ הוא קערה שרחב הרבה דאז מסתמא אין ששים. ועי' לקמן מה שכתבנו על שו"ע סעיף ז' לגבי הדין אם הניח היתר קר בכלי איסור חם. ועי' בש"ך ס"ק י' שהביא שהמהרש"ל סובר שלא שייך תתאה גבר בכלים אלא רק באוכלין, אבל רוב פוסקים מסכימים עם הרמ"א דאמרינן תתאה גבר בכלים, וכן פסק הש"ך בס"ק י' והפמ"ג שם והחכמת אדם כלל נ"ז דין א'. ועי' ברע"א שכתב דאם הניח כלי קר על איסור חם לא אמרינן תתאה גבר ויאסר כל הכלי מהמאכל איסור, או שיאסור המאכל כולו מהכלי איסור אם המאכל יש בו רטיבות קצת, דהא אפילו בתחב כף לתוך קדירה משערים רק כנגד

הטשולנ"ט ראה הערה י"י.

דגם בזה יש להזהר לכתחילה משום דבמשנה במכשירין לא הקילו אלא בדיעבד. ובפמ"ג נשאר בצ"ע לדינא כששניהם חמים, ועי' בדרכי תשובה שהביא בשם הכנפי יונה דקרוב הדבר להחמיר וסיים בצ"ע.

ובדעת הרמ"א שכתב "בדיעבד אין לחוש" עי' ביד אברהם שמסביר דכיון שההבל של הנר עולה למעלה ואוסר הכלי, משום הכי אין לחוש בדיעבד כי אין כל כך איסור בההבל הזה משום דהאיסור נשרף מלהב הנר, אבל אם מערה מקדירה של היתר צוננת לתוך קדירה של איסור, בסמוך כ"כ שהיד סולדת בזיעה אסור אף בדיעבד אם אין ששים, משום דהזיעה עולה ונבלע לתוך הקדירה ואוסרת אותה, וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ב כתב דבדיעבד אין לחוש אף בקדירה משום דאין חוששין להבל העולה כל זמן שלא רואים העליון מזיע מכח ההבל. מיהו בדבר שאוסר במשהו נראה דיש להחמיר אפילו בדיעבד.

נד. הנה נראה מכל הנ"ל שלכתחילה אסור לערות מים מכלי פרווה לתוך כלי חלבי שיש בו תבשיל חלבי או לכלי בשרי שיש בו תבשיל בשרי אם רוצה לשתות המים אח"כ עם המין שכנגדו, ודבר זה שכיח אצלנו כששופכים מהקומקום לתוך סיר בשרי חם עם טשולנ"ט, ועי' בספר מאור השבת חלק ב' תשובות מהגאון הרב שלמה זלמן אויערבך וצ"ל תשובה כ"ה ס"ק ד' שכתב דשמעתי בשם מרן שליט"א דמותר

לשפורך מים חמים מהמיחם לתוך קדירת טשאלני"ט כשמצטמק, אף כשרוצה לשתות המים עם חלב, ואין לחוש לניצוק כמבואר ביור"ד סימן ק"ה סעיף ג' דלכתחילה אסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר על חלב וצ"ע הטעם, גם לכאורה יש לחוש לזיעה העולה עי"ז מקדירה הבשרית על המיחם ויאסר לשתות המים עם חלב אם אין ששים כנגד הזיעה. והשיב בנוגע למיחם צריכים ודאי להזהר שהזיעה היוצאת מקדירה ומגעת במיחם לא תהא בשיעור יד סולדת בו, אבל כשאין יד סולדת בו אף על גב שהמיחם על האש, כיון דאינו בולע אלא היתר, וגם הזיעה לא הולכת ישר, וגם מסתמא יש ששים כנגד אותו זיעה צוננת, לכן נראה שיותר. ובנוגע לניצוק הרי פסק החכמת אדם כלל נ"ט דין ה' דלא אסור אלא כשהתחתון חם והעליון קר ולא כששניהם חמים דשפיר מותר, ואפילו אם התחתון יותר חם מהעליון, ואף להחולקים מ"מ כיון שזה לא בדרך ישר רק דרך ברו נראה שיכולים להקל עכ"ד. ויש להסביר דברי הגאון וצ"ל מה שכתב שהזיעה לא הולכת ישר, שמצינו בשו"ת הב"ח חלק ב' סימן כ"ד וכן מובא ברע"א סוף סימן צ"ב בקיצור, דזיעה שיש לו מקום להתפשט אפילו אם הולך ישר להקדירה אינו ודאי שיבלע בה, וכן המטעמי השלחן סימן צ"ב ס"ק נ"ה בשם העצי העולה הלכות זיעה חוקי חיים ס"ק ב' כתב דזיעה שמתפשט לצדדים וכדומה אינו אוסר, ורק זיעה העולה למעלה אוסרת והוי כהמאכל

עצמו, וכן הובא בעהר"ש סימן צ"ב סעיף נ"ה. ואף דיש חולקים על הב"ח כגון שיטת המהרא"י הובא בשו"ת תרומת הדשן חלק ב' סימן ק"ג שסובר דאף כשיש מקום לזיעה להתפשט לצדדים מ"מ נאסר מה שתלוי מעל המקום שהזיעה יוצאת. ועי' בבדי השלחן סימן צ"ב ס"ק קס"ג שכתב דלדינא נראה דיש להחמיר משום דנראה מהרמ"א בסימן צ"ב סעיף ח' שאף שיש להזיעה מקום להתפשט אוסרת, וכן בציונים שם ס"ק שס"ד כתב דאפילו מהב"ח נראה דאם יש ספק אם הזיעה מתפשטת יש להחמיר וצ"ע. והגאון זצ"ל התיר מעור כמה טעמים, ועי' במאור השבת שם באור הפנינים מה שכתב להסביר דבריו. וראיתי עוד מקור לדברי הגרש"ז זצ"ל בספר ויזרע יצחק פתיחה למליחה שכתב שמעתי מהגר"ע אויערבאך שליט"א בשם אביו הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל אשר הורה לדינא דאין לחוש לניצוק באופן שמערה מים רותחין לתוך חלב צונן, וליכא למיחש שהמים שבדוד יהפכו לחלביים, ולכך שרי ליה לעשות כן גם בידעו שישתמש במים הללו לארוחה בשרית. ונימוקו עמו שלא מצינו דין ניצוק אלא באיסורא ולא לענין היתרא בלע דבב"ח, ויש לבאר דבריו ע"פ מאי דאשכחן כעין זה חילוק בין נ"ט בר נ"ט דהיתרא דשרי, לבין נ"ט בר נ"ט דאיסורא דאסור עכ"ד.

ושוב ראיתי בשו"ת מעדני מלכים סימן קט"ז שהגרש"ז זצ"ל שאל הבעל המעדני השלחן על נידון דידן והשיב לו דאם עירה מים חמים ממיחם פרווה על

כלי שיש בו בשר צונן, אין כלי הפרווה נעשה בשרי ומותר לשתות המים עם חלב, ואפילו אם הכלי שיש בו בשר חם, כבר ראינו כמה פוסקים שסוברים דאין ניצוק כששניהם חמים, ואע"ג דבספרי מעדני השלחן סימן ק"ה ס"ק ס"ו כתבתי דלכתחילה יש להחמיר גם כששניהם חמים כיון דכמה גדולי פוסקים נשארו בצ"ע, היינו דוקא שם דמיירי באיסור אבל כאן דהיתרא בלע מותר אפילו לכתחילה, אמנם בקונטרס בירורי הלכה סימן י"ב הביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א דצריך להזהר שהזיעה לא תיגע בדוד, דאם נוגע אפשר דהמים והדוד נעשים בשרי, ואסור לשתות המים עם חלב, והמעדני השלחן מסיק דאם עירה מכלי גדול שיש בו ששים במים כנגד הבשר אפילו אם אין שם ששים כנגד שאר הדברים שבתוך התבשיל מ"מ מותר לשתות המים עם חלב, אבל אם יש שם רק מעט מים אפילו אם הזיעה אינו יד סולדת בו המיחם נעשה בשרי, ולכן במקרה דאין ששים במים יש להמתין כשמסיר המכסה של הטשולני"ט שיצא כל הזיעה ואח"כ יערה המים וזה מותר אפילו לכתחילה ואפילו כשאין ששים עכ"ד. ולמעשה שמעתי מתלמיד חכם אחד שליט"א עצה מובחרת לקחת המכסה של הסיר שהוא חם מהתבשיל ולקרב אותו להקומקום וישפוך המים חמים לתוכו, ומשם יערה המים לתוך התבשיל שאז אין שאלות של זיעה וכדומה, וגם הוא אופן היותר טוב לגבי דיני בישול בשבת כיון שהמים לא מתקררים כלל, ושוב ראיתי במגילת ספר

ס"ק כ"ג ד"ה והנה שכתב דיש להקל משום דלא מצינו איסור לכתחילה של ניצוק אלא במערה על גבי איסור ולא במערה היתר על גבי היתר דההבל המועט העולה דרך ניצוק הוא טעם קלוש והוי כעין נ"ט בר נ"ט דבאיסורא אסור ובהיתרא מותר עכ"ד. אבל בספר שבות יצחק חלק ב' עמוד ר"ד הביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א דאם יש חשש בליעות אז אין לשפוך המים ישירות לתוך הקדירה אלא לערות לכוס ומשם לתוך הקדירה, וכל זה לגבי חשש בליעות מזיעה, ובעמוד ר"ו כתב דגם לענין ניצוק אין לחוש משום דהכרו"פ וגם הפמ"ג בשם הבית הלל הקילו גבי ניצוק חם לתוך חם, ואע"פ דהפמ"ג נשאר בצ"ע לדינא והשער הציון בסימן תמ"ד ס"ק ד' כתב בשם הפמ"ג ודרך החיים דאין לערות מכלי של פסח לכלי של חמץ ומבואר דאף מחם לצונן יש להזהר, וה"ה חם לחם, אך יש לומר דהשער הציון החמיר בזה משום חומרא דחמץ, והגם שהפמ"ג נשאר בצ"ע יש לומר שמ"מ בנידון דידן שרוצה לשתות מים אלו לקפה ואין כאן נידון של בשר בחלב דאורייתא משום דהוי בכלי שני, ומכמה טעמים נראה דיש להקל דאין חשש לניצוק בכה"ג וכך הסכים הגרי"ש אלישיב שליט"א דאפשר להקל בזה עכ"ד. היוצא מכל הנ"ל לדינא דכיון שיש הרבה צדדים להקל לכתחילה וגם יש צדדים להחמיר יש לעשות שאלת רב בכל מקרה, ויש לשים לב אם הזיעה היא עדיין יד סולדת בו כשהגיע להקומקום, ונראה שהמציאות הוא דהזיעה לא נשאר

בחום יד סולדת בו, ובפרט אם הסיר מגולה שאז יש מקום לזיעה להתפשט, אבל אי אפשר להכריע והכל לפי הענין, ובכל מקרה כדאי לעשות שאלת חכם. ואם אירע דהקומקום נעשה בשרי יש לעיין מה הדין לגבי להשתמש במים אלו לחלב בשבת הבא שהקומקום לפגם. מהגר"א בסימן צ"ה ס"ק י' משמע דלכתחילה מותר לבשל בכלי חלבי או בשרי אינו בן יומו כדי לאוכלו במין השני, אמנם החכמת אדם כלל מ"ח דין ב' כתב דאסור לכתחילה לבשל בכלי בשרי אינו בן יומו כדי לאוכלו עם חלב, ולדינא עי' בספר שבות יצחק חלק ב' עמוד ר"ד שהביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א דיש להחמיר כהחכמת אדם, ולכן צריך להגעיל הכלי לכתחילה אם בדעתו לשתות המים עם חלב, ונראה דאפשר להכשיר הקומקום ע"י זיעה דכבולע כך פולטו, אבל העיר לי מו"ר הגרי"י לרנר שליט"א דלכתחילה אנו סוברים דאע"פ דהכלי לא נאסר בכולו מ"מ יש להגעיל כולו, ולכן בכה"ג יש לנקות את כל האבן בתוכו לפני שמכשירים אותו.

ועי' בבינת אדם שער או"ה דין מ"א שכתב שבמקרה שנשפך טיפת מרק בשרי על מיחם של מים שמשתמשים בו בשפע, שימתין מעת לעת ואז אפשר להשתמש במים מאותו מיחם עם חלב, ובנידון דידן יש לעיין אם אפשר לסמוך על הבינת אדם כשדוע שמשתמשים בו בשפע. ומצאתי בשו"ת מעדני מלכים סימן קי"ז דנשאל כן מבעל מחבר ספר מאור השבת, במקרה שנאסר הדוד מים

כמ. איסור שנפל על צלי היתר שאצל האשנייה או להיפך, לדעת המחבר

להגר"צ כהן פרק י"ג סעיף ת"א-ת"ב מה שכתב לגבי הכשרת קומקום. ועי' לעיל מה שהבאנו בסימן צ"ב עוד כמה שיטות בנידון דידן.

ועי' בבדי השלחן ס"ק ס"ה שכתב דנראה שיש להזהר אפילו במערה לתוך כלי חלבי או בשרי שיש בו רק מים או ירקות, אף שהטעם חלבי או בשרי הוא רק נ"ט בר נ"ט, דאנו מחמירין לכתחילה גבי נ"ט בר נ"ט כשהוא בדרך בישול, ועי' בביאורים שם ד"ה אסור שהביא דבאמת יש לחוש שאסור כאן אפילו בדיעבד משום דבכנפי יונה כתב לחלוק על הרמ"א ואוסר בדיעבד כשמערה צונן לתוך חם, ואפילו בשניהם חמים שקיל טפי מ"מ מחמיר משום דיש נתינת טעם ממטה למעלה, ולמעשה נשאר דצ"ע לדינא מדוע באמת אנו מקילים בדיעבד. ועי' בשו"ת ודברת במ סימן רי"ט אות ב'. ולענין להשתמש בפסח במים חמים מדוד שמשפיע מים לאוכלי חמץ עי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן פ"א שנשאל בזה והשיב אחרי אריכות שיש להקל, אבל המדקדקים לא יבשלו בהמים חמים, וגם לצורך תשמישן להדחה יהיה להם כלי מיוחד, שיניח להמים החמים להכנס לתוכו כדי שיהא כלי שני ולא יאסר הכלים בהנאה, ולמעשה בכה"ג כיון שמעיקר הדין יש להקל אף באכילה ושתייה, אין להחמיר אף בהנאה. נה. לאו דוקא אצל האש אלא אפילו שניהם חמים מחום כלי ראשון או שהתחתון חם מחום כלי ראשון.

וצריך להכשירו האם אפשר לפסוק כבינת אדם. והשיב דדין זה שמותר להשתמש לכתחילה בכלי שמשמש בו בשפע כשנבלע בו דבר מועט, הוא מובא לעיל בסוף סימן צ"ט, והרבה חולקים על המחבר ורק במקום הדחק כגון בכלי חרס דאי אפשר בהגעלה יש מקום להתיר להשתמש אחר מעת לעת, ומ"מ בנידון דידן כיון דהוי קשה מאוד להכשיר הדוד מחמת גודל הדוד, וגם שיש ספק אם בכלל נבלע בדוד, ועוד דהוא כלי שבדרך כלל משתמשים בו בשפע, ויש עצה אחרת וכבר הובא במטעמי השלחן סימן צ"ב ס"ק ל"ט ד"ה ונראה והוא שיערה מים רותחים מצד החיצון על דופן הברז, ואפילו דלא מכשירים כל הכלי, בדיעבד הגעלה במקצת הכלי מהני כמבואר בש"ך סימן קכ"א ס"ק י"ח, וגם בצירוף דעת המחבר סימן צ"ט סעיף ז' נראה להקל עכ"ד התשובה. ובתשובה סימן קי"ח הוסיף למה לא סמך על הבינת אדם והשיב דכיון שכל הזמן שעשיתי שימוש תלמידי חכמים גדולי ישראל ראיתי כל הזמן דאם אפשר לצאת לכל הדעות אין לדחוק ולחפש דעת המתירים, ולכן בנידון דידן שאפשר לעשות הגעלה בעירווי למה לא יעשה כן, וע"ש עוד שהביא עוד פוסקים שסוברים כהבינת אדם אבל מ"מ העולה לדינא דלכתחילה יש לעשות עירווי מכלי ראשון מבחוץ ורק בדיעבד אם לא הכשיר הדוד ואחרי מעת לעת השתמש בהמים בחלב מותר לשנות החלב. ועי' בספר הגעלת כלים

אם האיסור כחושני אינו אוסר אלא כדי נטילה^{נו} שהוא כעובי רוחב אגודל בינונית^{נח}, אבל אם האיסור שמן אוסר כולו אא"כ יש בהיתר ששים

נטילה, ואין כאן המקום להאריך וכבר הזכרנו כמה תירוצים לעיל בסימן צ"ב ע"ש.

ולענין הגדר מה נחשב כצלי ומה נחשב כבישול מצאנו כמה הסברים באחרונים, החוות דעת בסימן צ"ב ביאורים ס"ק כ' כתב דמעט לחלוחית לא נחשב רוטב לענין בישול, וכן עי' בדרכי תשובה סימן ק"ה ס"ק ק"ב שהביא משו"ת בית יהודה חלק ב' סימן ק"ו שכתב דדוקא רוטב ולח ממש בעינן אבל במה שיש מעט לחלוחית בעלמא על החתיכה לא מקרי רוטב, וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ג כתב דהגדר הוא דדוקא בעינן רוטב שיהא מכסה החתיכה אבל בלאו הכי אין חילוק בין איסור גוש או לח כל שאין שם רוטב לכסות את החתיכה לא נחשב רוטב. וכן הוא דעת היד אפרים בסימן ע"ו סעיף א' שכתב דאף דגם במעט מים שייך בישול היינו בענין שהמים מקיפים את הבשר אבל בשביל שיש קצת משקה טופח תחת החתיכה ואינו מקיף את החתיכה כלל אין ע"ז תורת בישול. ועי' בבדי השלחן ס"ק ס"ח וצ"ח שכתב דקצת לחלוחית שעל החתיכות לא חשיב כרוטב שהרי בצלי יש לחלוחית ובכל זאת אין הפליטה הולכת בצלי בכל החתיכה. ועי' בספר מעדני אשר סימן ק"ה אריכות בזה.

נח. שם. ושיעור זה מובא במשנה ברורה סימן תס"א ס"ק כ"ד. ובענין שיעור נטילה בצלי הטור כתב שהוא כעובי אצבע כדנקט המחבר, אמנם הר"ן

נו. שו"ע בסעיף ה' דאם ההיתר כחוש אינו אוסר אלא כדי נטילה, אבל הרמ"א כתב דאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן ויש לאסור כולו אא"כ יש ששים כנגד האיסור וגם אם יש ששים צריך נטילת מקום במקום שנגע, ועי' בכף החיים ס"ק נ"ו בשם הפרי חדש דאפילו הספרדים מחמירים שאין בקיאים עתה בין כחוש לשמן ולכן אפילו גבי כחוש יש לנהוג דצריך ששים וגם נטילת מקום כשיטת הרמ"א.

נז. שו"ע סעיף ד'. דכיון דאין שם רוטב אין הבליעה יוצאת מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ובולע רק כדי נטילה. ועי' בגליון מהרש"א ובבדי השלחן ביאורים ד"ה אבל שהביאו מהש"ך בסימן צ"ד דבמקרה שיש דוחקא דסכינא נבלע בכולו. ואם הניח גבינה חמה על בשר חם אינו אוסר אלא כדי קליפה כ"כ ברע"א, וטעמו כמו שהבאנו בסוף סימן צ"ד דגבינה שונה משאר מאכלים כיון דהוי כחוש מאוד ואין דרכה להיבלע כל כך, אמנם החזון איש סימן כ"ב ס"ק ו' כתב דגבינה הוי כשאר אוכלין וצ"ע לדינא, ועי' בבדי השלחן סימן צ"ד ביאורים ד"ה אם נפל, ובס"ק ק"ה שם.

ולענין מה שכתב המחבר שצליה אוסרת רק כדי נטילה עי' לעיל בסימן צ"ב ט"ז ס"ק ג' וכן בש"ך ס"ק ג' דמקשים על המחבר דבסימן צ"ב סעיף ב' כתב המחבר דאם נפל חלב על חתיכת בשר שבתוך הקדירה והחתיכה מחוץ לרוטב נאסרה כולה ואילו כאן אסר רק כדי

בהערה שיש אופנים שאף לרמ"א אנו בקיאים בין כחוש לשמך^{סב}.

סעיף ה

היתר מפטם לאיסור גבי צ"י

ל. איסור כחוש שנצלה עם היתר שמן האיסור מפעפע בכולה^{סג}, משום דאמרינן דההיתר מפטם האיסור (דהיינו ההיתר השמינה מפטם ומשמין האיסור הכחוש ועל ידי זה האיסור מבליע עצמו בכל ההיתר), ואסור כולו אא"כ יש בהיתר ששים נגד האיסור, וגם יש ליטול כדי נטילת

שנשאר בצ"ע לדינא אם אפשר להקל בצליה בהפסד מרובה, ועי' בחזון איש סימן כ"ב ד"ה מנהגינו שכתב להחמיר בצליה שאוסר בששים אבל בהפסד מרובה יש להקל אפילו באיסור דאורייתא. ועי' בש"ך בס"ק ט"ז ובס"ק ל"ח דבאיסור דרבנן דשייך בו שמנונית בהפסד קצת יש להקל שסגי בכדי נטילה, אבל אם אין שום הפסד יש להחמיר לאסור עד ששים וצריך גם כדי נטילה, אבל באיסור דרבנן בדבר שלא שייך בו שמנונית כלל סגי בנטילה אפילו בלא הפסד, וכן מבאר הפמ"ג בשפתי דעת ס"ק ל"ח ובערוך השלחן סעיף ל"ז ועי' מה שכתבנו לקמן בסעיף ט'.

סג. שו"ע סעיף ה'. ולכן באיסור שנצלה עם היתר אם אחד מהן שמינה או האיסור או ההיתר, בין למחבר ובין לרמ"א אמרינן דאם יש ששים כנגד האיסור יש להסיר האיסור משם וגם יסיר כדי נטילה במקום החיבור והשאר מותר, וכן פסק הש"ך בס"ק י"ד וי"ט ובפמ"ג משב"ז ס"ק י' ובחוות דעת חידושים ס"ק ט"ז, ובמשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק ח'.

וא"כ כל הנידון הוא רק איסור דרבנן, או אפשר לצרף את דעת הש"ך בסימן ק"ט ס"ק ט' דפסק גבי איסור דרבנן יבש ביבש מין בשאינו מינו שאין צריך ששים וסגי בביטול ברוב, ודלא כדעת הרמ"א שם, ולכן אפילו בלי הקולא של הרע"א אפשר להקל עכ"ד. וכתב לי בעל האבני ישפה זצ"ל דבכה"ג יש כאן כמה ספיקות, א' שמא לא נשאר חלב על הידיים שהרי החלב לא היה בכלי אלא על הידיים ושמא כבר התייבש. ב' שמא הבשר לא היה יד סולדת בו שהרי יד סולדת בו הוא חום שכריסו של תינוק בן יומו נכוית מן החום, ולא תלוי במה שהילד צועק, ועוד אם היה עוף הרי הכל הוא ספק דרבנן. ולמעשה סיים דאם אפשר טוב לקלף ואם אי אפשר מותר לאכול כמות שהוא, על פי הרע"א, עכ"ד.

סב. עי' לקמן בסעיף ט' לגבי מליחה שהרמ"א מיקל באיסור דאורייתא בכחוש ששייך בו שמנונית בהפסד מרובה שאנו בקיאים בין כחוש לשמן ולכאורה ה"ה בצלי וכן כתב במנחת יעקב, אמנם עי' ברע"א סוף סעיף ט'

מקום במקום שנגעס^ד. ויש שחולקים^ה וסוברים דלא אמרינן פיטום בצלי.

סעיף ו' תתאה גבר בצלי

לא. דבר שיש לו פעפוע בצלי אם היה אחד מהם חם ואחד צונן התחתון גובר, ולפיכך אם נפל חם על הצונן אינו אוסר אלא כדי קליפה, ואם נפל צונן על חם אסור כולו אא"כ יש בהיתר ששים נגד האיסור^ו.

סעיף ז' חתיכה שבלעה איסור כחוש

לב. חתיכה שיש בה בליעות מאיסור כחוש שנגעה בחתיכת היתר אפילו אם שניהם חמים אינו אסור כלל וסגי בהדחה^ז, כיון שאין איסורו מחמת עצמו, וראה הערה האם בב"ח נחשב איסור מחמת עצמו^ח.

דנפל על גוש דהיו שני גושים. ועי' בדרכי תשובה ס"ק קכ"ד.

סז. שו"ע סעיף ז'. כיון דאינו איסור מחמת עצמו כמו שיתבאר בסמוך אין הבליעה יוצאת מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ועי' בט"ז ס"ק י"ד שכתב דאין צריך כלום, ובפמ"ג שם כתב דקליפה לא בעי אבל משמע דצריך הדחה, ואולי רק לחומרא בעלמא. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק מ"ו שכתב דיש להחמיר ולקלוף החתיכה שנוגע. אכן בערוך השלחן סעיף ל"ט כתב דכיון דאין איסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, אינו אוסר אפילו כדי קליפה. וכן נקט בכף החיים ס"ק ע"ו.

סח. עי' בשו"ע שכתב שבב"ח הוי איסור מחמת עצמו, ועי' בט"ז ס"ק י"ג שכתב שחתיכת בשר שבלעה טיפת חלב אינה יכולה לאסור חברתה בלי רוטב דאינו חשיב כאיסור מחמת עצמו ורק בשר חם שנגע בגבינה חמה הוי כאיסור מחמת עצמו. (ודע שאין זה דומה למה

סד. שם. וכבר הזכרנו הטעם לזה המובא בט"ז ס"ק י"א משום שבאותו מקום שנפל שם האיסור נחשב טפי כאילו הוא בעין.

סה. ט"ז ס"ק י' שחולק על המחבר וסובר שלא אומרים פיטום בצלי מפני שאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך, וכן נקט להלכה הפרי חדש ס"ק י"ט דאפילו באיסור מחמת עצמו לא אמרינן פיטום, אבל הפמ"ג פוסק דאמרינן פיטום, ולמעשה אין כ"כ נפקא מינה לדין כי אנן קיימא לן כרמ"א שאפילו באיסור כחוש בעינן ששים כי אין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, אמנם יהיה נפק"מ במקרים מסוימים שאף לרמ"א אנו בקיאים. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ק"י.

סו. שו"ע סעיף ו', ובביאור הגר"א ס"ק ל"ח ציין דהמחבר כבר הזכיר הך דין לעיל בסעיף ג', והחילוק הוא דהתם מיירי דנפל לתוך רוטב ואילו הכא מיירי

חתיכה שבלעה איסור שמן

לג. חתיכה שיש בה בליעות מאיסור שמן שנגעה בחתיכת היתר ושניהם חמים או שהתחתון חם, ההיתר אסור אא"כ יש בו ששים, אע"פ שהוי איסור בלועס^ט. ואם החתיכה העליונה חמה והתחתונה צוננת ראה הערה^ע.

חתיכות היתר הנוגעות זו בזו ונגע איסור באחד מהם

לד. חתיכות היתר הנוגעות זו בזו ונגע איסור באחד מהם אם האיסור שמן כל החתיכות אסורות כיון שבלעה שמינה יוצאת מחתיכה לחתיכה בלי רוטב אבל אם האיסור כחוש, לפי המחבר^{עא}. החתיכה הנוגעת באיסור עצמו אסורה כדי נטילה והשאר מותר, ולפי הרמ"א החתיכה הנוגעת באיסור אסורה כולה כיון שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, וי"א שאף שאר החתיכות נאסרות^{עב}, ויש מקילין בשאר חתיכות כיון

ע. עי' בש"ך בס"ק כ"א שכתב שמשמע מהמחבר שאף שתמיד קיימ"ל שאם העליונה חמה והתחתונה צוננת אמרינן אדמיקר בלע כדי קליפה כאן שהוא איסור בלוע אפילו קליפה לא בעי, וכן כתב בערוך השלחן סעיף מ', ועי' בפמ"ג שם שהביא מהפרי חדש שכתב שיש להחמיר לאסור כדי קליפה וכן פסק הפמ"ג אא"כ יש הפסד, וכן נקט החוות דעת חידושים ס"ק כ"ג, ועי' בכף החיים ס"ק פ'.

עא. שו"ע שם שכתב שאם חתיכת היתר בלעה איסור כחוש אינה אוסרת אחרות שנוגעות בה אפילו אם נצלו יחד, אבל אם בלע איסור שמן אוסרת חברתה בין בצלי בין בנוגעות זו בזו חם בחם משום דהאיסור הבלוע בעצמו מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה.

עב. דעת החוות דעת ביאורים ס"ק י"ח שסובר שגבי איסור בעין שנוגע

שהזכרנו לעיל בסימן ק"א סעיף ב' שבשר בחלב נחשב איסור מחמת עצמו לגבי הדין של חתיכה הראויה להתכבד, ובביאור הדבר עי' בבדי השלחן ס"ק צ"ט). אמנם הש"ך ס"ק י"ז כתב שחתיכת בשר שנבלע מחלב נחשב איסורו מחמת עצמו ואוסרת חברתה בחם בחם בלא רוטב וכן דעת הרבה פוסקים כפמ"ג וחוות דעת ס"ק כ' ופרי תואר ס"ק י"א וכף החיים ס"ק ע"ד, ולדינא צ"ע משום דדעת המנחת יעקב כלל כ"ח ס"ק א' והגר"א, וחכמת אדם כלל ס' דין ט' להקל כהט"ז. ועי' בש"ך שם דכתב דבבשר בחלב אע"פ דהוי איסור מחמת עצמו מ"מ אין לאסור יותר מכדי נטילה משום שבדבר שאינו אסור מעצמו אלא ע"י בליעות אמרינן שאנו בקיאים בין כחוש לשמן.

סט. שו"ע שם. כיון שהשומן הבלוע בעצמו מפעפע מחתיכה לחתיכה.

שנאסרים רק מאיסור בלוע ובאיסור בלוע אנו בקיאים^ע.

כלי שבלע איסור שנגע בהיתר

לה. מאכל היתר המונח בכלי חם שבלוע בו איסור, אם הוא יבש לגמרי אינו אסור אלא כדי קליפה^{עד}, ואם הכלי בלוע מאיסור שמן ראה

ט"ז ובש"ך ס"ק כ"ב שכתבו טעמא דמילתא משום דבמאכל שיש לו מה לפלוט מגופו או הבליעה אינה הולכת בלא רוטב, משא"כ כלי שאין לה פליטה מגופה או יוצא שפיר מה שבלע, אמנם החזון איש בסימן כ"ב ס"ק ז' כתב טעם אחר משום שבכלים אין נסרכת בהן בליעתן אלא עומדת בתוכן כעין כנוס ולכן במעט רתיחות יוצא הבליעה, משא"כ באוכלין הבליעות מתפשטות בכל המאכל ואינה יוצאת ממנה בקלות ביבש. ועי' בש"ך שם שהוסיף מהמהרש"ל דאם בישל אורז או דגים שנבלע בהם בשר או חלב ותחב בהם כף של בשר או של חלב בן יומו שפיר אוסר בלוע את המאכל וחשיב המאכל כאילו הוא כולו של בשר או חלב ונאסר עם הכף. וביאור הדברים מצאנו בפמ"ג סימן צ"ד משב"ז ס"ק י"ד שהביא המהרש"ל וכתב שמה שנאסר כן הכף היינו דוקא כשיש בהאורז חלב ממש, והכף מפליט להאוכל משום דכלי מפליט בלוע בלא רוטב, אבל אם המאכל רק בלוע מחלב אין דבר הבלוע מאוכל יוצא בלא רוטב, ומשום הכי הכף לא נעשה בן יומו מתחיבה זו, ומ"מ המאכל אסור דהכלי מפליט שפיר בלא רוטב וכדברי הט"ז בסימן ק"ה, עכ"ד.

בחתיכה אחת, וחתיכה זו נוגעת בכמה חתיכות, שאר החתיכות נמי אסורות, כיון שהאיסור בעין ואמרינן שאוסר כל החתיכה שנוגעת בה כיון שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, א"כ א"א להיתר שאר החתיכות כיון שא"א לומר שהחתיכה הראשונה אסורה כולה כיון שאין אנו בקיאים אם האיסור שמן או כחוש ולגבי לאסור שאר החתיכות אנו בקיאים, ורק אם הסירו האיסור בעין ולקח החתיכה שהיה מונח עליו ונגע בחתיכות אחרות אמרינן שאנו בקיאים והחתיכות מותרות.

עג. פמ"ג בשפ"ד ס"ק י"ח בשם משאת בנימין דאפילו אם האיסור בעין נוגע בחתיכה אחת אפילו הכי אין שאר החתיכות נאסרים כל שהאיסור כחוש, ואפילו שלא סילק האיסור משם עדיין שייך לומר שאנו בקיאים על החתיכה האסורה מבליעה, וכן דעת שו"ת בית שלמה יור"ד חלק א' סימן ק"ס מובא בדרכי תשובה ס"ק ק"ל, ועי' בבדי השלחן ס"ק ק"ה שמקיל בעת הצורך.

עד. ברמ"א שם כתב שכלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן, ועי' בש"ך ס"ק כ"ג שהביא מהדרכי משה דפשוט דאינו אוסר יותר מכדי קליפה בלא רוטב. ועי' בט"ז ס"ק

הערה ע"ה. אבל אם יש בו רטיבות קצת נאסר כדי נטילה ולדידן נאסר

עה. עי' בש"ך ס"ק כ"ג שמסתפק אם הכלי בלוע מאיסור שמן האם אוסר כולו אפילו אם המאכל יבש לגמרי, ועי' ברע"א בסימן צ"ד סעיף ח' שמדייק מהש"ך דאפילו בבלוע שמן אינו אוסר יותר מכדי קליפה, וכן כתב המגן אברהם סימן תנ"א ס"ק ל"ז, ובפתחי תשובה ס"ק י"ג בשם הנב"י שסובר כהמגן אברהם, וכן נראה מהמשנה ברורה סימן תנ"א ס"ק קי"א. אמנם בשו"ת באר יצחק סימן י"א כתב דיש להחמיר באיסור שמן שאוסר בכולו אפילו שהאוכל שנגוב לגמרי, ועי' בבדי השלחן ציונים ס"ק רמ"ז שהביא דכך גם פסק החוות דעת בסימן צ"ד חידושים ס"ק כ"ח, מיהו בסימן ק"ה חידושים ס"ק כ"ה פסק להקל בזה וצ"ע.

והנה עד כאן ראינו הדין לגבי מאכל שנגע בכלי חם שהוא ריק, אבל מצאנו בפמ"ג או"ח ריש סימן קע"ג בא"א שכתב דאם העמידו קערה חמה על גבינה, התבשיל שבקערה נאסר. ושוב מסתפק הפמ"ג שם דגם הגבינה נאסרת בכולה, אע"פ שאין רוטב בחוץ, דיש לומר דהא דקיימא לן שאין הכלי אוסר את ההיתר בלא רוטב אלא כדי קליפה, היינו דוקא בכלי ריקן, משא"כ בכלי שיש רוטב בתוכה, הרי זה פולט ואוסר בכולו. ושמעתי ממור"ר הגר"מ דייטש שליט"א במח"ס שו"ת נתיבות אדם דמצא בשו"ת מהרש"ם חלק ה' סימן ע"ו שנשאל ע"ד קדירה של חלב רותחת שנגע בה חתיכת בשר נגוב לגמרי, והשיב דלכאורה דלפי

מה שכתב הש"ך דבדבר נגוב אין הכלי אוסר יותר מכדי קליפה, אם כן החלב אוסר אם אין ששים נגד הבשר, ועי' שם שדן בארוכה אם גם החתיכת בשר מבחוץ נאסרת לגמרי על פי דברי הפמ"ג הנ"ל, דהיכא שיש רוטב בתוך הכלי פולט לבשר יותר מכדי קליפה. ולפי זה נמצא לדינא דהיכא שהניחו חתיכת גבינה על גבי קדירה של בשר, נאסר הכל, הגבינה הקדירה והתבשיל, אע"פ שהגבינה והקדירה נגובין מבחוץ, דמחמת הרוטב דבתוכו מיבלעי בלעי בהו בכולו. וכל זה דלא כדעת הגרשז"א זצ"ל שהבאנו לעיל בסימן צ"ב לגבי גבינה שמודבקת מבחוץ שתי כלים של בשר אם הוי חיבור ביניהם כרוטב או לא, והיקל, ומבואר מדבריו דלא חשש לדברי הפמ"ג, וצ"ע. וראיתי בבדי השלחן ביאורים ד"ה אבל כלי שהביא הפמ"ג הנ"ל וכתב דנראה מדבריו דה"ה איפכא במאכל היתר הבלוע מאיסור והוא תחת קדירה שיש בה רוטב, הקדירה נאסרת מבליעת איסור דחשיב כבליעה על ידי רוטב, אמנם עיקר דבריו צ"ע דמאי שנא משתי קדירות הנוגעות זו בזו שאין אחת אוסרת את חברתה אפילו שתיהן מלאות תבשילים כמו שנראה מהפמ"ג עצמו בסימן צ"ב משב"ז ס"ק כ"ט ושמע מינה דכל שדופן הקדירה מפסיק לא חשיב כעל ידי רוטב, עכת"ד.

והנה מצאנו בפוסקים הרבה דעות בענין מי שהניח ככר לחם על גבי סיר של טשולניט וכדומה עי' בשו"ת חיי הלוי

כולו^ט, ואם הכלי בלוע מאיסור שמן לכו"ע נאסר כולו.

בליעה אינה יוצאת מכלי לכלי בלא רוטב

לז. אע"ג שראינו לעיל שבליעה יוצאת מכלי לאוכל בלא רוטב, מ"מ מכלי כלי הבליעה אינו יוצאת כלל אא"כ יש רוטב^ט, לכן אם קדירת

ק"פ כתב דיש לפקפק בזה דיש לומר דלא הוי החלב כמו בלוע משום שהפת נעשה ביחד מקמח והחלב והוי כמו תערובות ממש, ולכן כתב שם להחמיר אם אין הפסד מרובה ובהפסד מרובה יש להמתין עד שיהא הכלי אינו בן יומו. ובס"ק י"ג שם כתב דהמעשה היה בכלי חרס שאי אפשר להגעילו, אבל אם הוא של מתכת יש להחמיר להגעיל הכיסוי, אך הנינו דוקא כשנילושה עם חלב, אבל באופן שנבלע חלב בפת ואח"כ הניחו על קדירה של בשר וכן להיפך שהיה פת שנבלע בו רוטב של בשר ואח"כ הניחו על קדירה של חלב, לכאורה יש להתיר מטעם דאין בלוע יוצא בלא רוטב, ומכ"ש כשהניח קדירה שהיה בה מאכלי חלב על קדירה של בשר שהיה מכוסה היטב דאז ודאי בדיעבד מותר כשלא היה שם רוטב, ומ"מ למעשה בכל אופן יש לעשות שאלת חכם דכמה פעמים יש עוד צירופים להחמיר או להקל, ועכ"פ לכתחילה ודאי שיש להזהר אפילו בשתי קדירות, עכ"ד.

עו. ש"ך ס"ק כ"ג, דהוי ככל דיני צלי דלהמחבר אסור כדי נטילה, ולדידן שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן אסור כולו, וכן נקט הפרי חדש שהובא בפמ"ג שם.

עו. ש"ך ס"ק כ"ב, ובפמ"ג שם כתב שבדיעבד מותר אפילו אם הכלי

חלק ה' סימן נ"ט אות י"א שכתב שיש נותנים בשבת קודש חלה קפואה על הקדירה לחממה וקיבלה טעם עכ"פ כדי קליפה מרוטב לבשר, שהרי מבואר בסימן ק"ה סעיף ז' ברמ"א דבלוע יוצא מכלי לאוכל אפילו בלי רוטב, וממילא יהא אסור לאכול הנשאר מחלה זו לסעודת חלב, אמנם יש עצה בזה, לשום חתיכת זילבער פאפיר תחת החלה. ולכאורה כן הוא דעת סתימת הפוסקים להחמיר לפחות שנכנסת כדי קליפה כשיש שם רוטב בתוך הסיר, ועי' מה שכתבו לעיל בסימן צ"ה לגבי נ"ט בר נ"ט בכה"ג. ובכל אופן צריך לעשות שאלת חכם בכל מקרה שהוא. ובס"ק י"ב שם כתב לגבי מי שהניח מזונות שנילוש עם חלב על גבי קדירה של בשר שודאי דיש לחוש לאסור המזונות, ויש לעיין אם נאסר הקדירה ואפילו אם היה ששים בהרוטב כנגד החלב יש לכאורה עדיין לדון על הכיסוי, והנה לכאורה הלא אין בלוע יוצא מאוכל לכלי בלא רוטב ויש אומרים אפילו בבלוע שמן, אך בשו"ת מהרש"ם כתב להוכיח דבלוע שמן יוצא בלי רוטב, אמנם לכאורה אין לנו לחוש שהחלב הוא שמן וכתבו הפוסקים דבלוע אנו בקיאים בין כחוש לשמן, וכן מבואר בשו"ת בית שלמה יורה דעה סימן ק"ס דפת שנילושה בחלב אין החלב יוצא בלי רוטב, אולם בשו"ת מהרש"ג חלק ב' סימן

איסור אפילו שמן נוגעת בכלי היתר, אין הכלי היתר נאסר בדיעבד, אבל לכתחילה יזהר שלא יגעו^ט.

מאכל שבלע איסור שנגע בכלי היתר

לז. כשם שבליעה כחושה אינה יוצאת מאוכל לאוכל בלא רוטב, כך אינה יוצאת מאוכל לכלי בלא רוטב, אבל אם המאכל בלע איסור שמן הכלי נאסר, וי"א שאפילו אם המאכל בלע איסור שמן הבליעה אינה יוצאת מהמאכל לכלי, וראה הערה^ט.

כוליא שצלאו בחלבו

סעיף ח

לח. דעת המחבר שכוליא שצלאו בחלבו אינו אסור אלא כדי קליפה כיון

אוסר בלא רוטב, משום דאין לה פליטה מגופה ולכן פולטת האיסור שבלעה, משא"כ מאכל מפליט טעם עצמו ולא הטעם הבלוע בו, ולפי זה כתב הט"ז דאם נתן היתר שבלע איסור כחוש לתוך כלי היתר חם אינו אוסר הכלי בלא רוטב, ומדויק מהט"ז דאם ההיתר בלע איסור שמן שפיר עובר מאוכל לכלי בלא רוטב, וכן נראה מהחוות דעת סימן צ"ו ביאורים ס"ק ו' שמסיק להצדיק שיטת המגן אברהם בסימן תנ"א ס"ק ל"א שבליעה מאוכל יוצאת לכלי, שאפשר שמייירי בבלוע שמן וזה כמו שיטת הט"ז כאן. אמנם בחוות דעת הכא בביאורים ס"ק ט"ז כתב דאפילו אם האוכל בלע איסור שמן אינו אוסר הכלי, ועי' במשמרת שלום שהקשה דלכאורה החוות דעת סותר עצמו וצ"ע, וכן התפלא בשו"ת בית שלמה חלק א' יורה דעה סימן ק"מ. מיהו עי' בדרכי תשובה ס"ק קמ"ג שהביא ישוב לדברי החוות דעת.

בלע איסור שמן, וכן נקט החוות דעת חידושים ס"ק כ"ד, ובערוך השלחן סעיף מ"ב. ועי' בחכמת אדם כלל נ"ז דין ז' שכתב דפשיטא שאין כלי אוסר כלי אפילו שניהם חמים, ולכן אם אפו בתנור פלאדן של חלב ואחר כך נתנו שם קדירה עם בשר מותר בדיעבד, כיון שהחלב נבלע בתנור ואינו בעין ולא הוי אלא כשני קדירות שנגעו זה בזה.

עח. כמבואר בסימן צ"ב סעיף ח' ברמ"א שיש להחמיר לכתחילה שלא יגעו שתי קדירות זו בזו ושם מיירי אפילו בבלע איסור כחוש, וכל שכן אם בלע איסור שמן. וכן נקטו הט"ז בסימן צ"ז ס"ק ג', והפמ"ג סימן ק"ה ס"ק כ"ב, והכף החיים ס"ק פ"ב, והיד יהודה סימן צ"ב ס"ק נ"ו ובבדי השלחן ס"ק ק"י כתב שכן ראוי להחמיר מאוד לכתחילה.

עט. כן מדויק מהט"ז בס"ק ט"ז משום דכתב הטעם למה בליעה מכלי

שהקרום מפסיק^פ, אמנם דעת הרמ"א לאסור עד ששים וצריך גם כדי נטילה, ואם נתבשל כך הכוליא נעשית נבילה וצריך ששים נגד כולה^{פא}.

סעיף ט היתר שנמלח עם איסור

לט. היתר שנמלח עם איסור כחוש אסור כדי קליפה, ואם האיסור שמן קצת כשומן הגיד וקנוקנות יש לאסור כדי נטילה. ואם הוא שמן ממש כחלב אסור עד ששים וגם צריך נטילה^{פב}. ויש אומרים שבכל מליחה אנו משערין בששים כמו בבישול והחתיכה שהאיסור נגע בה צריך גם קליפה^{פג}.

דעכ"פ לזה יועיל הקרום דלא להוי איסור דבוק, דעד שיעבור הקרום הרי יעבור גם לכל החתיכות, והולכת הבליעה בשוה, וכן הדין בקרום שעל הכבד, עכ"ד.

פב. שו"ע סעיף ט' ע"פ פירוש הפמ"ג שפ"ד ס"ק כ"ז. ועי' בביאור הגר"א ס"ק נ"ב שיש לו גירסא אחרת במחבר. והנה יש להקדים דבמליחה מצאנו מח' גדולה בין הראשונים, ולסיכום הדברים נביא השיטות. הרמב"ם סובר שתמיד משערין במליחה בששים, הראבי"ה והרמב"ן סוברים דמליחה תמיד אוסרת רק כדי קליפה, ואילו הרא"ש והרשב"א והטור וכן פסק בשו"ע סוברים שיש לחלק בין כחוש לשמן, דבכחוש די בכדי קליפה, ובדבר שמן בששים, ובסמוך יתבאר מה מנהגינו לגבי מליחה.

פג. רמ"א שם. וברמ"א הוסיף שאם האיסור הוא דבר שלא שייך בו שמנונית אוסר רק כדי קליפה, ועי' בש"ך ס"ק ל"ח שכתב שאנו נוהגין לאסור עד ששים באיסור דאורייתא אפילו בדבר שלא שייך בו שמנונית, אבל באיסור דרבנן אין צריך ליטול אלא כדי קליפה

פ. שו"ע סעיף ח'. הכוליא מחובר לחלב מסביב אבל יש קרום המפסיק בין החלב לכוליא ולכן המחבר פסק שהכוליא אינו אסור רק צריכים להוריד הקרום וליטול כדי קליפה, ועי' בפרי תואר ס"ק י"ג דנקט שיווריד שיעור כדי נטילה מהכוליא, ובקף החיים ס"ק פ"ג כתב שדעת המחבר שצריך ליטול קצת יותר מכדי קליפה אבל פחות מנטילה.

פא. רמ"א שם. ועי' בט"ז ס"ק י"ז וש"ך ס"ק כ"ד שלמעשה הקרום הוי הפסק שפיר אבל יש לחוש שמא הקרום ינקב לכן הרמ"א החמיר, וכן פסקו הפמ"ג והחוות דעת חידושים ס"ק כ"ו והחכמת אדם כלל ס' דין י"ב. וכן נקט הערוך השלחן סעיף מ"א, והוסיף שם לגבי כוליא שנתבשל כך דצריך ששים נגד כולה, ולא מיבעיא אם נמלחה או נצלה תחילה, דנעשית מקודם נבילה, וממילא צריך ששים בבישול, אלא אפילו אם נתבשלה בלא מליחה וצלייה, צריך ששים נגד כולה, משום איסור דבוק, דהרי הכוליא דבוק לחלב, וממהר לבלוע משאר החתיכות שבקדירה, ולא אמרינן

פיטום במליחה

מ. איסור כחוש שנמלח עם היתר שמן צריך ששים לבטלו וליטול כדי נטילה במקום שנגע ולפחות קליפה, משום דאמרינן דההיתר מפטם לאיסור^{פד}. ויש חולקים על זה שאין פיטום במליחה וראה הערה^{פה}.

ליטול כדי נטילה ולפחות כדי קליפה אף דהרי קיימא לן שיטת המחבר דמליחה אוסרת כדי קליפה כל שהחתיכה כחושה, והכא כתב נטילה ולפחות קליפה מצאנו כמה פירושים בהאחרונים, הפמ"ג בשפ"ד ס"ק כ"ז כתב דהכא בעי נטילה ולפחות קליפה דוקא בשומן הגיד דאין בו דררא דאורייתא, משא"כ קרומות דיש ספק איסור תורה וכל שכן בשר כחוש והיתר מפטם ליה דהוי כאיסור שמן דודאי בעינן ששים ונטילה מדינא ומובא בכף החיים ס"ק צ"ז, וכן בביאור הגר"א ס"ק נ"ז כתב דפסק כאן המחבר דיש ליטול כדי נטילה ולפחות כדי קליפה אע"ג שפסק דמליחה אוסרת כדי קליפה, משום דהתם סמך על דעת הרמב"ם שמיקל בזה לפי שהן כחושין, ואין מפעפעין כלל, משא"כ כאן דמפעפע מחמת השמינה. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ס"ד שכתב דמה שהצריך לפחות קליפה נראה דהיינו בדיעבד אם קליף ונתבשל כך מותר, וכן מובא בדרכי תשובה ס"ק קס"ה. ועי' במעדני השלחן ס"ק קנ"ז שכתב פחות קליפה היינו כשאי אפשר לו להסיר שיעור כדי נטילה, או שיהיה הפסד מרובה בזה, די שיסיר כדי קליפה.

פה. שיטת הש"ך שם והט"ז ס"ק כ"ו שאין פיטום במליחה (לפי הט"ז אין פיטום כלל אפילו בצלוי), ולהלכה נקט הפמ"ג

אפילו בלא הפסד כלל, ובמקום הפסד קצת מותר בקליפה אפילו באיסור דאורייתא. ובאיסור ששייך בו שמנונית מותר במקום הפסד מרובה (רמ"א), ואם הוא איסור דרבנן מותר אפילו בהפסד קצת, וכן נקטו החוות דעת חידושים ס"ק ל"ו והערוך השלחן סעיף נ"ו. ועי' ברע"א כאן שהביא כללא דמילתא, שאיסור שמן ממש בין במליחה בין בצלי צריך ששים, ובמליחה צריך גם קליפה, ובצלי צריך גם נטילה, ובדבר דיש בו סרך שמנונית באיסור דאו' מקילים בהפסד מרובה דדינו ככחוש, דבמליחה צריך רק כדי קליפה ובצלי כדי נטילה, ובאיסור דרבנן מקילין בהפסד קצת, ובכחוש לגמרי שלא שייך בו שמנונית באיסור דאורייתא יש להקל בהפסד קצת, ובאיסור דרבנן אפילו בלא הפסד.

פד. שו"ע שם. ועי' בש"ך ס"ק כ"ח שלומד בדעת המחבר שההיתר מפטם לאיסור רק אם שניהם מלוחים, ועי' בנקודות הכסף וברע"א שכתבו שזה בפשטות כנגד המחבר בסימן ע' סעיף ד' שמוכח מדבריו שם שאפילו אם רק אחד מהם מלוח אמרינן פיטום, ולמעשה יש פוסקים שסוברים כהמחבר בסימן ע' שלפי המחבר אמרינן פיטום אפילו אם רק אחד מהם מלוח. ועי' בדרכי תשובה ס"ק קס"ד.

והנה מה שכתב כאן המחבר דיש

חלב שנמלח יחד עם כמה חתיכות היתר

מא. חלב שנמלח עם כמה חתיכות היתר ואין בכל חתיכה וחתיכה ששים כדי לבטלו כולם אסורים, אע"ג דיש ששים בין כל החתיכות משום דאין אומרים שהאיסור מפעפע בשווה, ולכן אין כל החתיכות יכולים להצטרף לבטל החלב^פ. ויש אומרים שהחלב מתפשט בשווה כמו בבישול ואם יש ששים בכולם נגד החלב כולם מותרים, וצריך ליטול כדי קליפה מהחתיכה שנגעה בחלב^פ.

איסור תפל והיתר מלוח

סעיף י

מב. איסור תפל שנגע בהיתר מלוח, ההיתר מותר וצריך הדחה^פ. ויש שאוסרים ההיתר, אבל במקום הפסד יש להקל^פ.

וחתיכה. ועי' בפרי חדש וביד יהודה פירוש הארוך ס"ק מ"ג מה שהאריכו בביאור דברי המחבר. ועי' בדרכי תשובה ס"ק קס"ח שהביא מהדגול מרבבה בסימן צ"ב שהביא דאפילו לקולא נראה דאמרינן דשמן מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ולדינא העלה לחלק בין בב"ח לשאר איסורין, דבב"ח אמרינן דבשמן מפעפע רק לחומרא אבל לא לקולא, משא"כ בשאר איסורין, ועי' שם מה שכתב לענין שאר החתיכות.

פז. רמ"א שם.

פח. שו"ע סעיף י'. ועי' ביד אברהם שכתב דבעי הדחה דוקא אם נוגעין זה בזה, כי בלא"ה אפילו הדחה אין צריך.

פט. רמ"א שם. ועי' בש"ך בסימן ע' ס"ק כ' שמפרש ברמ"א שהתיר במקום הפסד מרובה, ועי' ברע"א שם שחולק על הש"ך וסובר שדי בהפסד קצת, ובפמ"ג כאן בשפ"ד ס"ק ל"ט כתב כמו הש"ך

במשב"ז ס"ק י' שאין אומרים פיטום במליחה חוץ מחמץ בפסח, ובחכמת אדם כלל מ"ג דין י"א מקיל במקום הפסד מרובה, ולפי שיטת הרמ"א שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן אין נ"מ כל כך כי בכל מליחה צריך לשער ששים, חוץ מהאופנים שאף הרמ"א מודה שבקיאים ואוסר רק כדי קליפה, ושם יש נפק"מ אם ידוע שהיתר שמן.

פו. שו"ע שם. ועי' בט"ז ס"ק כ"ב שכתב דמזה נמשך קולא דאם ידע בבירור דלא נגע החלב רק באחד מהן או האחרות מותרות, והט"ז מקשה שלכאורה דברי המחבר נסתרים ממה שכתב בסעיף ז' ששם כתב המחבר דאם הבלוע הוי שמן או שפיר מפעפע מחתיכה לחתיכה, וצ"ע. ועי' בנקודות הכסף כאן שמתרץ דלחומרא אמרינן דבלוע שמן יכול לפעפע מחתיכה לחתיכה, אבל לא אמרינן זה לקולא שכולם יצטרפו לששים, ולפיכך המחבר כתב כאן שצריך ששים בכל חתיכה

תתאה גבר במליחה

סעיף יא

מג. יש אומרים שמליחה אוסרת אפילו אם המלוח למעלה והתפל למטה, וה"ה במונחים זה ליד זה. ויש אומרים שאף במליחה אמרינן תתאה גבר^{צא}.

גבינות שנמלחו בדפוסי גוים

סעיף יב

מד. גבינות שנמלחו בדפוסי גוים מותרים^{צב}. וה"ה אם נמלח שאר היתר

גובר מרתיח את חבירו כי כן הוא דרך תולדות האור, אבל מחמת מליחה אינו כן כמ"ש. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק פ"ז שביאר סברת הרמ"א משום דטבע המלח הוא שאינו מתקרר משום דבר, ותמיד מחמם השני להיות נבלע בכולו, אבל לא להפליט ממנו.

צא. שו"ע שם. וכן סובר הפרי חדש בסימן ע' ס"ק כ' בהפסד מרובה והובאו דבריו בפמ"ג שם. ועי' בחכמת אדם כלל מ"ג דין ז' שכתב דנראה דבספק טריפה ויש עוד צדדים להקל שנמלח עם הטהור והיה טמא מליח וטהור תפל והטהור היה למטה והטמא למעלה יש לסמוך בהפסד מרובה וסעודת מצוה על הפוסקים דאף במליחה אמרינן תתאה גבר אע"ג דהרמ"א סובר כהפוסקים דאין חילוק, יש לומר היינו דוקא בודאי טריפה אבל לא בספק טריפה ומותר עכ"פ על ידי קליפה אפילו לדין.

צב. שו"ע סעיף י"ב. ואפילו אם הכלים שלהם בני יומם מותר. ועי' בתפארת למשה סימן ס"ט ד"ה בבית יוסף ומובא ברע"א שכתב דבכלי חרס שפיר שייך שהמליחה יפליט הבלוע בו, ועי' בדרכי תשובה ס"ק רי"ג-רי"ד, אבל הש"ך בסימן ס"ט ס"ק ס"ז וכן החכמת

דדוקא בהפסד מרובה יש להקל, וכן פסק החכמת אדם כלל מ"ג דין ה', והוסיף דבגווי שהחתיכות לא נוגעות זו בזו, אלא רק על ידי פליטתן נראה דעכ"פ בזה במקום הפסד קצת סגי בקליפה כיון דרוב הפוסקים מתירים לגמרי כמבואר לעיל סימן ע' סעיף ג' ובש"ך שם ס"ק כ', ובערוך השלחן סעיף ס"ז אינו מכריע אם כוונת הרמ"א הוא הפסד מרובה או מועט. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק פ"ה שכתב דיש להקל במקום הפסד, ומיהו דוקא כשהמלח שעל הטהור נוגע להטמא, אבל אם אין שם מלח אין להחמיר כלל, והש"ך שם בסימן ע' כתב להקל לגמרי, ונכון להסיר כדי קליפה מהטהור, במקום שנוגע להטמא, עכ"ד. ועי' בחק יעקב באו"ח סימן תמ"ז ס"ק ו' שכתב דאפילו בחמץ בפסח יש להקל.

צ. רמ"א סעיף י"א. וכן פסקו הפמ"ג שפתי דעת ס"ק מ"א והחוות דעת חידושים ס"ק ל"ח. ובטעם הדבר כתב בט"ז ס"ק כ"ז משום דבמליחה אין כח באותו שהוא תפל לבטל כח המליחה, כי כן הדרך במליחה דאינה יכולה להתבטל כי אם על ידי הדחה. ובש"ך ס"ק מ"א הביא כעין זה והוסיף דדוקא ברתיחת האור מצינו שיש חילוק, דאותו שהוא

בכלי איסור מותר משום דאין מליח כרותח כל כך להפליט מן הכלי
מה שבלוע בתוכו^צ, וכל זה בדיעבד, אבל לכתחילה אסור^{צד}.

מלח שמונח בכלי בשרי סעיף יג

מה. מותר ליתן מלח המונח בכלי בשרי לתוך חלב, והוא הדין אם היו
בכלי איסור מאחר שהם יבשים, ויש אומרים שהמחמיר לכתחילה
תבוא עליו ברכה, וראה כל זה בהערה^{צה}.

בכמת אדם כלל נ"ז דין י"ד שכתבו
דכיון דצריך להדיח המאכל שמונח בכלי
איסור, וגבינה אין דרכו להדיח, לכן אסור
לכתחילה למלוח הגבינה בכלי איסור
שמה יאכלו בלא הדחה. ועי' בערה"ש
סעיף ע' שכתב טעם אחר דיש להחמיר
לכתחילה כשיטת הראב"ה שמחמיר
דיש מליחה לכלים להפליט.

צה. שו"ע סעיף י"ג והטעם משום דאין
מליחה לכלים, וכך כתב בש"ך ס"ק
מ"ג והוסיף שזה כטעם הנ"ל בסעיף י"ב,
ואין היתר מצד נ"ט בר נ"ט, משום דלא
הוי שרי מצד נ"ט בר נ"ט מאחר דקיימא
לן דחורפיה של מלח משוי ליה לשבח
וכאילו הוא בעין, ועי' ביד יהודה פירוש
הארוך ס"ק נ"ו. ועי' בש"ך ס"ק מ"ד
שכתב דמותר לכתחילה להניחם בכלי
של איסור מאחר שהם יבשים, אבל
בדיעבד אפילו אם הוא לח מותר מטעם
דאין מליחה לכלים, ובפמ"ג שם כתב
דמשמע דאם מלח נגע בגבינה יבשה
ממש אין איסור אם נתנו בדיעבד עם
בשר, ולמעשה מסיק שם דלכתחילה יש
להזהר אפילו ביבשים באוכל עם מלח.
ועי' בפתחי תשובה ס"ק ט"ו שהביא דברי
הש"ך בשם התורת חטאת דאפילו בלח
בדיעבד מותר, והשיג עליו דנראה שיש

אדם כלל נ"ז דין י"ג כתבו שאפילו בכלי
חרס אין מליחה פולט טעם האיסור
הבלוע בו ואין חילוק בין הכלים, והבדי
השלחן מסיק להקל בזה. ויש לציין דמ"מ
מהש"ך שם משמע דצריך להדיח
הגבינות, והפמ"ג שם כתב דאפילו אם
הדיח הכלי שלהם קודם שנמלח שם
צריך הדחה, משום דיש לחוש שמא יצא
איזה פליטה מעט על הגבינה ונדבק בו.

צג. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק מ"ב שכתב
דמותר משום דהוי כטהור מליח
וטמא תפל, ובפמ"ג שם כתב לבאר
דהעיקר כוונה של הש"ך היינו דאין טבע
של המלח להפליט מכלי אלא להבליע,
אף שנמלח הכלי גופא הרבה, כמו
שרואים לגבי מליחת בשר שהמלח נכנס
בתוכו ומוציא הדם מתוכו, משא"כ בכלי.
ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק פ"ח
שכתב דהרמ"א בא לחדש דאפילו בכלי
שבלע איסור ע"י בישול נמי אמרינן דאין
מליחה לכלים להפליט הבליעה ממנו.
ועי' בבדי השלחן ס"ק ק"ע שהסתפק
במקרה שההיתר הוא נוזל אם גם בזה
אמרינן דאין מליחה בכלים, ועי' ביאורים
שם מה שהאריך בענין הזה.

צד. שם. ויש כמה טעמים למה להחמיר
לכתחילה, עי' ביד אברהם וכן

מלח שנבלע מדם או ציר נבילה ומריפה

מז. מלח הבלוע מדם כגון ממליחת בשר שנתנו לקדירה אם יש ששים בתבשיל נגד המלח מותר^צ, ואע"פ שדברים דעבידא לטעמא אינם בטלים, מ"מ הכא כיון דאין המלח אסור מחמת עצמו אלא מחמת הדם הבלוע בו אין הנאסר יכול לאסור יותר מן האוסר^צ.

כשהוא בבית של עכו"ם דאין לו כלי אחר, משום דאל"כ אסור להשתמש בכלי של איסור.

צו. שו"ע סעיף י"ד. ועי' בש"ך ס"ק מ"ו שכתב דלא סגי בששים כנגד הדם אלא צריך ששים כנגד כל המלח, ואפילו למ"ד שאין אומרים חנ"נ בשאר איסורים, מ"מ הכא צריך ששים כנגד כל המלח משום דאינו ידוע כמה דם בלוע בתוך המלח. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק צ' שכתב דלדעת המחבר צריך ששים כנגד המלח משום דלא ידעינן כמה בלע, וכן לדידן דבלאו הכי נעשה נבילה.

צז. רמ"א שם. ועי' בפרי חדש ס"ק נ"ח שכתב דמלח שנבלע בו איסור מותר לכתחילה ליתנו בתבשיל באופן שודאי יש ששים כנגדו, ואין כאן ביטול איסור לכתחילה כיון שאין כוונתו לבטל האיסור, אכן בחמודי דניאל הל' מליחה סימן כ"ד פסק להחמיר דאין מבטלין איסור לכתחילה. ועי' בדרכי תשובה ס"ק רכ"ג שכתב דאם יש ספק אם נבלע שום איסור במלח, אפשר שיש לצרף את זה גם כן לספק ומותר לכתחילה ליתנו בתבשיל, וסיים צ"ע לדינא.

להחמיר ולאסור אם הוא לח משום דהא טעמא דאין מליחה לכלים כתב הש"ך בס"ק מ"ב דהוי כטהור מליח וטמא תפל, ואם כן יש לומר דהתורת חטאת לשיטתו בכלל כ"ב שמובא בש"ך לעיל סימן צ"א ס"ק ט"ז דאפילו אם הטהור צלול מותר, אבל דעת הש"ך עצמו להחמיר אם הוא צלול א"כ לכאורה ה"ה הכא שיש להחמיר, מיהו למעשה יש לחלק בין לח לצלול והכא מיירי בלח, אבל בדבר צלול אפילו בכה"ג יש להחמיר.

והרמ"א מוסיף שהמחמיר לכתחילה תבוא עליו ברכה. ועי' בט"ז סימן צ"ה ס"ק י"ח שחולק על הרמ"א דאין שום סיבה להחמיר, אמנם הנקודות הכסף שם מצדיק הרמ"א שהמחמיר תע"ב כיון דחיישינן שהכלי אינו נקי, ועי' בערוך השלחן סימן צ"ה סעיף כ"ו שכתב שיפה להחמיר בזה לכתחילה, ומי שיש לו כלים נפרדים למלח לבשר ולחלב תע"ב, ועי' מה שכתבנו בזה בסוף סימן צ"ה.

ולענין מה שהוסיף הרמ"א דה"ה כלי של איסור, עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק פ"ט שכתב דלדעת הרמ"א בסימן קכ"א סעיף ה', ההיתר כאן אינו אלא

סימן ק"ו

דין היאך מבטלין בשישים

סעיף א אפשר לסוחטו אסור

א. חתיכת היתר שבלע איסור ואין בו ששים לבטלו, ונפל לקדירה של היתר, יש אומרים שאם יש ששים בקדירה נגד בליעת האיסור כל הקדירה מותרת, אבל החתיכה עצמה נשארת באיסורה^א, מפני שאפשר

ומשמע מהרע"א שאם החתיכה הזאת אסורה רק משום הדין שאפשר לסוחטו אסור, אם נפלה לקדירה אחרת סגי בס' כנגד משהו, ולא צריך ס' כנגד כל הבליעה, כיון שכמעט כל הבליעה יצאה כשנתבשלה בקדירה הראשונה. וכן כתב בפרי תואר סוף ס"ק א'. אמנם עי' בערוך השלחן סעיף ח' שכתב וז"ל והנה בטור וש"ע אינו מבואר להדיא איך הדין כשנפלה החתיכה עוד פעם אחרת לקדירה אם מצרכינן ששים נגד האיסור הבלוע כבנפילה הקודמת או לא דנהי דאסרנו החתיכה מפני הספק מיהו לא נאסור קדרה אחרת בשביל ספק זה אמנם מדברי הרשב"א במשמרת הבית נראה להדיא דגם בקדרה אחרת אוסרת כמקדם וגם בהך דכחל אמרו חז"ל דאוסרת בקדרה אחרת ואף כי יש לחלק ביניהם מ"מ כיון דהרשב"א סובר כן וגם בכחל איתא בגמ' כן כך הלכה, עכ"ל. ועי' בכף החיים ס"ק ג' ובערך השלחן ס"ק א'.

ולענין חתיכה שנאסרה כדי קליפה וכדי נטילה ושוב נתערבה בתבשיל, עי' בפרי חדש ס"ק א' שכתב דמלבד שצריך ששים כנגד הכדי קליפה או כדי נטילה

א. שו"ע סעיף א'. ובסימן צ"ב סעיף ד' הש"ך והט"ז תמהו על המחבר שסותר עצמו, ששם כתב שאם יש ס' החתיכה עצמה חוזרת להיתרא, ואילו כאן כתב שאפשר לסוחטו אסור, והש"ך שם בס"ק י"א מתרץ שלעולם המחבר סובר שהחתיכה עצמה נשארת באיסורה, ובסימן צ"ב מיירי המחבר שהחתיכה נתערבה עם חתיכות אחרות ובטלה ברוב. ועי' ברע"א כאן שכתב שאם אח"כ נתערבה בחתיכות היתר בטלה ברוב, דהיינו חתיכה שבלעה איסור, ואח"כ נפלה לקדירת היתר ונתבשלה שם, ואח"כ הוציא החתיכה מהקדירה ונתערבה בחתיכות היתר יבש ביבש, כתב רע"א שהחתיכה בטלה ברוב. ואע"פ שחתיכה שבלעה איסור ונתערבה בחתיכות היתר בטלה ברוב רק אם יש ס' בכל החתיכות כנגד האיסור הבלוע, דשמא יבשלם ויהיה טעם, הכא לא צריך שיהיה ס' בחתיכות כנגד הבליעה, דכיון שחתיכה זו נתבשלה, הבליעה יצאה ממנה, אלא שאומרים אפשר לסוחטו אסור כיון שחוששים שמא משהו נשאר בה, ובודאי יהיה ס' נגד המשהו הזה.

לסוחטו אסור, דהיינו שהאיסור אינו נפלט ממנה לגמרי. ויש אומרים שהתבשיל מותר רק אם יש ששים נגד כל החתיכה, ואפ"ה החתיכה אסורה.^ב

אפשר לסוחטו כשנאסר על ידי כבישה או מליחה

ב. יש מקילין שחתיכת היתר שבלעה איסור על ידי מליחה, ונפלה לקדירה של היתר, אם יש ששים נגד החתיכה, החתיכה חוזרת להיתראי. ויש מחמירין בזה אפילו במקום הפסד מרובה, אבל חתיכה שנאסרה ע"י כבישה לכו"ע החתיכה נשארת באיסורה.

איסור דבוק

סעיף ב

ג. חתיכת בשר שדבוק בה חלב, שנתבשלה בקדירה שיש בה ששים לבטל החלב, צריך להמתין עד שתצטנן הקדירה, כיון שאם יוציא מהקדירה, חיישינן שמא תשאר החתיכת בשר שדבוק בה החלב בתחתית

ב. רמ"א שם. שסובר שאמרינן חנ"ג בשאר איסורים, וא"כ כל החתיכה הוי כחפצא דנבילה, וצריך ששים כנגד כל החתיכה כדי להתיר התערובת.

ג. פתחי תשובה ס"ק א' בשם הנודע ביהודה שפסק דחתיכה שבלעה איסור ע"י מליחה, ונפלה לקדירה ויש ששים כנגד החתיכה, אף החתיכה מותרת.

ד. פמ"ג משב"ז ס"ק ב' שכתב שאם נמלחו איסור והיתר יחדיו, אף שבמקום הפסד מרובה אין אומרים חנ"ג, אפילו הכי אמרינן שהחתיכה נשארת באיסורה. ודוקא במליחה אבל בכבישה ודאי אמרינן שהחתיכה נשארת באיסורה משום שבכבישה קיימא לן חנ"ג אפילו בהפסד מרובה. ועי' בערוך השלחן סעיף ט"ו.

שנאסרה, גם כן צריך ליטול כדי קליפה או נטילה לפי שאין איסור בלוע נפלט ממנו לגמרי. ועי' בבדי השלחן ס"ק ח' שהביא דעת הפרי חדש וכתב שם דמיירי שיש ששים באותה חתיכה עצמה, דאם אין ששים כל החתיכה אסורה דהוי איסור דבוק. ועי' מה שכתבנו לעיל בדעת הרמ"א סימן צ"א סעיף ד' ונו"כ שם.

ובאיסור דרבנן אם אמרינן אפשר לסוחטו אסור, כתב החכמת אדם כלל מ"ד דין י"ג דלהטוברים דבאיסור דרבנן לא אמרינן חנ"ג, כגון הפרי חדש בסימן צ"ב ס"ק י"ז בשם הר"ן, ה"ה דאפשר לסוחטו מותר. אמנם רוב האחרונים סוברים שאומרים חנ"ג באיסור דרבנן, כגון הט"ז כרתי ופלתי ועוד, ולשיטתם אפילו בהפסד מרובה יש להחמיר שאפשר לסוחטו אסור.

הקדירה בשעה שאין ס' לבטל החלב, וכן לא יוציאנה תחילה כיון שהחלב שבה יאסור אותה^ה. ויש אומרים שיש איסור דבוק, דהיינו שאיסור שדבוק בחתיכת היתר, ואין בחתיכה עצמה ששים לבטל האיסור, אמרינן חנ"נ וכל החתיכה נאסרת, וא"כ צריך ששים בקדירה נגד כל החתיכה, ומסיר החתיכה והשאר מותר^י.

ה. שו"ע סעיף ב'. שהמחבר סובר שאין איסור דבוק, דאם לא כן אותה חתיכה תהיה אסורה אע"ג דיש ששים בשאר הקדירה, ומה הטעם להזהר לא להוציאה עד שתצטנן.

ועי' בפתחי תשובה ס"ק ב' שהביא שו"ת תפארת צבי שכתב דה"ה בכבוש אם נתבשל איסור בקדירה והיה ששים ואח"כ נצטנן התבשיל ונתמעט ההיתר ועכשיו אין ששים, אם נכבש שם כשיעור כבישה אוסר עתה התבשיל, דלא כרב אחד שרצה לומר שאינו מוסיף בליעה יותר על ידי כבישה. ועי' בבדי השלחן ס"ק כ"ה שהביא שו"ת תפארת צבי והוסיף שלפי זה אם יש בדעתו להניחו כן לכ"ד שעות לא יוציא כלום מהקדירה אפילו בטוח הוא שיש עדיין ששים משום דבעינן למיחש שיסיר יותר עד שלא ישאר שם ששים ולא אדעתיה.

ו. רמ"א שם. וכן נקטו החוות דעת חידושים ס"ק ב' וד', והערוך השלחן סעיף י"ג. ועי' בש"ך ס"ק ז' שכתב שכיון שהחתיכה אסורה משום איסור דבוק, למה ישאירנה בחינם בקדירה. ועי' בפמ"ג בשם הפרי חדש שכתב דלדעת הרמ"א יש קצת איסור להשאיר החתיכה עד שתצטנן, כיון שכל הזמן פולטת איסור, משא"כ לפי המחבר יכול להמתין עד שתצטנן מפני הפסד החתיכה. אכן הלבוש והיד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"א סוברים דצריך לחכות עד שתצטנן. ולגבי הוצאת האיסור, הפמ"ג מדגיש שאין להוציא האיסור עם כף אלא בעץ וכדומה, משום דאם יוציאנו בכף, הכף יאסר מהחתיכה האסורה, וגם יש להזהר שהחתיכה לא תיגע בצידה הקדירה, דאם תיגע יאסר אותו מקום, וכן כתבו כמה אחרונים.

סימן ק"ז

דין המבשל ביצה ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל

המבשל הרבה ביצים או דגים

סעיף א

א. המבשל ביצים הרבה לא יוציאם מהמים שנתבשלו בהם עד שיצטננו, או עד שיתן עליהם מים צוננים לצננם, משום שחיישינן שמא ימצא אחר כך באחד מהן אפרוח. וה"ה כשמבשל הרבה דגים ביחד חוששים שמא ימצא דג טמא. ואם הוציא מהם קודם שהצטננו, חיישינן שמא הביצה שיש בה אפרוח או הדג הטמא נשארו בקדירה בפחות משישים, ואח"כ יאסרו שאר הדגים או הביצים^א. ובדיעבד מותר בכל ענין מפני

אסורין מפני שנגעו חמין זה לזה. וכן הדין בביצים שנתבשלו ואחר כך נמצא באחד דם או אפרוח כולם אסורין, אף על פי שיש ששים בין שאר הביצים והמים כנגד הביצה האסורה, דשמא היה הטמא במעט מים שבסוף העירוי, ונאסרו כל אותן ביצים שבמים המועטים שאין בהם ששים, ואחרי כן נתערבו עם העליונים שחוץ למים ונגעו זה לזה ונאסרו. אלא החכם כך יעשה, ימתין מלערות עד שיצטננו המים, או אם ירצה ישים מים צוננים בכלי לצנן הרותחין, ואז כשיערה המים אחר כן, אם היה תחלה ס' בדגים ובמי הבישול כנגד הדג הטמא או הביצה האסורה, כולן מותרין. ואם הוציא אותן מן המים הרותחין בכף כל אחת ואחת לבדה, הכף אסורה וה"ה כל הביצים או הדגים, דשמא יצאה האסורה בראשונה ונאסרה הכף, ואחר כך כשהוציא כולן באותה כף נאסרו מהכף עכ"ל. ועוד מובא בספר התרומה שדעת הרבינו ברוך

א. שו"ע סעיף א'. והמקור לדין זה הוא מספר התרומה סימן ל"ה שכתב רבינו יצחק בר רבי אשר הלוי, אם בישל דגים קטנים הרבה בקדירה, ואח"כ עירה המים מהקדירה, ואחרי כן מצא דג טמא, שמא כולן אסורין, אע"פ שיש יותר משישים במים ובדגים האחרים כנגד הדג הטמא, לפי שכשעירה המים מהכלי ראשון שמא בסוף העירוי כשלא היה שם רק מעט מים, שמא הדג הטמא נשאר בתחתית הקדירה ונאסרו המים וכל הדגים שבמים, ואח"כ אוסרים כל הדגים שבכלי, לפי שנתערבו אחרי כן ונאסרו שאר הדגים בנגען בדגים האסורין בעודן רותחין. ואין הדגים האסורים קרויין דבר שבמנין דנימא דאפילו באלף לא בטל, כיון שאין איסורן מחמת עצמן, וגם משום בריה שלא בטלה אפילו באלף אין לאוסרן, דאין קרוי בריה אלא דבר שנאסר מחמת עצמו ולא מחמת אחרים, והדג טמא כשמצאו השליכו לחוץ, אלא

שאינ מחזיקין איסורא.

בתחתית הקדירה ונאסרו המים וכל הדגים שבמים, ואח"כ כשגמר לערות הדגים עם המים נאסרו כל הדגים שבקערה כ"ק ע"י עירו, או נאסרו בכולן למאן דמחמיר בכ"ש או למאן דמחמיר בדבר גוש (פמ"ג משבצות זהב ס"ק ב'), וכן הדין בביצים. ודעת רבינו ברוך דבדגים כולן מותרין, כיון שיש רוב דגים חוץ למים, אם כן העשרים או שלושים דגים שנאסרו בטלים ברוב, ומיירי שעירה המים שנשארו בסוף לכלי אחר, דאלי"כ המים שנאסרו, יאסרו כל הדגים שבקערה כדי קליפה מכוח עירו.

ב. רמ"א שם. ע"פ הדיעה השלישית שהיא דעת הרבינו שמשון שהובא בסמ"ג סימן קל"ב שאומר טעם אחר להתיר, שיש לנו לומר דאיסורא ברובא איתא, כדאמרינן בפרק התערובות (זבחים ע"ד). גבי טבעת של עבודה זרה שנתערבה, הילכך אין לתלות שבסוף העירו עם מעט מים נשאר שם הדג הטמא עכ"ד. ויש לדון שלשון הרבינו שמשון הוא, שההיתר בגלל שתלינן שאיסורא ברובא איתא, ולפ"ז יוצא שרק אם יש בקדירה קכ"א כנגד הטמא יש להתיר, כיון שתלינן שהטמא נשאר תמיד עם ששים. (וכך נראה שהש"ך הבין ברבינו שמשון, כיון שהש"ך הקשה שלכאורה גם לטעם של הרבינו שמשון, בביצים יש לאסור כיון שאין רגילות לבשל הרבה ביחד). אמנם לשון הרמ"א שיש להתיר כיון שלא מחזיקין איסורא, משמע שתמיד יש להתיר, ואפילו בביצים כיון שלא מחזיקים שהטמא

דהדגים מותרין כולן, כיון שיש רוב בדגים שחוץ למים, אם כן הדגים שנאסרו בתוך המים בטלים בהם ברוב, ואם משום שנגעו האסורין לכל השאר, אין בכך כלום, דדבר שאינו אסור מחמת עצמו אלא מחמת בליעת איסור אינו אוסר בנגיעה לדבר אחר אף על פי ששניהם חמין, אלא אם כן ישנם במים רותחין שניהם יחד, שאז מוליכין המים את הבליעה של האיסור בשאר החתיכות, ומהאי טעמא קליפה שנאסרה אינה אוסרת קליפה אחרת הסמוכה לה וכן לעולם. ואי משום שהדג טמא עצמו מתגלגל ונוגע לאחרים בלא מים, אין נוגע לרוב, אם כן המיעוט שנגע כיון שאין מכירן בטלים ברוב, דלא שייך בהו טעמא דבריה לא בטלה, כיון שאין אסורין מחמת עצמן. אמנם בביצים אינו כל כך דבר קל להתיר, לפי שאין רגילות לבשל כל כך ביצים ביחד, שיתבטלו אותן ביצים שהיו בתוך המים שנאסרו, ברוב ביצים שחוץ למים כאשר מתערבין יחד אחרי כן עכ"ד. וכך לומד הש"ך בס"ק א' את המחלוקת של הריב"א והרבינו ברוך, אבל המחבר והרמ"א לומדים שהריב"א והרבינו ברוך נחלקו בציור שבישל הרבה דגים קטנים בקדירה, ועירה הדגים עם המים לקערה מעט מעט, ואח"כ מצא דג טמא, שהריב"א סובר שכולן אסורין, אע"פ שיש יותר מששים במים ובדגים כנגד הדג הטמא, לפי שכשעירה המים מהקדירה, שמא בסוף העירו כשנשאר בקדירה רק מעט מים, שמא הדג הטמא נשאר

זכוב שנפלא לתוך התבשיל

סעיף ב

ב. זכוב או שאר דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם, שנמצאו בתבשיל, זורקן והתבשיל מותר, משום שאין פליטת דברים פגומים אוסרת. ויש מחמירין שצריך ששים כנגדו, אא"כ יש הפסד מרובה או

המחמירין אין לאסור הכלים שנתבשלו בו דמעמידין הכלי על חזקתו. אמנם עי' בש"ך ס"ק ב' ובחוות דעת חידושים ס"ק ג' ובערוך השלחן סעיף י"ג שמחמירים לא להשתמש בכלים עד שיעבור מעת לעת, דאז הוי ספיקא דרבנן של גותן טעם לפגם.

ג. שו"ע סעיף ב'. וכן הרמ"א מסיק שזה העיקר, ובט"ז בסימן ק"ד ס"ק ו' נמי סבר כהרמ"א, וכן בערוך השלחן סעיף י"ד. ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"ג שכתב דיש לעורר דלפעמים עומד מעט חומץ או יי"ש בקערה ונופל שם הרבה זבובים ושהו איזה שעות ולפעמים גם מעת לעת ומעולם לא שמענו לאסור הכלים משום זה. ובס"ק כ"ד הביא מהרדב"ז שכתב דראה בני אדם שטועים בשעה שיפול זכוב בתוך הקדירה מכניסין את הכף ומוציאין אותו ואינו ראוי לעשות כן שהרי הזכוב והכף הם בתוך כלי ראשון וכשמוציאה נאסר הכף שהרי אין ששים במעט התבשיל שבכף נגד הזכוב, ואם חוזר והכניס הכף לתוך הקדירה צריך ששים בקדירה כנגד כל הכף שהכף נעשה נבילה, ואפילו אם ידוע שיש בתבשיל ששים כנגד כל הכף אין ראוי לסמוך על זה דאין מבטלין איסור לכתחילה, אלא ידקדק להוציא הזכוב על

נשאר בסוף הקדירה אלא יצא בהתחלה. ועי' בט"ז ס"ק א' שמביא שהתורת חטאת מדייק שגם המחבר סובר שמותר בדיעבד, ועי' בפמ"ג שכתב שכ"ש בדגים יש להתיר בדיעבד כיון שרגילין לבשל הרבה, ומה שהמחבר נקיט ביצים, לומר דאפילו בביצים בדיעבד שרי, וכן מתיר הרמ"א בדיעבד בין בביצים בין בדגים. אמנם הש"ך פוסק כרבינו ברוך וא"כ רק בדגים יש היתר כיון שרגילים לבשל הרבה, וא"כ העשרים או שלושים דגים שנאסרו בטלים ברוב בשאר הדגים, משא"כ בביצים שאין רגילין לבשל הרבה ביחד ואין רוב כנגד הביצים שנאסרו. ואפילו בדגים, אם עירה הדגים עם המים מעט מעט, אם בסוף העירוי (כשלא נשאר בקדירה ס' כנגד הטמא) לא סינן המים לכלי אחר, אלא עירה הכל על הדגים שבמחבת, כל הדגים אסורים כדי קליפה. ועי' בט"ז ס"ק ד' שפסק כרבינו ברוך ומותר בדיעבד בדגים, ולא בביצים שאין רגילות לבשל הרבה, אמנם הט"ז פוסק כמהרש"ל שכתב שבדגים כשעירה הדגים עם המים מעט מעט, אף אם לא סינן המים בסוף העירוי (כשלא נשאר בקדירה ס' כנגד הטמא) לכלי אחר יש להתיר, אם יש ס' בקערה כנגד מים אלו (בביאור הדבר עי' בפמ"ג).

ועי' ברמ"א שכתב שאפילו לדעת

שעת הדחק שאז מותר אפילו אם אין ששים.

הוציא איסור בכף חדשה

ג. תחב כף חדשה לתוך תבשיל והוציא בה איסור, ואחר כך חזר ותחב הכף לתוך התבשיל, סגי בששים נגד האיסור שהוציא. ואם הוציא האיסור עם מעט תבשיל, צריך ששים גם כנגד מעט התבשיל.

מבטל איסור לכתחילה.

ד. ש"ך ס"ק ז'. וכן פסק החכמת אדם כלל נ"ד דין י"ד ועי' בפמ"ג שכתב להקל, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה.

ה. כל זה ברמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק ה' שכתב שמייירי בכף מתכת או עץ חדש, ולכן סגי בס' כנגד האיסור, אבל בכף ישן, או חרס אפילו חדש צריך ס' כנגד כל הכף.

ידי קיסם או ידקדק להוציא עם הזבוב שיעור מן המרק עד שיהיה בו ששים לבטל את הזבוב. ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"ט שהביא משו"ת קול אליהו יורה דעה סימן כ"ב לענין זבוב שנפל לתבשיל דמותר על ידי כף אך יזהר לכתחילה שיוצא רוטב הרבה עמו באופן שיהיה ברוטב רוב כנגד הזבוב, אמנם בדיעבד אף אם לא הוציא רוב ביחד עם הזבוב מותר לחזור ולתחוב הכף בקדירה ולא מקרי

סימן ק"ח

שלא לאפות היתר ואיסור בתנור אחד

האם ריחא מילתא היא

סעיף א

א. אסור לכתחילה לצלות איסור והיתר בתנור אחד, ואם צלאן מותר, אפילו אם האיסור שמן הרבה, משום דלכתחילה חוששין לריחא, אבל בדיעבד קיימא לן דריחא לאו מילתא.

מילתא היא, האם מותר אפילו לכתחילה, או דילמא לוי סובר שאסור לצלות היתר ואיסור בתנור אחד לכתחילה, ורק בדיעבד מותר. והמחבר פסק כהרי"ף דריחא לאו מילתא בדיעבד אבל לכתחילה אסור.

ב. עי' בט"ז ס"ק א' שכתב שאם שניהם כחושים מותר לצלותם לכתחילה בתנור אחד, ודלא כהתורת חטאת שהבין שהב"י מחמיר לכתחילה אפילו כששניהם כחושים. וכן סובר הש"ך בס"ק א' שאם שניהם כחושים מותר לכתחילה, וכן פסק החכמת אדם כלל ס"ב דין א'. אמנם בפמ"ג כתב שיש להחמיר אפילו אם שניהם כחושים, מפני שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, חוץ מפת וכדו' שהוא ודאי כחוש (ובשפתי דעת ס"ק י"ח כתב שאפילו בשניהם כחושים המחמיר תבוא עליו ברכה), וכן כתב בכרתי ופלתי ס"ק א', ובערוך השלחן סעיף ט' שיש להחמיר לכתחילה אפילו כששניהם כחושים, ועי' בדרכי תשובה ס"ק ג'.

ג. עי' ברמ"א שכתב שכל האיסור של ריחא הוא אם צלאן ביחד, אבל בזה

א. שו"ע סעיף א'. ומקורו בגמ' בפסחים דף ע"ו: שנחלקו האמוראים אי ריחא מילתא או לאו מילתא, רב סבר דריחא מילתא היא ולכן אם צלה בתנור אחד בשר כשרה עם בשר נבילה נאסר בשר הכשרה אע"פ שלא נוגעים זה בזה, משום שהריח היוצא מהנבילה נכנס לתוך הכשרה ואוסרה. ולוי סבר דריחא לאו מילתא היא, ואין בשר הכשרה נאסר מריח הנבילה. ומבואר בגמ' שלפי רב האיסור אינו אוסר ההיתר בריחו אא"כ הוא דבר שמן, שאז ריח האיסור נכנס לתוך ההיתר, משא"כ אם האיסור הוא כחוש כו"ע מודו שאין ריח האיסור נכנס לתוך ההיתר, דריחא לאו מילתא בדבר כחוש, אמנם כ"ז נאמר כשגם האיסור וגם ההיתר כחושים, אבל אם ההיתר שמן אע"פ שהאיסור כחוש, אמרינן שההיתר השמן מפטם האיסור וחוזר ואוסר ההיתר. ובראשונים נחלקו כמאן לפסוק, ר"ת שם בד"ה אסורה סובר שהלכה כרב שריחא מילתא היא, אבל הרי"ף במסכת עבודה זרה דף ל"ב. ורש"י בפסחים דף ע"ו: ד"ה אמר פסקו כלוי שריחא לאו מילתא היא. ועוד נחלקו הראשונים ללוי שסובר שריחא לאו

תנור גדול

ב. יש אומרים שלכתחילה מותר לצלות יחד איסור והיתר או בשר וחלב בתנור גדול שמחזיק י"ב עשרונים ופיו פתוח קצת, ובדיעבד מותר אפילו בתנור קטן וסתום לגמרי. ויש מחמירין לכתחילה בתנור גדול שפיו פתוח קצת, אבל אם פתוח ממש מותר אפילו לכתחילה, ובדיעבד מותר אפילו בתנור קטן ופתוח קצת, ובמקום הפסד מרובה יש להקל אפילו אם התנור סתום לגמרי.

אחר זה אין לחוש כלל לריחא.

ד. עי' בש"ך סימן צ"ז ס"ק ה' שכל עשרון הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה. ועי' בפתחי תשובה שם ס"ק ז' שהביא שהיד אליהו כתב שהשיעור הוא על כל חלל התנור, דהיינו שאם כל חלל התנור מחזיק שיעור זה נחשב כתנור גדול, אמנם בכרתי ופלתי ס"ק ד' חולק עליו וכותב ששיעור זה נאמר על מקום האפיה של התנור, דהיינו שבתנור זה אפשר לאפות פת בגודל של י"ב עשרונים. ועי' בבדי השלחן ס"ק י"א שהביא עוד כמה דעות בענין זה, ועי' בארוכה לעיל בסוף סימן צ"ז.

ה. שו"ע שם. ועי' בלבוש סימן צ"ז סעיף ג' שהביא טעם הדבר, דכיון דהתנור גדול ופיו פתוח, מתפשט הריח בתנור, וגם יוצא מהתנור ואינו נכנס כל כך במאכל. ועי' בכרתי ופלתי ס"ק ה' שהביא דדעת הפרי חדש הוא להקל אפילו בפתוח במקום שהעשן יוצא, ונכון הוא משום דהריח יוצא דרך החור לחוץ ונתמעט.

ו. דעת הרמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק ג' בשם התורת חטאת כלל ל"ה דין ח' דהרמ"א ס"ל דאפילו כשהתנור פתוח

מעט למעלה והוא תנור גדול אסור לכתחילה לצלות היתר עם איסור, והא דסתם הרמ"א כאן כהמחבר היינו כשהתנור פתוח ממש דהוי כעין כירה דשרי, אבל במקרה שהוא פתוח קצת אין להתיר לכתחילה, ועי' בפמ"ג שם. ועי' במשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק י"ג שפסק כמו שהש"ך פירש דברי הרמ"א שלא שייך ריחא בתנור גדול ופתוח לגמרי. אמנם עי' ביד יהודה פירוש הארוך ס"ק ז' שהבין בדעת הרמ"א שחולק על המחבר דאפילו אם התנור פתוח לגמרי אסור לכתחילה כדעת ספר אורח מישור. ועי' בחכמת אדם כלל ס"ב דין ג' שפסק דמנהגינו על פי הרמ"א הוא דלכתחילה אסור אפילו בתנור גדול ופתוח, ובדיעבד אם התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא מותר.

ז. בש"ך ס"ק ח' כתב שכוונת הרמ"א "הפסד" היינו הפסד מרובה, וכן פסק החכמת אדם שם. ובפמ"ג כתב שאם התנור סתום לגמרי אין הבדל בין תנור גדול לקטן ואסור בשניהם א"כ הוא הפסד מרובה. עי' בשו"ת אגרות משה חלק א' יורה דעה סימן מ' שכתב שבתנורי גז שלנו אפילו אם יש פתח קצת

אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק

ג. אם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק, מותר לצלותם לכתחילה אפי' בתנור קטן וסתום לגמרי^ח.

האיסור או ההיתר חריפים

ד. צלה איסור והיתר יחד ואחד מהם חריף, אסור אפילו בדיעבד^ט, אבל אם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק, מותר^י.

אינו מועיל לריחא, מפני שהדלת סגורה בשעת אפיה ונחשב כסתום לגמרי.

ח. שו"ע שם.

ט. רמ"א שם. ואינו משנה אם האיסור חריף או ההיתר חריף, כי המאכל החרף מעביר הריח לתוך המאכל השני, ולכן אם האיסור חריף ההיתר נאסר, וכ"ש כשההיתר חריף שאז שואף בחריפותו. ועי' פמ"ג ס"ק י"ח שאפילו אם שניהם כחושים יש להחמיר. ואם היה בתנור גדול ופיו פתוח קצת, החכמת אדם כלל ס"ב דין ה' מחמיר אפילו בדיעבד, אבל מיקל בהפסד מרובה דוקא כשההיתר הוא החרף, אמנם הפמ"ג בשפתי דעת ס"ק י"ח כתב שאפילו בתנור גדול ופתוח לגמרי יש להחמיר אפי' בהפסד מרובה, ואם ההיתר הוא החרף בהפסד מרובה יש לעיין. ואם היה ששים בהיתר כנגד האיסור, כתב הרמ"א לקמן שיש להקל בהפסד מרובה שההיתר מותר.

י. רמ"א שם. וטעמו כי הכיסוי מונע הריח, ואפילו אם הכיסוי מבצק מהני, וכך פסק החכמת אדם כלל ס"ב דין ה', ועי' בערוך השלחן סעיף ט"ו. אולם עי' בש"ך ס"ק י' שמחמיר לכתחילה בכיסוי

בצק שאינו מועיל, וכן נקט החוות דעת חידושים ס"ק ט', ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק י' שכתב דדוקא בבצק בדבר חריף, אבל בכיסוי בכלי אף לכתחילה שרי, ואפילו בבצק בדבר דלא חריף גם כן מותר לכתחילה, וכך כתב ברע"א, ועי' ביד יהודה בסוף הסימן קיצור דינים אות ב' שכתב דנכון להחמיר כהש"ך דדרך הבצק להתבקע על ידי האור, אך בשניהם כחושים נראה להתיר בזה לכתחילה. ועי' בחכמת אדם כלל ס"ב דין ה' שכתב דאם משח שומן על הבצק או שהבצק נילוש בשומן דינו כמגולה.

ועי' ברע"א שהקשה שבמקרה שהאיסור חריף וההיתר מכוסה בבצק איך מהני, הרי הבצק נאסר מהריח של האיסור החרף, והרוטב של ההיתר נוגע בבצק ואוסר ההיתר. אמנם עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ח שפסק כדעת הש"ך דלכתחילה יש להחמיר בכיסוי בצק, אולם בדיעבד אם כיסה בבצק אפילו אם ההיתר מכוסה בבצק והאיסור דבר חריף אין מחמירין לומר דהבצק נעשה נבילה ואוסר המאכל אפילו אם הבצק משוח בשומן של היתר, מיהו עכ"פ הבצק אסור. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ל"ח מה שכתב בזה, וכן בס"ק ל"ו

אפו או צלו איסור והיתר מגוללים תחת מחבת

ה. אפו או צלו איסור והיתר מגולין תחת מחבת, אסור אפילו בדיעבד. וה"ה אם אפו בכה"ג פת עם בשר אסור לאכול הפת עם חלבי"א. אבל אם אפו או צלו האיסור וההיתר בזה אחר זה, מותר ואין לחוש כלל לריחא"י.

חינוך בית יהודה שכתב דדוקא אם גם בפעם שאחר זה הוא על ידי ריח, אבל אם בפעם השני הוא על ידי נגיעה אסור. ועי' ברע"א כאן שהקשה מהרמ"א שכתב שאם היה בזה אחר זה אין לחוש אלא אם כן הזיע המחבת משניהם, ואם אמרינן שריחא יכול להיכנס בכלי לכאורה גם אם שניהם לא הזיעו אלא רק ההיתר הזיע, ההיתר יאסר, דהיינו אם אפו תחילה האיסור תחת המחבת אע"פ שלא הזיע נכנס ריחא של האיסור לכלי, ואחר כך אפו היתר תחת המחבת והזיע, ההיתר נאסר מפני שנכנס ריחא מהאיסור מקודם לתוך המחבת ואחר כך ההיתר ע"י הזיעה מוציא הבליעות מהמחבת וצ"ע. אמנם בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א' סימן נ"ט כתב בישוב קושית הגרע"א, דמאחר שהאיסור לא הזיע, והבליעה שבמחבת הוא רק מריחא, וריחא לא נפלט כלל מהכלי לאוכל, דהא תירץ אביי על המתני' דתנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת, ומיירי שהפת מודבק על גופו של תנור הבלוע מריחא, ומ"מ לא נאסר משום דלא נפלט מהתנור לפת, עכת"ד. אכן בשו"ת מנחת חן חלק א' יורה דעה סימן י"ד אות ז' הביא מה שכתב בשו"ת אגרות משה והשיג עליו ועי' שם.

שם מה שהאריך בענין אם שייך חנ"נ בריחא.

יא. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק י"א שהבין שכוונת הרמ"א הוא לאסור אכילת הפת עם חלב דוקא אבל מותר לאכול הפת לבדה אם הוא פת מועט או שיש בו היכר, אבל אם הוא פת מרובה או שאין עליו היכר, אסור אפילו לאכלה לבדה, כמו שראינו בסימן צ"ז גזירה שמא יבוא לאכלו עם חלב, וכן כתבו הפמ"ג שם והחוות דעת חידושים ס"ק י' וחכמת אדם שם בדין ו', אמנם הפרי חדש ס"ק י' מתיר לאכול הפת לבדו בכל גווני, אפילו אם הוא פת מרובה ובלא היכר, וכן כתב הערוך השלחן סעיף י"ז. ומשמע מהרמ"א שאם אין לו פת אחר מותר בדיעבד לאכול הפת אפילו עם חלב, ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ב' שכתב שהרמ"א מיירי שיש לו מאכל חלב שא"א לו לאכול בלי פת, דאל"ה למה הוי דיעבד הרי יכול לאכול הפת לבדה.

יב. רמ"א שם. ובש"ך כתב הטעם משום שלא מצינו ריחא ופיטום לכלי שיחזור ויפלוט לאוכל, שאפילו שהריחא של האיסור נכנס לכלי אין בכח הריחא מההיתר להפליטו מהכלי, אמנם אם ההיתר נוגע בהכלי, ההיתר נאסר. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ב' שהביא מתשובת

זיעה

ו. אפו או צלו איסור והיתר מגולים תחת מחבת, אם המחבת הזיע משניהם נאסר ההיתר אפילו בזה אחר זה כיון שהזיעה מהאיסור נכנס במחבת ואח"כ כשאופה ההיתר (בתוך מעת לעת) הזיעה מההיתר מוציא הבלוע מהמחבת ומבליעו בהיתרי.

ביטול ריחא בששים

ז. אף באופנים שריחא אוסר אף בדיעבד כגון בדבר חריף או במחבת, במקום הפסד מרובה אמרינן שכל ההיתר שבתוך התנור אף שאינם נוגעים זה בזה מצטרף לששים לבטל הריחא מהאיסורי.

איסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח

ח. יש אומרים דאיסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח ריחא מילתא ואוסר אפילו בדיעבד אם התנור קטן וסתום ושניהם מגולין, ויש אומרים שאין להחמיר יותר באיסור משהו מבשאר איסורים, ובמקום

יג. רמ"א שם. ויש לעיין בלשון הרמ"א שכתב "אבל בזה אחר זה אין לחוש" ולכאורה משמע שבזה אחר זה מותר אפילו לכתחילה, אמנם הפמ"ג בשפתי דעת ס"ק י"ב כתב שבמחבת יש להחמיר לכתחילה אפילו בזה אחר זה, (משא"כ בסתם תנורים אפילו קטן וסתום לגמרי מותר אפילו לכתחילה בזה אחר זה ואפילו בדבר חריף).

יד. רמ"א שם. שבמקום הפסד יש לצרף כל מה שבתוך התנור לבטל הריחא של האיסור. ועי' בט"ז ס"ק ו' שכתב דאע"ג דאמרינן בסימן קי"א שכל הנכנס בספק מצטרף לבטל האיסור דוקא במין במינו, הכא בריחא יש להקל אפילו במין

באינו מינו. ועי' בש"ך ס"ק י"ג שמפרש הרמ"א דבמקום שאין הפסד צריך בכל חתיכה וחתיכה בפני עצמה ששים כנגד האיסור אפילו כל החתיכות נוגעות זו בזו, אבל במקום הפסד יש לצרף כל החתיכות אפילו אינן נוגעות, והוסיף הש"ך שכוונת הרמ"א הוא שיש להקל במקום הפסד מרובה, וכן נקטו הפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ג והחוות דעת חידושים ס"ק י"ב ובערוך השלחן סעיף י"ט, אמנם החכמת אדם כלל ס"ב דין ה' פסק כפשטות לשון הרמ"א דבמקום הפסד יש להקל ואפילו בהפסד קצת, והוסיף דנראה דדוקא שהקדירות מגולים הם מסייעים לבטל, אבל אם הם מכוסים

הפסד מרובה^{טו} יש לסמוך על דברי המקילין שגם בחמץ ריחא לאו מילתא בדיעבד^{טז}.

הלכות הנוגעות למעשה בתנורים שלנו

זיעת אוכלין

ט. זיעה דינה כבעין, דהיינו זיעת חלב דינה כחלב ממש וה"ה בכל המשקים, אבל נחלקו הפוסקים בזיעה היוצאת מדבר יבש, י"א שזיעת אוכלין אינה נידונת כמאכל עצמו, ויש מחמירין אפילו באוכלין^י. ויש שכתבו שאם רואים שיש זיעה מהמאכל יש לאסור אפילו שהוא ממאכל

הפסד מרובה כמו בשאר איסורים, וכן בתנור גדול וסתום לגמרי מותר בהפסד מרובה. ועי' במשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק י"ג ובשער הציון ס"ק ח' שכתב דמותר לצלות חמץ בתנור גדול ופתוח לגמרי כמו בכירה אפילו לכתחילה כמו בשאר איסורים.

יז. עי' בפתחי תשובה סימן צ"ב ס"ק ו' שמביא בשם הפמ"ג דרק זיעת משקין כמשקין אבל זיעת אוכלין כגון חלב מהותך אין זיעתו כמוהו, נוכבר הזכרנו לעיל בסימן צ"ב סעיף ח' שהפמ"ג פסק באו"ח סימן תנ"א א"א ס"ק ל' שאפילו במאכל, זיעת מאכל כמוהו. ועי' בתורת חטאת כלל ל"ה דין כ"א, ובמנחת יעקב שם, ועי' בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאי סוף סימן קע"ו. אמנם עי' בשו"ת שואל ומשיב חמישאה סוף סימן ד', ובשו"ת בית שלמה יור"ד סוף סימן קס"ב, שסוברים דשפיר יוצא זיעה מאוכלים וזיעתו כמוהו, וכן דעת עוד אחרונים ועי' בבדי השלחן סימן צ"ב ס"ק קס"ב.

אינם נכנסים כלל לספק, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ג, ובדרכי תשובה ס"ק נ"ז.

טו. הכרעת הרמ"א שם. ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ד ומשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק י"ג שהבינו שכוונת הרמ"א הפסד היינו הפסד מרובה.

טז. עי' במגן אברהם סימן תמ"ז ס"ק ד' דלא התיר הרמ"א במקום הפסד מרובה אלא כשהתנור הקטן פתוח קצת במקום שהעשן יוצא, אבל בסתום לגמרי אין להקל בחמץ אפילו במקום הפסד מרובה, וכן דעת הפמ"ג, אמנם הרבה אחרונים הסכימו שיש להקל במקום הפסד מרובה או בשעת הדחק כגון לצורך שמחת יום טוב אפילו בתנור קטן וסתום לגמרי, ועי' בשער הציון סימן תמ"ז ס"ק ט' שכתב דכן משמע מהט"ז בסימן תמ"ז ס"ק ג'. ועי' בפמ"ג כאן בשפתי דעת ס"ק י"ד שכתב שבתנור גדול ופתוח קצת מותר בדיעבד בחמץ בפסח אפילו בלא

יבש"ח, ולכן אם הכניס מאכל בשרי יבש בתוך התנור ואחר כך הכניס מאכל חלבי יבש, המאכל החלבי מותר אם איננו רואים שהזיע"ט.

זיעה בתנורים שלנו

י. יש אומרים שאין זיעה בתנורים שלנו בין בדבר לח בין בדבר יבש, ויש אומרים שרק בדבר לח יש לחוש לזיעה בתנורים שלנו, אבל בדבר יבש אין לחוש לזיעהכא.

וחלב, רק יראה לעשות החלבי בתבנית אחרת שהיא חלבית. ולמעשה יש לדון אם בכלל יש זיעה בתנורים שלנו ועי' לקמן.

כ. עי' בשו"ת אבן יקרה חלק ג' סימן י"ח שכתב דהזיעה העולה מן המאכל נשרפת קודם שנבלעת בדפנות התנור. וכן שמעתי מכמה תלמידי חכמים שבדקו התנורים וראו שאפילו מדבר לח אין זיעה.

כא. עי' בבדי השלחן ביאורים סימן ק"ח ד"ה אלא שכתב שמסתמא יש זיעה כשאופים דבר לח, ועי' בשו"ת אגרות משה חלק א' יורה דעה סימן מ' שחושש לזיעה בדבר לח בתנורים שלנו, אבל בדבר יבש אם לא רואה זיעה מותר, ועי' בספר מגילת ספר סימן ק"ח אות ד' שהביא שאין סיבה להחמיר בתנורים שלנו, אבל כיון שהרבה פוסקים החמירו יש להחמיר וצ"ע לדינא. ועוד כתב שם טענה ששמעתי מורי הוראה שליט"א שמצרפים לקולא, דהרי בתנורים בזמנינו לא משכחת שום זיעה בהם כלל, וכך הוא המציאות שלא רואים זיעה כשפותחים את הדלת לא בתוך האויר ולא על הדפנות, ולעומת זאת בבישול תמיד כשמרימים את המכסה רואים

יח. עי' ביד יהודה פירוש הקצור ס"ק כ"א שכתב בדבר יבש לא חיישינן מסתמא לזיעה, אא"כ רואין הזיעה. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק א' יור"ד סימן מ' שכתב דאם ודאי הזיע צריך להחמיר, אבל מסתמא לא חוששים שמא המאכל הזיע וא"כ מותר בזה אחר זה, ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן כ'. ולמעשה אם אינו רואה זיעה, נראה שמותר לאפות מאכל בשר אחרי מאכל חלב אם התנור נקי וה"ה איפכא, וה"ה לאפות מאכל פרווה בתנור של בשר נקי ולאכלו עם חלב, ועי' לקמן מה שהבאנו למעשה איך לנהוג בתנורים שלנו.

יט. בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן ת"ל מבואר דלגבי עוגות שדומות לרוטב עב בתחילת אפייתם, שיש להחמיר בהם משום זיעה, וכן בכל תבשיל שבתחילת האפיה יש עדיין רוטב. וכן כתב בשו"ת דברי חכמים יור"ד סעיף י"ג בשם הרח"פ שיינברג שליט"א שפסק על עוגה המעורב בה גבינה שיש לחוש לזיעה ע"ש, ובשו"ת אבני ישפה חלק ד' סימן פ"ה ענף א' כתב דהאופה דברים יבשים כגון עוגות וחלות, כיון דאין זיעה מהמאכלים האלו, מותר להשתמש באותו בתנור במאכלים כאלו לבשר

איך נוהגים בתנורים שלנו לגבי אפיית בשר וחלב בתנור אחד יא. לכתחילה צריך ליחד תנור נפרד אחד לבשר ואחד לחלב, אבל בשעת הדחק שיש רק תנור אחד ורוצה לאפות מאכל בשר שמזיע ואחר כך מאכל חלב שמזיע, יש אומרים שמותר רק אם אחד מהם מכוסה היטב שלא יצא ממנו שום זיעה, וכל שכן אם שניהם מכוסים, וצריך שהתנור יהיה נקי וגם שהרשת תהיה נקייהכב.

כב. אפילו אם יאפה המאכלים מגולים בזה אחר זה, הבעיה היא שהזיעה מהתבשיל הראשון עולה ונדבקת ונבלעת בדפנות, ואפילו אם יש בתנורים מקום ליציאת הזיעה, מ"מ חלק ממנה נבלע בתוך דפנות התנור, ואחר כך כשמבשלים המין השני מגולה, הזיעה עולה לדפנות והתנור נעשה טרף, והזיעה מוציאה טעם הטריפה שנבלע בתוך הדפנות ומכניסה במאכל, אבל אם אחד מהם מכוסה אין הזיעה יוצאת לדפנות (והכיסוי צריך להיות מהודק היטב כמו שכתב בפמ"ג שפ"ד ס"ק י'), ועי' בשו"ת אגרות משה שם ד"ה ולכן שכתב שאם יש זיעה מהתבשילים, אין לאפות תבשיל בשר ואחר כך תבשיל חלב אם שניהם מגולין, ומשמע מדבריו שאם כיסה אחד מהם אין לחוש, ועי' בשש"כ פרק מ"ב סעיף כ"א שמתיר אם אחד מהם מכוסה, וכן כתב בספר אורחות הבית פרק ז' אות ט' להגר"מ שטרנבוך שליט"א, ועי' בבדי השלחן סימן צ"ב ס"ק קפ"ג שכתב שיכול להשתמש בתנור אחד לבשר וחלב ע"י שיכסה תמיד אחד מהם הבשר או החלב, וכגון אם תמיד מכסה החלבי יכול להשתמש בתנור לחלבי מיד אחרי שהשתמשו בו לבשר, אמנם כ"ז רק אם

זיעה, וכבר בדקו במציאות שהכניסו בתוך התנור תבנית מלאה עם מים ולא ראו זיעה בין בשעת הבישול או אח"כ, והטעם הוא משום דהכל נשרף מיד ואין לחוש לשום זיעה, עכת"ד. מיהו כיון שלא ברור לנו במאה אחוז אם בדיוק כך הוא המציאות אצל כל תנור, ומשום עוד כמה ספיקות כבר הכריעו הפוסקים שליט"א דבדברים לחים בדרך כלל חוששים שיש זיעה, ולכן בכל מקרה יש לעשות שאלת חכם. ועוד מצאתי בשו"ת ודברת במ סימן רי"ט שהביא מהגר"ד פיינשטיין שליט"א שביאר דמה שאביו זצ"ל כתב בשו"ת אגרות משה לחוש לזיעה בתנורים שלנו היינו רק לכתחילה, אבל בדיעבד לעת הצורך אינו אלא כספק זיעה, ולכן בנוגע לזיעת אוכלים יש להקל בדיעבד, ואפילו לגבי משקים צריך לבאר המציאות אם יש שם לחלוחית של מים וכדומה על דופני התנור או בסמוך, ובלי סימנים אלו יש להקל בדיעבד דלכאורה בכה"ג ליכא זיעה כיון דיש מקום להאזיר להתפשט. ורק לחומרא לכתחילה אביו זצ"ל סבר דיש לחוש לזיעה בתנורים שלנו, משא"כ לענין בדיעבד במקום שיש כמה צדדים אחרים דלא היה שם זיעה, והכל לפי ראות עיני המורה.

המאכל החלבי יבש, או אפילו אם המאכל החלבי יש בו משקה, אם הבשר שהתבשל שם קודם תוך כ"ד שעות היה יבש, אפשר כעת לאפות חלבי אפילו עם משקה כשמכסה החלבי, אבל אם בא לבשל מאכל חלבי עם משקה אחרי מאכל בשרי עם משקה אפילו אם מכסה המאכל החלבי צריך להמתין שיעברו כ"ד שעות מהבשרי, ומה טוב יהיה אם מנקים הגג והדפנות של התנור לפני האפיה. ולגבי אפיית מאכל פרווה על מנת לאכלו עם חלב, יש להקל ע"י כיסוי אפילו אם בישל לפני כן מאכל עם משקה, ואפילו בלא המתנת כ"ד שעות, עכת"ד. ועי' בספר אמת ליעקב סימן ק"ח הערה מ"א שכתב דלכתחילה אין להשתמש בתנור אחד לאפות תבשילים של בשר וחלב, או אפילו תבשיל של בשר או חלב עם מאכל פרווה, אפילו אם שניהם מכוסים היטב, אבל בזה אחר זה כל ששניהם מכוסים היטב אין להחמיר, ושמעתי שדעת הגרי"ש אלישיב שליט"א להחמיר אפילו בזה אחר זה.

ועי' בשו"ת מנחת חן יור"ד סימן ג' שמסיים לדינא הנהגת אפיית בשר וחלב בתנור, מי שאפה בשר ואחר כך רוצה להשתמש בתנור למאכל חלבי, יש לנקות כל הדפנות היטב, שלא יהיה שום דבר בעין דבוק שם, שאם יש דבר בעין על קרקעית התנור ומניח הקדירה עליו אסור אף בדיעבד, ולכן יש ליחד דף (רשת) לבשר ולחלב ואפילו לפרווה, וע"ש שהוסיף עוד כמה הלכות. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ד' סימן פ"ה שכתב דאם ירצה להשתמש באותו תנור גם לבשר

וגם לעוגות, יש לנקות ולהכשיר את התנור אחר שאפה שם בשרי. והטעם בזה הוא שהנקוי הוא לסלק את הממשות, וההכשרה היא על הצד היותר טוב כי שמא לא הצליח לנקות את הכל כמו שצריך. ואני מורה לשואלים שנכון להשאיר את התנור פרווה ולקנות תנור קטן אחר להשתמש בו עבור בשרי, ועוד תנור קטן אחר לחלבי כיון שעלולים לבוא לידי טעות, וכן אני עושה בביתי, עכ"ד.

ולענין האם מותר להשתמש בתנור לבשר ולחלב אם מכשירים אותו ביניהם, לפי מנהג בני אשכנז שלא להכשיר כלי מבשר לחלב או להיפך מחשש שמא יבוא לידי מכשול (ועי' לעיל בהערה סוף סימן פ"ט שהארכנו בזה), מ"מ לגבי תנורים מציינו דעות בפוסקים שהתירו להכשירו ע"י אופנים שונים, ועי' בספר אמת ליעקב שם שמתיר ע"י המתנת כ"ד שעות ולנקות התנור ולחממו לזמן מה בחום הכי גבוה, וכן כתב בספר שערי תורת הבית סימן ג' שיש לנקות היטב ולהמתין כ"ד שעות ולחמם התנור בחום הכי גבוה לחצי שעה, וכן דעת הבאר משה הובא בפתחי הלכה שאלה ט'. ובספר ריח הבשם פרק ג' הע' ל"ז, וז"ל "שאם מבשל יניח נייר כסף על שולי התנור שאם יטפטף מהבשר לא יטפטף על גוף התנור אלא על נייר הכסף, באופן שיכול לזרוק לאשפה לאחר הבישול, והיותר נכון שיניח נייר כסף תחת הכלי שבו הבשר מתבשל באופן שהרוטב וכל מה שנופל מהכלי יפול על הנייר כסף. ואח"כ ימתינו כ"ד שעות [וזה לחומר]

בישול פרווה בתנור שבישול בו בשר על דעת לאכלו עם חלב
יב. יש אומרים אם בישל מאכל בשרי מגולה בתוך התנור מותר לכתחילה
 לאפות בו חלה ע"מ לאוכלו עם חלב ובלבד שהיה התנור נקי מבעין
 של בשר^כ, ויש מחמירים שלא לאפות בו חלה ע"מ לאוכלו עם חלב

כג. בספר פתחי הלכה (ארטסקרול)
 להגר"ב פערסט שליט"א עמוד רכ"ז
 מביא משו"ת אגרות משה שלומד שאין
 זיעה בדבר יבש וא"כ אפילו אם יש
 בליעות של בשר בתנור, כיון שאין זיעה
 בחלה מותר. ודעת הגר"י ברקוביץ
 שליט"א מובא בספר זרע שמואל הל'
 בב"ח הערה ר' שמותר לאפות עוגות
 פרווה בתוך תנור בשרי בן יומו אף
 שכוונתו לאכלו עם חלב, והטעם הוא
 מפני שאפילו בזיעת דבר לח אינו אסור
 אלא לכתחילה מפני שגורם נ"ט בר נ"ט,
 נ"ט ראשון מהבשר לתנור, ואח"כ
 מהתנור הבשרי לזיעה, ולאחר מכן
 לעוגות, ואז יש ג' נ"ט. לפיכך בזיעת יבש,
 אין צריך להחמיר. ועוגה דינו כדבר יבש.
 וכל זה דוקא אם יש הפסק כלי בין העוגה
 למדף הבשרי. דאל"ה פשוט שאסור מפני
 שבולע ישר מהמדף הבשרי. ואפילו אם
 המדף אינו בן יומו, מ"מ אסור לכתחילה.
 אמנם ע"י הפסק כלי מותר, שאין כלים
 בולעים זה מזה. ואף שנכון להיזהר
 לכתחילה מנגיעת כלים זה בזה, מ"מ הא
 אין כאן אלא גרם נ"ט בר נ"ט, ואין צריך
 להחמיר, עכת"ד.

ואגב נציין לענין שריפת חלה
 להפרשת חלה האם יש איסור לשרפו
 בתוך תנור. בקיצור שלחן עורך סימן ל"ה
 מובא דיש ענין לשרוף החלה בתוך תנור,
 ועי' בשו"ת משנה הלכות חלק י"ב סימן

ושוב ירתיחו התנור באש היותר גבוהה
 משך שעה ומחצה, ויכול אח"כ לאפות
 ולבשל מאכלי חלב. וכן להיפך מחלב
 לבשר". ובשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סי'
 כ' אות ט"ז כתב וז"ל "אם אין להם רק
 תנור שהיסקו מבחוץ, נראה דכדי לצאת
 גם ידי התע"ב, דבשעה שעושה הלבון
 הקל, יעמוד גם בפנים קדירה עם מים, עד
 שירתיחו ויעלה זיעה הרבה, דאז יהיה גם
 הגעלה מבפנים כי מקודם שצריכים
 לנקות היטב כל הדפנות, שלא יהיה שום
 בעין דבוק שם ואם הוא תוך מעת לעת,
 יהיה הכלי הנ"ל, לא של בשר ולא של
 חלב, כיון שהכלי נקי מבעין, ואין חשש
 רק על הבליעה בדופניו, אחרי המעל"ע
 הוי נוטל"פ, ואין אוסר הכלי שתחתיו,
 ובכלי שאינו של בשר או חלב, אפילו
 תוך מעת לעת, דהוי נ"ט בר נ"ט,
 וכמבואר לענין הגעלת כלים שם (או"ח
 סי' תנ"ב), ואף דלכתחילה אין מגעילין
 רק אינו בן יומו אפילו בהיתרא בלע,
 כדאיתא שם (סעי' ב'), וגם אין מגעילין
 מבשר לחלב ולהיפוך, מ"מ כיון דהוי רק
 משום חומרא, ובכה"ג דכל הגעלה הוי
 רק להעדפה בעלמא, אין להחמיר בכ"ז,
 ובנוגע לליבון מבשר לחלב, שייך בזה מה
 דאיתא שם סי' תק"ט סעי' ה', עכ"ד. ועי'
 בשו"ת יביע אומר חלק ה' סימן ז' מה
 שכתב בזה. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק
 ו' סימן קי"ד ענף א'-ב'.

אפילו אם התנור נקי אלא אם הכשיר התנור, וראה בהערה האופנים להכשיר התנור.^{כד}

רל"ו שכתב דאם אין נוגע בדופן התנור אין איסור כלל לשורפו שם ואינו אוסר התנור. וראיתי בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שפסק דיש לכרוכו בנייר כסף ולשורפו בתנור ולהשגיח לא לגעת בדופן התנור, אכן בעל שבט הלוי מובא בקובץ מבית לוי חלק ג' עמ' כ"ב אות ח', פסקי חודש ניסן עמוד מ"ה אות ח', כתב שאין לשרוף את החלה שהופרשה בתוך התנור. [כיון שאסורה באכילה, ואוסרת את מקום נגיעתה, ואם עולה ממנה זיעה אוסרת את התנור, וכן הגרי"ש אלישיב שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א סוברים דאם שרף החלה על גבי תבנית בתוך התנור נאסר התבנית מבליעות החלה, ויצטרכו להכשירו. והרג"מ שטרנבוך שליט"א בספרו אורחות הבית פרק ב' סעי' ד' כתב שטוב לכורכה בנייר כסף ויתננה בתנור, ואז אין צריך להגעיל התנור או שורפין בלהבת הגז, וכשאי אפשר לו, כורכה היטב בנייר ועושהו ככלי בתוך כלי וזורקה לאשפה. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ה' סימן קל"ט ענף ה' שכתב דיש להחמיר לא לשרוף את החלה על המדפים שאופים עליהם דברים אחרים אפילו בתבנית. ולמעשה כיון דיש כמה מתירים ויש כמה מחמירים יש לעשות שאלת רב כיצד יש לנהוג למעשה.

כד. עי' בספר שערי תורת הבית סימן ג' שכתב אם רוצים לאפות פרווה בתנור בשרי ולאכול עם חלבי, יש להמתין כ"ד שעות אחרי שימוש של

בשר, או שיכשיר התנור ע"י ניקוי מכל הבעין, ולחמם לחצי שעה בחום הכי גבוה, ואפשר לעשות ההכשרה הזאת אפילו לכתחילה. ועי' בספר דרכי הלכה פרק ו' סעיף ז' שסובר שאחרי מעת לעת והפעלת התנור בדרגת החום הכי גבוהה לחצי שעה כדי שיתלבן, אפשר לאפות חלות כדי לאכלם עם חלב, ואין לחשוש לדברי הרמ"א סימן צ"ה סעיף ב' לגבי נ"ט בר נ"ט שאסור לכתחילה, כיון שאחרי מעת לעת אין איסור. ואם התנור היה מלוכלך יש לעיין אם מותר לאכול החלה אפילו בפני עצמה, משום דכתב בסימן צ"ז שתנור שטחו באליה אסור לאפות בו פת ואם אפה הפת אסורה אפילו לאכלה לבדה, אא"כ הסיק התנור תחילה. ודעת הבאר משה שם לענין אפיית פרווה בתנור שאפו בשר או חלב שיש להניח נייר כסף תחת הכלי באופן שכתב לגבי בשר וחלב ואז סגי להמתין כ"ד שעות ויכולים לאפות ולבשל מאכל פרווה, או תיכף אחר אפיית בשר או חלב ידליק התנור על חום היותר גבוה לשעה ומחצה ושרי אז לאפות מאכל פרווה, אבל גם בפרווה הבאר משה מיעץ להמתין כ"ד שעות ואח"כ ידליק התנור על החום היותר גדול לזמן קצר כמו לערך מ"ה מינוטין כדי שהנשים ירגילו עצמם להיות זהירים ולדקדק בדבר ולא יקילו בין בשר לחלב, עכ"ד. ועי' בספר הכשרות פרק א' סעיף מ' שהביא מהמנחת יצחק שבערב שבת או לצורך אורחים אפשר לסמוך על ניקוי וחימום

לחם שנאפה בתנור עם בשר לאכלו עם דגים

יד. יש אומרים שלחם שנאפה בתנור עם בשר מגולה עם רוטב שמוציא זיעה, שאסור לאכלו עם דגים, ויש מקילים וראה הערה כה.

נעשים בשרי דשוב ליכא זיעה להבליע הטעם בפת וסתמא דיש ששים גם נגד הבעין.

ובענין ניקוי עצמי של התנור סאלף קלינינג, יש אומרים שמותר אפילו לבשל בשר מגולה אחרי חלב מגולה בתנור אחד אם הפעיל הניקוי עצמי מקודם, וכל שכן שלפי זה יהיה מותר לאכול החלה עם חלב, וכ"כ בשו"ת באר משה חלק ג' סימן ק"ה אות ב', ועי' בספר הכשרות פרק א' סעיף מ"ד שמביא דעות המקילין אפילו לפסח לסמוך על זה, ובבדי השלחן ביאורים סימן צ"ב עמוד רט"ו כתב שאין הפעלת ניקוי עצמי מועלת להכשיר התנור בין שימוש לשימוש.

כה. הנה בשו"ע סימן קט"ז סעיף ב' כתב דצריך להיזהר שלא לאכול בשר ודגים ביחד מפני שקשה לצרעת, ועי' בט"ז שם ס"ק ב' שכתב דנראה פשוט שאותם לחמים שאופין בתנור אחד עם בשר אין סכנה כלל לאכלם עם דגים אע"פ שהתנור היה סתום. ולכאורה כל זה לענין ריחא כמו שמייירי שם, אמנם לענין זיעה שעולה מהבשר עי' בספר חלקת בנימין סימן קט"ז ס"ק י"א שכתב בשם הפוסקים דאם נתבשל בשר עם מאכל סתמי כגון לחם, אסור לאכול הלחם עם דגים מפני שבלחם נבלע גוף טעם הבשר, מיהו כתב שם להסתפק בשני מאכלים סתמיים שאחד מהם

התנור בחום גבוה אפילו בלא המתנת מעת לעת. ועי' בשו"ת חלקת יעקב יור"ד סימן כ"ג אות ג', וכן בשש"כ פרק מ"ב סעיף כ' שאין לאפות דברים פרווה כדי לאכלם עם חלב בתנור שבישלו בה בשר אפילו בזה אחר זה (ולא כתבו שם איך להכשיר התנור). אמנם עי' בדרכי הלכה שם שהביא מהדברי יציב זצ"ל שהחמיר גם באופן שהמתין מעת לעת והפעיל התנור בחום גבוה, משום דלדידן אסור נ"ט בר נ"ט ויש לחשוש שנשאר שם בעין, ועוד דשמא הליבון אינו מועיל משום דאינו מגיע לכל מקום. ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק ה' סימן ס"ב אות א' שכתב שאם רוצה להשתמש בתנור בשרי לפרווה או לחלב צריכים להדיחו היטב ואח"כ להדליק התנור על מספר הכי גבוה לשעה, ועי' שם עוד שכתב דבאופן שצלו בשר בתוך התנור ולפני שהכשירו אותו אפו פת בתוכו, אין לאכול אותו פת עם חלב, דאפילו שיכולין להקל בדיעבד משום ספק אם יש שם זיעה, ואפילו יש זיעה יש לומר דיש ששים כנגדו, אכן לענין פת דהוי פרווה הרי זה נקרא לכתחילה, ויכולין לאכלו עם בשר כמבואר ברמ"א ריש סימן ק"ח. ושוב מצאתי בשו"ת יבקש תורה חלק ט' סימן ט"ז שנשאל האם מותר לכתחילה לאפות חלות בתנור בשרי על מנת לאכלן עם חלב וגבינה. והשיב דלכתחילה יש מעלה לנקות הבעין, אבל גם בלאו כן אינם

שימוש במיקרוגל לבשר ולחלב

טו. יש אומרים שאסור לבשל במיקרוגל בשר וחלב זה אחר זה, אפילו שאחד מהם או שניהם מכוסים משום שאין הכיסוי מהודק היטב, ויש לחוש שמא לא כיסה יפה או שמא ישכח לכסות פעם אחת ויצא זיעה, לכן אין להשתמש במיקרוגל לבשר ולחלב אפילו בזה אחר זה.

אם אפו פת עם בשר מותר לאוכלן עם דגים. ועוד מצאתי בספר שערי תורת הבית סימן ו' אות ח' שכתב דאם אפו לחם בתנור ביחד עם בשר אע"פ שאותו לחם אסור לאכלו עם חלב אבל מותר לאכלו עם דגים. אבל אם שמו דג על פרוסת לחם ואח"כ הורידו את הדג, אין לאכול את אותה הפרוסה עם בשר, היות שנבלע בה ממשות. ובכל מקרה יש לעשות שאלת חכם.

כו. עי' בספר שבות יצחק שם פרק ה' אות ג' בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א דכיון דאין הכיסוי מוכרח לעצם הבישול במיקרוגל, יש לחוש שמא ישכח לכסות או שמא לא יהיה מכוסה היטב כל זמן הבישול ויפלוט זיעה, והביא שם שכן דעת הרב שלמה זלמן זצ"ל שלא להשתמש במיקרוגל לבשר ולחלב בזה אחר זה אפילו מכוסים, אלא צריך לקבוע בו שימוש לבשר או לחלב, וכן דעת בעל שבט הלוי בקובץ מבית לוי חלק ג' עמוד כ"ב. אמנם יש פוסקים שמקילים להשתמש במיקרוגל לבשר ולחלב בזה אחר זה באופן שאחד מהם מכוסה היטב, וגם יש צלחת מיוחדת לבשר ולחלב, ויש פוסקים שמקילים רק אם שניהם מכוסים, ועי' בבדי השלחן שם מה שכתב בזה. ועי' בספר אורחות הבית פרק ז' סעיף ט' שכתב דלכתחילה אין להשתמש

נתבשל בהדי בשר והשני נתבשל בהדי דגים האם מותר לאכלם ביחד, דאפשר דליכא סכנתא אלא אם כן אחד מן המינים מיהת הוא בעין, ובציונים ס"ק נ"ב דימה את זה לדין של אכילת תבשיל של גבינה אחרי תבשיל של בשר דקיל מגבינה בעין אחר תבשיל של בשר כמבואר לעיל בסימן פ"ט סעיף ג', וצ"ע. ולענין מעשה שמעתי מהגר"מ שטרנבוך שליט"א שיש להחמיר בזה וכן נקטו עוד מורי הוראה שליט"א, אולם מהגר"ד פיינשטיין שליט"א שמעתי שאין צריך להחמיר לא לאכול הלחם עם דגים, ועוד כתב לי בעל האבני ישפה זצ"ל שיש כאן כמה צדדים להקל אף שנאפה הלחם בתנור עם עוף ברוטב, חדא דשיטת המגן אברהם באו"ח סימן קע"ג ס"ק א' שנשתנו הטבעים ובזמננו אין סכנה בבשר ודגים, ועוד דשיטת החוט השני סימן ס"ט מובא בדרכי תשובה סימן קט"ז ס"ק כ"ב שאין סכנה בצלי אלא רק בבישול, ואף שהיד אפרים תמה עליו, מ"מ בנידון דידן שזה רק לאכול הלחם בדגים, ודאי שהוי סניף לקולא. ועי' בספר ילקוט יוסף חלק י' עמוד שכ"א שכתב לגבי מאפייה שאחד הפועלים צלה בשר בתוך התנור בעת שאפו שם לחמים, שמותר לאכול לחמים אלו עם דגים. ואפילו בתנור אפייה חשמלי רגיל הנמצא כיום בבתים,

במיקרוגל לבשר ולחלב אלא יהא לו תנור נפרד לשניהם, אבל אם מכסה את המאכל היטב מכל צדדיו שמונע הזיעה לצאת מעיקר הדין יש להקל, אבל כיון שיש הרבה מכשולים בזה אין להקל אלא בשעת הדחק. ומצאתי בשו"ת שרגא המאיר חלק ו' סימן קס"ז אות ה' שכתב לגבי בישול בשר וחלב במיקרוגל וז"ל דאם שניהם מכוסים היטב עד שאי אפשר שישפוך מהם כלום לחוץ הקרקע התנור או על הקדירה השני, אז מותר לבשל שניהם ביחד, ואם לאו צריך להיות לו רק או של בשר או של חלב. וכן הנני מורה למי ששואלין ממני, כיון שאי אפשר לו להתברר היטב אי בולע מהזיעה וכדומה, עכ"ל. ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק ה' סימן ס"ב אות ב' שכתב דאין להשתמש במיקרוגל אחד לבשר ולחלב, ובדיעבד צריך עיון גדול שאמרו המומחים שהזיעה נכנס בתוך החורין שבכותל ואי אפשר להדיחו רק שיפרק את כותלי הכלי, ואם לא נשתמש בו לבשר או חלב רק פעם אחת יכולים לקהל קצת להגעילו על ידי שישים כוס של מים לתוכו וירתחו ויעלה ההבל להכשיר הזיעה, אמנם אם כבר נשתמש הרבה פעמים לבשר או אפילו לא נשתמש רק פעם אחת לחלב, אין להכשירו רק על ידי פתיחת הכלי, ובכל אופן יש לעשות שאלת חכם, ובדרך ארעי יש להתיר על ידי כיסוי שתי פעמים, אבל לא בדרך קבע. ועי' בשו"ת ודרשת וחקרת חלק א' יורה דעה סימן ד' שכתב בענין המיקרוגל שדיבר עם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל ואמר לו

בפשיטות שיש להקל שמותר להשתמש בו לחלבי ולבשרי וידקדק לעולם לכסות רק אחד מהם או הבשרי או החלבי, ונראה דכוונתו הוא משום שמכיון שהגלים של המיקרוגל אינם מחממים אלא את האוכל, והאוכל מחמם את הכלי הוי ליה כלי שני שאינו מבשל. ועוד אמר הגאון זצ"ל שכמה שידוע לו המיקרוגל אינו מבשל אלא מייבש ולכן מותר לחמם בו כבד שנצלה אחר ג' ימים משחיטה שנוהגים שלא לבשלו, מ"מ המיקרוגל אינו מבשל. ועי' בשו"ת אור יצחק חלק א' יורה דעה סימן ד' שכתב דמותר להשתמש במיקרוגל לבשר ואח"כ לחלב, ובכדי שלא יהיו מיני בעיות וספיקות, טוב לקבוע שתמיד אחד מן המינים יהיה מכוסה. ושוב מצאתי בשו"ת אור יצחק חלק ב' יורה דעה סימן ו' הוסיף דעיקר הכיסוי הוא דוקא למאכלים נוזלים שמהם יוצא זיעה, וזה רק לחומר.

ולענין בישול דבר פרווה במיקרוגל המיוחד לבשר כדי לאכלו עם חלב, עי' בספר שבות יצחק חלק ו' פרק ה' אות ג' שהביא דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א שהחמיר אפילו במאכל פרווה לחממו בכלי בשרי, אע"פ דדפנות הכלי אינם מתחממות אלא מחמת האוכל, מ"מ כיון דמתחממות בעת הבישול דינם ככלי ראשון שעומד על האש שכבר אסר הרמ"א לדין בסימן צ"ה סעיף ב' לגבי נ"ט בר נ"ט, ואפילו אם השתמש עם כלי בשרי אינו בן יומא כבר הבאנו בסימן צ"ה סעיף ב' שדעת החכמת אדם

אוכל שחיממו במטוס או בית מלון

טז. נהגו להתיר בטיסה באוירון שמחממים מאכלים כשרים עטופים היטב בתנור טרף, דהוי שעת הדחק, וראה בהערה עוד כמה טעמים להתירכו.

או במלון ואין אפשרות אחרת לחמם האוכל, והשיב דמותר בשני גוונא, וז"ל "מיהו כשאין לו דרך אחרת לחמם האוכל ונמצא בבית מלון לזמן מועט, וסותם היטב שאין זיעה נכנס, אין אני רואה מקום לאסור בשעת הדחק לחמם, וכל שכן בשעה שאין שם קדירה של גוי, ואין כלל חשש משום ריחא רק זיעה, ולכן בקדירה שלו שסתום לגמרי נראה שבשעת הדחק מותר" עכ"ל. ולגבי אוירון כתב וז"ל "ולכן נהגו גם בטיסה באוירון שמחממים אוכל כשר הסתום לגמרי בתנור של טריפה, וכפי הנראה בלאו הכי אין שם זיעה, שלא מחממין גם בתוך מעת לעת אלא בכלים סתומים שאין זיעה, וגם הכלי טריפה סתומים ואין חשש זיעה וריחא, וא"ש טפי דמותר לאכול הכשר אף שחיממו אותו בתנור אלקטרי שמשתמשים בו לטריפה מפני שסתום, לפיכך נראה שאין לחשוש בזה (מיהו יש לברר היטב טיב ההכשר שעל המאכלים)" עכ"ל. וכן שמעתי שיש פוסקים שמתירים משום דהוי כבדיעבד, אולם יש לעיין לפי דעת מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שמחמיר במיקרוגל אפילו מכוסה היטב, האם הוא יתיר בכה"ג. ובעל האבני ישפה זצ"ל כתב לי בתשובה דאוכל שיש הכשר טוב מותר לאכול על המטוס כיון שכל חברות ההכשר עוטפים האוכל בעטיפה כפולה

להחמיר לבשל לכתחילה בסיר בשרי אינו בן יומו כדי לאכלו עם חלב. ולענין הכשרת המיקרוגל בין שימוש בשר לחלב, תלמידי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אומרים בשמו, שהתיר להכשיר מיקרוגל אפילו לפסח וכ"ש מבשר לחלב, ע"י שמנקים התנור היטב וממתינים כ"ד שעות מהשימוש בו, ואח"כ יניח כלי שיש בו מים רותחים במיקרוגל ויפעילו למשך זמן שירתח היטב, וכבולעו כך פולטו, דהיינו ע"י הזיעה שבא מהמים מוציא הזיעה שנבלעה בו מקודם, ונראה שבמקומות שנשפך שם תבשיל והיה עירוני מכלי ראשון אין המים שבכוס יכולים להכשיר אלא צריך לערות רותחין על המקומות האלו, וכן שמעתי שהקל הגר"י בעלסקי שליט"א (חוץ מפסח). ועי' בספר שבות יצחק פרק ו' שהביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א שלהכשיר מיקרוגל מבליעות זיעה מחמץ ומאיסור אין לסמוך על הגעלה ע"י עירוני או ע"י זיעה, אבל אם נשתמשו במיקרוגל לבשר ורוצה להשתמש בו לחלב, יש בזה צירופים לקולא ואפשר להקל ע"י עשיית כל מה שניתן לעשות בהגעלה ע"י עירוני וע"י זיעה.

כז. עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' סימן ש"פ שנשאל גבי מאכל כשר שמחממים בתוך תנור טרף כגון באוירון

שהאוכל לא יבלע מן התנורים של המטוסים.

ושוב מצאתי תשובה חשובה בספר שו"ת רבני אירופה סימן ס"ג מאת הגרי"ז הלוי פאלק שליט"א דיין במחזיקי הדת באנטוורפן, שנשאל שם לגבי מאכלים קרים שמתחממים במטוס עם תנור שמחממים איסור, האם נאסר האוכל כשר. והשיב דנוהגים להקל על ידי עטיפת התבשילים בשני כיסויים מהודקים שאין רוטב נכנס ביניהם, ולכן לכלוך של אוכל איסור הנוגע והנבלע בכיסוי החיצוני לא נבלע בכיסוי הפנימי, והתבשיל נשאר בהתירו. אך הכיסוי החיצוני ודאי שאסור מפני שהרבה פעמים יש בעין שם, וגם זיעת איסור מקודם. ולכן כיון דחיישינן שהתנור מלוכלך באיסור, אם כן גם כשהכיסוי מתקרר לפחות מיד סולדת בו יש להזהר שלא יגע באוכלין, כי אולי נדבק בו קצת בעין או שמנונית האיסור, ומהאי טעמא גם נכון לשפשף הידים שנגעו בכיסוי. ולא ראיתי מי שידקדק בזה וצ"ע. וכן אם רואה בכיסוי הפנימי נקבים שיש כאלו שעושים כן עם מזלג בשדה התעופה צ"ע אם מותר לאכול את התבשיל אח"כ אף שהכיסוי החיצוני שלם, שהרי זיעת התבשיל של המנה עולה עד לכיסוי החיצוני דרך אותם נקבים, והכיסוי החיצוני הרי בולע מזיעת האיסור שבתנור הנבלע בו בצד השני, ואע"פ שכתב החוות דעת סימן צ"ב ביאורים ס"ק כ' דדבר מועט לא מיקרי רוטב לגבי דין זה של שני כלים שנגעו זב"ז שמתרים בדיעבד, מ"מ בנידון דידן אי

אפשר לסמוך שלא עבר בין ב' הכיסויים כי אם רוטב מועט, שהרי אין הגבלה כמה רוטב וזיעה יכול לעבור בין הכיסויים דרך החורים. ועוד יש לעיין על מה שסומכין על פתרון ב' כיסויים דנעשה דינם כב' קדירות שנוגעים זו בזו, דהרמ"א לעיל בסימן צ"ב לא התיר אלא בדיעבד, ולכתחילה יש להזהר בכל זה. ואי אפשר לומר שכל נסיעה נחשבת כבדיעבד שהרי במציאות ודאי שלהרבה נוסעים אין זה כבדיעבד, ואי אפשר לקבוע את זה ככלל להיתר לכתחילה לכל סוגי הטיסות ולכל הנוסעים. וגם דוחק לומר שהחשש זיעת איסור לא כל כך שייך, כיון דבמציאות אפשר לברר שהתנורים אינם נקיים, ואפילו אם כן נקי, איך אפשר לסמוך על זה בכל אירון ובכל חברה.

ועוד יש לעיין על מה שסומכים להקל כשקורעים את הכיסוי החיצון על ידי סכין ומזלג ולא חוששים שהם יבלעו מטעם האיסור הבלוע בכיסוי, ואף שאיננו רואים רוטב על הכיסוי מ"מ לכתחילה לא יגעו כלים זה בזה גם בלי רוטב.

ובמסקנת דבריו כתב דאסור לאכול מתבשיל כשר שהתחמם בתנור שמחממים בו גם מאכלים שאינם כשרים, אלא אם כן היה מכוסה בב' כיסויים הדוקים שלא נכנס שום רוטב או זיעה ביניהם, ואין בהם שום קרע או חור, או שיבדוק את התנור אם אין בו שום לכלוך של תבשילים אחרים ושלא חומם על ידי אדים. וגם צריך להזהר שלא יגע הכיסוי החיצוני בעודו חם בשום דבר

סעיף ב

ריחא בבישול

יז. כל הדין שריחא מילתא נאמר דוקא בצליה או אפיה, אבל בבישול בקדירה בתוך התנור מותר אפילו לכתחילה ואפילו בתנור קטן וסתומ^כ, ויש אומרים שדוקא אם התנור פתוח קצת מותר לכתחילה אבל אם הוא סתום לגמרי יש להתיר רק בהפסד מרובה^{כט}.

בישול דבר חריף

יח. נחלקו הפוסקים האם יש ריחא בבישול דבר חריף, יש אומרים שדין ריחא הוא דוקא בצלי ולא בבישול ואפילו בדבר חריף, ויש מחמירין בדבר חריף וראה הערה^ל.

לכתחילה בבישול ובבצלי קדר, ואם סתום לגמרי דינו כצליה ומותר רק בהפסד מרובה, אמנם כ"ז דוקא בהטמנת שבת דוקא מתוך שהוא לזמן מרובה ריחו חזק כמו צלי. ואם הטמין לפי שעה מותר אף בלי הפ"מ.

ל. עי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ה' שהביא דעת המנחת יעקב שסובר שאין ריחא אלא בצלי ואפילו בדבר חריף, אולם הבית לחם יהודה מחמיר שיש דין ריחא בבישול איסור שהוא חריף. והפמ"ג מסיק שיש להקל שאין ריחא במקום הפסד מרובה אם האיסור החריף בתוך קדירה המפסקת. ועי' בחכמת אדם כלל ס"ב דין ה' שמדייק מהמגן אברהם בסימן תמ"ז סוף ס"ק ד' דיש ריחא בבישול דבר חריף, משום דכתב דבארש"ט הוי דבר חריף וזה על ידי בישול.

ועי' בדרכי תשובה ס"ק כ"ט שהביא הפמ"ג בשפ"ד ס"ק ט' שאם נתבשל בצל במים נתבטל חריפותו ואין לחוש לריחא בישול דבר חריף כיון שפקע חריפותו. והוסיף דלא נתבאר מדבריו אם בעינן

מאכל, ושלא לקרוע ב' הכיסויים יחד. ועוד אסור לקרוע העטיפה החיצונית באמצעות כלי שרוצה לאכול עמו, כי הכלי שיגע בכיסוי החיצוני בעודו חם יאסר לאכול עמו, עכת"ד. ושוב ראיתי בספר ויהי בנוסע פרק ג' סעיף ג' מאותו מחבר שיש אזהרה נוספת שאין להניח הלחמניה על גבי הכיסוי החיצוני, והוא דבר ששכיח ביותר לדעתו, וצריך לפרסם.

כח. שו"ע סעיף ב'.

כט. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק ט"ז שכתב שגדר בישול הוא אם יש הפסק קדירה, שאז אין ריח המתבשלים כל כך, ולכן אפילו צלי קדר חשיב בישול. וכן פסקו הערוך השלחן סעיף י"ב והחוות דעת חידושים ס"ק י"ד שאין ריחא בצלי קדר משום שיש דפנות המפסיקות. אמנם עי' במגן אברהם סימן תמ"ז ס"ק ד' שכתב שבצלי קדר יש ריחא מפני שאין שם רוטב הרבה ונחשב כצליה. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק י"ח אות ד' שכתב שבתנור קטן ופיו פתוח קצת מותר

סעיף ג מרדה של גוי

יט. מרדה של גוי שהשתמש בו לאיסור, צריך להזהר שכל זמן שהוא בן יומולא שלא להשתמש בו לרדות בו פת של היתר, ואם עבר והשתמש בו נאסר הפת, וראה הערה לב.

סעיף ד פת שמונח על גבי חבית של יין נסך

כ. פת חיטים חמה שמונחת על גבי חבית של יין נסך פתוחה כנגד המגופה, הפת אסורה. אבל אם הפת צוננת אפילו אם החבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה, הפת מותרת. ובפת שעורים תמיד אסור אלא אם הוא פת צוננת שמונחת על גבי חבית מגופה לב.

תנינא שכתב שהט"ז לא עיין יפה באו"ה ושם כתב שבאמת כולם אסורים, מפני שכלי שאין לה מה לפלוט מגופה פולט שפיר בלא רוטב וכלום אסורות לגמרי ולא מהני קליפה. ועי' בש"ך בסימן ק"ה ס"ק כ"ג שמסתפק בזה כשיש איסור שמן בלוע בכלי האם אמרינן שאוסר כולו או רק כדי קליפה.

לג. שו"ע סעיף ד'. והיינו דוקא כשהפת סותמת כל החור ואין מקום לריח לצאת אלא לתוך הפת, ובכה"ג כו"ע מודו שריחא מילתא והפת אסורה. ועי' בש"ך שם שכתב שיש נסך לאו דוקא, אלא ה"ה סתם יינם. ועי' בבדי השלחן ס"ק פ"ז שכתב שאם הפת מונחת על חבית יין נסך שאסורה בהנאה, גם הפת אסורה בהנאה, אולם עי' בפרי חדש ס"ק י"ח שפסק שריחא לאו מילתא ולכן אפילו בפת חמה וחבית פתוחה הפת מותרת, ועי' בסולת למנחה כלל ל"ה דין י"א שמיקל כפרי חדש במקום הפסד מרובה או לצורך שבת ויום טוב, ובברתי ופלתי ס"ק י"ח ובחכמת אדם כלל ס"ב

דוקא רוב מים, וכפי הנראה גם על ידי מעט מים מבטל חריפות הבצל, והפמ"ג עצמו כתב דאם נתבשלו הבצלים בחומץ יש לעיין.

לא. עי' בט"ז ובש"ך בשם תוס' שמסביר דאם המרדה אינה בת יומא מותר אפילו לכתחילה משום שאי אפשר בענין אחר, כיון שהגוי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה כל פעם שישפוך עליה איסור.

לב. שו"ע סעיף ג'. ועי' בט"ז שכתב בשם האו"ה שלא אסר אלא הפת הראשון שהוציא מיד אחר הפשטידא של איסור, משום השמנונית של איסור שעל המרדה, אבל מה שהוציא אח"כ אינו נאסר, משום שהמרדה כבר נתקנחה בפת הראשונה, ואם אינו מכירו חד בתרי בטל והכל מותר. ועי' בפמ"ג שהקשה למה חד בתרי בטל הרי קיימ"ל דבלוע יוצא מכלי בלא רוטב א"כ נאסרו כולם כדי קליפה, וכן כתב המגן אברהם או"ח סימן תנ"א ס"ק ל"ז שאם רדו מצה במרדה חמוצה כולן אסורות כדי קליפה. ועי' בדגול מרבבה

הרחת יין נסך

סעיף ה

כא. מותר להריח יין נסך שבחבית כדי לדעת אם הוא טובל^ד.

טעימת יין נסך

כב. אסור לטעום יין נסך אע"פ שאינו בולעול^ה, דחיישינן שמא יבוא לאכלול^ו.

פלפלין שמישימים ביין נסך

סעיף ו

כג. פלפלין שמישימים בקנקני יין נסך מותר לכתחילה להריח בהם, אבל לבשמים להבדלה אסור משום "הקריבהו נא לפחתך" דהיינו מה שאינו ראוי לאדם נכבד אינו כבוד להשתמש בו בשביל מצוה^ז. וי"א דבלאו הכי אינו יוצא בפלפלין בשביל הבדלה^ח.

דין ט' כתבו להקל בסתם יינם בכל מקום שיש הפסד, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק כ"א שמחמיר. וראיתי בבדי השלחן ס"ק פ"ח שכתב בסתם יינם שעיקר איסורו מדרבנן, יש להקל במקום הפסד מרובה או לצורך שבת ויום טוב.

ועי' בשו"ת תורה לשמה סימן רי"א שנשאל במי שהניח פת חמה על גבי חבית של יין נסך מה דינה, וכן מה הדין בפת שהניחה אצל כלי שיש בו כותח ולא נגעה בכותח האם צריכים להיזהר שלא לאכול מהפת אח"כ עם בשר. והשיב על שניהם דפת שעורים טבעו לשאוב ולכן יש לחוש דאפשר שבלע, אבל פת חיטים שאינה שואבת מותר, ועי' בשו"ת אור יצחק חלק ב' יורה דעה סימן י"ב מה שכתב בזה.

עי' בפרי חדש ס"ק כ"א שמותר להריחו אפילו בחוטמו.

לה. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק כ"ד שכתב שה"ה בכל איסורי אכילה אע"פ שאינו אסור בהנאה, אסור לטעמם מדרבנן, גזירא שמא יבוא ויאכלו.

לו. ריב"ש סימן רפ"ח. ולגבי טעימה בלשונו, עי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק כ"ד שהביא שאף זה אסור. ולגבי טעימה בלשון במקום ספק איסור, כבר ראינו בריש סימן צ"ח בט"ז בס"ק ב' שהביא שמותר לטעום בלשונו ספק איסור, אבל הפמ"ג שם בס"ק ב' החמיר בזה בכה"ג, וכן נראה דעת הכרתי ופלתי, וכן כתב הפ"ת שם בשם הש"ך.

לז. שו"ע סעיף ו'.

לח. נקודות הכסף שם. ודלא כהט"ז ס"ק י', והמגן אברהם או"ח סימן רצ"ז ס"ק א', ועי' במשנה ברורה שם ס"ק א' שכתב שבסתם פלפלין יש מחלוקת, אבל

לד. שו"ע סעיף ה'. ועי' בביאור הגר"א ס"ק ל"א שכתב שהמחבר התיר דוקא להריחו בפיו ולא בחוטמו, אמנם

סעיף ז הרחת איסור הנאה

כד. כל דבר שעשוי להריח בו והוא דבר שאסור בהנאה כגון עבודה זרה אסור להריח בו^ט. אבל דבר שאינו עשוי לריח, יש אומרים שמותר להריח בו, ויש מחמירים שאסור להריח בו^מ.

הרחת דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה
כה. יש אומרים דדבר שאסור באכילה ומותר בהנאה, אם הוא עומד להריח אסור להריחו^{מא}, ויש חולקים וסוברים שאם הדבר אינו אסור בהנאה מותר להריחו^{מב}.

לעשן טאב"ק שעשוי מאיסורי הנאה
כו. אסור להריח ולעשן טאב"ק שיש בו תמצית ריח מאיסורי הנאה, אבל אם נתנו בו סתם יינם מותר^{מג}.

זרה ולא בשאר איסורי הנאה, וכן פסק הפרי חדש סוף סימן ק"ח.

מא. שיטת השלטי גבורים שהובא בפתחי תשובה ס"ק ה', שכתב שאם עיקרם לריח, אסור להריח בהם וקל וחומר לברך עליהם.

מב. פתחי תשובה ס"ק ה' בשם האמונת שמואל, דכל דבר שאינו איסור הנאה מותר להריח בו אפילו אם עשויים לריח, וכן דעת הערוך השלחן סעיף כ"ה, והחכמת אדם כלל ס"ב דין י'.

מג. עי' בערוך השלחן שם, ובפתחי תשובה ס"ק ג'.

על פלפל אנגלי יכול לברך בורא מיני בשמים.

לט. שו"ע סעיף ז'.

מ. עי' בש"ך ס"ק כ"ז שהביא שיטת הרשב"א דהכל תלוי אם עומד להריח בו, דאם עומד להריח בו כמו הדס אסור להריח בו, משא"כ אם אינו עומד להריח בו מותר להנות מהריח אע"ג שהוא אסור בהנאה, משום שריחא לאו מילתא, אמנם הש"ך עצמו מסיק דלמעשה יש איסור להריח אפילו דבר שאינו עומד להריח אם הוא אסור בהנאה, כי סוף סוף הוא נהנה מהריח, אמנם למעשה הש"ך מחמיר רק בעבודה

סימן ק"ט דין יבש ביבש שנתערב

סעיף א

איסור שנתערב בהיתר יבש ביבש מין במינו

א. איסור יבש שאינו ראוי להתכבד, שנתערב בהיתר יבש מין במינו, בטל ברוב (דהיינו חד בתרי"א), ומותר לאכול כל אחד בפני עצמו, אבל

מהתערובת קודם שנאבדו החתיכות מהעולם.

ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק א' שכתב דאפילו אם החתיכות היו של שני בני אדם חל עליהם כל דיני ביטול ברוב, דאינו משנה אם החתיכות של אדם אחד או של שני בני אדם וכן אינו משנה מי הבעלים של האיסור, דכל זמן שיש לנו מציאות של רוב היתר האיסור בטל ברובא.

ובמקרה שיש ב' חתיכות אחת גדולה ואחת קטנה ואחת מהן אסורה, בתשובת הרשב"א סימן ער"ב כתב דאין אנו מתירין לאכול הקטנה ולומר ממנה נפשך שאם היא המותרת שפיר, ואם היא האסורה הרי נתבטלה ברוב משום שהיא קטנה, דצריך רוב חתיכות.

ובמקרה שיש ג' חתיכות שנים קטנים ואחת גדולה משניהם ביחד, ואחת מהם איסור ואינו יודע איזה מהם האיסור, כתב החזון איש בסימן ל"ז ריש ס"ק כ' שאפילו הגדולה מותרת מטעם ביטול ברוב כי אזלינן בזה בתר מספר החתיכות, ואין הגודל של חתיכה אחת גורם להפסיד את הרוב, אלא כל שרוב החתיכות מותרות בטל האיסור אצלן.

א. שו"ע סעיף א'. ועי' בט"ז ס"ק א' שהביא דדין זה נלמד מהפסוק "אחרי רבים להטות" דכיון שרוב החתיכות הם של היתר הוה ליה רובו ככולו. וכתב שם דלא החמירו רבנן להצריך ששים כיון דאינו ראוי להתכבד, רק שהחמירו שלא יאכל שלשתן כאחת, דהא ממנה נפשך אוכל איסור באותה אכילה, ועי' בבדי השלחן ס"ק י"ח שמסביר שכיון דודאי אוכלים האיסור זה נראה כולוול באיסורים.

ב. שם. ועי' בש"ך ס"ק ז' שמבאר דכשאוכל הראשון אני אומר זהו של היתר וכן בכל אחד ואחד, ומותר אפילו לאכול שתים מהם בבת אחת ואחר כך אחד או להיפרך, וכן הסכימו הפרי חדש ס"ק ה' והחכמת אדם כלל מ"א דין י"ז, אולם הפרי תואר בס"ק ג' חולק וסובר שמותר לאכלם רק אחד אחד. ועי' בפמ"ג בפתיחה חלק ג' פרק ג' ד"ה ומדי שכתב דאפילו אם נאכלו כבר שתיהן או שנאבדו או נשרפו מהעולם מותר לאכול השלישי אע"ג שעכשיו אינו רוב היתר, מ"מ כיון שהיה כבר חלות ביטול ופקע האיסור, וכל זה מיירי דוקא שידע

אסור לאכול כולם בבת אחת. ויש אומרים שלכתחילה לא יאכלם אדם אחד אפילו זה אחר זה, ואם רוצה להתמיר ישליך אחד או יתננו לגוי,

אמנם בתשובות חינוך בית יהודה סימן פ' ובהגהות כה"ג על הטור ס"ק ה' המובא בפ"ת ס"ק א' חלקו על זה וסברו דאזלינן בתר כמות האיסור וההיתר, וכל שאין יותר כמות היתר מאיסור אין בזה דין ביטול ברוב, ולשיטתם אפילו החתיכות הקטנות אסורות, ולא אמרינן כהרשב"א הנ"ל שהם מותרות ממה נפשך שאם אחת מהקטנות היא האיסור שפיר בטל ברוב. ובבדי השלחן ס"ק ה' כתב דלדינא צ"ע, ועי' בביאורים שם מה שהאריך בביאור המח'. ועי' בהערה בסמוך שהבאנו כל הנ"ל בביאור במח'.

ג. רמ"א שם. דהמחבר הביא בראשונה את דעת הרשב"א דמותר לאכלן אדם אחד כל אחת בפני עצמה, ואח"כ הביא את דעת הסמ"ג בשם "יש מי שאוסר" לאכלם אדם אחד אפילו בזה אחר זה, והמחבר פוסק כדיעה הראשונה כיון דהביא הדיעה הראשונה בסתם והדיעה השניה בשם יש מי שאוסר, ונקט הרמ"א להחמיר כדיעה השניה (סמ"ג) לכתחילה, ואח"כ הביא הרמ"א דיעה שלישית שיש מחמירין כהגהות שערי דורא להשליך אחד או ליתנו לגוי, וכתב על זה דאינו אלא חומרא בעלמא. [ולמחמירין כהגהות שערי דורא להשליך אחד או ליתנו לגוי, אם נתערב ב' חתיכות של איסור לתוך ג' חתיכות של היתר יש להשליך שנים מהם]. ועי' בבדי השלחן

ס"ק כ"א דפסק שיש להשליך אחד מהם קודם שמתחיל לאכול מהן מהאי חששא שמא יבוא ויאכל מכולן. ועי' בשו"ת טוב טעם ודעת סימן רל"ח שכתב דהני מילי בודאי איסור אבל בספק איסור אין חומרא כלל להשליך אחד מהם. ואם הוא ודאי איסור וזרק אחד מהם, מותר לאכול כל מה שנשאר אפילו בבת אחת, כ"כ בשו"ת נודע ביהודה חלק יורה דעה תנינא סימן מ"ז והובא גם בפ"ת ס"ק ב'. ודע שיש עוד דיעה רביעית והיא דעת הרא"ש בפרק ז' סעיף ל"ז שכתב שהאיסור נהפך להיתר ולכן כל השלוש החתיכות מותרות אפילו לאדם אחד, אע"פ שהוא ודאי אוכל "האיסור" מותר, כיון שהוא נהפך להיתר, ובסעיף ב' הרמ"א פוסק כהרא"ש במקום הפסד מרובה. ולפי הרא"ש שפוסק שאיסור נהפך להיתר, עי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה חתיכה, שנסתפק במקרה הפוך, כגון אם נתערב חתיכה אחת של היתר עם שני חתיכות נבילה, האם ההיתר נהפך לאיסור ע"י ביטול ברוב, דשמא לא מהני ביטול אלא לסלק הדינים שעל המיעוט וכגון דין איסור שחל עליו, אבל לא מהני למיחל דינים חדשים עליו כגון למיחל עליו דין איסור, ונ"מ אם נפלו ג' חתיכות אלו אח"כ לקדירה של היתר, האם בעינן ששים כנגד כולם או רק כנגד האיסור, ועי' בפמ"ג פתיחה חלק א' פרק ג' ד"ה ועיין שנשאר בצ"ע.

ולענין אם נתערב איסור והיתר יבש ביבש בשבת ראה הערה.

בדין חד בתרי בטל האם פני בכל דהוא יותר

ב. יש אומרים שחד בתרי בטל אפילו אם ההיתר רק כל שהוא יותר מהאיסור, דהיינו שאם יש רוב בחתיכות ההיתר נגד האיסור, אע"פ שהם יותר קטנים בגודל מהאיסור, כיון שביחד הם עודפים משהו על האיסור אמרינן חד בתרי בטל. ויש מחמירין שצריך פי שנים בכמות

מח' בדברי הש"ך אם כוונתו דהאיסור בטל אפילו אם הב' חתיכות דהיתר ביחד הם קטנים בכמות מן האיסור, וכל שיש רוב מנין אפילו שאין רוב בכמות אמרינן חד בתרי בטל, או דבענין שיהיה גם רוב בנין אלא דאין צריך כפל, ובתשובת חינוך בית יהודה ובפמ"ג הבינו מדברי הש"ך שצריך גם רוב בנין. אמנם החזון איש בסימן ל"ז ס"ק כ' נקט דסגי ברוב מנין. ועי' במגילת ספר אות א' ד"ה ונראה שכתב דכל מה שנחלקו האחרונים אם בעינן רוב מנין או בנין היינו שנחלקו ביסוד הדין של ביטול ביבש, דבביטול דבר לח שהאיסור וההיתר בלולים יחד ברור שגדר הביטול הוא שהמיעוט נגרר אחר הרוב ורובו ככולו, ואם גם בביטול ביבש הגדר הוא כמו בלח שהמיעוט נגרר אחר הרוב מסתבר שרוב בנין הוא הקובע וכמו בלח והמיעוט נגרר בדינו אחר רוב הכמות שהיא הקובעת, אבל החזו"א שם נקט דביטול היבש הוא מדין כל דפריש מרובא פריש דאם נבוא לדון על כל חתיכה בנפרד יש לדון שהיא מרוב חתיכות ההיתר ונתחדש דין נוסף שמאחר שעל כל אחת מהחתיכות בנפרד אפשר לדון שהיא מותרת יש להתיר גם את כל התערבות כולה, אבל יסוד

ד. אם נתערב איסור בהיתר יבש ביבש בשבת ורוצה להחמיר להשליך אחד מהם, עי' במגן אברהם סימן שכ"ג או"ח ס"ק י"ד שכתב דכיון דלהשליך אחד מהן הוי רק חומרא בעלמא, לכן מותר להשליכו אפילו בשבת ויום טוב ואינו חשיב כמתקן מנא, וכן מובא במשנה ברורה שם ס"ק ל"ז. וכן נקט בערוך השלחן סימן ק"ט סעיף כ"ו. ועי' בשו"ת בצל החכמה חלק ו' סימן צ"ח שכתב דמותר להסיר אחד מן התערובות בשבת ואין כאן לא משום איסור בורר, ולא משום מתקן מנא, וטעמא דמילתא משום דלא חשיב פסולת אלא מה שהוא פסולת מטבעו דהוא פסולת לכל אדם, אבל מה שהוא פסולת משום איסור ולולא איסורא לא היה נחשב פסולת, וגם עתה ראויה היא לנכרי, לא מקרי פסולת. והטעם דלא הוי מתקן מנא משום שאפילו לדעת המחמירים בתערובות יבש ביבש שצריכים להסיר אחד מהם או ליתנו לעכו"ם מ"מ מותר לאכול מן התערובות גם לפני הסרת אותה החתיכה, דהיינו אוכל והולך ומשייר אחד ומשליכו או יתנו לעכו"ם, עכת"ד.

ה. דעת הש"ך ס"ק ו', והפרי חדש ס"ק ד'. ועי' בפתחי תשובה ס"ק א' שהביא

ההיתר נגד האיסורי.

האם קמח בקמח נחשב כיבש ביבש

ג. יש אומרים שקמח של איסור שנתערב בקמח של היתר, נחשב כתערובות לח בלח כיון שהוא נבלל, ולפיכך צריך ששים כדי לבטלו. ויש אומרים שאע"פ שהוא נבלל דינו כיבש ביבש ובטל ברוב.

איסור שנתערב בהיתר יבש ביבש מין באינו מינו

ד. איסור שנתערב בהיתר יבש ביבש מין בשאינו מינו, צריך ששים בהיתר

השלחן סעיף כ"ח והמשנה ברורה בסימן תמ"ז ס"ק ל"א. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ג' ב. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ח' באריכות, ובתוך דבריו הביא שו"ת בית שלמה חלק א' יורה דעה סימן קכ"ד שנשאל לענין מלח שהוחם על האש בקערה חולבת שאינו בן יומו, באופן שנאסר המלח רק כדי קליפה, ורצה השואל לומר בפשיטות דהוי כיבש ביבש ובטל ברוב, והבית שלמה השיב דפשוט הוא דמלח שנדוך דק דק דינו כקמח בקמח דדינו כלח בלח, אך במלח שמולחין בו בשר כיון דקיימא לן בסימן ס"ט סעיף ג' דאין למלוח במלה דק כקמח וצריך להיות גס קצת יש לומר שדינו כיבש ביבש כמו שומשמן וחרדל דהוי כיבש ביבש.

ח. שיטת התוס' ביבמות דף פ"ב שהובא בש"ך שם דקמח בקמח לא הוי כלח בלח אלא אם הוא רותח, ובחכמת אדם כלל נ"א דין כ"ג כתב שיש לסמוך על התוס' והרמב"ם בהלכות תרומות פרק י"ג הלכה י"ד דסבירא להו דהוי יבש ביבש, ורק אם הוא רותח דינו כלח בלח.

ההיתר הוא מדין כל דפריש מרובא פריש, ולכן מספר החתיכות הוא הקובע דאם רובן של היתר זה קובע שכל אחת בנפרד היא מרוב ההיתר, ולפי החזו"א צריכים לומר שדין ביטול ברוב ביבש חלוק ביסודו מדין ביטול ברוב של לח.

ו. מנחת יעקב כלל נ' ס"ק ו', דמדרבנן צריך שההיתר יהיה כפול בכמות מהאיסור, ועי' בפמ"ג בשער התערובות שער א' שכתב דבאיסור דרבנן אף המנ"י מודה שסגי בכל שהוא יותר, ובאיסור דאורייתא צריך פי שנים כנגדו, אבל המיקל במשהו יותר אין לגעור בו. ועי' בכרתי ופלתי ס"ק ב' שכתב דמן התורה בעינן כפל. ועי' בכף החיים ריש סימן ק"ט שכתב שיש להחמיר שצריכים פי שנים, אבל המיקל בכל שהוא אין גוערין בו. ולמעשה החוות דעת בחידושים ס"ק ג' וערוך השלחן סעיף א' פסקו כהש"ך שסגי בכל דהו, וכן ראיתי בבדי השלחן שמיקל כהש"ך.

ז. ש"ך ס"ק ג'. וכן פסקו הפמ"ג שם ובאו"ח סימן תמ"ז משב"ז ס"ק י"ח והחוות דעת חידושים ס"ק א' והערוך

נגד האיסור כדי לבטלו בין באיסור דאורייתא בין באיסור דרבנן, ולא סגי ברוב היתר.

חתיכת איסור שנתבשלה עם היתר מינו

ה. חתיכת איסור שנתבשלה במינה, כגון חתיכת עוף טריפה שנתבשלה בקדירה שיש בה חתיכות עוף כשר, צריך ששים נגד האיסור כדי להתיר הרוטב, אמנם אפילו שיש ששים דין החתיכות כיבש דבטל ברוב, ואם אין בחתיכות רוב כל החתיכות אסורות^{יא}.

חתיכת איסור שנתבשלה עם היתר אינו מינו

ו. חתיכת איסור שנתבשלה עם חתיכות היתר אינו מינו, כגון חתיכת עוף טריפה שנתבשלה בקדירה שיש בה חתיכות בשר כשר, יש אומרים שכל זמן שיש ששים ברוטב ובחתיכות הבשר נגד האיסור המרק מותר,

מינו יבש ביבש בטל ברוב. אמנם למעשה הש"ך עצמו בכללי ספק ספיקא בקיצור דינים ס"ק כ"ב כתב דבמקום דלא הוי הפסד כל כך יש להחמיר שצריך ששים, ורק במקום הפסד אפשר להקל דסגי ברוב, כך ציין הרע"א כאן. ובפמ"ג הביא שהפרי חדש מיקל כהש"ך, אבל המנחת יעקב והמנחת כהן מחמירים שצריך ששים, והערוך השלחן סעיף י"ד פסק שבמקום שיש הפסד מרובה אפשר להקל וסגי ברוב, ובחכמת אדם כלל נ"א דין י"א ס"ל דבאיסור דרבנן כיון דלא אפשר לבוא לידי איסור דאורייתא, יש להקל וסגי ברוב. ועי' בחוות דעת ביאורים ס"ק ה' שכתב שאפילו להש"ך שאיסור דרבנן בטל ברוב, אסור לאכלן כולם ביחד משום דמרגיש טעם האיסור.

יא. ש"ך ס"ק ד'.

ט. רמ"א שם. ואינו משנה אם הוא איסור דאורייתא או דרבנן, והטעם שצריכים ששים הוא דשמא יבשלם יחד והאיסור יתן טעם בהיתר, וכתב הפרי חדש ס"ק ז' שלפי זה אם האיסור יפגום ההיתר כשיתבשלו יחד, אז יהיה בטל ברוב כיון שזה מפקיע את הסיבה שצריך ששים. ודע שכל הדין הנ"ל מדובר רק כשאינו מכיר האיסור, דאם הוא ניכר צריך להסירו משם ולא מהני ביטול.

י. עי' בש"ך ס"ק ט' שמוכיח מהר"ן שכל הטעם שצריכים ששים גבי מין באינו מינו יבש ביבש הוא משום שמא יבוא לידי איסור תורה אם יבשלם ביחד, ולפיכך אם האיסור הוא רק מדרבנן אין מקום להחמיר, כי אפילו אם יבשלם יחד לא הוי איסור דאורייתא, ולכן הש"ך פסק שבאיסור דרבנן שנתערב מין בשאינו

והחתיכות אסורות אם אין ס' בחתיכות נגד האיסור^{יב}, ויש אומרים שכל זמן די ששים בכל הקדירה נגד האיסור, אף החתיכות מותרות אם יש רוב בחתיכות ההיתר נגד חתיכת האיסור^{יג}.

סעיף ב יבש ביבש מין במינו שנתבטל ברוב ורוצה לבשלם

ז. איסור שנתערב בהיתר ונתבטל חד בתרי ואחר כך בישראל יחד, כל החתיכות אסורות אא"כ היה ששים נגד האיסור, ומותר להוסיף לכתחילה היתר כדי שיהיה ששים ואח"כ לבשלם^{יד}. וי"א שבמקום הפסד מרובה יש להקל אם נודע התערובות קודם שנתבטלו^{טו}.

יב. שיטת המנחת כהן שהובא בפמ"ג שפ"ד ס"ק ד'.

טו. רמ"א שם. ועי' בפמ"ג שער התערובות חלק א' פרק ג', וכאן במשבצות זהב ס"ק ד' שסובר שכוונת הרמ"א הוא להקל דוקא בהפסד מרובה, אולם החכמת אדם כלל נ"א דין כ' פסק כפשטות לשון הרמ"א שיש להקל במקום הפסד. ועי' בכף החיים ס"ק מ' שכתב דנראה לענין מעשה שאין לסמוך על המתירין אפילו במקום הפסד מרובה, חדא משום דהשו"ע כתב סתם שאם בישראל יחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור ולא חילק במקום הפסד, ועוד משום דהאוסרים בזה הם הרוב כנגד המתירין.

ועי' בשו"ת טוב טעם ודעת חלק ג' סימן רל"ח שכתב לגבי ספק איסור שנתערב חד בתרי דאסור לבשלם יחד, ומשמע שם שאפילו אם בשלם יחד אסורים, אולם הבדי השלחן בס"ק ל"ט נקט להקל בזה לפי הכלל שכתב בפמ"ג דכל מה דשרינן במקום הפסד שרי כשיש עוד צד ספק של קולא, והכא שהרמ"א כתב להקל בדין שהבאנו למעלה במקום הפסד לכן יש לנו להקל אפילו מתי שאין הפסד אם יש ספק בעיקר האיסור.

יג. שיטת המנחת יעקב שהובא בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ד', וכן פסק החוות דעת ביאורים ס"ק ב' ובחכמת אדם כלל נ"א דין י', ולמעשה הפמ"ג נשאר בצ"ע אם אפשר לסמוך על המנחת יעקב בהפסד מרובה כיון דאיסור דרבנן הוא.

יד. שו"ע סעיף ב'. דאם בישראל יחד כולם אסורים באכילה אפילו לאכול כל אחד ואחד בנפרד אם אין ששים, משום שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות, ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם ששים מותר להרבות עד שיעור ששים ולבשלם ואין בו משום מבטל איסור לכתחילה. ועי' בכף החיים ס"ק ל"ו שהביא מהאחרונים דמשמע דדוקא יבש ביבש מין במינו שכל אחד בפני עצמו מותר משום הכי מותר להרבות עליו ולא הוי ביטול איסור לכתחילה, אבל במין באינו מינו יבש ביבש שאסור לאכול כל אחד בפני עצמו אסור להרבות עליו עד שיעור ששים כדי לבטלו משום דהוי מבטל איסור לכתחילה.

סימן ק"י

דין ספק טריפות שאירע בבשר

דבר שבמנין אינו בטל

סעיף א

א. דעת המחבר שדבר חשוב^א כגון אגוזי פרך, רימוני בדן, חביות סתומות^ב, חלפות תרדין, קלחי כרוב, דלעת יונית, וככרות של בעל הבית^ג, וכן בעלי חיים וכל דבר שחשוב באותו המקום ובאותו הזמן, אם

ביאורים ד"ה וחביות שכתב לגבי בקבוקי יין דכפי הנראה גם בכל שאר המשקאות יש לומר כן בימינו שנמכרים הבקבוקים תמיד במנין, מיהו מסתימת הפוסקים שהבאנו בפנים משמע קצת שדעתם להקל בכל זה ואף ביינות החשובים ואף למה דקיי"ל כהרמ"א ויש לפרש בטעמם דאף שמונים מספר הבקבוקים אין זה דבר שבמנין אלא דבר שבמדה שבכל בקבוק הרי יש כמות מסויימת של המשקה ומונים מספר הבקבוקים לדעת הסך הכל של כמות המשקה הנמכר אבל אין ענין בעצם במספר הבקבוקים, ולכן לא נחשבים כדברים שבמנין.

ג. ודוקא ככרות של בעל הבית שגדולים וחשובים כל אחד בפני עצמו, אבל של נחתום בטלים משום שהם קטנים ואינם חשובים. ובזמן הזה דגם של נחתום אינם נמכרים אלא במנין וחשובים הם, אינם בטלים דהכל לפי הזמן ואפילו אם הם קטנים, כ"כ ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ו', ועי' במעדני השלחן ס"ק י'.

א. שו"ע סעיף א'. ובדרכי תשובה ס"ק א' הביא מהפרי תואר ס"ק ג' שהעלה דהא דקיימא לן דדבר חשוב לא בטל הוא רק בדבר שאסור בהנאה, אמנם במידי דאסור רק באכילה ולא בהנאה אפילו דבר חשוב בטל. מיהו בפמ"ג שפ"ד ס"ק ב' ובערוך השלחן ועוד אחרונים השיגו עליו ונקטו דדבר חשוב לא בטל אפילו בדבר שמותר בהנאה. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק א' שכתב דאפילו אם נתערב דבר חשוב בעודו היתר ונאסר בתוך התערובת אינו בטל. ועוד אם נתערב איסור הנאה באיסור אכילה נראה דנמי אוסר כל התערובת בהנאה. ועי' לקמן מה שכתבנו בסעיף ז' לגבי דבר חשוב באיסור דרבנן.

ב. שם. ועי' בש"ך ס"ק ד' שכתב דדוקא חביות גדולות, אבל קטנות אינן חשובים וחד בתרי בטל, ובס"ק ה' כתב דדוקא סתומות אבל פתוחות אפילו של יין נסך בטילים דלא חשיבי, ומסיק דבין אם הוא קטנה או פתוחה בטל ברוב, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ה'. ועי' בבדי השלחן

נתערב במינו אינו בטל אפילו באלף. ודעת הרמ"א שכל דבר שדרכו למנותו תמיד אינו בטל.

ביצים בזמן הזה האם נחשבים כדבר שבמנין

ב. נחלקו הפוסקים אם ביצה בזמנינו נחשבים דבר שבמנין, יש אומרים דביצה מעוף טמא שנתערבה בביצים של היתר אינה בטילה ויש מקילים וראה הערה ה'.

תרנגולים מבעל הלול הזו על הצד שיקבלו את התרנגול שכבר השתמשו בה. והנה בספר והערב נא להר"י זילברשטיין שליט"א חלק ב' עמוד תצ"ז נשאל בזה, והשיב דמן התורה התרנגול ודאי בטל ברוב, ורק מדרבנן לא בטל כי הוא דבר חשוב כמבואר ביורה דעה סימן ק"י סעיף א'. והיה מקום לומר דלענין כפרות די בכך שמדאורייתא בטל ברוב, ומאידך יתכן שהציבור לא ירצו לקנות תרנגול שמותרת על ידי ביטול מן התורה ולא מדרבנן. וכששאלו הגר"ש אלישיב שליט"א השיב דלמעשה הכפרה לא חלה ברגע שהאדם מסובב את התרנגול על ראשו אלא רק בעת שחיטה, ואם כן אפילו אם נתערב בלול עם שאר תרנגולות אין כאן שם כפרה כל עוד שלא נשחט. והגר"ח קניבסקי שליט"א חידש עוד יותר דאפילו אם נימא דכבר חלה על התרנגול הכפרה, מ"מ יתכן שאפשר להישאל על הכפרה כשם שאפשר להתיר כל נדר, ויחזור התרנגול למה שהיה מתחילה ונעקרה הכפרה, ושוב יכול אדם אחר לעשות עליו כפרות לכתחילה, עכת"ד.

ה. עי' בשו"ת דברי חכמים שהביא דעת הגר"פ שיינברג שליט"א שביצים

ד. רמ"א שם. ועי' בט"ז ס"ק א' שחולק על רמ"א ופוסק כשיטת ריש לקיש בביצה דף ג': דכל שדרכו למנותו דהיינו שאפילו אם פעמים מוכרים במנין אינו בטל, אבל במקום הפסד יש לסמוך על הרמ"א דפסק כרב יוחנן דדוקא דבר שדרכו למנותו תמיד אינו בטל, ועי' בש"ך ס"ק ט' שמשמע שם שנוטה להחמיר כהט"ז, וכן הוא בחוות דעת חידושים בס"ק ו', ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק א' שכתב שבמקום הפסד מרובה אפשר להקל כהרמ"א שרק דבר שתמיד נמכר במנין אינו בטל, ועי' בחכמת אדם כלל נ"ג דין ט"ו שנראה מדבריו שסובר כשיטת הרמ"א מפני שהזכיר רק את הדיעה שסוברת שדבר שבמנין הוא אם תמיד נמכר במנין. ועי' בפתחי תשובה ס"ק א' שהביא מהמנחת יעקב שכתב בשם הט"ז דיש להקל בהפסד מרובה דביצה בטילה וכתב דכן ראוי לנהוג, ועי' שם עוד מה שהביא.

ואגב לענין מי שלקח תרנגול לעשיית כפרות בעשרת ימי תשובה ולפני ששחטו אותו התרנגול הבריא מידו ושוב נתערב בתוך הלול עם שאר התרנגולים, וכעת נשאלת השאלה האם האיש הזה שברח ממנו התרנגול צריך לשלם עבור כל הלול משום שהציבור לא ירצו לקנות

מצת חמץ שנתערבה במצות כשרות

ג. מצה חמץ שנתערבה בשאר מצות הוי דבר שבמנין מחמת חשיבותו ואינו בטלי, וה"ה יינות חשובים שנמכרין במנין נמי אינם בטלים אם נתערבו באחרים.

נר חנוכה שאסור בהנאה

ד. נר חנוכה שאסור בהנאה שנתערב בשאר נרות אפילו באלף אינו בטלי, משום דהוי דבר שבמנין, ולכן אם נתערב נר אחד יש להדליק שנים משום שאז ודאי אחד מהם הוא היתרי.

כלי הצריך טבילה או כלי הצריך הגעלה שנתערבו

ה. כלי הצריך טבילה שנתערב בכלים אחרים הוי דבר שבמנין כיון דאסור

במקומות שרגילין למכור הנרות במשקל מ"מ נרות של מצוה הכל מונין אותן בכל לילה ודבר שבמנין הוא ואינו בטל, ועוד הביא המגן אברהם שיטת המהרש"ל שפסק דחד בתרי בטל, והמגן אברהם לא הכריע לדינא, ועי' בשער הציון ס"ק כ"ה שכתב דנראה שבמקום הפסד מרובה אפשר שיש להקל דהוא מילתא דרבנן. וטעמא של המהרש"ל נראה דסבירא ליה הואיל ונמכרים במשקל אינם נחשבים דבר שבמנין משום מה שמדליקין אותם במנין, דהמנין לאו משום חשיבות הוא אלא המצוה כך היא.

ח. שם. ועי' משנה ברורה ס"ק כ"ד. ועי' בשו"ת יבקש תורה חלק ט' סימן ס"א שהאריך בענין דבר שבמנין בטוב טעם ודעת, וכתב שם לגבי נר שדבר שתמיד נמכר במנין מחמת חשיבותו ויוקרותו ושבח הסוג מבין אותו המינים רק בכה"ג הוא דאינו בטל.

בזמנינו נחשבים כדבר שבמנין, וכן דעת הגר"א נבוצל שליט"א, וכן פסק בספר פתחי הלכה שהם דבר שבמנין, אמנם בספר רועה בשושנים אות י"ד כתב דאע"פ שמוכרים הביצים במנין מ"מ יש מספר עליהם שהוא סימן למשקלם לכן אינם נחשבים כדבר שבמנין אלא כדבר שבמשקל.

ו. מגן אברהם או"ח סימן תמ"ז ס"ק מ', ומובא בדרכי תשובה ס"ק י"א, וכן דעת החכמת אדם כלל נ"ג דין ט"ז.

ז. רמ"א או"ח סימן תרע"ג סעיף א' בשם התרומת הדשן, ועי' במשנה ברורה ס"ק כ"א דמסביר דנתערב לאחר שהודלק ונעשה בו מעשה ולכן נאסר בהנאה מאחר והזמנה בנר חנוכה לאו מילתא, וכבה בתוך שיעורו, אין להשתמש באורו, ואפילו בעודן דולקין אין להשתמש באורו משום דהוי דבר שבמנין, ואפילו

מחמת עצמו ואינו בטל, אכן כלי הצריך הגעלה כיון דאין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת בליעה אינו חשיב דבר שבמנין ובטל ברוכ"ט.

בפים לדבר האסור

ו. הדליק נרות שבת על גבי כסא ובתוך השבת נתערב בכסאות אחרים, יש אומרים דכיון דהוי דבר שבמנין אינו בטל ואין להשתמש בשום כסא'.

נידון כחתיכה הראויה להתכבד, אפילו להסוברים חתיכה עצמה נעשית נבילה אפילו בשאר איסורים, ומוכח דאף שהחתיכה עצמה נחשבת לחתיכת איסור מ"מ הואיל ואין איסורה מחמת עצמה אלא רק מחמת הטעם שבלוע בה אין לה חשיבות שלא להתבטל, והוא הדין בנידון דידן. אבל באמת יש לחלק, דבחנ"ג בשאר איסורים אין הפירוש שחתיכת הבשר נחשבת לחתיכת איסור בעצמותה, אלא שדנים את כל טעם החתיכה כאילו הוא טעם של דם, וכדמוכח בתוס' בחולין ק"ח ע"ב דנקטו שתבלין הבלוע מדם או מחלב ונפלו לקדירה מתבטלין בששים ואע"ג דנותנים טעם אפילו באלף מותרים דאינו חמור מהאיסור הבלוע בה עכת"ד, ובזה מובן גם מדוע נקטו הראשונים דאינו נחשב לחתיכה הראויה להתכבד, כיון שאין החתיכה בעצמותה נאסרת אלא רק רואים את כולה כאילו טעמה הוא טעם האיסור הבלוע בה, משא"כ בנידון דידן שהכסא בעצמותו אסור מחמת היותו בסיס לדבר האסור, והיותו הוא דבר שבמנין אינו בטל.

ט. עי' במגילת ספר סימן ק"ב אות ו' ד"ה אל שהביא דברי הפמ"ג סימן ק"ב ס"ק ח'.

י. מעשה שהיה ושאלו הגרי"ש אלישיב שליט"א לענין אשה שהדליקה נרות שבת על כסא והכסא נעשה בסיס לדבר האסור ואח"כ הפועלים עירבו הכיסאות, ונסתפק מרן שליט"א אם הכסא נחשב כאיסור מחמת עצמו, ואסר מחמת ספק להשתמש עם כל הכסאות דשמא הוי דבר שבמנין. ועי' במגילת ספר, ענינים באו"ח סימן י"ב ד"ה ועדיין שכתב דיש לדון דאינו בטל מטעם אחר, דהרי כסא הוא דבר שבמנין, ותמיד נמכר הוא רק במנין, והוי "את שדרכו להמנות" ולדעת הרמ"א כאן בסעיף א' אינו בטל, וא"כ כל הכסאות אסורים בשימוש. וחכם אחד רצה לטעון דמאחר והכסא אינו מוקצה מחמת עצמו אלא רק מחמת שהוא נטפל לשלהבת אינו נחשב לדבר שבמנין, וקצת דוגמא לזה מצאנו מהמבואר בראשונים ובשו"ע יו"ד סי' ק"א סעיף ב' דחתיכת בשר של היתר הבלועה מדם או משאר איסורים ונתערבה בחתיכות אחרות דלא

איסור דרבנן

ז. דברים חשובים שאיסורם רק מדרבנן גם כן אינם בטלים^{יא}, ויש מקילין באיסור דרבנני^{יב}.

דבר חשוב האסור בהנאה

ח. דבר חשוב האסור בהנאה שנתערב עם דברים המותרים בהנאה, כל התערובות נאסרת בהנאה^{יג}.

בעלי חיים שנתערבו

ט. בעלי חיים^{יד} האסורים שנתערבו בבעלי חיים אחרים כולם אסורים^{טו}, ואם נשחטו כולם נאכדה חשיבותם ובטלים, וראה הערה^{טז}.

סעיף ב

יד. עי' בש"ך ס"ק ז' שכתב דה"ה בעלי חיים שלא נאסרו מתחלת ברייתן כגון שור הנסקל ודרוסה אינם בטלים אפילו באלף משום חשיבותם, אע"פ שלענין בריה לא נאסרו אא"כ אסורים מתחלת ברייתן, מ"מ הם חשובים.

טו. שו"ע סעיף ב'. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ז' שכתב שאפילו בעלי חיים כחושים וקטנים אינם בטלים.

טז. שם. דכיון שנשחט בטלה חשיבותו. ועי' בש"ך ס"ק י"ג שהקשה על הרמ"א בסעיף ב' שכתב "ודוקא בעלי חיים קטנים שאינם ראויים להתכבד לאחר שחיתתן" הרי לעיל בסימן ק"א סעיף ג' פסק הרמ"א שכבש בעורו בטל ולא הוא חתיכה הראויה להתכבד, ותירץ הש"ך דדוקא לגבי חהר"ל אמרינן שכבש בעורו בטל משא"כ לגבי דבר שבמנין, ולכן כתב כאן ברמ"א שמיירי דוקא בבעלי חיים קטנים שאף לאחר שחיתתן בטלים כיון דלא הוא דבר שבמנין כיון שאינם חשובים, דאם הוא בעלי חיים

יא. איסור והיתר כלל כ"ה, ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ב', וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק א'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ג' שהביא מהג' חתם סופר דבתרי דרבנן שייך ביטול בדבר חשוב, אבל דרבנן אחד אינו בטל.

יב. פרי תואר ס"ק ג'.

יג. ש"ך ס"ק ב'. ובפמ"ג שפתי דעת ס"ק ב' כתב שלא משנה אם הוא רק אסור באכילה או גם בהנאה כי כל דבר חשוב שאסור באכילה או בהנאה אינו בטל. ובאמת הש"ך הביא מח' ראשונים בזה ומסיק שמותר למכור התערובת חוץ מדמי איסור שבו, אבל העצה שיוליך דמי הנאה לים המלח מהני רק בעבודה זרה ולא בשאר איסורים ודלא כהלבוש דמתיר להשליך דמי הנאה לים המלח אפילו בפת שנאפה על גחלי חמץ, ועי' במשנה ברורה סימן תמ"ז ס"ק ג' דנקט להחמיר ורק בהפסד גדול יש להקל למכרו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו.

תשע חנויות מוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר נבילה

י. תשע חנויות¹¹ מוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר נבילה וקנה בשר מאחת מהם ואינו יודע מאיזה מהן קנה¹², הבשר אסור משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי¹³, אבל בשר שנמצא בשוק או

א' שיש בה ט' בהמות שחוטות וא' נבילה וניכרים הבהמות השחוטות והנבילה כל אחד במקומו, הוי ליה קבוע ואם לקח ואינו יודע מאיזה לקח אסור, ועוד עי' ביד יהודה פירוש הארוך ס"ק י"א שכתב באריכות בעניני ט' חנויות וקביעות. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ב' מה שכתב בענין חנות שיש בו בשר נבילה יותר מכל מה שיש בהט' חנויות הכשירות.

יח. דהיינו שידוע שיש חנות אחת שמוכרת בשר נבילה ויש קביעות של איסור רק הלוקח אינו יודע מאיזה חנות הוא קנה הבשר, וכ"ז באיסור תורה, אבל באיסור דרבנן אזלינן לקולא דספק דרבנן לקולא.

יט. והיינו טעמא משום שהספק נולד במקום הקביעות דבזה גורה התורה דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ועי' בש"ך ס"ק י"ד שהביא דעת הרא"ה שכתב דדין זה מיירי אפילו במקרה שבשעת הלקיחה היו כל החנויות בחזקת כשירות ורק לאחר הלקיחה נודע שאחת מהחנויות מוכרת נבילה ואינו יודע היכן קנה, דהיינו שעכשיו נתברר למפרע שיש להסתפק בכשרות הבשר שקנה, הוי ליה קבוע למפרע ואסור. וכן הבין הש"ך דהרשב"א מודה להרא"ה, אמנם דעת התוס' המובא בר"ן דף ל"ג ד"ה אמר רב סבר דכל הדין של קבוע כמחצה על מחצה דמי, הוא חידוש משום דבשאר

גדולים אינם בטלים אפילו נשחטו דעדיין הוי דבר שבמנין. ולענין דינא הש"ך חולק על הרמ"א וסובר שכבש בעורו לא הוי דבר שבמנין וכן פסק הפמ"ג שם, אכן הערוך השלחן סעיף ט' פסק כהרמ"א. ולענין חתיכת עוף ובשר אם הוי דבר שבמנין הגר"א נבנצל שליט"א השיב בתשובה דלא נחשב כדבר שבמנין, והגר"ח קניבסקי שליט"א השיב דתלוי במציאות, הכל לפי המקום והזמן וצ"ע. ועי' בספר מעדני אשר סימן קכ"ח שכתב לגבי חתיכת עוף דהקונה עופות שחוטים למאכל, דחשוב לו שיהיו בעופות כך וכך מנות אלו ואלו שיוכל לחלקם לבני ביתו, ולא די לו במה שקונה משקל מסוים של בשר עוף. בכגון זה לכאורה המכירה היא מכירה של יחידות, ורק משום שיש הפרשי כמויות גדולים בין יחידה ליחידה, אין מנוס אלא מלמכור את היחידות לפי משקל, אבל דעתם של בני אדם היא בעצם על היחידה ולא על המשקל. ורק כשאינן דעתם על היחידות אלא רק על הכמות כגון כמכירת בשר מקרי דבר שבמשקל, עכת"ד.

יז. שו"ע סעיף ג'. ולא דוקא תשע אלא ה"ה אפילו שנים מוכרים בשר כשר ואחד מוכר בשר נבילה אלא העתקתי לשון המחבר כך כתב הבית יצחק מובא בדרכי תשובה ס"ק ל"א. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ג שכתב דה"ה בחנות

דינים אולינן בתר רוב, ואין לך בו אלא משעת חידושו ואילך דהיינו משנודע שיש כאן איסור ואילך ואין אומרים קבוע למפרע. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ג שפסק להקל, ובפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ד פסק בקבוע למפרע דאין לגעור במי שמיקל במקום הפסד מרובה, וכן פסק בכף החיים ס"ק ל"ד.

ובמקרה שהחנות לא מוחזק שודאי מוכר טריפות, עי' בכרתי ופילתי ס"ק י' שכתב דמה שכתב דאחד מוכרת בשר טריפה היינו דהמכור טריפות בגלוי וכולם יודעים שזה חנות שמוכר טריפות דאם לא כן איך יתכן שאין יודע ממני לקח הלא המוכר לא מכר לו סתם, דאטו ברשעי עסקינן, וכיון דאמר לו המוכר שהוא טריפה איך יתכן שאינו יודע ממני לקח ועל כרחק צריך לומר דמיירי בחנות מפורסמת ואם כן אין צריך לומר לו שהיא טריפה, דהיא מפורסמת כך והוא שכח מהיכן לקח, או דמיירי שבאותו חנות הוא של אינו יהודי ולא ידע בשעה שקנה שיש שם טריפות. אמנם עי' בדרכי תשובה ס"ק ל"ד שהביא מספר בית יצחק דכל שהוא באופן שיכול להכיר ביניהם איזהו המוכר כשרה ואיזה הוא המוכר טריפה אף שהוא אינו יודע ולא נתן דעתו להתבונן להבחין ביניהם מ"מ מקרי ניכר האיסור והוי קבוע.

ואם היה ספק איסור עי' בבדי השלחן ס"ק מ"ה שכתב דבמקרה שהאיסור המועט אינו ודאי רק ספק איסור נראה בדעת מקצת הפוסקים דבכה"ג לא חשבי קבוע ואולינן בתר רובא אף שלקחו ממקום קביעותו, והפמ"ג שפ"ד ס"ק י"ד

ד"ה החקירה הא' ועוד חולקים וסוברים דגם בכה"ג חשיב קבוע, ונראה שיש להחמיר ובציונים שם כתב להוכיח כן מהמחבר לקמן בסעיף ט' דאל"כ לישתרי ספק ספיקא מטעם רוב כנגד חזקת איסור, אלא ע"כ דגם בספק איסור הוי קבוע. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ל"ה אריכות בזה.

ולענין קבוע לגבי בשר בחלב, כגון מי שהיה אצלו בתיבת קרח שלש חבילות קטנות של מרגרינה וחבילה אחת חמאה, ואשה שכחה ולא ידעה ולקחה בטעות חבילה אחת וצלה אותה עם עוף "שניצל" ואח"כ התחילה להתספק אולי לקחה החמאה ולא מרגרינה. ושאלה זו נשאל בשו"ת הר צבי יורה דעה סימן צ"ט, והשיב דבראשונה יש לעיין אם שייך לומר קבוע כמחצה על מחצה דמי, דהנה לפי דעת הר"ן הנ"ל דלא נקרא קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח, אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח, אע"פ שאחר כך נתגלה האיסור ונעשה קבוע, לא אמרינן דהוי קבוע למפרע, ולפי זה לכאורה בנידון דידן ששכחה בעת לקיחת החבילה אולי נחשב כנודע האיסור דוקא אח"כ. וכן ציין שגם בשוכח נקרא שלא נודע האיסור בשעת לקיחה. ועוד יש לדון לגבי בשר בחלב כיון דכל אחד היתר בפני עצמו ובשעת הלקיחה עדיין הוא היתר ואין על החמאה שם איסור, אפשר דלא שייך בזה שם קבוע, כיון שהלקיחה היתה בעודה היתר, והוי כפירש שלא בפנינו. וכעין זה נסתפק הפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"ז לענין חמץ אם היתה קביעות קודם הפסח. והביא דבכה"ג יש עוד טעם להתיר מצד אחר,

ביד עכו"סי מותר מן התורה משום שרוב החנויות מוכרות בשר כשר וכל דפריש מרובה פרישכא, אבל מדרבנן אסור לאכלו משום

לתלות שבא מן הרוב בזה אין טעם לחלק אם החתיכה חשובה או לא. יש ג' אופנים לגבי רוב בנידון דידן, א'. שמספר החנויות הוא הקובע דהיינו שאפילו אם החנויות הכשירות מוכרות רק עשר חתיכות כל יום ואילו החנות האסורה מוכרת מאה חתיכות כל יום מ"מ אזלינן בתר רוב חנויות אע"פ שמצד החתיכות בחנות האסורה יש רוב חתיכות, וכן דעת החוות דעת ביאורים ס"ק ג' וחזון איש סימן ל"ז ס"ק כ"ד והובא בבדי השלחן ס"ק מ"ח שהבינו שאזלינן בתר רוב המוכרים דהיינו החנויות, ובפתחי תשובה ס"ק ב' הביא פוסקים שסוברים דאזלינן בתר רוב הבשר, אבל אח"כ הביא דעת הר"ן שסובר דתמיד הולכים בתר רוב חנויות, וכן בבית אדם שער הקבוע ס"ק ט"ז נוטה דאזלינן בתר רוב בשר. ב'. שמספר החתיכות שנמכרו הוא הקובע דהיינו שאם מוכרים בסך הכל יותר בשר בכל החנויות הכשירות יותר מהחנות הטריפה הוי רוב כשירה. ג'. אזלינן בתר מספר החתיכות דהיינו אם החנות שמוכרת בשר כשירה מוכרת מאה חתיכות וחנות הנבילה מוכרת חמישים חתיכות, אפילו אם היום לא מכרו אלא חתיכה אחת עדיין אזלינן בתר רוב חתיכות שנמצאות בתוך החנויות.

אגב נביא כמה דוגמאות למעשה שתלוי בדין כל דפריש מרובא פריש: מי שרוצה לטלפן מארץ ישראל לחוץ לארץ

דהרי כאן נצלה חמאה עם בשר עוף, דהוי איסורו רק מדרבנן, ולכן יש לציין מה דקיימא לן לקמן בסימן קי"א סעיף א' שיש לתלות באיסור דרבנן שההיתר נפל לתוך ההיתר, דהיינו המרגרינה שמו לתוך הבשר עוף ולא את החמאה. אולם אע"פ שעצם בשר עוף אנו מתירין מספק איסור דרבנן, מ"מ יש לדון לגבי המחבת שהכלי שיש לו מתירין דאפשר בהגעלה, ולכן צריך להכשירו, עכת"ד.

כ. עי' בדרכי תשובה ס"ק נ"ז שהביא מהבית מאיר שדקדק דאם מצא הבשר בתוך בית של עכו"ם לא אמרינן דעכשיו שהבשר נמצא בבית הגוי חזר להיות קבוע, אלא כיון דפירש כבר מרובא פריש ומותר.

ואם נמצא ביד קטן, עי' בש"ך ס"ק י"ח שכתב דדינו כנמצא ביד עכו"ם, ועי' בפמ"ג שם שמוסיף דקטן חריף שאפשר לשאול אותו מהיכן קנה דינו כנמצא ביד ישראל. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק י"ט.

כא. עי' בש"ך שכתב שהבשר מותר אפילו אם הוא חתיכה הראויה להתכבד, ועי' בדי השלחן ס"ק מ"ז שמסביר דהטעם בזה משום דלא חילקו חז"ל בין חהר"ל לאינו ראויה להתכבד אלא לענין ביטול ברוב, דמחמת חשיבותו אמרו חכמים דאינו בטל, אבל לגבי ענין של כל דפריש מרובא פריש שאינו ענין של ביטול אלא שאמרה תורה שיש

בשר שנתעלם מן העיני^כ, וכל ההיתר של כל דפריש מרובה פריש

רובא. ובמקומות שאין מצויין יהודים העובדים שם אף שיש לחוש לאיזה יחידים מיהודים שעובדים שם איני רואה שיצטרכו להחמיר לפי מאי דקימ"ל שהלכה כב"ה בשבת דף י"ט, כיון שהוא מיעוט שאינו מצוי, עכ"ל.

ולגבי טבילת כלים מי שקנה כלים ואינו יודע אם הם מיוצרים ע"י גוי או ישראל, עי' בחזון איש סימן ל"ז ס"ק ט"ו וז"ל "לקח כלי זכוכית וא"י אם בית החרושת הוא של ישראל נראה דחייב לטובלו משום דרובא נכרים אע"ג דישראל קבוע חשיב פירש כפי הרגיל שאין החנוני מוציא בידו מביה"ח אלא המוכר שולח את הסחורה ללוקח והו"ל פירש, ואף אם לקח מן הקבוע אפשר דאין להקל משום ספיקא דרבנן כיון דאפשר להטביל ויש לו מתירין, ואם לוקח במקום שרוב ביה"ח של ישראל והוא אינו מכירם, אפשר דמ"מ הוי ספיקא דאורייתא מדין קבוע, אבל יש מקום לומר כיון שאין המקום הספק של חיוב טבילה חייל רק כשהוא כבר ביד הלוקח הוי כפירש, ואם המוכר שולח ללוקח ודאי אזלינן בתר רובא, ומיהו בכל ענין צריך טבילה מדרבנן כיון שקל לטובלו". ועי' בשו"ת יביע אומר חלק ו' יורה דעה סימן י"ב שפסק דצריך לטבול בברכה.

כב. כמבואר בגמ' חולין דף צ"ה. שבשר שנתעלם מן העין אסור מדרבנן לאכלו, וכך הביא הרמ"א כאן. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ס"ט שכתב דאם חתיכה זו נתערב אח"כ בטל ברוב אפילו

במוצאי שבת במקום שיש ספק שמא יהודים יענו לטלפון, ראיתי שנחלקו בזה פוסקי זמנינו הגר"י זילברשטיין שליט"א והגר"א נבנצל שליט"א והגר"י רובין מחמירים בזה, אמנם בעל השש"כ שליט"א ובעל האבני ישפה זצ"ל מקילים משום דחו"ל הוי מקום דרובו גוים וכל דפריש מרובא פריש. ולגבי שליחת מברק או דואר סמוך לשבת, עי' בשש"כ פרק ל"א הערה ס"ה דאין היתר לשלוח מברק לילה בע"ש מא"י לחו"ל, כיון שיהודי יטפל במברק בליל שבת. וכן אסור לשלוח מברק מחו"ל לא"י, אפילו בע"ש, כי יש חשש שיהודי בא"י יחלל את השבת, ועי' בשו"ת דברי חכמים אות רפ"ה בשם הגר"ש אלישיב שליט"א והגר"ח פ' שיינברג שליט"א שאמרו דבחו"ל אין לחשוש אך בשכונה של יהודים שיש צד לומר שמא עובד שם יהודי ראוי להחמיר ולא לשלוח מכתב סמוך לשבת. ועי' בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ג' סימן מ"ו כתב וז"ל "ובדבר לשלח מכתבים עש"ק ע"י הבית דואר במדינתנו, הנה במקומות שמצויין יהודים שעובדים שם כמו בנוא יארק וברוקלין, אף שעכ"פ הם המיעוט כי הרוב הם נכרים, וגם הרבה מהיהודים שעובדים שם הם שומרי שבת ונמצא שהיהודים מחללי שבת שיש לחוש שיגרמו להם חלול שבת הם מיעוט קטן, מ"מ כיון שעכ"פ מצויין יהודים שעובדים שם מן הראוי להחמיר, אף שאין ידוע איסור ברור בזה כיון שהרוב ליכא בזה גרם חלול שבת דיחש לכאורה למיזל בתר

היינו דוקא שלא פירש לפנינו, אבל אם פירש לפנינו או שראה העכו"ם לוקח הבשר הוי כאילו הישראל קנה משם בידו ואסורי^ב.

קבוע שנתערב סעיף ד

יא. רוב חנויות מוכרות בשר כשר ומיעוט מוכרות בשר נבילה וקנה מאחת מהן ואינו יודע מאיזה קנה, ונתערב באחרות ואינו מכירן יש אומרים שבטל ברובי^ב מטעם ספק ספיקא^ב, ויש אוסרין וראה

דבטל ברוב בתערובת השניה. ותיריך דצ"ל להמחבר דכיון דקבוע הוא חידוש אין לך בו אלא חידושו וגרע מתערובת וכל שנתערב אחר כך אזלינן בתר רוב, ועוד כיון דבלאו הכי רוב הפוסקים מקילים בתערובת שניה אם כן בקבוע שהוא חידוש שרי בשנתערב אחר כך ודוחק. ועי' בחידושי רע"א מה שהשיג על הש"ך, ועי' בפתחי תשובה ס"ק ג' שציין לעיין בשער המלך פרק ח' הל' מאבלות אסורות הלכה י"א מה שכתב על מה שתמה הש"ך על המחבר. ועי' בפרי חדש סוף ס"ק כ' שמסיק כשיטת המחבר כאן דהיינו שאפשר להקל אפילו בתערובת השניה, אמנם הט"ז בסוף ס"ק ג' מסיק שעיקר דברי המחבר כמו שכתב בסעיף ח', ועי' בחכמת אדם כלל ס"ג דין ג' שהביא לשון המחבר ואינו משיג עליו, ובכף החיים ס"ק נ"ב הביא פוסקים שחולקים על שיטת המחבר בסעיף ד' ויש להחמיר כדבריו בסעיף ח', ועי' בספר זבחי צדק ס"ק ל' שכתב דלענין הלכה אין לסמוך על דבריו לקולא אא"כ יש הפסד מרובה או שעת הדחק.

כה. שו"ע סעיף ד'. ואפילו חתיכה חשובה, ויש לאכלם כל אחד בפני

אם הוא חתיכה הראויה להתכבד כיון שאינו אסור אלא מטעם חומרא.

כג. רמ"א סעיף ג'. דאם פירש לפנינו אסרו מדרבנן משום דאם נתיר בזה יבואו לקחת מן הקבוע עצמו וכן דעת הר"ן ל"ג, אמנם דעת התוס' שהובא בש"ך ס"ק ט"ו הוא דפירש לפנינו הוי קבוע מדאורייתא שכיון שראינו הבשר גם לנו ראוי להסתפק בכשרותו והוי ליה כנולד הספק במקום הקביעות. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ב שביאור טעמו של הרמ"א משום דמאחר שראה אותו בעת שהתחיל להיות פרוש מהקבוע הוי נולד הספק אז, והוי כמו מקום הקביעות, ומשמע דדינו ממש כלקח מן הקבוע, וכן המחבר שלא הביא אלא דין לקח משום דהוא לא סובר כדעת הר"ן הגם שרואה, מ"מ כיון שאינו בא לקבלו לא נחשב אז כנולד הספק במקום הקביעות, וכל שישראל אחד רואה שיוצא מהקבוע ונאסור לו, תו ממילא אסור לכל העולם.

כד. עי' בש"ך ס"ק כ"ג שהקשה על דברי המחבר שסותר דבריו דלקמן בסעיף ח' פסק דאינו מותר אלא בתערובת השלישית, ואילו כאן בסעיף ד' פסק

טעמם בהערה כו.

סעיף ה

קנה בשר מבית הטבח ונמצאת טריפה שם

יב. קנה בשר מבית הטבח שמוחזק כשר ואח"כ נמצא שנתערב שם חתיכות טריפות כל מה שקנה לפני שנמצא שנתערב הטריפה מותר, משום שלא נפל הספק בקבוע אלא לאחר שפירש וכיון שהרוב כשר מותר^{כו}, אבל מה שקנה מכאן ואילך אסור^{כז}, אפילו אם החתיכה אינה

עדיין היתר, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ל' שהביא מהכרתי ופלתי דכל מה שקנו בחנות לפני שנודע האיסור אפילו מה שקנה באחרונה שלא נשאר רוב בחנות ג"כ מותר. ואם רוב החתיכות היו טריפות אפילו אם קנה החתיכה קודם שנודע האיסור אסור אפילו אם אינה ראויה להתכבד.

כח. שו"ע סעיף ה'. ועי' בט"ז שם שכתב דאפילו אם החתיכה פירשה שלא בפנינו, שבזה מור בקבוע דאורייתא בתשע חנויות, מ"מ כאן אסור משום דגורנין שמא יקח מן הקבוע.

ואם לקח מהחנות בשוגג עי' בפמ"ג שם שצידד להקל אמנם החוות דעת בחידושים ס"ק י"ט כתב בשם הש"ך דאפילו בדיעבד אסור, ועי' בפמ"ג שם שהביא דברי הפרי חדש שהתיר אפילו אם לקח במזיד אבל הפמ"ג חולק עליו, ועי' במעדני השלחן ס"ק ס' שכתב אם קנה במזיד ויש הפסד מרובה צ"ע אם אפשר להתיר, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ה שכתב אם חתיכה שאינה ראויה להתכבד נתערבה ברוב היתר אין להחמיר אפילו אם קנה במזיד משום דכל האיסור כשהחתיכה אינה ראויה להתכבד הוא רק חומרא.

עצמו ולא בבת אחת כמבואר לעיל בסימן ק"ט סעיף א'. וטעם הס"ס מבואר בש"ך ס"ק כ"ד וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק כ"ה דבכל חתיכה יש בה ב' ספיקות להתירא א. ספק שמא הבשר לא בא מהקבוע אלא משאר החתיכות, ב. ואת"ל שבא מהקבוע שמא חתיכה זו של היתר, ולפי זה אין לאכלם כולם בבת אחת אלא רק כל אחד בפני עצמו כי אם יאכלם כולם בבת אחת לא נשאר אלא ספק אחד.

כו. רמ"א שם. וטעמו משום דכל מקום דהאיסור במקומו הוי כמחצה על מחצה והואיל והספק הראשון הוא מדאורייתא וספק דאורייתא לחומרא אין כאן עוד ספיקא להתיר ולכן אינו מקרי ספק ספיקא דיש רק ספק אחד אם הוא מהחנות או מן התערובת, וכך פסקו הב"ח והש"ך ס"ק כ"ה.

כז. עי' בבאר הגולה שציין דדינו כתערובת יבש ביבש דחד בתרי בטל ואע"ג דאיסור שנתערב עם היתר והוא חתיכה הראויה להתכבד אינו בטל, מ"מ הכא בטל משום דפירשה החתיכה קודם שנודע קביעות האיסור, ועי' בט"ז ס"ק ד' שכתב דאפילו אם פירש לפנינו קודם שנודע התערובת שרי משום דהכל

ראויה להתכבד^ט משום דאין הכל בקיאין בין ראויה להתכבד לאינו ראויה^ל.

סעיף 1 דברים חשובים שנתערבו בהיתר ופירשו מהרוב

יג. דברים חשובים כגון חתיכה הראויה להתכבד, בריה, דבר שבמנין, ודבר שיש לו מתירין^{לא} שנתערבו בהיתר אינם בטילים אפילו באלף, ואפילו אם פירש^{לב} אחד מהחתיכות מהרוב אחר שנודע התערובות אסור^{לג},

לא. ומבואר דינם לעיל בסימן ק"ק-ב, ועי' במנחת יעקב כלל מ"ג ס"ק א' שכתב גבי דבר שיש לו מתירין דאפילו אם פירש אחד ממילא אחר שנודע התערובות ג"כ אסור, דגורנין שמא יקח מן הקבוע, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"ב שהביא לדינא להקל בדבר שיש לו מתירין כשאר דברים חשובים אבל סיים בצ"ע, ועי' בכף החיים ס"ק ס"ט שכתב דאע"פ שסיים הפמ"ג בצ"ע דרכו בקודש לפסוק למעשה כך לדינא אפילו שכותב צ"ע לדינא.

לב. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ח שכתב דהיינו אם פירוש שלא בפנינו דאי בפנינו ממילא אסור הגם שפירוש שלא במתכונן, ואם פירשו כולם בפנינו דעת הרשב"א והרא"ש הוא דהוי כמו מועט שלא בפנינו, אבל בתוס' משמע דגם בזה דוקא שלא בפנינו כמ"ש הרמ"א בסמוך, והמחבר לא הזכיר את זה בכלל, ולדינא צ"ע כיון דבלאו הכי הרבה אוסרין כל דרך פרישה כדעת הרא"ש.

לג. שו"ע סעיף ו'. ועי' ברא"ש בתשובה כלל כ' דין י"ז והובאו דבריו בש"ך ס"ק ל"ג דאם פירשה החתיכה קודם שנודע התערובת מותר אפילו למאן דאמר פירש ממילא אסור משום גזירה

כט. עי' בחדושי רע"א שהקשה דהלא דעת המחבר לעיל בסימן ק"א הוא דחתיכה חיה לא הוי ראוי להתכבד, ולכן מאי נ"מ אם היה ראויה להתכבד או לא.

ל. דהיינו שיטעו שמא חתיכה זו אינה ראויה במקום שהיא ראויה להתכבד, ודוקא בחנות שיש הרבה אנשים שקונים שם יש להחמיר שמא יטעו, משא"כ אם נתערב ליחיד בביתו אין להחמיר אם הוא חתיכה שאינה ראויה להתכבד כ"כ הש"ך ס"ק ל"א, ודלא כהט"ז ס"ק ה', והפמ"ג משב"ז ס"ק ה' פסק דבמקום שאין הפסד מרובה יש להחמיר אף ליחיד בביתו כדעת הט"ז. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ז שכתב דיש להחמיר דוקא אם נתערב בחנות, אבל ליחידים בביתם אין להחמיר.

עי' בפרי חדש ס"ק י"ג ובפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"א שכתבו דאם מכרו כבר כל החתיכות שראויים להתכבד ונשאר בחנות רק חתיכות שאינם ראויים להתכבד בטלים ברוב, ועי' בכף החיים ס"ק ס"ב שכתב דבמקום הפסד מרובה אפשר דיש להתיר אפילו אחרי שנודע האיסור להסיר מהחנות כל החתיכות הראויות להתכבד ויכול למכור השאר. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ק"ט.

ויש אומרים שדוקא אם הפרישו במתכוין אסור^ל, אבל אם פירש ממילא מותר^ל, ויש מחמירים אפילו אם פירשו ממילא^ל.

בחכמת אדם כלל ס"ג דין ז', וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק מ"ב. והנה מה שכתב הרמ"א דשניהם אסורים עי' בבינת אדם שער הקבוע סימן י"ג שהעלה דאם מכרו כל הבשר קודם שנודע התערובת ולא נשאר שום דבר במקולין הכל שרי, וגם הב' האחרונים, כיון דלא נאסרו הב' האחרונים רק ליקח אותם לכתחילה לאחר שנודע, אבל אם פירשו גם הב' האחרונים קודם שנודע גם הם מותרין, משום דאפשר לומר לאותן שלקחו קודם שלי הוא מן הרוב הכשרים ושלך אסור. ועי' בדרכי תשובה ס"ק קל"ה שהביא מספר בית יצחק שכתב דלכאורה יש לומר דשניהם אסורים דוקא אם שניהם שוים, אבל אם אחד גדול ואחד קטן, הקטן מותר, ויש חולקים עיי"ש.

ולענין ניכבשינהו דניידי אם מותר לפזרן לכתחילה עי' בט"ז ס"ק ז' שכתב דלכתחילה אפשר לכוון לזה כדי להפרישם על מנת להתירם, וטעמו משום דליכא גזירה שמא יקח מן הקבוע, אמנם הש"ך בס"ק ל"ז ובנקודות הכסף כתב דדוקא בדיעבד אם מתכוון לזה מותר, ואין לעשות כן לכתחילה משום דיש לגזור שמא יקח מן הקבוע, מיהו המנחת יעקב כלל מ"ג ס"ק ו' כתב דאם מתכוון אפילו בדיעבד אסור, וכן נקט בבדי השלחן ס"ק פ"ה.

לה. עי' בש"ך ס"ק ל"ה דהיינו שנתפזרו כולם בפנינו וזה נחשב כפירש

שמא יקח בידים מן הקבוע, דכל זה שייך רק היכא שכבר עומדים בחזקת איסור דהיינו שנודע התערובת, אבל קודם שנודע האיסור כולם בחזקת היתר לכן לא שייך לגזור, ועי' בפמ"ג שם שכתב דאפילו אם לקחו קודם שנודע התערובות הוי כפירש ממילא ומותר לכו"ע, אמנם החוות דעת בחידושים ס"ק י"ח ויד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ג חולקים. ואם אנשים אחרים ידעו שיש קביעות איסור רק אותו אחד שקנה לא ידע, אם הוא קבוע דאורייתא יש לאסור, אמנם בקבוע דרבנן יש להקל, כ"כ בפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"ג, וביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ט פליג עליו ומחמיר אפילו בקבוע דרבנן, ועי' בחזון איש סימן ל"ז ס"ק י"ט ד"ה שם שכתב לגבי אורח שנכנס לעיר ויודע שרוב החנויות כשרות אבל אינו מכירן, אוכל בשר הפורש מהן ולא גזרינן שמא יקח מן הקבוע.

לד. שם. ובט"ז ס"ק ו' הביא דעת הרשב"א דדוקא כשהפרישו במתכוין יש לגזור שמא יקח מן הקבוע, ובסמוך נביא מסקנת הט"ז. ועי' ברמ"א שם שכתב דהא דאסור אם הפרישו במתכוין היינו שלא פירשו רק מעט ונשארו מקצת האיסורים במקומם, דאז חיישינן שמא יקח מן הקבוע גם כן, אבל אם נתרשו כולן ביחד ולא נשארו במקומן ובשעת עקירתן פירשו קצתן, אותן שפירשו אז מותרים, רק שנים האחרונים אסור דלית ליה מרובא קא פריש, ועי'

דבר חשוב שנתערב בהיתר ונאכל אחד מהם בשוגג

יד. קביעות דרבנן דהיינו שנתערב איסור חשוב בהיתר ונאכל אחד מהם בשוגג שאר החתיכות מותרים משום דתולין שהאיסור נאכל, ויש

בלי הפסד, ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק מ"א. ועי' ברע"א שהביא דעת המנחת יעקב דבהפסד מרובה יש להקל בפירוש ממילא, ועי' בדרכי תשובה ס"ק קכ"ד.

לז. שו"ע סעיף ז'. ועי' בש"ך ס"ק מ' שמבאר דהמחבר שמתיר איירי דוקא באכל בשוגג אבל אם נפל אחד לים בשוגג אסור דקנסינן שוגג אטו מזיד. ועי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק מ' שהביא דברי הפרי חדש והמנחת כהן דפסקו כהמחבר, אבל הפמ"ג עצמו אינו מכריע למעשה, ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק כ"ה שפסק כהמחבר אבל אם בישלוהו ונאכל בשוגג דיש לדון על הקדירה שבישלו בתוכה יש לאסור כל התערובת משום דאין אומרים תולין אלא במקום שאינו צריך לדון יותר מעל החתיכה שפירש משא"כ כשבישלו בשוגג, ועי' בערוך השלחן סעיף נ"ט דפסק כהמחבר ששאר החתיכות מותרות, ועי' במשנה ברורה סימן תצ"ז ס"ק ל"ו בהל' יום טוב שכתב דאם הכין ב' בהמות ליום טוב ומצא ג' בהמות ועכשיו אכל אחד מהם השאר מותר כשיטת המחבר. ועי' בבדי השלחן ס"ק צ"ה שכתב דיש להקל בזה לעת הצורך. ועי' בחוות דעת שם ובכרתי ופלתני ס"ק כ"א, ובדרכי תשובה ס"ק קס"א מה שכתבו לענין אם נאכל אחר הבישול והקדירה עדיין קיימת.

ממילא, וטעמו משום דכל מיעוט שפירש שלא לפנינו ממקום קביעותו אומרים דמרובא היתר פירש לכן אם פירש חצי מהחתיכות או רוב בבת אחת הכל אסור משום שא"א לומר דבא מרובא היתר כשלא נשאר כ"כ בש"ך ס"ק ל"ד, אמנם עי' בבית אדם שער הקבוע סימן ל"א שחולק על הש"ך וסובר דאפילו אם פירש רוב, מתירים. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק מ' שכתב דאם פירשו מחצה וחזרו ונקבעו, הפרישה מתיר והש"ך אוסר, ונראה דבמקום הפסד מרובה יש להתיר. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ק"ב.

לו. דעת הרא"ש פרק ז' אות כ' מובא בט"ז ס"ק ו' ובש"ך ס"ק ל"ו ומחמירים כיון דכל החתיכות מעורבים ביחד ואינו מבורר האיסור יש לחוש שמא יקח מן הקבוע, ועי' בש"ך שם שמסביר מה החילוק בין ציור דידן לבין הציור לעיל בסעיף ג' לגבי ט' חנויות בפירש ממילא, ומבאר דהחילוק הוא משום דהתם החנות ניכר בפני עצמו שהוא האיסור, לכן לא חיישינן שמא יקח ממנו, משא"כ הכא דאינו ברור איזה האיסור שמא יקח בידיים מהקבוע. ולדינא עי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"ו ובחכמת אדם כלל ס"ג דין ה' וכף החיים ס"ק ע"ה שפסקו דבמקום הפסד מרובה או שעת הדחק יש לסמוך על המקילים דפירש ממילא מותר, ומיירי שם בודאי איסור אבל ספק איסור כו"ע מודו להקל אפילו

מחמירים וסבירא להו דגזרינן שוגג אטו מזיד ולא אמרינן תולין שהאיסור נאכל וראה הערה טעמם לח.

נפלא אחד מהם לים

טו. דבר חשוב שנתערב בהיתר ונפל אחד מהחתיכות לים^ט בענין שנאבד מן העולם^מ שאר החתיכות מותרים משום שתולין לומר האיסור נפל, ודוקא כשאוכל החתיכות הנשארות שתיים שתיים^{מא}

מזיד, אמנם בש"ך ס"ק מ"ב כתב דאם הפיל שוגג לפני שנודע על התערובת אין גוזרין שוגג אטו מזיד.

מ. לאו דוקא אם נפל לים אלא ה"ה לנהר וכדומה, ועי' בש"ך ס"ק מ"ג דכתב שאם נפל למקום שיכול להימצא, אינו מתיר את שאר החתיכות, וכן פסק הפמ"ג שם וחוות דעת חידושים ס"ק כ"ז וחכמת אדם כלל ס"ג דין י"א, אמנם עי' בפרי חדש ס"ק ל"ד שחולק וסובר דאפילו במקום שאפשר להימצא החתיכה כיון דעכשיו אין לנו עסק לדון עליה יש להתיר השאר, ונראה דיש להחמיר אא"כ איבד החתיכה מן העולם וא"א להימצא. וכשיש ספק אם אפשר להימצא עי' במעדני השלחן ס"ק פ"ז שצידד להתיר השאר כדעת הפרי חדש, וכן דייק מדברי הש"ך ס"ק מ"ג שכתב דנפל לים דמסתמא אבוד, היינו אפילו שלא ברור בודאי שנאבד מן העולם.

ולגבי שאר החתיכות שצריך ליפול פשוט שצריך לאבד כולו, אבל מחצה או רוב החתיכה שנפל אין תולין שהאיסור נפל משום דכל שנשאר יש לדון עליו כ"כ בערוך השלחן סעיף ס"ב.

מא. שו"ע שם. ועי' בפמ"ג משב"ז ס"ק ט'. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ט'

לח. ט"ז ס"ק ח' וש"ך ס"ק מ' שכתבו דגזרינן שוגג אטו מזיד דהיינו דחיישינן שמא יאכילו לכלב או לעכו"ם במזיד ואין להתיר אלא כשאכל הכלב בעצמו. ויש לעיין בדין זה של גזירת שוגג אטו מזיד דהלא בסימן צ"ט סעיף ה' ראינו דאם ביטל איסור לכתחילה בשוגג מותר ולא קנסינן שוגג אטו מזיד, והכא בסעיף ז' המחבר מתיר דוקא אם אכל אחד מהם בשוגג או אם נפל אחד מהם להים, אבל אם הפילו אחד מהם להים בשוגג קנסינן שוגג אטו מזיד ולכאורה מה החילוק. ועי' בערוך השלחן סעיף ג"ח דכתב דאין חשש על האדם שיבטל איסור בידים לכן בסימן צ"ט לא גוזרים שוגג אטו מזיד, משא"כ אם הפילו בשוגג לתוך הים ודאי יש לחשוש שעשה במזיד משום דאינו מתחזי לאיניש איסורא בזה לכן בסימן ק"י צריכים לגזור שוגג אטו מזיד, ועי' בט"ז סימן צ"ט ס"ק ח' מה שכתב בזה.

לט. שו"ע שם. ועי' בפתחי תשובה ס"ק ז' בשם הפנים מאירות דאפילו אחר שנודע תערובת אם הפילו לים אפילו בשוגג כגון שסבר שבזה לא יהיה מותר, או שסבר שצריך להפילו כדי להתיר השאר, אין להתיר דקנסינן שוגג אטו

ביחדמב כי ממה נפשך איכא חדא דהיתרא אבל לאכול אחת אחת אסורמג. ויש אומרים אפילו לאכול שתים שתים לאדם אחד אסורמד,

איהו נמי לאו דאיסורא, דהיינו דאחד ודאי היתר ולכן אמרינן שהשני נמי היתר, ועי' בש"ך ס"ק מ"ז שהביא דאם נפלו שתים לתוך רוב היתר ונפלו שנים לים למקום שנאבד מן העולם צריך לאכול ארבע ארבע ואמרינן מדאלו שנים של היתר שנים אחרים של היתר, וכן אם נתערבו ג' צריך ו' ו' וכו', אמנם עי' בכרתי ופלתי ס"ק כ"ט ובחזון איש סימן ל"ז ס"ק ט' ד"ה שם ובפרי חדש ס"ק ל"ו שחלקו על הש"ך ונקטו דכל שאוכל אפילו חתיכה אחת יותר ממספר החתיכות של איסור סגי כגון שנפל ב' חתיכות של איסור צריך לאכול ג' חתיכות וכן להלאה.

מד. רמ"א שם ומחמיר משום דאפשר לומר דהאיסור נשאר באלו החתיכות ולא נפל לים לכן בודאי קאכיל איסור, ועי' בט"ז ס"ק ט' שכתב דבאמת הדין של הרמ"א אינו מוכח מהראשונים ונראה דלא גזרו על ב' בני אדם בבת אחת אבל למעשה אין להקל כנגד פסק של הרמ"א, ועי' בחוות דעת חידושים ס"ק כ"ח שפסק כהרמ"א, אמנם עי' בש"ך ס"ק מ"ט ופרי חדש ס"ק ל"ז שחלקו על הרמ"א וס"ל שמותר לב' בני אדם לאכול בבת אחת, וטעמם משום דכשאכלם בבת אחת אין להתיר מכח ספק ספיקא אבל כשאוכלים שתים שתים זה אחר זה יש להתיר כל אכילה ואכילה מטעם ספק ספיקא דכשאוכל שתים הראשונות

שכתב דהא דצריך לאכול שתים שתים הוא רק כשאוכלין אותו כמו שהוא, ולא נשתנה בשעת אכילה מחשיבותו, אמנם אם נשתנה מחשיבותו בשעת אכילה כגון שנתערבו חביות סתומות דאי אפשר לשתות ממנו זולת אם נפתח החבית מקודם וממילא נפק מהחשיבות ובטל. וכן בחתיכה גדולה הר"ל שאי אפשר לאכול ממנו זולת אם יחתכנה אין צריך לאכול שתים ביחד, וטעם הדבר הוא משום דמאחר שאנו מתירין לפתוח החבית או לחתוך החתיכה כבר בטל חשיבותה, ובטילה ברוב, ואין כאן חשש ביטול איסור לכתחילה דהא עשה בהיתר ולא כדי לבטל האיסור, עי' שם עוד מה שכתב.

מב. מקורו מגמ' זבחים דף ע"ד. שאין להתיר לאוכלם אלא שתים שתים, ועי' ברמב"ם הל' ע"ז פרק ז' הלכה י' שהבין דברי הגמ' "שתים" דהיינו שאין הנפילה מתרת השאר אא"כ נפלו שתים מהתערובת אבל כשנפלה אחת אין להתיר השאר, ועי' בש"ך ס"ק מ"א שמחמיר כהרמב"ם, והפמ"ג שם פוסק דאפשר להקל במידי דרבנן מקום הפסד מרובה. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ק"ע שהביא מספר שלחן גבוה דמה שכתב ביחד אינו ר"ל בבת אחת, דהא אי אפשר לאכול שני בעלי חיים בבת אחת, אלא ר"ל באכילה אחת זה אחר זה.

מג. שו"ע שם. וטעמו משום דכיון שאומרים "מדחבריה לאו דאיסורא

וה"ה לאכול כולם לשני בני אדם אסור^{מח}.

סעיף ח

דבר חשוב שנתערב באחרים ונפל מתערובת לתערובת אחרת

מז. דבר חשוב שנתערב באחרים ונפל^{מו} מהתערובת הזאת לתערובת אחרת, ונפל לתערובת אחרת (שלישית) יש אומרים שאלו החתיכות מותרים שהרי האחד מתערובות ראשונה בטל ברוב^{מו}, אבל אם נתערב רק בתערובת שניה אפילו באלף לא בטל אלא להתיר ספק ספיקן בתערובת שלישית^{מח}, ויש חולקים שאפילו בתערובת

ברוב אלא להתיר ספק ספיקן" וקשה דהרי אין בזה היתר של ביטול ברוב, דאל"כ אף תערובת הראשונה היא מותר מטעם ספק ספיקא וא"כ למה הוזכר ביטול ברוב. ותירץ דמצד גדרי דין ספק ספיקא לא היה ראוי להתיר בזה דאינו ספק ספיקא מעליא רק מכיון שמן התורה הרי בטל האיסור ברוב אפילו שהוא דבר חשוב אלא שדרבנן החמירו דלא בטל, אבל במקרה שיש ספיקות יש להקל, ועוד יש לומר דאין כאן שני צדדים של היתר אלא הכל הוא ספק אחד אם החתיכה שרוצה לאכול היא האיסור או שמא לא זו היא האיסור ואין חילוק אם חתיכה זו בתערובת זו או בתערובת אחרת.

מח. שו"ע סעיף ח', מותר לאכלם בבת אחת מטעם ספק ספיקא ספק אם היה האיסור בתערובת השניה דשמא לא נפל משם איסור, ואם תמצא לומר שנפל לתערובת השניה שמא לא נפל לתערובת השלישית כ"כ ט"ז ס"ק י' וש"ך ס"ק נ"ג ועוד פוסקים, יצא ששיטת המחבר הוא להתיר רק בתערובת השלישית, והשני אסורה. ועי' בבדי השלחן ס"ק קי"ד

אפשר לומר דהאיסור בשתיים האחרונים וכן להיפך כשאוכל האחרונים אפשר לומר שהאיסור הוא בראשונים.

מה. שם טעמא משום דהאוכל ודאי איסור, וכן החמיר בחכמת אדם כלל ס"ג דין י', אמנם הש"ך ופרי חדש ועוד פוסקים חולקים על הרמ"א, וכ"כ ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ס"א דהעיקר דאין להחמיר כלל רק מותר לאדם אחד וכן לשני בני אדם ביחד, ואין לבקש חומרות בדרבנן בפרט שבלאו הכי הרבה מקילין לגמרי, ועי' בבדי השלחן ס"ק קי"ג שסובר דלעת הצורך אפשר להקל כמותם.

מו. עי' בש"ך ס"ק נ"א שכתב דמיירי כאן בפירש לפנינו או שפירש מחיצתן דאי פירש ממילא אפילו בלא תערובת שרי, לדעת המחבר לעיל בסעיף ו', אבל לדעת האוסרים פירש ממילא, הכא איירי בפירש ממילא שלא בפנינו דאין אומרים כל דפירש מרובא פירש.

מז. ועי' בבדי השלחן ס"ק קי"ד שהקשה על דברי המחבר שהיתר דבטל ברוב הלא המחבר כפל דבריו שאמר "בטל

שניה בטל ברובמט.

ספק איסור דאורייתא שנתערב ב' פעמים

יז. יש אומרים שספק איסור דאורייתא שנתערב בהיתר ונפל מאותה תערובת למקום אחר, תערובת שני מותר לאכול אחד אחד, אבל לא לאדם אחד בבת אחת, ויש חולקים ומתירים לאכול כולו בבת אחת.^{נא}.

האם מתירין דבר שיש לו מתירין כשיש ספק ספיקא

יח. יש אומרים דדבר שיש לו מתירין כגון ביצה שנולדה ביום טוב שיהא

מאתערובת הראשונה ולא נשאר אלא ספק אחד שמא לא זו היא האיסור, ולכן אין להתיר אלא מתערובת שלישית.

מט. ש"ך ס"ק נ' דסגי בב' תערובת להתיר, דבזה איכא ספק ספיקא ויש להקל בתערובת שניה במקום הפסד מרובה, ועי' בפרי חדש ס"ק ל"ח ובפמ"ג שפ"ד ס"ק נ', ולדינא נקט החוות דעת בחידושים ס"ק ל"ב ובחכמת אדם כלל ס"ג דין י"ג כהש"ך, ועי' במטעמי השלחן ס"ק י"ג שכתב דעכ"פ נכון להחמיר להשליך אחד או למכור לנכרי אם אין בזה הפסד מרובה דבזה יש גם לתלות שהאיסור נשלך.

נ. רמ"א שם וכן פירש דבריו בט"ז ס"ק י'.

נא. ש"ך ס"ק נ"ה הביא דהמקור לדין הזה מאו"ה אבל הש"ך חולק על הרמ"א בהבנת דברי האיסור והיתר ומתיר ספק דאורייתא שנפל לתערובות שני לאדם אחד לאכלו כולו בבת אחת, ועי' בפמ"ג שם שמתיר כהש"ך במקום הפסד מרובה, וכן פסק החוות דעת חידושים ס"ק ל"ב, והחכמת אדם כלל ס"ג דין י"ד ובדרכי תשובה ס"ק קפ"ח.

שכתב דדברי המחבר צריכים ביאור משום דטעם ההיתר לאכול החתיכות מתערובת השלישית הוא משום ספק ספיקא, והרי בתערובת השלישית הוי תלתא ספיקי, ספק שמא חתיכה זו לא בא מהתערובת השניה ואת"ל שהיא מתערובת השניה שמא לא בא לתערובת השניה מהראשונה, ואת"ל שהוא מתערובת הראשונה שמא לא זו היא האיסור, למה לא מתיר גם החתיכה בתערובת שניה שיש בא כבר ספק ספיקא שמא לא בא מתערובת ראשונה ואת"ל שהיא מתערובת הראשונה שמא לא היא האיסור. ויש שכתב בביאור דברי המחבר שכיון דידעינן שנפל איסור לתערובת ראשונה מחמירין לחשוב שכל התערובת הוא כאיסור ולכן אין צד ספק שמא אין האיסור בא מתערובת ראשונה, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק נ"ג שביאר דאף דמצד הדין גם התערובת השניה ראויה להתירה מטעם ס"ס מ"מ אסרינן לאכול אפילו חתיכה אחת משום גזירה שמא יאכל שאר התערובת בבת אחת, וכל שאוכל בבת אחת ליכא ס"ס כיון דידענו בבירור שאוכל מה שנפל לתוכה

מותר לאחר יום טוב אין להתירו מכח ספק ספיקא, אבל במקום צורך יש להתירו^ג, ויש חולקים ומתירים דבר שיש לו מתירין בספק ספיקא^ג.

סעיף ט

ספק טריפה שנתערב באחרות

יט. ספק טריפה שנתערב באחרות כולן אסורת עד שיהא כדי לבטלו (אם הוא מדברים המתבטלים כגון חתיכה שאינו ראוייה להתכבד) שכיון שספק הראשון היה בגופו אין להתירו מספק ספיקא^ג לומר על כל אחד

מתירין, ועי' במשנה ברורה סימן תצ"ז ס"ק י"א שכתב דיש להתיר דבר שיש לו מתירין ע"י ספק ספיקא גמורה דאין כאן איסור כלל, וזה דוקא באיסור דרבנן, ועי' בשער הציון סימן תקי"ג ס"ק ט' שכתב גבי ס"ס אחד בגוף ואחד בתערובת באיסור דאורייתא אין להקל, ועי' בבדי השלחן ס"ק קל"ב שפסק לדינא להחמיר כשיטת הרמ"א בין באיסור דאורייתא בין באיסור דרבנן אא"כ יש צורך.

נד. שו"ע סעיף ט', ועי' בש"ך ס"ק ס"א שכתב דאפילו שהתירו בסעיף ח' מטעם ספק ספיקא ע"י ריבוי תערובת יש להתירו ג"כ בספק טריפה שיש שני ספיקות, ספק שמא אינה טריפה ואת"ל שכן טריפה שמא אותו חתיכה שאוכל עכשיו אינו הטריפה, מ"מ המחבר אינו סובר דיש כאן שני ספיקות משום דדוקא לעיל ששני הספיקות היה מענין אחד ששניהם ספיקות הבאים מחמת התערובת או חשיב ספק ספיקא, משא"כ בספק טריפה שאין הספיקות מענין אחד שספק אחד הוא בגופו שאם היא טריפה או לא וספק אחר הוא בתערובת ואין מצטרפים שני ספיקות האלו להיות ס"ס, כך ביאר הט"ז ס"ק י"ב, ועי' בפמ"ג ס"ק א' בדיני ספק ספיקא שחולק וסובר דכל

נב. רמ"א שם. ועי' בפרי חדש ס"ק מ"ג וש"ך ס"ק נ"ו, שכתבו דמיירי כאן בין בספק ספיקא הבא ע"י ריבוי תערובת אפילו בג' תערובת ובין בספק ספיקא הבא ע"י שני צדדי היתר באותה חתיכה עצמה, והש"ך מוסיף דדברי הרמ"א לא מיירי אלא בס"ס הבא ע"י ריבוי בתערובת, אבל ס"ס שהוא בגוף הדבר קיל טפי משום דיש ספק אם נמצא איסור כאן בכלל ואם יש ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין יש להתיר.

נג. דעת המחבר בסעיף ז' דדבר שיש לו מתירין שנתערב ונפל לים שיש ס"ס מותר, וכן נקט הפרי חדש שם וכן בפלתי ס"ק כ"ח ובכף החיים ס"ק קל"ב אמנם מובא שם שלא שכנוזים הנוהגים כהרמ"א יש להחמיר, ועי' בש"ך ס"ק נ"ז שכתב דאע"פ דהמחבר מתיר אם נפל דבר שיש לו מתירין לים מ"מ לפי הדעות שסוברים שאין ס"ס מועיל לדבר שיש לו מתירין כל שכן כשנפל לים שאינו מועיל, ולדינא הש"ך למד דאפילו לשיטת הרמ"א שמחמיר אא"כ יש צורך, צ"ע איך אפשר להתיר אא"כ יש הפסד מרובה, ועי' בט"ז ס"ק י"א שמחלק בין איסור דאורייתא לדבר שאסור מדרבנן שבאיסור דאורייתא אין להתיר ע"י ס"ס בדבר שיש לו

שאוכל שמא זו הכשירה ואם תמצא לומר זו הספיקה אולי היא ג"כ כשירה, מ"מ הספק הראשון הוא בגופו דהיינו ספק טריפה שהוא דאורייתא שאזלינן לחומרא, ונמצא שיש רק ספק אחד על כל אחד מהם שאוכל אם היא הכשירה או לא ואין כאן ספק ספיקא^{יה}.

ספק ספיקא כנגד חזקת איסור

ב. אפילו במקום שיש חזקת איסור כגון עוף שבחזקת איסור עומד ונשבר או נשמט גפו, ספק מחיים או לאחר שחיטה, ואת"ל מחיים שמא לא נקבה הריאה, יש אומרים להתיר מכח ספק ספיקא. אמנם הרבה פוסקים סוברים שאין להקל מכח ספק ספיקא כנגד חזקת איסור, וראה הערה^י.

דאורייתא שאז אין לומר ההיתר של ס"ס אפילו אם אין הספק בגופו, או אפשר לומר דאין שום מח' בין המחבר והרמ"א ולכו"ע אין כח של ס"ס במקום שיש ספק בגוף וספק בתערובת כשהאיסור הוא דאורייתא. ועי' בנקודות הכסף דכתב דאע"פ שמחמירים גבי ספק בגוף וספק בתערובת שאין אומרים ס"ס מ"מ במקום הפסד מרובה ויש צורך סעודת מצוה יש להתירו מכח ס"ס ודוקא כשלא נודע הספק בגופו עד לאחר שנתערב, וכן באיסור דרבנן יש להקל מכח ס"ס, ועי' בט"ז ס"ק י"ד שחולק עליו וכן דעת הערוך השלחן סעיף ע"ז שאין להתיר שום איסור מכח ס"ס אחד בגוף ואחד בתערובת, ועי' בדרכי תשובה ס"ק רמ"ח שכתב דהמחמירים בס"ס א' של גוף וא' של תערובת הוא דוקא גבי עצם התערובת אבל הקדירה ושאר התבשיל מותרים ע"י ס"ס.

נו. והנה הרמ"א שם כתב להקל בכה"ג, והאחרונים כתבו טעמא דמילתא משום דאף שספק אחד אינו מתיר כנגד

שיש ספק בגוף וספק בתערובת הדין שאינו נחשב כספ"ס הוא חומרא דרבנן אבל מן התורה הוא שפיר ספ"ס, אמנם עי' בש"ך כללי ספק ספיקא סעיף ט' שחולק על זה וסובר דספק א' בגוף וספק אחד בתערובת לא הוא ספק ספיקא אפילו מן התורה.

נה. עי' ברמ"א שם שהביא טעם לאסור משום דהספק הוא איסור דאורייתא ולא נוכל לומר עוד ספק שאין כאן איסור רק שנתערב באחרים ואינו מקרי ספ"ס ואסור. ועי' בש"ך ס"ק ס"ב שהביא ג' פירושים בביאור שיטת הרמ"א א) אפשר לומר דהרמ"א בא להקל כנגד המחבר דדוקא שספק אחד הוא דאורייתא אמרינן דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת הוא חסרון בדין ס"ס, אבל במקום שספק אחד הוא דרבנן אז אמרינן ס"ס אם ספק אחד בגוף ואחד בתערובת. ב) אפשר לומר דהרמ"א בא להחמיר דלפי המחבר דוקא אם ספק א' הוא בגופו ואיסורו דאורייתא אמרינן חסרון בכח ס"ס משא"כ הרמ"א החמיר בכל מקום שספק האחד הוא

קצת מכללי ספק ספיקא

נחלקו הראשונים למה מקילים כשיש ספק ספיקא, יש אומרים שמקילים מטעם רוב דהיינו כיון דרוב אפשרויות הם לקולא לכן יש להקל, ויש שכתבו שלדעת הרמב"ם שסובר דאורייתא לקולא מן התורה, הוי ליה ספק ספיקא רק ספק דרבנן, דהא בספק אחר כבר נפק ליה מדאורייתא ושוב נשאר ספק דרבנן שאולינן לקולא¹¹.

א. כשנתערב דבר חשוב בתוך תערובת שאינו בטל אפילו באלף, אין להתיר התערובת משום ספק ספיקא, ספק אם יש כאן איסור ואת"ל שיש כאן איסור שמא מה שאוכל עכשיו הוא היתר. וטעם הדבר משום שאין שני הספיקות מעניין אחד אלא ספק אחד בגוף וספק בתערובת, וספק בגוף הוא דאורייתא וספק בתערובת הוא דרבנן. ויש מתירים. ואם לא נודע הספק דאורייתא עד לאחר שנתערב יש לסמוך עליהם במקום

נז. עי' ברשב"א תשובה סימן ת"א שכתב שמותר מטעם רוב, ועי' בפמ"ג כללי ס"ס שפתי דעת ס"ק כ"ה שבא מדעת הרמב"ם דהוי ליה ספק ספיקא רק ספק דרבנן כמו שביארנו למעלה. ועי' בבדי השלחן ס"ק קנ"ד שהביא כמה ציורים שס"ס אינו מועיל. א' באיסור כרת אינו מועיל ספק ספיקא, ויש אומרים שאין לחלק בין איסור כרת לשאר איסורים והבדי השלחן הסיק להקל כדברי הפמ"ג בפתיחה להל' טריפות ד"ה וראיתי שכתב דאין לחלק. ב' הפמ"ג סוף סימן קע"ג באו"ח מסתפק אם מהני ספק ספיקא נגד דבר שאסור מצד סכנה, יש אומרים שמהני ס"ס נגד חשש סכנה ויש מחמירים, והבדי השלחן הסיק דנכון להורות כהמקילים. וע"ש עוד ציורים.

חזקת איסור, מ"מ כשיש ספק ספיקא כיון שיש יותר צדדים להתיר מלאסור, הוי רובא להיתרא, וקיימא לן דרובא וחזקה רובא עדיף. ובעצם דוגמא שהביא הרמ"א כאן לגבי עוף שבחזקת איסור עיין בבדי השלחן ס"ק קמ"ד מה שהביא מהאחרונים להעיר על הציור של הרמ"א. אמנם הש"ך בכללי ספק ספיקא ובעוד מקומות כבר הכריע דבמקום שיש חזקת איסור אין להתירו מכח ספק ספיקא, וטעמו משום דמאחר שיש לנו ספק אם הדבר אסור או לא, ואת"ל שהוא אסור נשאר לנו ספק אחד כנגד חזקת איסור שאינו מתיר כמ"ש לעיל. ולדינא כן נקט הט"ז והמשאת בנימין ועוד אחרונים המובאים בדרכי תשובה בכללי ספק ספיקא ס"ק ש"נ.

הפסד מרובה או סעודת מצוה, ובלבד שלא יאכלנו אלא שנים שנים^{נח}.
ב. ביצה שנמצאת בקליפתה בתרנגולת או שהטילה בחוץ ואירע לתרנגולת טריפות ודאית או אפילו ספק טריפות, הביצה אסורה. ואם נתערבה הביצה בשאר ביצים אינו בטל כיון דהוי דבר שבמנין ועוד שהוי ספק דאורייתא שמא בשעה שנטרפה התרנגולת הביצה היתה קלופה ונאסרה, ואין להפריש כל אחד מהם ולהתירו מטעם ס"ס כיון דהספק הראשון הוי מן התורה ואין הספיקות מענין אחד ומגוף אחד^{נט}.

ג. כשיש ביצה ספק מכשירה ספק מטריפה כגון שני תרנגולות בחצר, אחד ודאי כשר ואחד ודאי טריפה שנתערבו ועכשיו אינו ניכר איזה כשירה ואיזה טריפה, ומצא ביצה שם ואינו ידוע מאיזה תרנגולת הגיעה הביצה, ועוד מסופק אם נגמרה הקליפה בביצה לפני שנטרפה, אין להתיר הביצה מטעם ס"ס, כגון שמא הביצה מהכשרה ואת"ל שהביצה מהטריפה מ"מ שמא היה בקליפתה קודם שנטרפה. והטעם הוא משום דכבר נאסרה התרנגולת מתחילה מספק, ולכן אי אפשר לומר אח"כ שהביצה מהכשירה^ס, אבל אם אחת מהתרנגולות הוי ספק טריפה, ואחת

שער הספיקות סעיף ז', אכן הפמ"ג וחכמת אדם כלל ס"ג דין ט"ז מחמירים כהש"ך.

נט. שם ס"ק ב' וג' וביאור הדברים הוא שהספיקות נולדו בזה אחר זה דהיינו מתחילה היה ספק על העוף אם טריפה או לא, ואח"כ על הביצה שנמצאת, נולד ספק חדש, וספק הראשון מן התורה, ויש כאן שני ספיקות על שני גופים נפרדים ואינו חשיב כספק ספיקא. וכן דעת כמה אחרונים להחמיר כהש"ך.

ס. שם ס"ק ד'. ועי' בפמ"ג שם, ועי' בבדי השלחן ס"ק קס"ג שהביא שיטות שסוברים דמדינא יש לאסור אפילו בכה"ג משום שהבית יוסף פסק דהחכמים

נח. כללי ס"ס להש"ך קצרה ס"ק א', ועי' בתורת השלמים ס"ק ה' שהעלה דהסומך על דעת המתירין בלא נודע אף בלא הפסד מרובה לא הפסיד. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ר"מ שהביא מהיד יהודה שכתב דדוקא בספק טריפה שנתערב יש לסמוך על המתירים בהפסד מרובה, אבל אם היא ודאי איסור דאורייתא שנתערב מקודם חד בחד ואח"כ נתערב במינו פחות מרוב או באינו מינו בפחות מששים אפילו לא נודע התערבות אין להתיר בשום ענין אפילו בהפסד מרובה וסעודת מצוה. ומה שכתב הש"ך לענין אכילת שנים שנים, עי' בתורת השלמים ס"ק ו' שכתב דבספק ספיקא גמור מותר לאכול אפילו אחד אחד, וכן דעת הבית יצחק

ודאי כשירה ונמצאה ביצה אע"פ שנודע הספק איסור קודם שנמצאת הביצה, הביצה כשירה, מטעם ס"סא.

ד. בענין הנ"ל אם אחת מטילה כמו חברתה אע"פ שאחת מהתרנגולות הוי רק ספק טריפה כיון דיש כאן שני ביצים ואחת מהם היא מודאי ספק טריפה שניהם אסורים^ב.

ה. וה"ה בשני חנויות אחת מוכרת בשר ספק טריפה, ואחת מוכרת בשר כשירה ונתערבו החנויות עד שלא נודע איזהו הספק טריפה ונמצא חתיכה לפנייהם ולא נודע אם היא כשירה או טריפה, החתיכה מותרת מטעם ס"ס, שמא החתיכה מהחנות הכשירה, ואת"ל שהיא מהחנות שהוא ספק טריפה שמא החתיכה אינה טריפה, אע"פ שנודע הספק איסור בחנות קודם שנמצאה החתיכה^ג.

שאסרו ביצת טריפה שנגמרה קודם שנטרפה נתנו עליה כל חומר האיסור של ביצת טריפה דהיינו שחשבוהו כאיסור דאורייתא, וכיון דהכי הוא אפילו ידוע שנגמרה הקליפה קודם שנטרפה יש להחמיר כיון דליכא אלא חד ספיקא עכ"ד.

סא. שם אות ה'. ועי' בבדי השלחן ס"ק קס"ד מה שהקשה על הש"ך. ועי' בחוות דעת בבית הספק, סוף ס"ק ד', שכתב דאמרינן ס"ס דוקא כשלא ראינו בשעה שהטילה הביצה ואין ידוע מי הטילה, וכן דעת החכמת אדם כלל ס"ג דין ט"ו.

סב. וכן החמיר הפרי חדש כללי ספק ספיקא בקצרה ס"ק ל', ובחוות דעת שם ס"ק ו', וכן בחכמת אדם שם, וטעמא דמילתא הוא משום שיש כאן תערובת

חד בחד ואסור.

סג. עי' בחוות דעת ס"ס ס"ק ז' שהקשה על הש"ך דהלא הרמ"א בסעיף ח' כתב דספק טריפה שנתערב מותר רק בשתי תערובות דוקא אבל לא חזר ונתערב רק שפירש ועומדת בעצמה, אפילו פירש שלא בפנינו אסור, וכן אפילו נתערב חד בחד אסור, ודוקא כשיש רוב מותר, ולפי זה הכא שנתערבו החנויות חד בחד האיך התיר הש"ך החתיכה שפירשה מתערובות חד בחד שתהיה מותרת ולכן חולק על הש"ך וסיים דבריו וזה לשונו "ואין להורות כן רק למי ששכלו שלם ליישב זה" עכ"ד. ולמעשה עי' בבית יצחק שער הספיקות סימן י"א שהסיק דצ"ע אם אפשר להתיר, ועי' בכף החיים כללי ס"ס ס"ק מ"ח שכתב דבהפסד מרובה יש להקל.

ו. בענין הנ"ל אם נמצאו שתי חתיכות לפנייהם וידוע שאחת בא מן החנויות האסורה ואחת בא מן הכשירה ולא נודע איזה חתיכה בא מן הכשירה שתיהן אסורות^{סד}.

ז. בענין הנ"ל אם נפל אחת משתי החתיכות האלו לים או שנאבדה אחת מהחתיכות החתיכה הנשארת בעולם עדיין אסורה^{סה}.

ח. ספק איסור שנתערב ברוב היתר, ואח"כ נתערב חתיכה אחת מהתערובת באחרת חד בחד, שניהם אסורים. אבל אם נפל לקדירה אפילו אם אין שיעור לבטלו הרי הקדירה מותרת מטעם ס"ס^{טו}.

ט. שני ספיקות שהם משם אחד אינו ספק ספיקא, כגון הנושא קטנה ונבעלה תחתיו, אע"פ שיש כאן ספק ספיקא דהיינו ספק באונס ספק ברצון, ואת"ל ספק ברצון שמא נבעלה כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא, אפילו הכי אסורה עליו דמכל מקום אי אתה מתירה אלא מטעם אונס והרי הכל שם אונס אחד, וכן כל כיוצא בזה^{טז}.

י. בענין הנ"ל כל שהספק הראשון מתיר יותר מהשני מותר מטעם ספק ספיקא, אפילו שהם משם אחד כגון סתם כלים אינם בני יומם, מקילים מטעם ספק ספיקא, ספק אם השתמשו בה היום, ואת"ל שהשתמשו בה היום שמא אין הדבר נותן טעם או הוא דבר שפוגם, ואע"ג שהם משם

סד. כך החמיר הפמ"ג שם וחכמת אדם שם.

סה. וכן החמירו כמה אחרונים, ועי' בתורת השלמים ס"ק ט"ז שחולק על הש"ך ומיקל.

סו. הפרי חדש בכללי ס"ס אות י"א, וחוות דעת בבית הספק בקצרה ס"ק י' הקילו כהש"ך, וכן דעת הערה"ש סעיף קל"ב. אכן עי' ביד יהודה הארוך ס"ק ס"א אות י"ז. ובתורת השלמים כללי ס"ס ס"ק י"ט, הסיק בצ"ע למעשה.

סז. כך לשון הש"ך ס"ק י"א, ועי' בבדי השלחן ס"ק קפ"ב שמפרש דברי הש"ך דהכא ב' ספיקות מותרים לאותו סיבה כגון הדוגמא של נושא קטנה שסיבת שני הספיקות הם מאותו טעם דאונס אינו נאסרת, ולכן לא חשיב ספק ספיקא, שהכל הוא ספק אחד, אם היה ברצון או באונס ולא הוי ספק ספיקא, וכתב הפמ"ג שם דיש להסתפק אם זוהי אסור מדאורייתא או שמא מן התורה שפיר חשיב ספק ספיקא אפילו שהוא משם אחד רק החכמים באו והחמירו

אחד כיון דהספק הראשון מתיר יותר מהשני לא הוי שם אחד^{סח}. ויש אומרים דה"ה אם הספק השני מתיר יותר מן הראשון הוי ספק ספיקא אפילו שהם משם אחד^{סט}.

יא. ספק ספיקא באיסור תורה דוקא כשהספק ספיקא מתהפכת^ע, אבל אם אינו מתהפכת דהיינו שלא יכולים להתחיל בספק השני קודם ואח"כ הראשון לא נקרא ספק ספיקא. ומהו ספק ספיקא שאינה מתהפכת כגון טענת פתח פתוח, מותר מטעם ספק ספיקא, ספק שמא היא מכות עץ, ואת"ל שאינה מכות עץ שמא נבעלה באונס. וספק ספיקא המתהפכת הוי ספק שמא נבעלה באונס, ואת"ל שנבעלה ברצון שמא היתה אינה תחתיו. ויש אומרים שמתירים ספק ספיקא אפילו שאינו מתהפך^{עא}, ולכן בהפסד מרובה יש מקום להתיר^{עב}.

ע. דעת התוס' ישנים כתובות דף ט': ועוד ראשונים ואחרונים וכך הסיק הש"ך ס"ק י"ג.

עא. הדוגמאות הם מכתובות דף ט': וכן מוכח מתוס' שם ד"ה ואי, וכן הבין רע"א בדרוש ויחידוש שם, וכמה אחרונים הקילו כתוס', ועי' בכף החיים ס"ק כ"ד בכללי ס"ס, ובדרכי תשובה ס"ק רפ"ה שהביאו כמה אחרונים שמקילים.

עב. כף החיים שם כתב דכיון שיש פלוגתא בזה ראוי להחמיר בלא הפסד מרובה, ויכולים לסמוך בהפסד מרובה על הפוסקים שמקילים בזה דאפילו שאינו מתהפך נחשב ס"ס, ועי' בבדי השלחן ס"ק קפ"ו שכתב דאף דמדינא יש להחמיר כהש"ך מ"מ במקום הפסד או כשיש עוד סניפים להקל יש להקל דאינו צריך ספק ספיקא המתהפך. ועי' בדרכי תשובה שם שהביא מהבית יצחק שער הספיקות ס"ק י"ט שכתב דבאיסור דרבנן יש להקל בספק ספיקא

דלא ספק ספיקא. ועי' בבית יצחק שער הספיקות סימן י"ט, ובדרכי תשובה ס"ק רע"ח.

סח. ש"ך ס"ק י"ב, ודוגמא של סתם כלים הובא במעדני השלחן אות י"ט, והוא דין מפורש ביו"ד סימן קכ"ב סעיף ו'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק רע"ו בשם המשמרת שלום שהביא דאם הוי ספק פלוגתא וספק אחד במקרה משם אחד אין אומרים ספק ספיקא.

סט. תורת השלמים ס"ק כ"א. וכן דעת החכמת אדם כלל ס"ג דין י"ז, ועי' בשו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן ס"ב ד"ה ולענין מילה, שכתב דמלשון תרומת הדשן מפורש דלאו דוקא כשספק הראשון מתיר יותר, דה"ה כשספק השני מתיר יותר, דהרי כתב הש"ך ואף לפי דבריו לא דמי לס"ס דידך דהתם הספק האחרון אינו מוסיף ומתיר כלום יותר מן הראשון וכן הראשון יותר מן האחרון, ולכן נראה שגם בש"ך הוא לאו דוקא.

יב. בענין הנ"ל ספק ספיקא דאינו מתהפכת לא הוי ספק ספיקא דוקא אם שני הספיקות הם שוה בגוף אחד, ולא הוברר איזה ספק נולד ראשון, ואז אמרינן מאי חזית להתחיל בספק זה ויהא ספק ספיקא. אדרבה נתחיל בספק שני ולא יהיה רק ספק אחד ולכן אסור. ובהפסד מרובה יש מקום להקלע.

יג. במקום שיש ספק ספיקא שמותר מן התורה, אע"פ שאסור רק מדרבנן הוי ספק ספיקא ומותרים, כגון מליחת דגים טמאים עם טהורים מותר משום ספק ספיקא, ספק לא נמלחו, ואת"ל נמלחו שמא אין בהם שומן ואע"פ שציר דגים שאין בהן שומן אסור מדרבנן מ"מ כיון דהוא ספק דרבנן אזלינן לקולאע.

יד. קיימא לן דספק דרבנן אזלינן לקולא, אמנם כתב הש"ך שאיסור דרבנן שהוא דבר חשוב נחשב כאיסור דאורייתא ואינו בטל כגון ביצת נבילה^{ע"ה}, אכן באיסור דרבנן שאסרו משום גזירה ולא אסרו מן הדין שפיר בטל ברוב, וה"ה שאר איסורים דרבנן. ויש אומרים דאף באיסור דרבנן צריך ספק ספיקא בגוף אחד כמו באיסור תורה^{ע"ה}.

טו. אסרו חכמים גבינת עכו"ם מפני שיש לחוש שהעמידו בעור קיבת נבילה, אבל כיון שרוב הגבינות הועמד בהיתרא ולא בעור קיבה,

עה. ש"ך ס"ק י"ז, ועי' בפמ"ג שם שפירש דאין בזה דין ביטול ולכן אסור לאכול מן התערובת, ואין אומרים דכיון שהוא ספק שמא ביצה זו שאוכל היא מן המותרות הרי ספק דרבנן לקולא, דכיון שהאיסור לא נתבטל, הוי ליה תערובת חד בחד דקיימא לן אפילו באיסור דרבנן שאסור.

עו. עי' פרי חדש ס"ק מ"ו.

אפילו אם אינו מתהפך, כיון שמן התורה שפיר ספק ספיקא אפילו שאינו מתהפך. ועוד עי' בדרכי תשובה ס"ק רפ"ז שהביא בשם אחרונים דאם הוי ג' או ד' ספיקות אינו צריך שיהא ספק ספיקא המתהפכת. עג. ש"ך ס"ק ט"ו וכן הבאנו הביאור של המעדני השלחן ס"ק כ"ג.

עד. ש"ך ס"ק ט"ז, ועי' בפמ"ג שם ועוד אחרונים שמקילים בזה. ועי' בפרי חדש כללי ס"ס ס"ק ד' שכתב דבחד ספיקא דרבנן או בתרי ספיקא דאורייתא לכתחילה מותרים.

וחשש החכמים הוא רק למיעוט הגבינות שהועמד בעור קיבה, לכן אע"ג שהאיסור הוא דרבנן מ"מ כיון שטעם האיסור הוא משום שחששו שיש בזה איסור מן התורה כגון נבילה, הוסיפו עליהם חז"ל חומר כאיסור דאורייתא ולכן אפילו בספיקא אזלינן לחומרא ככל דאורייתא. ויש מקילים בזה וראה הערה ע"ז.

טז. אם נתערב אותו גבינה שיש עליו ספק שמא הועמד בעור קיבה נבילה ברוב גבינות כשירות, אפילו שהיא חתיכה הראויה להתכבד, כיון דיש רוב הוי ספק אם זה של עגו"ם או של ישראל, אבל אם הגבינה הוי ודאי של עכו"ם שהיתה ראויה להתכבד ונתערב ברוב אינו בטל, משום דאיסורם מחמת חשש איסור בגופם ע"ח.

יז. אין אומרים ספק באיסור דרבנן לקולא אא"כ האיסור מצד עצמו דרבנן, אז מקילין בספיקו, אמנם אם האיסור מצד עצמו ספק איסור תורה כגון ספק טריפה, אבל מצד אחר הוא דרבנן כגון שנתערב האיסור ברוב והוי ראויה להתכבד שמן התורה בטל, אלא שחכמים גזרו שלא בטל, לא אומרים ספק דרבנן לקולא ע"ט.

לכתחילה אפילו אחרי מעת לעת, ואין אומרים שכיון שהכלים אינם בני יומם אסור להשתמש בהם רק מדרבנן, וכיון שנתבשל בהם ספק איסור תורה לפני מעת לעת הוי עכשיו ספק דרבנן לקולא, מאחר והאיסור מצד עצמו אסור מן התורה מקילין בזה, כך פסק תורת השלמים ס"ק ל"ב ופמ"ג ס"ק י"ט, ועי' בבית לחם יהודה קונטרס הספיקות ס"ק כ"ד שכתב דבהפסד מרובה יש מקום להתיר הכלים שאי אפשר להגעילם, ועי' במעדני השלחן ס"ק מ' שכתב דנראה דיש להשהותם מעת לעת קודם שישתמש בהם בחמים.

עז. ש"ך ס"ק י"ח, אכן עי' בפרי חדש כללי ס"ס ס"ק י"ד שחולק ומיקל אפילו שחששו חז"ל לאיסור נבילה למעשה בסוף דבר האיסור הוא רק מדרבנן, ולכן בספק הוא ככל איסור דרבנן שאזלינן לקולא, ועי' בבדי השלחן ס"ק רי"א שכתב דהסומך על הפרי חדש יש לו על מי לסמוך. ועי' בחכמת אדם כלל ס"ג דין כ"ב שכתב דה"ה חלב עכו"ם דומה להדין של גבינת עכו"ם.

עח. ש"ך שם וחכמת אדם שם.

עט. ש"ך ס"ק י"ט, וכן דעת כמה אחרונים. ולענין ספק איסור תורה שנתבשל בכלים אסור לבשל בהם

יח. מה שקיימא לן דספק דרבנן לקולא דוקא בספק דרבנן שאין לו חזקת איסור, אבל כשיש חזקת איסור אזלינן לחומרא אפילו בדבר שאין עיקרו מן התורה, ויש מקילים אפילו בעיקרו מן התורה, וראה הערה פ.

יט. אם נתערב איסור דרבנן בהיתר יבש חד בחד, אף שאינו דבר חשוב ונאבד אח"כ אחד מהם ולא נודע איזה מהן נאבד, יש אומרים שכיון שאיתחזק איסורא באחד מהם אין אומרים ספק דרבנן לקולא. ויש מתירים, וראה הערה כיצד נוהגים פא.

כ. איסור דרבנן שנתערב במין באינו מינו ויש רוב נגד האיסור אבל אין ששים מותר רק במקום הפסד, אבל אם נאבד אחד מהם אע"פ שישנו

פא. ש"ך ס"ק כ"א מחמיר וכן דעת החוות דעת שם ועי' בדרכי תשובה ס"ק של"ב. ועי' בבדי השלחן ס"ק רל"ו שהסתפק כשלא נודע שאחד מהם ודאי איסור עד שנאבד אחד מהם, מהו שמא בכה"ג לא חשיב כאיקבע איסורא כיון שלא נודע כלל מהאיסור, ומשנודע מהאיסור כבר אפשר שהאיסור אבד מן העולם ותו לא איקבע איסורא וצ"ע. ולמעשה הפרי חדש כללי ס"ס ס"ק ל"ד כתב דאם נתערב ודאי איסור דרבנן בתערובות חד בחד ונאבד אחד מהם ולא נודע איזה נאבד, אף שאפשר להימצא מ"מ כיון שאינו לפנינו ואין אנו באים לדון עליו כי אם על האחד הנמצא לפנינו תלינן שהאיסור הוא הנאבד לים, ומה שנשאר הוא של היתר, וכן דעת המנחת יעקב בכללי ספק ספיקא ס"ק ל"ז ומובא בחכמת אדם כלל ס"ד דין ג'. ועי' במעדני השלחן כללי ס"ס אות מ"ה שכתב לדינא דבהפסד מרובה יש מקום להתיר בנאבד אפילו לא נאבד מן העולם, אבל כששניהם לפנינו ודאי שאין להקל,

פ. ש"ך ס"ק כ' מחמיר וכן כמה אחרונים נקטו לחומרא, אמנם יש פוסקים שמקילים אפילו בעיקר האיסור מן התורה והם פרי חדש כללי ס"ס ס"ק ט"ו, ובפנים מאירות חלק א' סימן ט"ו ועוד. ולענין ספק ספיקא כנגד חזקת איסור דרבנן עי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה חזקת שהביא הבית יצחק סימן כ"ט בשער הספיקות שכתב דספ"ס כנגד חזקת איסור דרבנן מותר משני טעמים א' לפי מה שכתב הש"ך ס"ק כ"ח דביש ג' ספיקות כנגד חזקה ומשום שאין החזקה מכריעה רק ספק אחד לחומרא ונשאר ספק ספיקא, ואם כן בדרבנן סגי במה שנשאר ספק אחד דנקיל ביה. ועוד טעם משום דהא דלא סמכינן על ספק ספיקא במקום חזקה משום דספ"ס מטעם רוב, וברוב הא קיימא לן דמחמירין, והסיק דנראה דבדרבנן אזלינן לקולא אפילו כשזה נגד חזקה, ולדינא בספק ספיקא נגד חזקה יש כמה פוסקים שמקילים כגון הפמ"ג ס"ק כ' בכללי ס"ס, נודע ביהודה חלק אבן העזר סימן מ"ט ועוד.

בעולם השאר מותר אפילו בלי הפסד משום שאפילו אם יבשל ויתן טעם אין כאן איסור תורה^{פב}, ויש מפקפקים אם אפשר להקל בזה אפילו בהפסד^{פג}.

כא. איסור דרבנן שנתערב חד בחד והוא דבר חשוב ואח"כ נתערב אחד מהן ברוב, אינו בטל כיון דאיתחזק האיסור מתחילה בב' החתיכות א"כ כל אחד ואחד הרי הוא כגופו של איסור^{פד}.

כב. דבר שיש לו חזקת איסור אע"פ שיש בו ספק ספיקא גמור הרי זה אסור, הרי בספק הראשון אנו מעמידין אותו על חזקת איסור, ולכן אין כאן אלא ספק אחד כנגד החזקה^{פה}.

המותרת שבתערובות הראשונה דכל שיש חזקה לאיסורא לא מהני ספק ספיקא, והכא נמי איכא חזקה לאיסורא כנגד הספק השני הנזכר דשתי החתיכות הראשונות נחשבות כל אחת כודאי איסור ע"י החזקה. ב' משום דבתערובות חד בחד חשבינן להו לכל אחד מהם כאילו הוא האיסור בודאי והוא חומרא שהחמירו חכמים, ואין לעשות ספק מתערובות דחד בחד, ובתורת השלמים ס"ק מ"א הבין דכאן נתכוין הש"ך לב' סברות אלו, אלא דנראה לשון הש"ך מוקשה קצת דמשמע דהכל חד טעמא, ושמא יש למחוק תיבת א"כ ולגרוס תיבת א"נ. ולענין מעשה התורת השלמים שם חולק על הש"ך ומקיל משום דס"ל דתערובות חד בחד לא חשיב כאיתחזק איסורא דהא כשם שהחזק איסור בתערובות זו כך החזק בה היתר, ולדינא הבדי השלחן מסיק להלכה כדעת הש"ך להחמיר.

פה. ש"ך ס"ק כ"ז, וכבר הבאנו לעיל בסוף דברי השו"ע בסעיף ט' אריכות בזה עיי"ש.

ואפילו להשליך אחד מהם אסור כל שאין רוב.

פב. ש"ך ס"ק כ"ב. ועי' בחכמת אדם כלל ס"ג דין כ"ו שכתב דאיסור דרבנן שנתערב חד בתרי ואינו דבר חשוב במינו בטל ברוב אפילו איסור תורה ושלא במינו צריך ששים היכא שאין הפסד כל כך אבל אם נאבד אחד מהן אף על פי שישנו בעולם אפילו אין כאן ששים מותר כיון דהוא איסור דרבנן ובטל גם כן ברוב מן הדין, וכן דעת כמה פוסקים.

פג. עי' בבדי השלחן ס"ק ר"מ שכתב דצ"ע אם אפשר להקל אפילו במקום הפסד.

פד. ש"ך ס"ק כ"ד, ובבדי השלחן ס"ק רמ"ו הביא דבכללי הספק ספיקא בארוך כתב הש"ך שני טעמים לדין זה, א' דכל התערובות דחד בחד הוי ליה כאיתחזק איסורא, ואם כן אין להתיר בענינו מטעם ספק ספיקא, לומר שמא זו שאני אוכל לא זו היא שנפלה לכאן מהתערובות הראשונה, ואת"ל זוהי שנפלה לכאן שמא היא החתיכה

כג. לא מקרי ספק ספיקא אלא אם האיסור וההיתר שווים, אבל אם יש לתלות בהאיסור יותר מן ההיתר, וכן אם האיסור שכיח יותר מן ההיתר לא שייך ספק כלל¹⁵¹.

כד. ספק בחסרון חכמה אינו ספק כלל, דהיינו לא לענין ספק אחד ולא לענין ספק ספיקא¹⁵².

כה. במקום שיש ספק ספיקא גמור אין צריך כלל לבדוק אע"פ שאפשר לברר האיסור ע"י בדיקה, כגון ריאה שמסופק אם ניקבה אין צריך בדיקה בדבר. ויש מחמירין ואומרים שצריך לברר במקום שאפשר אם אין הפסד בדבר¹⁵³.

ידיעה לכל העולם, אבל כשיש רק ספק אצלו ולא לאחרים אין להקל.

פו. ש"ך ס"ק ל"ג וכן דעת הרבה פוסקים להחמיר.

פח. כל זה בש"ך ס"ק ל"ה, ואינו צריך לבדוק הריאה וכדומה אלא סומכין על הספק ספיקא להחזיק שהיא מותרת, והרי זו היא שיטת הרמ"א לעיל בסוף סעיף ט', ועי' בפמ"ג שם שכתב דהני מילי דוקא כשהבירור לא כרוך בטירחא יתירא, אבל בדבר שאין בה טירחא לברר כגון דאפשר ע"י שאלה וכדומה יש לברר הענין ולא לסמוך על הספק ספיקא. והש"ך בסעיף ט' חולק על הרמ"א וסובר שאפילו כשאפשר לברר רק בטירחא חייב לבררו, היכא דאפשר לברר בלא טירחא יתירה כגון שהוא לפנינו וגם אין הפסד בדבר ואז יש להצריך לבדוק, וכן פסק התורת השלמים בכללי ס"ס ס"ק מ"ה ובחכמת אדם כלל ס"ג דין ל"ו. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ש"פ שהביא מהנחלת צבי דדוקא אם יש לברר ב' הצדדים יש להחמיר, אבל אם אי אפשר לברר ב' הצדדים רק א' מהם אז אין צריך לברר,

פז. ש"ך ס"ק ל"ד וטעמו מבואר בט"ז סימן צ"ח ס"ק ו' שבכה"ג שהספק בא מחמת חסרון ידיעה בחכמה דהיינו שיש אחר שכן יודע לא הוי בזה ספק, ועי' בפמ"ג שם שפסק דיש להחמיר בזה אא"כ יש הפסד מרובה, ועי' לעיל בסימן צ"ח סעיף ג' במה שהארכנו לענין ספק חסרון ידיעה. ועי' בבדי השלחן ס"ק ער"ב שכתב דיש להסתפק היכא דאירע ספק מחמת חסרון ידיעה ואח"כ נאבדה החתיכה ועכשיו דיש כאן ספק מעליא האם יש לחושבו עכשיו כספק דיש להקל באיסור דרבנן, או דילמא הואיל ואפילו לא נאבדה היה ספק אצלנו מפני חסרון חכמה אין האבידה משנה כלום. ונחלקו הפוסקים יש שכתבו להחמיר אפילו במקרה שלא נודע מהספק עד לאחר שנאבדה גם כן דאסור, ויש שכתבו להקל בזה והסיק הבדי השלחן דצ"ע לדינא, והוסיף דמיירי הכא דוקא כשמחוסר

כו. לענין ספק דרבנן לקולא אע"ג שאפשר לברר הספק אינו חייב בכך
אא"כ אפשר לברר בקלות^{פ"ט}.

כז. "דיני ספק ספיקא עמוקים ורחבים מני ים ויש בהם כללים וענינים
הרבה ענינו של זה לא כענינו של זה וגם בדבר קל ודק יש להפריש
בין זה לזה ע"כ אין לנו עכשיו לבדות שום ס"ס או ספק דרבנן להקל
ללמוד דבר מדבר אם לא אותן המפורשים כל אחד במקומן וכן אותן
שנתבארו למעלה או הדומה להן ממש או שיש בלא זה צדדים להתיר
וגם זה אחר רוב העיון שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"^צ.

דיני ספק ספיקא הנוגעים למעשה

לבדוק תינוק אם יש לו צואה בחיתול כדי לומר דברים שבקדושה
א. נחלקו גדולי הפוסקים אם צריכים לבדוק תינוק שלובש חיתול אם יש
בו צואה או שמא כיון דיש ספק אם יש בו לא צריכים לברר הדבר
ואפשר לומר דברים שבקדושה ליד הילד, ראה הערה^{צא}.

והדרכי תשובה תמה עליו למה לא הביא
דברי התורת השלמים שם שכתב כן
בהדיא ועי' שם משכ"ב. ועי' בבדי
השלחן ס"ק ק"ג שכתב דיש להתספק
במקרה שספק הוא לנו אם יש לבררו או
לא, האם חייבים להשתדל לברר הספק,
ומסיק דצ"ע, מיהו במקום שמסופקים
שמה אפשר לבררו על ידי טורח קל כגון
שאלה מסתבר שצריכים לשאול על
הספק.

פ"ט. עי' בפמ"ג שפתי דעת ס"ק ו' ועי'
בבדי השלחן ביאורים סעיף ט' ד"ה
אע"פ.

צא. דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל הובא
בספר הליכות שלמה על תפילה

צ. לשון הש"ך ס"ק ל"ו ועי' בבדי השלחן
שמפרש דברי הש"ך שכיון שהדינים
רחבים מני ים ויש בהם כללים וענינים

בענין אשת כהן מעוברת להכנס למקום זומאה

ב. אשת כהן מעוברת מותרת להכנס באוהל המת או בית חולים משום ספק ספיקא שמא היא נקבה או שמא היא נפלצב, ויש אומרים דבלאו

בית שאין בה צואה, משא"כ ספק צואה באשפה שיש חזקת צואה אסור לקרות לפניו, ותינוק הרי הוא בחזקת שאין בו ריח, ועוד יש כאן כמה ספיקות ספק אם מלוכלך ואת"ל שכן מלוכלך ספק אם הריח יוצא מחוץ לחיתול, ואפילו אם יש ריח כיון דאינו מריח שמא הלכה כהסוברים שצואה מכוסה דינו כריח שאין לו עיקר, אבל אם התינוק מלוכלך רק אינו יודע אם יש לו ריח או לא צריך לבדוק כיון דהוי כצואת אשפה שיש לו לכלוך, עכ"ד. ועי' בספר זאת הברכה עמוד ק"ג בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א שאין לחוש לכלוך ויכול לברך כל זמן שאינו יודע שיש צואה, אמנם דעת הגר"נ קרליץ שליט"א הובא בספר נקיות וכבוד תפילה פרק ו' הערה ע"א דצריך להחמיר לבדוק התינוק, וכן בזאת הברכה שם מביא בשם הגר"מ אליהו (שליט"א) [נצ"ל] שיש להחמיר משום תינוק מוחזק שיש לו צואה.

צב. רוקח סימן שס"ו וכן הובא בש"ך יו"ד סי' שע"א ס"ק א', וכן דעת המשנה ברורה סימן שמ"ג סוף ס"ק ג' שכתב דאשת כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת מותרת להכנס לכתחילה באוהל המת דאף שנראה לנו שודאי תלד שם ולד ושמא יהיה זכר ויטמא שם אפילו הכי מותר דס"ס הוא שמא יהיה נקבה ושמא יהיה נפל.

פרק כ' סעיף ד' שכתב דמותר להביא לבית הכנסת תינוק מחותל הלבוש בבגדים, ואין צריכים לחוש שמא יעשה צרכיו, הואיל ואף כשיש צואה, יש מתירים אם היא מכוסה ואין מריחים ריח רע, ולכן אף בזה כיון שהוא מכוסה לגמרי, כל שאין מרגישים ריח רע כלל מותר, ועי' שם בהערה י' שכתבו דרבינו לא חש לזה אפילו בביתו כשעשה קידוש וכדומה אא"כ היה ריח. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ט' סימן ר' אות ב' שכתב ולענין לחשוש על תינוק שהולך בטיטולים שיש לו צואה אע"פ שאין מריח שום ריח גם כשעומד אצלו, פשוט שאין צריך לחשוש, חדא דכיון שאין שום ריעותא לפנינו דהא לא מריח גם בעמדו אצלו א"כ איסורא מספיקא לא מחזקינן דבכה"ג הוא ספק הנוטה לרוב היתר וגם את"ל דיש צואה תוך הטיטול מ"מ הטיטול מכסה אותו ומה גם שהוא רק ספק בעלמא, אבל אם יש ודאי צואה פשוט מאוד דלהלכה הוא כריח רע שיש לו עיקר, ועי' בשו"ת אור לציון חלק ב' פרק ו' סעיף י"ד שכתב דמותר לקרות ולהתפלל ליד תינוק שמסתובב עם חיתול אם אין יוצא ריח רע משום דכל שהצואה מכוסה ואין יוצא ריח רע שרי, ואם אינו יודע אם התינוק מלוכלך או לא אינו צריך לבדוק אותו משום דמבואר בשו"ע או"ח סימן ע"ו סעיף ז' דאם יש ספק צואה בבית מותר לקרוא, דחזקת

הכי מותר להכנס משום דלא הוי אלא טומאה בלועה צי.

צי. מגן אברהם סימן שמ"ג ס"ק ב' שכתב דהש"ך בשם הרוקח פסק דאשת כהן מעוברת מותרת להכנס באוהל המת דס"ס הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל ע"ש, ולמעשה צ"ע דבלאו הכי מותר דטומאה בלועה אינה מטמאה, וצ"ע. ולענין אם האשת כהן המעוברת צריך לבדוק אם יש לה להוליד זכר, נחלקו בזה גדולי הפוסקים בזמנינו ונביא קצת מהם. המחמירים הם הגרי"ש אלישיב שליט"א שכתב במוריה שנה כ"א גליון ה' עמ' צ"ג שפשוט שראוי שאשת כהן תברר ע"י אולטרא-סאונד, כשקרבו ימיה ללדת, אם מעוברת בזכר או בנקבה לפני שנכנסת לאוהל המת, ואם מתברר שעוברת זכר, להעדיף להיכנס ללדת בבית חולים איפה ששומרים על דיני טומאת כהן, וכן ע"י שם שכן דעת בעל שמירת שבת כהלכתה. ועי' בעטרת

שלמה מהגרי"ש כהן שליט"א חלק ג' עמוד רל"ט אות ד' שכתב שם לגבי בדיקת אולטרא-סאונד שמעתי מיודעי דבר דאינו בירור גמור דשכיח טעות באיבחון הטכנאים ולכן בנידו"ד דאין ריעותא, אין צריך לברר, וכן הסכימו עמי מגדולי ההוראה שליט"א, אבל אשה שבלאו הכי עושה בדיקה זו, יש מקום גדול לומר דאף אם לא שואלת, מ"מ כיון שע"י הבדיקה רואים אם זכר הוא או נקבה, שוב נראה פשוט דלא חשיב ספק. וכן דעת עוד כמה פוסקים, אכן עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן סימן קע"ה אות א' שמיקל דאינו צריך לבדוק, וכן דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א ועוד כמה פוסקים שליט"א, וכן שמעתי מהגר"ג מלצר שליט"א דכיון שאין הבדיקות כל כך ברורים ונכונים לכן יש להקל כי אינו ודאי שהיא תילד זכר. חוט שני.....

סימן קי"א

דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות

שתי קדירות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלו חתיכות איסור והיתר לתוכם א. שתי קדירות אחת של איסור ואחת של היתר ולפניו שתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר אם החתיכה הוא איסור דרבנן^א ונפלו אלו לתוך אלו מותרים^ב שאנו תולין^ג לומר שהאיסור נפל לתוך קדירת האיסור וההיתר נפל להיתר אפילו אם אין ההיתר רבה על האיסור, וכן אם היה קדירה אחת של היתר ונפל בה אחת משתי החתיכות ואינו יודע איזה היא, אנו תולין לומר שההיתר נפל אפילו אין ההיתר רבה על האיסור^ה,

סעיף א

יהיה האיסור רבה על ההיתר, אבל באופן השני שיש שתי חתיכות וקדירה אחת, יש לומר שלא נפל האיסור כלל לכן מותר אפילו אם האיסור רבה על ההיתר, וכן דעת הפרי חדש ס"ק ד', ועי' בערה"ש סעיף י'.

ה. שו"ע שם ציור ב', ועי' בש"ך ס"ק ד' ובכללי ספ"ס להש"ך ס"ק כ"א ובחוות דעת חידושים ס"ק ג', שכתבו דבציור זה מיירי שהשתי חתיכות היו ניכרות בפני עצמן קודם נפילתן איזה מהן הוא ההיתר ואיזה האיסור, ורק אחר שנפל אחד מהם לא ידע איזה מהן נפל ועל זה אמרינן ספק דרבנן להקל, דאי נתערבו מתחילה חד בחד א"כ איתחזק איסורא בכל חתיכה וחתיכה, ותו לא אמרינן ספק דרבנן לקולא. אמנם עי' בפרי חדש ס"ק ג' שכתב דמיירי הכא אפילו כשנתערבו מתחילה חתיכת ההיתר עם חתיכת האיסור, מ"מ מתירים את קדירת ההיתר

א. ואם היה של איסור תורה יתבאר לקמן מה דינו.

ב. שו"ע סעיף א', ועי' בש"ך ס"ק א' שכתב שהטעם שתולין שהאיסור נפל לאיסור, הוא מהדין שספק דרבנן לקולא. ועי' בפתחי תשובה ס"ק א'.

ג. עי' בש"ך ס"ק ג' שהביא בשם הנמוקי יוסף דאפשר דלגבי איסורים האוסרים במשהו לא אמרינן "שאני אומר" להקל אפילו באיסורי דרבנן אלא אם יש בקדירה רוב היתר. ועי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ג' שהביא הש"ך וכתב דהאחרונים הסכימו דאין לחוש לזה, ועי' בפירוש הארוך שם ס"ק ב'.

ד. עי' בש"ך ס"ק ו' שמתיר בציור זה אפילו אם האיסור רבה על ההיתר, משום דבשלמא בדין הראשון והשלישי דהאיסור ודאי נפל אלא שאנו תולין לומר שנפל לקדירת האיסור ולא להיתר, אז אמרינן דכיון דודאי נפל צריך שלא

וכן אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת של איסור דרבנן ונפל לאחת מהן תולין שנפל לתוך קדירת האיסורי.

איסור רבה על ההיתר

סעיף ב

ב. מה דקיימא לן להקל מטעם תלייה אפילו שאין ההיתר רבה על האיסור, מיירי דוקא שגם אין האיסור רבה על ההיתר, אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין להקל.

הכי חמור ואח"כ הציור השלישי ואח"כ הציור השני, ועי' עוד בפמ"ג משבצות זהב ס"ק א'.

ז. שו"ע סעיף ב'. ועי' בט"ז ס"ק ב' ובש"ך ס"ק ז' שכתבו דאין להקשות מהציור של חתיכה אחת וב' קדירות, דכיון שיודע שיעור ההיתר שבקדירה, נבדוק בקדירה של היתר אם נתרבה, ובט"ז שם תירץ דמשכחת לה שלא ידע שיעור ההיתר, בכגון ששמע מאדם אחר דבר זה אבל הוא אינו יודע כמה הוא שיעור ההיתר אם היה כ"כ הרבה כמו שהוא עכשיו או פחות, אבל עכ"פ יודע שההיתר רבה על האיסור. ועי' ביד יהודה פירוש שהקצר ס"ק ח' שהביא מה שתירץ הט"ז, וכתב עליו דלא צריך לזה אלא בציור של חתיכה אחת וב' קדירות, אבל בציור של ב' חתיכות וב' קדירות או ב' חתיכות וקדירה אחת של היתר יש לפרש בפשיטות שרואה שרבה אבל אינו יודע אם מהיתר או מאיסור, ופשוט. ועי' בהערה לעיל שהבאנו דעת הש"ך ס"ק ד' ופרי חדש שסוברים דבאופן הב' כיון שאין ודאי נפילת איסור יש להקל אפילו כשיש רוב איסור.

משום דאמרינן שנפלה בה חתיכת ההיתר, דבאיסור דרבנן לא אמרינן דאיתחזק איסורא כשנתערב חד בחד, וכן דעת הערוך השלחן סעיף ז', ועי' בכף החיים ס"ק ז' שמיקל כהפרי חדש רק במקום הפסד מרובה. וכן פסק המעדני השלחן בס"ק י'.

ובציור שיש רק קדירה אחת של איסור, ונפל שם אחד משתי חתיכות נחלקו הפוסקים אם תולין שהאיסור נפל והחתיכה הנשארת מותרת או לא, עי' בדרכי תשובה ס"ק י"ח שהביא דעות החולקים, ולהלכה עי' במעדני השלחן ס"ק ח' שכתב דנראה אם לא היתה ניכרת מקודם אלא שהיה יודע שאחת כשירה אין להתיר השאר, ואם החתיכות ניכרות מקודם הכשירה והטריפה, ואחרי שנפל אחת מהן לתוך האיסור נסתפק בחתיכה הנשארת, אם האיסור היה רק איסור דרבנן יש מקום להתיר החתיכה הנשארת בהפסד מרובה.

ו. שו"ע שם. ועי' בט"ז ס"ק א' שסובר שבכל הג' ציורים אזלינן בסדר זו ואצ"ל זו דהיינו מהחמור אל הקל, אבל הש"ך ופרי חדש סוברים שהציור הראשון

סעיף ג תולין באיסור של תורה

ג. היה איסור של תורה, אין תולין לומר לתוך האיסור נפל עד שיהיה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מן התורה".

סעיף ד תולין באיסור תורה כשיש רוב או ששים

ד. היה איסור תורה והכל מין אחד, אם ההיתר שבקדירת היתר רבה קצת על חתיכת האיסור, תולין להקל לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב^ט, ורק מדרבנן הצריכו ששים. אמנם במין באינו מינו כגון שתי קדירות ממין אחד והאיסור ממין אחר אין תולין להקל עד שירבה ההיתר ששים על האיסור.^ה

ח. שו"ע סעיף ג'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק ל' שהביא מהפמ"ג סימן ט"ו ס"ק א' שכתב דדוקא בודאי איסור יש להחמיר, אבל גבי ספק איסור דאורייתא אמרינן שאני אומר דהוי כעין ספק ספיקא שמא אין כאן איסור כלל ואת"ל שיש איסור שמא נפל לתוך קדירה האסורה, אמנם עי' בבדי השלחן ביאורים ד"ה היה האיסור שהקשה מה ההבדל בין זה להא דקיי"ל בסימן ק"י סעיף ט' דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות לא חשיב ספק ספיקא, וצ"ע.

ואע"פ שהבאנו דעות לעיל בסימן ק"ט לגבי ביטול ברוב צריך היתר כפול כדי לבטלו עי' בדרכי תשובה ס"ק ל"ד שהביא דכאן י"א דלכו"ע סגי אפילו בצמצום רוב דהיינו אפילו משהו יותר מהאיסור.

ט. שו"ע סעיף ד', ואם נפל איסור לתוך קדירה שהיה מינו ואינו מינו כתב בט"ז ס"ק ג' דמן התורה בטל משום דאמרינן דסלק את האיני מינו כאילו אינו

ומינו רבה עליו ומבטלו כשיטת המחבר לעיל סימן צ"ח סעיף ב', ועי' בפמ"ג משבצות זהב ס"ק ג' שכתב שזה רק לדעת הט"ז שם אבל הש"ך שם חולק. ובבדי השולחן כתב דאף דקשה להקל כהט"ז בסימן צ"ח, כאן יש יותר סברא להקל משום דיש לחלק דהתם קשה להקל גבי ספיקא דאורייתא, משא"כ הכא שעיקר האיסור הוא רק מספק נראה להקל.

י. משום שאנו פוסקים שטעם כעיקר דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא. ועי' בט"ז ס"ק ה' שכתב שזה מיירי בחתיכה הראויה להתכבד שמדרבנן לא מהני ששים, מ"מ כאן בספק הקילו. ועי' בבדי השלחן בס"ק כ"ח שכתב עוד נפקא מינה בזה כגון שנפל תבלין של איסור לתוך אחת מהקדירות, דבתבלין קיימא לן דהואיל דעבידא לטעמא אינו בטל בששים, אבל דין זה הוא רק מדרבנן וספק דרבנן לקולא.

שתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ה. היו לפניו שתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו שתיהן אסורות אפילו באיסור דרבנני^א אם אין בשום אחת מהקדירות כדי לבטל האיסור, אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות^ב.

סעיף 1

שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן ושוב נפל איסור ו. שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן וידוע לאיזה נפל, ושוב נפל איסור לאחת מהן ואינו יודע לאיזה נפל אומרים^ג דלמקום

שכתב אפילו כשיש ספק שמא יש בה כדי לבטל האיסור ג"כ שתיהן מותרות אפילו שידענו שנפל האיסור משום דהאיסור דרבנן וספיקא דרבנן לקולא, אבל באיסור דאורייתא רק אותה קדירה שמסופקת עליה שמא יש בה ששים מותרת אע"ג דהוי ספק דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא, יש כאן ספק ספיקא ספק שמא לא נפל האיסור בה ואת"ל שנפל ספק שמא יש בה ששים. ועי' בבדי השלחן ס"ק ל"ה שהוסיף דדוקא אם היה בה שיעור לבטלו כשנפל האיסור אבל אם בשעת הנפילה לא היה בה שיעור לבטלו רק אח"כ נתרבה שיעורה כדי שיעור ביטול אינו מותר משום דכל שנפסק עליה לאיסור אין דינה משתנה.

יג. שו"ע סעיף ו'. ועי' בדרכי תשובה ס"ק נ"ח שהביא בשם מקור חיים דדוקא אם מתחילה נפל האיסור לקדירה ונודע שיש איסור בקדירה ואח"כ נפל איסור לאחד משני הקדירות בכה"ג אני אומר דלמקום שנפל איסור ראשון נפל השני, אבל אם בשעת נפילת השני לא נודע הנפילה הראשונה אלא אחר הנפילה

יא. שו"ע סעיף ה', והוא משום דיש ספק בכל קדירה אם האיסור נפל לתוכו. ועי' בש"ך ס"ק י"א שכתב טעם הדבר משום דרק כשקדירה אחת היא מאיסור תולין להקל שהחתיכה נפלה שם, אבל ששתיהן של היתר אם אתה תולה שהאיסור נפל לאחת מהן ומתיר השניה הרי אתה אוסר אחת מהן, וכיון שאתה אוסר אחת מהן מאי חזית דאסרת להאי דילמא להאי ולכן יש לאסור שתיהן, ועוד אפילו אם אין שתי קדירות שוות אלא אחת מהן קטנה ואחת גדולה אין בידנו להתיר הגדולה ולומר שנפל האיסור לתוך הקטנה דסוף סוף אתה אוסר אחת מהן ומאי חזית לאסור האי מהאי.

יב. שם. ותולין שנפל האיסור לתוך הקדירה שהיה בה כדי לבטלו, ודוקא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא ספיקא דאורייתא לחומרא ואין אומרים תולין, ואם אין באחת מהן כדי לבטלו, ובצירוף שניהם יש לבטלו עי' לקמן בסעיף ז' מה הדין. ועי' ביד יהודה פירוש הארוך ס"ק ט"ו

שהאיסור הראשון נפל שם נפל השני^י, אבל להיפך אם נפל איסור בראשון ואינו יודע לאיזה נפל ושוב נפל חתיכה שניה ויודע לאיזה נפל שתיהן אסורות^ט, ודוקא שאין ששים לבטל האיסור שנפל שם אבל אם היה ששים לבטל האיסור שנפל שם הוי כאילו לא נפל שם איסור כלל^ט.

צירוף ט סעיף ז

ז. היו שני קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין יודע לאיזה נפל ואין באחת כדי לבטל האיסור, אבל יש בשתיהן לבטלו שתיהן מצטרפות לבטלו, ולא עוד אלא אפילו אם קדירה אחת בבית ואחת בעליה^י מצטרפת^י, וה"ה אפילו מאה קדירות, במה דברים אמורים

מחזקתן בשביל האיסור שנפל באחרונה, ועי' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ט"ו שמסתפק שמה במקרה הזה יש לומר להתיר אם לא נודע הנפילה הראשונה עד לאחר הנפילה השנייה דהוי ליה כלא נאסרו מקודם, אבל היר יהודה מחמיר וכן החמיר בבדי השלחן ס"ק מ"א.

טז. רמ"א שם. ועי' בפרי חדש ס"ק י"ד שכתב דדברי הרמ"א איירי בין באופן ראשון ובין באופן השני של המחבר.

יז. עי' בפרי חדש ס"ק ט"ז שאם אחת בעיירה זו ואחת בעיירה זו אינן מצטרפות מפני שאין דרכן להתערב יחד, ועי' בבדי השלחן ס"ק מ"ט שמפרש דבעיירה אחת אפילו בשני בתים חלוקים מצטרפים ומה שכתב המחבר אחת בבית ואחת בעליה לאו דוקא נקט הכי אלא משום דסתמא דמילתא דשני בתים הם של שני בני אדם דלא מצטרפי בכל ענין עכ"ד.

יח. שו"ע סעיף ז'. ועי' בט"ז ס"ק ז' ופרי חדש ס"ק י"ט שכתבו דאם נפל

השניה נודע לנו שמקודם נפל איסור לאחת מהקדירות, ויודעים לאיזה קדירה נפלה לא תלינן שלמקום שנפל האיסור הראשון נפל השני כיון דבשעת נפילת האיסור השני עדיין לא נודע לנו אם הקדירה היתה אסורה מקודם.

יד. דהיינו שהקדירה שהאיסור נפל שם בתחילה אסורה והקדירה השנייה מותרת, ועי' בחוות דעת ביאורים סוף ס"ק ג' שאע"ג דלא נאסרה הקדירה אלא מצד חומרא מ"מ תולין בה האיסור והאחרת מותר, ועי' בדרכי תשובה ס"ק נ"ו שהביא דברי החוות דעת ומוסיף בשם אחרים דאפילו אם נאסרה הקדירה מטעם סכנה השנייה מותרת, אבל אם נאסרה רק מחמת ספק אין אומרים תולין. ועי' בש"ך ס"ק י"ד וט"ז ס"ק ז' שכתבו דכל זה מיירי באיסור דרבנן או באיסור דאורייתא שיש שיעור לבטלו, אבל כשאין כדי לבטלו ונפל איסור דאורייתא אזלינן לחומרא.

טו. שם. וטעם האיסור הוא משום דכיון שבשעה שנפל לא נודע לאיזה מהן נפל ומחמת כן נאסרו לכן לא נוציא

כששתיהן של אדם אחד כיון דעתיד להתערב^ט, אבל אם שתיהן של שני בני אדם אין אומרים צירוף משום דאינו עתיד להתערב^כ, ויש מחמירין אפילו אם שניהן של אדם אחד אא"כ יש הפסד מרובה^{כא}, ואפ"ה אין לאכלו אלא אחר שכבר נתערב^{כב} יחד שאז כבר נתבטל^{כג}.

ורק במקום הפסד מרובה יש להתיר, ועי' בחכמת אדם כלל ס"ד דין י"א שאם באו שניהן לשאול בבת אחת או שאחד שואל בשבילו ובשביל חבירו לכו"ע אין להתיר.

כא. רמ"א שם. ועי' בש"ך ס"ק כ' ועוד אחרונים שהבינו רק בהפסד מרובה, ועי' בט"ז ס"ק י' שכתב דאפילו אם הם של שני בני אדם אפילו אם נתערבו בשוגג אסור כיון דנעשה נבילה שאין הקדירות עתידין להתערב.

כב. שם. ועי' בש"ך ס"ק י"ז וט"ז ס"ק י' שכתבו דאע"פ שלדידן אמרינן חנ"ג בשאר איסורים מ"מ הכא שאינו יודע להיכן נפל נכנס הכל בספק והוי כמעורב ולכן מותר לכתחילה לערבם יחד.

כג. עי' בערה"ש סעיף כ"ה שכתב שהטעם שצריך לערבם הוא, דכיון דדבר שאין עתיד להתערב אין מצטרף לביטול א"כ מי יאמר שדבר זה דרכו להתערב ולכן הצריכו שלא יאכלם עד שיערבם. ועי' בספר חוקי חיים ס"ק י"ט שכתב דאפילו בדבר שברור לנו שאפשר להתערב אינו מצטרף משום דלא פלוג וצריך שיערבו כדי לאכלו. ועי' בדרכי תשובה ס"ק צ"א שהביא דמה שכתב הרמ"א דצריך לערב, היינו החתיכות עם הרוטב ולא רק החתיכות עם החתיכות. ולגבי הקדירות עצמם, עי' ביד יהודה פירוש הקצר ס"ק ל"ב שמחמיר שהם אסורים משום דאי אפשר לערבם.

איסור דרבנן והוא מין במינו אפילו אין רוב בכל אחת בטל, אבל באינו מינו לא מצטרף אפילו באיסור דרבנן וכל שכן באיסור תורה, כיון דמרגישינן הטעם, וכ"כ ש"ך ס"ק י"ח.

יט. דרואים אותו כאילו כבר מעורב מאחר שעתיד להתערב וצריך שהקדירות יהיו מלאות עם אוכל שאפשר לערב מצד הטעם וכדומה, כגון שניהם של בשר או שניהם של חלב, אבל אם אחד בשר ואחד חלב לא שייך צירוף כ"כ הט"ז ס"ק ח' וש"ך ס"ק י"ח וחכמת אדם כלל ס"ד דין ט', והכרתי ופלתי בס"ק י"ז הוסיף דאם אחד דג ואחד בשר לא נחשב כעתיד להתערב. ועי' בכף החיים ס"ק מ"ד ודרכי תשובה ס"ק פ"ד שהביאו מהאחרונים שאפילו באדם אחד אם הוא תבשיל שאין דרכו להתערב כגון אורז ופולין או ירקות וכדומה אין מצטרפין כי אין דרך כלל להתערב. וכן בסעודות חתונה או ברית מילה שדרכם לבשל כמה תבשילין כל תבשיל מובדל מחבירו לכו"ע אין ב' קדירות מצטרפות כיון שאין דרכם להתערב.

כ. משום דאין עומדים להתערב, ועי' בש"ך ס"ק י"ט שכתב דבאיסור דרבנן בשני בני אדם יש להתיר אפילו שאין שיעור לבטל בשניהן יחד, אם בא לשאול בזה אחר זה וכל אחד שואל רק בשביל עצמו, אבל הרבה פוסקים חולקים על זה